

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.

A' Hazai 's Külföldi
Tudósításokhoz
T o l d a l é k ú l.

1 8 2 8.

Második Féllesztendőre.

P e s t e n,

Petrócai Trattner J. M. és Károlyi I.
betűjivel.

304298

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(1.)

A l a g n a a' jeles erköltsű Lombar-
diai helység.

A' Rósa hegy tövében a' Varalloi ke-
rületben fekszik amaz 1200 lélekből álló
A l a g n a jeles helység, mellyben szinte 400
esztendőtol fogva semmi polgári, 's vétek-
beli per sem fordúlt elő. Ha valaki kisebb
vagy nagyobb hibát, vagy vétket talált elkö-
vetni, kénytelen volt szülő földjét elhagyni,
's attól messzire távozni. Az atyai hatalom
határtalan, és az atya' életében szüntelen
hathatóságban vagyon el annyira, hogy né-
kie tellyes hatalma vagyon birtokát, és szer-
zeményét tetszése szerint minden írott Testa-
mentom nélkül utólsó akaratjának tsupa szó-
béli kinyilatkoztatása által, melly mindenkor
tellyes erővel bir, arra szállítani, a' kire
akarja. Nem rég valamelly Alagnai lakos
100,000 Lirét érő, 's ezen környékben rit-
ka birtokát, természeti örökösének ellenére,
idegenre szállította. Az örökös nem sokára a'

szomszéd városban öszve találkozáván valamely esmérős Prókátorral, a' ki őtet bizonyossá kívánta tenni arról, hogy; mivel a' Törvények az Alagnai szokást meg nem esmerik, és törvénynek nem tartják, ő azon örökséget, mellytől olly igasságtalanul megfosztatott, ha tsak ugyan megnyerni kívánja, kezére kerítheti. Az Ügyész' tanátslása mellett, hivatalbeli szolgálatját is ajánlá a' kizárt örökösödőnek, mellyet azomban a' panaszolkodó nem fogadott el. Későbbben mindazonáltal reá állott arra, hogy a' dolgot szorosabban fontolóra fogja venni. Három napig törte fejét (a' mint barátinak mondá) ezen fontos dolgon, míg végre Ügyészét elhivatván, nékie együgyűn azt mondá: „A' mit az Úr nékem tanátsol, még soha sem volt nálunk dívatban; én pedig éppen nem akarok első lenni, ki efféle tselekedetre példát szolgáltatasson”. Alagnában a' házassági hívtelenség, ha bár a' fejer személlyek házasságok előtt nem voltak is legtartózkodóbbak, még eddig hallatlan dolog volt. Ellenben igen gyakran megesik, hogy azon szerentsétlen fejer személlyek, kiknek vígyáztalan kora szerelmök gyermekeket adott, olly kegyes férjre akadnak, ki azt tulajdonának fogadja. A' közelebbi mult 30 esztendő rettentő zivatarai között is megtartották az Alagnaiak ezen ősi szokásaikat. Midőn az öszveiratás sorsa érte őket, szolgálni nem akarván, köz pénztárt alkottak, mellyből magok helyett embert fogadtak, 's magok tsak az elkerülh

tetlen szükségben állottak elő. Mindnyájan, kiket a' fegyver megkéméllett, ismét vissza tértek honnyokba, sőt egy igen jeles Orvos is, ki sokáig a' külföldön tartózkodott, híve maradott az ősi szokásnak, és hazájába tért. Két igen régi lakadalmi, egyik a' Menyasszony, másik pedig a' Völegény számára készült ruha még most is a' Község házában tartatik, mellyeket az eljegyzés, és öszvekelés' szertartásaiban mind a' tehetösebbek, mind pedig a' szegényebbek egyformán felöltének, és használnak.

Statistikai észrevételek.

Az Amsterdami közönséges Kereskedési Ujság előadása szerint a' mult esztendő végén Europa' előkelőbb kikötő helyeiben 108,450,000 font Kávé, és 150,400,000 font czukor találtatott.

Az Erlangi Universitásban tanuló ifjúság száma ez előtt mindenkor folyvást többre ment 500-nál: mindazonáltal a' mostani fél esztendő' folyamatjában 400-nál is kevesebbre leszállott elannyira, hogy a' Tudományoknak némelly ágai a' hallgatók nem léte miatt nem is taníttathatnak. Azomban ezen Universitás némű felélledésére fog szolgálni azon történet, hogy Isenflamm Udvari Tanácsos, városi, és kerületi Orvos Úr, ki nem rég meghalálozott, testét felbontzoltatás végett annak ajánlotta, és így azon káros

régi előítélet, melly miatt a' bonczolás intézete holt testek nélkül szükölködvén gyakorlati oktatásaiban hátra maradást szenvedett, megjobbítani igyekezett.

A' források.

A' természet' kebelében minden teremtménynek szorosan meg van határozva létele; foglalatossága, és elrendeltetése' célja. Itt egy olly legfelségesebb gazdasági törvény kormányoz mindent, melly szerént minden tünemény-valóság, szakadatlan változások alá lévén vetve, származik, elbomlik, de részei el nem veszvén, sőt el sem is veszhetvén, a' munkás Természet keze által új, vagy műszeres, vagy pedig művszertelen alkotmánnyá formálódik. A' meleg a' folyó-vizek, és tavak nedveit alkotó részeikre felbontván, és megritkítván, a' levegő körébe felszállítja, hol ezen gözszert a' levegő külömbféle vidékekre ellengetvén, belőle ismét újra vizet, legyen az eső, harmat, vagy forrás, készítget, melly azonnal megtörténik, mihelyt a' gözszer a' meleg szernek (thermogenium) jókora mennyiségétől a' körül lévő tárgyak által megfosztatván, tsepegve folyó testté változni kénytelen. Ez olly közönséges észrevétel, melly a' vizsgálódó ember figyelmét el nem kerülheti. De a' föld kebeléből is buzognak ki külömbféle tulajdonságu vizek, mellyek vagy tiszták, vagy pedig külömbféle elevü

részekről által vagynak hatva. Ezen források eredetéről többféle vélekedések vagynak. Mariotte, és Halley híres Természeti'sgálók felvételeit méltatta már jó eleve figyelemre a' tudós Világ. Mariotte, ki a' víz mozgásáról jeles munkát írt, abban a' vélekedésben volt, hogy a' források az eső, és hó vízből származnak, melly a' föld kebelébe hatván, végre olly tömött szikla rétegre jut, mellyen által nem vergődhetvén, valamelly eret keres, mellyen kibuzog. Ha már ezen víz olly rétegeken szűrődik által, mellyek a' vízben feloszolható ásvány alakokkal megvagynak telve, ásvány forrást képez. Így vannak savanyó, és más külömbféle édzett forrásaink. Így származnak a' kénésös, és vas részetskéekkel tellyes rétegeken (ezen két vegyület a' nedvesség által erős forrásba, és izzadásba indul) által szűrt, és folydogált vízből a' meleg források, mellyekben a' kén-gőznek jelenlétét külső érzékünk is eléggé tudtunkra adja. Azomban mások vizsgálódásai ezen módon kívül, még más származásból is következtetik a' forrásokat, nyilván megbi-zonyítván azt, hogy a' föld üregében az azok-ban lévő gőzből, és nedvekből, szinte a' tsepegtetés (destillatio) útján is külömb-féle állatu, természetű, és tulajdonságu víz nemek alkottatnak a' föld test hatalmas munkái szerint. Halley Sz. Ilona szigetében tartózkodván, arra az észrevételre jutott, hogy a' hegység tetején a' tenger színén fel-lyül 800 Yardnyra a' legtisztább éjtszakán a'

gőz annyira megsűrűdött, hogy vizsgálódása eszközén, t. i. az ő messzelátó tsövének üvegén időnként számos víz tseppek formálódtak, papirosa pedig annyira megnedvesedett, hogy reája nem írhatván vizsgálódásával felkellett hagynia. Hasonlót tapasztalt Kästner, és Lulofs is. Ebből Halley azt hozta ki, hogy a' tömött hideg sziklákhöz jutó gőz, melegítől megfosztva, azokhoz szapora tseppekbe száll, mellyek leömlendezvén, forrást képeznek. De még a' tengerek, és folyók keblében is vagnak külömbféle források. Ama híres Siciliai buvár Fisch Miklós volt az első, ki tapasztalta, hogy a' tenger fenekén is számos források buzognak. Ő ezt akkor vette észre, midőn a' Siciliai Királynak az örvénybe vetett arany edénykéjét a' tenger fenekéről kihozta. A' Keszthelyi téres hév-tóban igen szembetűnő az annak fenekéről szinte jókora buborékokkal felbuzgó forrás.

Rejtett szó:

Két tagu szó, növény, szaporán táplálja az embert,

Első tagjából készül testünkre ruházat:

Végso tagja pedig kettösen gyermeki szépség.

Jegyzet: Az 52-dik számbeli Rejtett-szó: Sír.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(2.)

A' régi Hunnuso k igazi néven
Kúnok voltak.

Ajándéku l a' ditső Kún Nemzetnek.

Már boldogult Sándor István nagy érdemű Hazánkfi a, 's egykor tisztelve szeretett Barátom, több helyeken Sokféle tizmű könyveiben a' régi Hunnusokat számtalanszor Kún néven emlegeté, 's ezen állításának egykét szóval okát is adá: De e' fontos tárgyat olly röviden érinté, hogy igen helyes állítása elkerülte mostanig a' köz figyelmetességet.

Azt hiszi ma közönségesen a' tudós Világ, hogy a' régi Hunnuso k, kik Attila alatt a' polgári társaságokban rettegve neveztetek, egészen kivesztek a' föld színéről, vagy más nyelvű Nemzetté változtak. Ha így gondolkodnak a' külföldi Tudósok, kik ma a' Kún Nemzetet nevénel fogva is talán ke-

vésbé esmérük, azon nem igen akadozhatunk: Ellenben, ha a' Magyar Írók is vakon követik véleményeiket, 's a' számos történeti tanuhelyekre, melyek ellenkezőre mutatnak, semmit sem ügyelnek, azon méltán tsudálkozhatunk.

Tegyük tsak le a' bal Előítéleteket, melyeket gyermekek korunkban a' külföld hibás vélekedése szerint a' történet kútfőibe saját szemeikkel nem tekéntő Mestereinktől tanultunk, 's vizsgáljuk tulajdon szemeinkkel a' régi Történet Íróknak hiteles munkáikat, majd tisztábban és mást fogunk látni, mint Történet vizsgálók, a' régi és újabb Históriában a' Hunnuszokról; majd elfogjuk hinni, hogy a' régi Hunnuszok igazi néven Kúnok voltak. Sok fontos ok védi ezen állítást, de én most tsak egy okot fogok megismértetni, minthogy bővebb e' tárgy, mintsem hogy azt Újság Levelekben egészen ki-meríteni lehessen.

Nem számlálom tehát most elő azon számos Kútfőket, melyekben a' HUNNU; Nemzet tsak egy N betűvel HÚNUS nevet visel; nem számlálom elő azon sokféle neveket, melyek alatt a' HÚN Nemzet a' régi Históriában feltaláltatik. Egyedül a' CHÚN névre tészem figyelmetessé most egyszer a' ditső Magyar Nemzetet.

Azt kérdezem tehát: Mitsoda Nemzet volt az a' régi Nemzet, melly több századok alatt CHÚN néven elő fordul a' leghitelesebb régi Történetírókban?

E' kérdés természetesen azon épül, hogy a' régi Történet Írókban több századok alatt folyvást előjő a' CHÜN Nemzet. Szükséges tehát mindenekelőtt a' kérdés Feltételét megmutatnom a'nál is inkább, mivel ez a' megmutatás maga egyenesen felfogja világosítani a' Kérdést, és reá kielégítő Feleletet adand. Hozzá kezdek tehát a' Kérdés Feltételének megmutatásához.

Mondhatnám, hogy Dávidról, a' Sidó Nemzet Királyáról, a' Szent Írásban a' Királyi Krónikának Első Könyvében a' XVIII-dik Rész 7. és 8-dik versében ezek olvastatnak:

„7.) *Elvevé Dávid az arany tegzeket is, mellyek az Adarézer szolgáinál valának, és Jerusálembe vivé azokat.*

8.) *Tebátból, 's KÜNBÓL is az Adarézer városiból, igen sok rezet, mellyből Salomon a' réz tengert, és az oszlopokat és a' réz edényeket tsinálá*”.

— Szent Biblia. Budán, 1782. f. 347. lapon.

Adarézer Sóbai Királynak ezen KÜN városa az eredeti Sidó Szent Írásban CHÜN nevet visel. Igen hitelesen meg lehet bizonyítani, hogy e' CHÜN, vagy Káldi fordítása szerint KÜN város a' régi KÜN vagy CHÜN nevű Nemzetnek hasonló nevű fővárosa volt: De ezen sok más esméreteket kívánó vitatásba most nem ereszkedem, hanem inkább csak azt értem ezen előadatott sorokból: hogy a' CHÜN, vagy KÜN név legelőször ezekben találtatik. Maradjunk mi most tsu-

pán a' régi Görög és Római Classicus és egyéb későbbi Íróknál.

1) Claudius Ptolemaeus, a' híres Görög Geographus, ki az Alexandriai nagy könyvtárt használta, Krisztus születése után 125—161. évek között élt. E' tudós Írónak Geographiájában mindenki olvashatja : „*A' Bastarnák és Roxolánusok között vagnak a' CHÚNOK*”. — Claudii Ptolemaei, Geographia. Francofurti, 1605. fol. Libro III, cap. 5. pag. 73.

2) Magnus Ausonius, a' híres Költő, Krisztus születése után 309—394. évek között élt. Ő írja:

„*Arma inter CHÚNOSque truces*”.

És más helyen :

„*Qua vaga Sauromates sibi junxerat agmina CHÚN*”.

Feltaláltatnak e' versek ime tizimű munkájában : Magni Ausonii, Opera. Parisiis, 1730. 4. Epigr. I, v. 8. pag. 2. — — Edyllio Nro 332. v. 31. pag. 292.

3) Claudius Claudianus, hasonlóképen híres Költő, ki Krisztus születése után 395. — 404. évek között írt, így énekel : „*Si CHÚNUS feriat, si Sarmata portas*”

más helyen :

„*Nec vaga CHÚNORUM feritas*”

a' harmadik helyen, de a' melly a' Kiadótól bizonyosan megrontatott :

„*HÜNNORUM laturus opem*”.

a' negyediken a' római vers mérték miatt a'
C betű nélkül:

„*Qui nos aut tūrpībūs HÜNNIS*”.

Olvashatni ime verseket Claudiánus munkáiban: Claudii Claudiani, Opera. Amstelædami, 1760. 4-to. In Eutropium Libro II, v. 338. pag. 337. — — In Primum Consulatū Stilichonis Libro I, v. 110. pag. 361. — — In Rufinum Libro I, v. 321. pag. 59. — — In Rufinum Libro II, v. 270. pag. 87.

4) Aurelius Prudentius Clemens széptollu keresztyén Költő, ki Krisztus születése után 348 — 405-dik évek között élt, ugyan a' római versmérték miatt írja:

„*Sarmata, Wāndālūs. HÜNUS*”.

Lássad: Aurelii Prudentii Clementis, Opera. Hanoviae, 1613. 8-o Contra Symmachum Libro II, v. 807. pag. 307. — Vegyük észre, hogy itt HÜN, nem HUN íratott.

(Folytatik.)

Horvát István.

A' hamuzsir készítése.

Minden nemű plántának a' hamvából készíthetni hamuzsirt; de azon külömbiséggel, hogy egyikből több, és tisztább, a' másiktól pedig kevesebb, és tisztátalanabb kerül ki. Közönségesen mind azonáltal a' fa hamvá-

ból szokják a' hamuzsirt készíteni. A' hamu t. i. olly kádba töltetik, mellynek apró lukakkal felkészült feneke szalmával kíván bélévelve úgy, hogy a' viz ugyan által szivárog-hat, de az az által felnem olvasztható földi létalakok nem hathatnak által. Ez meglévén forró vizet kell reá önteni, melly abból a' növényi lug erőt magába vévén, a' kád alatt lévő edénybe tsurog. Ezen lugozás mind ad-dig folytattatik, míg a' hamu' lugsava egé-szen kinem szivódik. Ez meglévén a' lúg' vize, ha már 20 századrész lug sóval megvayon terhelve, a' főzés által elpárologtatik mind ad-dig, míg végre a' lugsó feketés barna merő's kristályozott alakban áll elő. Az illy lugsó durva hamuzsirnak neveztetik, és még számos szén, és másféle idegen részekkel vegyülve van, mellyektől az arra készült égető kemen-czében megtisztítatván, a' kereskedésben mint kész, 's tiszta hamuzsir fordul elő. Vagynak olly rengeteg, erdők mellyeknek helyhezete, és távul léte a' fának tüzelés, és építésbéli haszon-vetelét vagy igen nehezzé; vagy pedig éppen lehetetlenné teszi. Ezen esetben a' hamuzsir készítés igen hasznos.

A' Térczukur

A' téj olly folyó készitménye az állati élő-mivnek, melly vajból, turóból, téjczukorból és vízből van öszve szerkeztetve. A' vaj, turósajt, és savó mindnyajan olly hasznos részei a' téjnek,

mellyeket az emberi Nemzet szinte meghatározhatatlan időtől fogva élelmére fordított. A' téjczukor azonban az újabb idők' chemiai vizsgálódásának felfedezései közé tartozik. Erre úgy tehetünk szert, ha a' friss tejet Czitromlével, vagy borkösavanyal öszve vegyítjük, és így azt megoltván, annak édes savóját elparoljuk. Ezen munka által a' vaj, és turó egymással egyesülvén, a' téjczukrot és a' savót külön hagyják, melly vegyületből a' víz részek elgőzölése után a' téjczukor kristály formában mint édes izü, a' vízben nehezen olvadó test áll elő.

Az Ember a' föld birtokosa.

Midőn majd minden növénynek, és állatnak neméhez és fajához képest a' föld különös tájékin különös éghajlat alatt vagyon tanyája, és hazája: az Ember az egész földtestnek, 's mindennémű éghajlat alatt lévő térségnek közönséges lakosa. Az egyenlítő' forró ege alatt szinte mint a' jeges föld sarkokon élnek, szaporodnak, 's időnként lelki kiformálódásokra nézve is gyarapodnak Ember társaink. Különös, hogy, midőn minden más állat-nemek rendekre, 's fajokra vagnak osztva: az Ember (*Homo Sapiens B.*) természeti testi, és lelki fő tulajdonságaira nézve csak egy nemet formál annál is inkább, minthogy a' test színében, és alkatjában lévő különbség a' fajok formálására szint oly

kevés okot adhat, mint a' nyelvbeli különbség. Melly jeles tulajdonsága az a' Természetnek, hogy ő embert az ugymint a' Teremtés koronáját az egység tökéletes Ideája szeréntalkotta!

A p r ó s á g.

Virgil' „Culex” tréfás költeménye a' szúnyogról a' következendő előadásból áll: Bizonyos alvó juhászhoz közelített egy kigyó, hogy őtet megmarja. Ezt észrevén egy szúnyog, az arczára száll, 's megtsipi őtet, hogy a' közel lévő veszélytől megmentse. Az álmából felvert juhász a' tsipésért megboszonkodván, öszve szakítja a' szúnyogot, 's im azonnal észreveszi az intselkedő kigyót, 's elkergetvén őtet, újra elaludt. Megjelenik most álmában a' szúnyog árnyéka, szemére veti vétkes háláadatlanságát, 's egyszer'smind elbeszéli neki, a' mit a' holtak országában, és az Elizeumban látott, és hallott. Felébredvén a' Juhász, megismeri igasságtalan tselekedetét, és a' szúnyognak gyönyörű sírhalmot állít fel zöldellő pázsittal, és külömbféle jó illatú virágokkal díszes hantokból.

Rejtett szó:

Tiszta leány az egész: kerget megfosztva fejétől.

Jegyzet: Az 52-dik számbeli Rejtett-szó: Lentse.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(3.)

A' régi Hunnuszok igazi néven
Kúnok voltak.

(Folytatás.)

5.) Paulus Orosius nevezetes Történetíró Krisztus születése után 417-dik év felé írta Históriáját. Ezt addig jovitgatták a' sok Kiadók, míg végre, kizárván belőle a' helyesebb régi olvasást, a' Hunnusz hibás nevet belé tsusztatták. Azonban Havercamp Sigebert a' híres Leideni kiadást XI. régi Kézíratokból készítette, melyekben Orosiusnak ime mostani helyén: „A' Hunnuszok és Scythák, és Gandaridák között vagyon a' Caucasus hegye”, a' Hunnusz név helyett olvastatik majd CHÚNUS, majd ÚNUS, majd HÚNUS, majd CHIMUS. A' ki látott, vagy olvasott régi Kézíratokat, tudja, hogy a' CHIMUS forma, a' mennyire az un részetske im tagotskával hibából feltseréltetett, a' CHÚNUS formával egy. Lássad: Pauli Orosii Hi-

storiae. Lugduni Batavorum, 1738. 4-to
Libro I, cap. 2. pag. 21. — cf. Notam 94.
— A' Hunnus nevet tehát Orosius bi-
zonyosan nem használta.

6.) Prosper Aquitanus Krisztus
születése után 463-dik évben halt meg. Kró-
nikájában olvashatni egyik helyen az Attila
Hunnusairól: „*Körül vevén a' Hun-
nusoknak segéd seregüket*”. — A' má-
sik helyen: „*Midőn a' CHUNNUS Nemzet-
hez, mellynél a'kor Rugila uralkodott,
az ütközet után Aetius által ment volna*”.
— A' harmadik helyen: „*Thracia a' Hun-
nusoknak berohanásuk által megvere-
tett*”. — A' negyedik helyen: „*Bleda a'
CHUNNUSOKNAK Királyuk, Attila Test-
vérének ravaszsága által, megöletett*”. —
Az ötödik helyen: „*Azután néhány Nem-
zeteknek, mellyek a' Hunnusok alatt
valának, elpártolásuk háborúkra okot és
alkalmat adott*”. — Lássad: Andreae du
Chesne, Historiae Francorum Scriptores
Coetanei. Lutet. Paris. 1636. fol. Tomo I,
pag. 198. 199. 200. — Fel sem lehet tenni,
hogy Prosper Aquitánus két egymás mellett
álló sorban, mint itt eset vagyon, kétféle-
képen írta volna az ugyan egy Nemzet nevét.
Itt is tehát vagy a' Kézirat Másolók, vagy
a' Kiadók okoskodtak a' maguk eszéből.

7.) Paulinus Petrocorius jeles
keresztyén Költő, ki Szent Márton életét
Krisztus születése után 470-dik év előtt ver-

sekben leírta, így szól a' vélt Hunnuszokról:

„Cum subito pavefacta metu graviore periclo
Auxiliatores pateretur Gallia CHÜNOS”.

Lássad : Maxima Bibliotheca Veterum Patrum. Lugduni, 1677. fol. Tomo VI, pag. 320. — — Biographi Veteres S. Martini Turonensis Episcopi. Edidit Alexius Jordánszky. Posonii, 1817. 4-to pag. 280.

8.) Cajus Sollius Apollinaris Sidonius igen nagy hitelű Író, ki Krisztus születése után 450—488-dik évek között élt, Attila Néperől így énekel:

„Vicanosque premens subinde CHÜNOS”.

Ugyan ő egy másik helyen:

„Pannonius, Neurus, CHÜNUS, Geta, Dacus,
Alanus”.

Ismét ő a' harmadik helyen:

„Cursu Herulus, CHÜNUS jaculis, Francus-
que natatu”.

A' negyedik helyen:

„CHÜNUS, Bellonotus, Neurus, Basterna,
Toringus”.

Az ötödik helyen:

„Fac optime CHÜNOS”.

Ellenben a' hatodik helyen, mivel a' Chúnus szovat a' Római Vers Mérték meg nem szenvedte, el hagyván a' C betűt:

„*Percūlit HUNNOS*”.

Lássad : Jacobi Sirmondi, Opera. Venetiis, 1728. fol. Tomo I, col. 623. 705. 721. 725. ---

9.) Ammianus Marcellinus igen nagy tekéntetű Író Krisztus születése után 534-dik év felé halt meg. E'nek Históriájában vagy a' Másolók, vagy a' Kiadók elrontották ugyan HUNNUS formára a' CHÜN nevet, de a' jobb olvasást egészen még is el nem fojthatták. Mindegyik Kiadásban, melyet én láthattam, vagy használhattam, a' XXXI-dik Könyv 8-dik Fejezetében e' sorok találtnak : „*A' CHÜNOK és Alánusok közül a' nagy préda reményéből nékiket magukhoz édesgettek*”. Lássad : Ammiani Marcellini, Res Gestae. Lipsiae, 1773. 8. pag. 522. — — Biponti, 1786. 8-vo Vol. I, pag. 266. — — Parisiis, 1681. fol. pag. 633. cf. Lindenbrogii, Observationes. pag. 79—80. —

(Folytatik.)

Horvát István.

A' természeti, és mesterséges Viasz.

Azon kívül, hogy az anyáskodó természet' fürge alkotmányai, a' szorgos méhek, a' virág-porból, és a' gyümöltsök', 's levelek' gyántás hamvaiból, melyekből sejtjeiket alkotják, viaszat készítenek számunkra; még

a' mesterkedés is több féle növevényi részekből fejteget ki a' viaszhoz hasonló tulajdonságu szereket. Az állatok' seregében sem tsak a' méhek készítenek, 's gyűjtögetnek viaszat; hanem vagynak még másféle bogarak is, melyek szinte a' méhek által készült viaszat is fellyül mulják jeles tulajdonságu készítményökkel. A' Chinai Birodalomnak H u q u a n g, és Q u a n s i tartományaiiban vagyon t. i. bizonyos fa nem, melly P e - l a - c h u, vagy is fejer viasz fa néven neveztetik, 's ennek a' hosszas levelein számtalan apró hernyók tanyáznak, melyek, minekutánna egy ideig a' fa levelébe burkolnák magokat, viasz sejteket raknak, mellyek apróbbak ugyan mint a' méheké, de szerök igen kemény, fényes, söt jelesebb, és fejeőbb a' méh-viasznál; az abból készült gyertya tisztábban, 's világosabban ég a' közönséges viasz-gyertyánál, és igen kellemetesen illatozik. A' mesterséges viasz nemek közé tartozik a' többek között azon zöld viasz, melly észak Amerikában a' V i a s z M y r t h u s' (*Myrica cerifera Carolinensis*) fürtönként termett bogyóiból készítettetik, melly mindazonáltal valamennyire motskos szokott lenni. Ennek a' készítése abban áll, hogy ezen gyümölts-bogyót megfőzik, 's a' belöle kifejlő olaj kövérséget, melly a' víz színére felszáll, lemerítgetik, és meghűtvén merő állapotba helyheztetik. Ha ezen motskos zöld viasz újra megfőzettetik, tisztábbá, és világosabb zöld színüvé válik. Ezen Myrthus viaszból igen jó gyertya készül, melly el-

oltatván kellemetes Myrthus szaggal kedveskedik. Ezen viasz észak Amerikában szinte olly divatban vagyon, mint nálunk a' sárga, és fejer viasz. Az Olaszok azon felfedezésre jutottak, hogy a' fekete nyárfa virág-bimbáiból, mellyek sok gyánta részekkel bővelkednek, forró-vízben való áztatás, és kisajtolás által viaszat készíthetni. De la Methérie Úr 1786 fa-olajból, és valami gyenge Sallétromsavanyból időnként való kevergetés, és végre hideg tiszta vízben való kimosás által olly valódi viaszt készített, mellyből a' méhviasz-gyertyához hasonló tisztaságu fénnyel, és füst nélkül világító gyertya készül. Dr. Trommsdorff Úr olly tudósítást tett 1796 esztendőben, hogy azon időtájban egy ládában, mellyben több évek óta keserű mondola mag állott, ezen mondola között sokat ollyant találtak, mellyek tökéletesen viasszá váltak.

Az ernyős öthimes ötszirmu növények (Pentapetala umbellata L.)

Ama megbetsülhetetlen érdemű halhatatlan Tudós Fűvész Linné Károly, ki a' földkerekségén lévő számtalan növényeknek, az ő nemző részeiknél fogva, meghatározott sereget, rendet, nemi, és fajbeli osztályt mutatott, 's így azokat egy mesterséges, de igen felséges, és meghatározott alkatba szerkeztette: gyakran a' rendek formálásánál,

hol közönségesen az anyaszálak szolgálnak alapul. ezekben nem találván elegendő megkülönböztető szám, és formabeli jegyeket, az azok' magzatjában termő gyümölcsoket vette (tehát még itt sem tért el az anyától) szerkezetének alapjául, és csak ott tért el ezen alkatmányi' fő ponttól, hol a' gyümölcsoben magában sem lelhetett rendszerkezeti jeleket. Az ötszirmu ernyös növényeknél, mellyek virág sátoraik által szinte messziről tudtunkra adják a' sereget is, rendet is, mellybe tartoznak, olly nagy a' növés, és virágzás eszközeiben az egyenlőség, hogy a' nemeknek, és fajoknak megkülönböztetése hosszú gyakorlást, és önmlátást (autopsia) kíván; a' különbség jegyül pedig a' magvak vetetnek alap gyanánt. Ezek közül sokaknak a' magva, mint a' Köményé, Anizsé, Koriandromé, gyomor erősítő, és szemvidító erővel bir; sokaknak a' gyökere, 's levele élelemre, vagy élelem fűszerezésre szolgál. Illyen a' zeller, petreselyem, murok, kapor, peszternák; mellyek fűszer-erejeken kívül még vizellet, és szélhajtó, 's izzasztó tehetséggel is birnak. De vannak köztök né-mellyek, mint a' gyilkos Tsomorika (*Cicuta virosa* L.), és a' bűdös Bűrök (*Conium maculatum* L.), mellyek minden részeikben mérgesek. Hányszor nem tsinálnak belőle sipot a' gyermekek, 's így hányszor nem veszik szájokba azon veszedelmes mérget, melly ha az életet egészen meg nem töri is, de bizonyosan az

egésségnek , kivált az agyvelő-rendszernek kárára vagynak!! Bár az Emberiség hasznára a' fűvésztudomány közelebbi esméretre, és bár már a' köz iskolákban a' tanítók birnának annyi fűvészi tudománnyal, hogy tanítványakkal a' mezőn sétálván, velők a' veszedelmes fűveket megesmertetnék!

A' Göttingai tanuló Ifjuság száma.

A' Göttingai tanuló ifjak száma a' közelebbi múlt Majus 31-dikén 1371-re ment, kik közül 340 az Istenes tudományokat, 580 a' Törvényt, 299 az Orvosi tudományokat, 152 pedig a' Böltselkedést tanulják. Közülök 694 hazafiak, 632 pedig külföldiek.

Rejtett szó:

Egy tagu szó, egyenest, és megfordítva ^{tsári} mo-
Plánta; közép részét rövidítsd meg, 's repdez ^{az égne}
Boltozatin mint a' madaraknak büszke Királlya.

J e g y z e t: Az 2-dik számbeli Rejtett-szó: Szűz.

Saj

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(4 .)

A^o régi Hunnuskok igazi néven
Kúnok voltak.

(Folytatás.)

10.) Georgius Florentius Gregorius, Frantzia Országban Túri Püspök, Krisztus születése után 544—595. évek között élt. E' nagy hírű Történetírónak Frantzia Históriáját du Chesne András öt igen jó kézírathból adta ki. És valóban Mabillon Jánosnál (De Re Diplomatica. Parisiis, 1709. fol. pag. 349.) egy Merovingica írásu, az az: igen régi Kézirat Gregorius Túri Püspök Históriájából rézbe is vagyon vésetve. Már ezen egykoru, vagy közelkoru Kéziratokban fenmaradott Történetírónál az Attila Hunnuszairól olvashatni: „*Hír vala tehát, hogy a' CHÚNUSOK Galliába bérohanni akarnak*”. Más helyen: „*Tehát a' CHÚNUSOK Pannoniából kiindulván, mint nekik beszélík, Husvét előtti estvén Metz Városba, elpusztitván más helye-*

ket, elértek". A' harmadik helyen: „*Attila pedig a' CHÜNOKNAK Kiralyuk* (Attila vero CHÜNORUM Rex) *himennén Metz Városból*". 's a' t. Szóval: E' jeles Írónál a' Hunnuso k mindenkor CHÜNUS név alatt jönnek elő. — Lássad: Andreae du Chesne, *Historiae Francorum Scriptores Coaetanei. Lutetiae Parisiorum*, 1656. fol. Tomo I, pag. 275, 276. seqq.

11.) Menander Protector Byzantinus Író Krisztus születése után 504-dik év felé írt. Ez a' derék Tudós az AVAROKAT, kiket más Történetírók is széltében HUNNUSOKNAK neveznek, igh helyesen VÁR — CHÖNITÁKNAK hívja. Lássad: *Excerpta De Legationibus. Parisiis*, 1648. fol. pag. 162. et seqq. — Az AVAROK a' Magyar öklevelekben: VÁR — KÜN és VÁR - KÖN (nem pedig VÁR - KÖNY) nevet viselnek. Menander és más Írók mentették meg a' feledékenségtől azt, hogy az Olasz Országi régi, igen régi CHÖNESEK és az Illyrikumi CHAONESEK (mondki: CHÖNESEK) kérdésen kívül KÜNOK vagy is KÖNOK voltak. De ezek most nem ide tartozók

12.) Theophylactus Simocatta, hasonlóképen Byzantinus Író, Krisztus születése után 629-dik év felé írt. Ő az AVAROKAT, vagy helyesebben: VÁROKAT és VÁRIAKAT tudós Könyvében VÁR - KHÜNOKNAK nevezi. Lássad: *Theophylacti Simocattae, Historiarum Libri VIII. Parisiis*, 1647. fol. pag. 175. et seqq. — Egyedül

figyelem gerjesztésül értenem, hogy Móses-nél (Numer. 27, 12. 33, 47. 48. Deuter. 32, 49.) az ABARIM hegyek ezen VÁRI-
AKNAK (Petræorum) hegyeik valának. Hi-
bátlanul írta Iperius János a' Szent Bertini
Krónikában: „*Successit huic omnium quae
rex gessit bellorum maximum praeter
Saxonicum, bellum scilicet contra WA-
ROS sive HŰNOS*”. Lássad: Edmundi Mar-
tene et Ursini Durand, Thesaurus novus
Anecdotorum. Lutetiae Parisiorum, 1717.
fol. Tomo III, col. 493.

13.) Fredegarius Scholasticus
igen nagy tekintetű Frantzia Író Krisztus
születése után 658-dik év felé írt. Ez is az
AVÁROKAT Históriájában CHŰNUSOK-
NAK nevezi. Irja p. o. „*A' Sclávok már az
AVÁROK ellen, kik CHŰNOKNAK ne-
veztetnek, és az ő Kagán fejedelmük ellen,
kezdének pártot ütni*”. — Lássad: Andreae
du Chesne, Historiae Francorum Scriptores
Coaetanei. Lutetiae Parisiorum, 1636. fol.
Tomo I, pag. 754. et seqq.

14.) A' Gesta Regum Francorum
tzimű régi Krónikában, mellynek vége Krisz-
tus születése után 721-dik évben szakad, ol-
vastalík: „*Mert már az előtt Mosella a'
CHŰNOKTÓL elrontatott és megnyomo-
rított*”. Más helyen: „*Tehát Chlotárius
Király halála után a' CHŰNOK felzu-
dulván Kagánukkal Frantzia országba
jöni készülnek*”. 's a' t. — Lássad: Andreae
du Chesne, Historiae Francorum Scriptores

Coaetanei. Lutetiae Parisiorum, 1636. Fol. Tomo I, pag. 696. 710.

15.) A' Német Országban készült Szent Amandusi Évkönyveknek második Folytatásukban mondatik: „791-dikben Károly Király először volt CHÜNIÁBAN”. — Ugyan ezen Évkönyveknek második részükben olvasható: „796-ban Károly Király, Pippinus fiát által küldötte CHÜNIÁBA: és ők őt békével fogadták; és sok kintset kapott, és azt Frantzia Országba hozta”. — Lássad: Georgii Henrici Pertz, Monumenta Germaniae Historica. Hanoverae, 1826. fol. Scriptorum Tomo I, pag. 12. 14.

16.) A' Laubachi Évkönyveknek második Folytatásukban feljegyeztetett: „791-dikben (792.) Károly Király először volt CHÜNIÁBAN”. — Lássad: Georgii Henrici Pertz, Monumenta Germaniae Historica. Hanoverae, 1826. fol. Scriptorum Tomo I, pag. 13.

(Folytatik.)

Horvát István,

Iparkodási Jelesség.

Nem rég Londonban a' Themse alatt való ut építés' eszközlői gyűlést tartottak, mellyben Brunel Urnak azon Tudósítása olvastatott fel, melly világosan elő terjesz-

ti, hogy a' viznek utolsó bérohánása által okozott károk kivagynak pótolva, és a' földalatti-ut' boltozatja, szinte mint a' többi munkák is, a' legjobb állapotban vagyon. Brunel Úr előadása szerint ezen vizalatti ut már 600 lábnyi távulságra haladt, és elvagyon készítve, 's már csak 350 lábbnyira van az északi parttól. Azon számadásból, melyet a' gyülekezet eleibe terjesztett, ki tetszik, hogy ezen jeles óriási munkára eddig 170,000 font sterling fordított, és hogy annak tökéletes végre hajtására még 190,000 font sterling kívántatik. A' gyülekezet arra határozta magát, hogy ezen somma pénzt kiállítja, és azt Brunel Úr haszonra, 's tételre fordítására bizza. Brunel Úrnak azon értekezése, melyet az ujonnan történhető vizbérohanás' meggátlása dolgában előterjesztett, tellyes meggyőződést szerzett a' felől, hogy Brunel Úr minden akadályt megfog győzni, és ezen jeles munkát bizonyosan végre fogja hajtani. Jó szerentsét a' nagy, és jó igyekezetnek!

Az annyajegy elenyészése.

Az ember külseje, különösen az ember ábrázatja, olly kedves ajándéka az Anyatermészetnek, melytől sokszor szerentsénk, és kedveltetésünk függ. Maga a' széplélek is kelemetesebb, midőn szép testből és kelemetes ábrázatból sugárzikki. Azonban gyakran már

az anya-méhben különös kedvetlen jegyek sülnek az ember arczájára, mellyek más emberben a' kedvellés helyet szánakozást gerjesztenek. Melly szerentse illy emberekre nézve, ha a' természetnek ebbéli mostoha mázolását elenyészthetik. Felső Silesiában minapában egy gyermeknek a' képéről a' tűzfoltat többszöri pistráng vérrel való békenés által egészen elenyésztették. Jó volna, ha többféle próbatételek által arra juthatnánk, hogy az illy kedvetlen foltakat eltávoztathatnók. Hogy a' dolog lehetséges, már abból is kitetszik, hogy az efféle folytok tsupa vérbeli kiömlések, mellyeket egy részről már a' test természeti munkássága igyekszik eltörölni, más részről pedig az igyekezetnek hatalmában áll a' természetnek ebbéli erőlködését elősegíteni.

A' pók tsipését orvosló Béka.

Itt a' tünemény világban minden teremtménynek vagynak ellenségei, de egyzersmind vagynak védeszközei, és védszerei is. A' mérges pók csipése minden állatra nézve veszedelmes, és gyakran külömbféle sérveket okoz. Ezen tsipés ellen az erdei Béka az által védelmezi magát, hogy ha azt a' pók megtsipi, kigyó nyelvfüvet (*plantago media* L.) eszik, azután pedig olly rejtekbe vonul, hol megjobbulásához juthat. Bizonyos előítélet nélkül való ember szemmel tapaszt-

talt tanuja ezen tüneménynek, a' ki, midőn a' pók által hasztalan vonakodása ellen is meg-mart, és az által felpuffadt békát szem ügy-re vevé, azon esméretre jutott, hogy a' megsértett, és felpuffadt állat a' mondott plánta evése által rövid idő alatt elapadt, és meggyógyult. Melly fontosak az ész pótlo' ösztön munkái!

A' tojás eltartásának különös módja.

Hamburghban a' tojást, hogy annak a' tengeri utazásban hasznát vehessék, azon módon készítik, mellyet az Oroszok, kiknél az erős hideg miatt a' tojásnak el tartása különben igen nehéz, és bizonytalan volna, már jó időtől fogva gyakorolnak. Hogy a' tojás a' forrás feltételei alatt poshadásba indul, és elromlik, közönségesen tudja vagyon: vagy valamint az is, hogy a' fagy is öszve zavarja annak vegyületét, 's némelly részeit szétválasztván, a' romlásra készíti, 's így annak hosszabb időre való eltartását gátolja. Ha tehát a' tojást a' forrás feltételei, és fagy hatalma ellen bátorságba helyheztetjük; ez által annak hosszabb ideig való eltartását egyaránt eszközöljük. Ez úgy történik meg, ha a' tojás valamelly tiszta edénybe leverettetik, 's hogy fejére székjával jól öszve vegyüljen, illendően meghabartatik, azután pedig folyó állapotjából elpárolás által szárazzá tétetvén, és finom porrá törettetvén, jól bézárt edé-

nyekbe, és üvegekbe töltetik. Illy száraz, és a' levegőit hatalmak elől elzárt állapotban a' tojás sem a' poshadástól, sem pedig a' fagytól nem szenved. Ezen tojás por szinte igen könnyen feloszlik a' vízben, és a' főzésnél szinte olly haszonvehető, mint a' friss tojás.

Szó ajánlás.

A' pázsitos füvek, mellyek eddig ditsőült Diószegink nyelvén polyvás füveknek neveztetnek, igen helyesen, és röviden pázsitoknak nevezetethetnének, ellenben pedig a' többi köz plánták az együgyü fű névvel jegeztethetnének, annál is inkább, minthogy ennek, habár többes szónak látszik is lenni, már a' polyvás füvek között helye is vagyon a' kéthámpásit nevezetben. Így megvan kedves nyelvünkben a' fű (herba,) és a' pázsit (gramen) együgyü neve, 's nem szorulnak a' polyvás toldaléokra.

Mese.

Mig élek, nem tolvajkodok,
Még is akasztófán vagyok;
De meghalván, boszut állok;
Mert szüntelen lopogatok.

Jegyzet: Az 3-dik számbeli Rejtett-szó: Sás.

Heber

A° régi Hunnuso k igazi néven
Kúnok voltak.

(Folytatás.)

17.) Maguk az Austriai Írók állitják, hogy Austriában, mint Német Országnak más részeiben is, több helyek neveztetnek a° Hunnus Nemzettől. Ha ez így vagyon, a° minthogy valóban úgy vagyon, méltán kérdezhetni, ha Ludovicus Piusnak, Nagy Károly frának, azon 823-dik évi eredeti oklevelében, melly ma a° Felséges Bajor Király Levéltárában őriztetik, és a° melly közelébb igen híven kiadatott, a° CHUNI-HO-HESSTÉTIN hely nevében nem a° CHÚN név találtatik-e? Az minden esetre igen figyelmet érdemel, hogy ezen oklevélben a° HUNNUS Nemzet neve HÚN. — Lássad: Wien's Geschichte. Wien, 1825. 8. II. Jahrgang, III. Band, I. Heft, S. CLXXXIII. — Henricus Strenuus Bajor Hertzegnek Piligrin Passau Püspök korát érdeklő okle-

velében olvastatik: „*Postmodum autem a septem collibus ab occidente Civitatis Zeizenmure sursum ad australem plagam CHUNI-HOHES-TORF et sic usque in cacumen montis COMAGENI*”. — Lásad: Jahrbücher der Literatur. Wien, 1827. 8-o XL. Band. Anzeige-Blatt, S. 5—6. 15. — Pusinbergei Brúnónak 1130-diki eredeti óklevelében előjő: „*Fridericus de HUNES-PERCH*”; Szent Leopold Austriai Őr Grófnak 1134-dik évi eredeti óklevelében találtatik: „*Fridericus de HUNES-BERCH*”: Ellenben egy taval napfényt látott régi Krónikában mondatik: „*Berchtoldus nobilis de CHUNIS-PERCH*”. — Lásad: Jahrbücher der Literatur. Wien, 1827. 8-vo XL. Band. Anzeige-Blatt, S. 27. 26. 15. — — Historia de Expeditione Friderici Imperatoris. Edita a’ Josepho Dobrowszky. Praga, 1827. 8-vo pag. 66.

18.) Suidásnál, a' híres Görög Szó-
Könyv Írónál, ki Krisztus születése után
1150-dik év felé élt, egy Népről ime tudó-
sítás vagyon: „Ο νινυάοδαι. ἔθνος”. Az az :
„UNI - GARDOK. Nemzet”. — Lássad :
Suidae, Lexicon. Cantabrigiae, 1705. fol.
Tomo II, pag. 739. — Hogy ezen Uni-gar-
dok igazán CHUNOK voltak, azonnal észre-
venni fogjuk.

19.) *Hel moldus*, egy igen nagy te-
kén tetű Író, ki Krisztus születése után 1170-
dik évben még élt, írja: „*Russia pedig*
a' Dánoktól OSTRO-GARDNAK hi-

vatik, mivel Napkeletre fekszik. Hivatik CHÜNI-GARDIÁNAK is, mivel ott volt előbb a' HUNNUSOKNAK lakhelyük". — Lássad : Helmoldi, Chronica Slavorum, Lubecae, 1659. 4-to. pag. 1.

20.) Egy Névtelen Írónak Tót Krónikájában olvashatni: „*Rutia a' Dá-noktól OSTRÁ-GARD*, az az: *Napkelet Tartománynak*, mint minden jóakkal bővelkedő, neveztetik. Hivatik CHÜNI-GARD néven is azért, mivel először a' HUNNUSOKNAK székük volt". — Lássad : Erpoldi Lindenbrogii, Scriptores Rerum Germanicarum Septemtrionalium. Hamburgi, 1706. fol. pag. 189. — E' hely, úgy látszik, Helmoldustól költsönöztetett; azonban, a' mennyire a' CHÜNI-GARD név benne is elő jő, Helmoldus CHÜNI-GARD névének hitelét neveli.

21.) Saxo Grammaticus, igen tudós Dánus Író, ki Krisztus születése után 1204-dik évben halt meg, írja a' HUN Nemzet meggyőzetése után Frótho Dánus Királyról: „*Onevusnak CÓNÓ-GARDIA Országot adta*". — Lássad : Saxonis Grammatici, Historiae Danicae Libri XVI. Sorae, 1644. fol. pag. 89. — — Lipsiae, 1771. 4-to pag. 134. — Figyelemre méltó, hogy valamint Menander felebb a' HUNNUS Nemzetet CHÓN néven említette, úgy Saxo Grammaticus is azt CÓN néven nevezi. — Az Afrikai CANANAEUSOK, kik bizonyosan KUNOK voltak, HOEN, vagy helyeseb-

ben HÓN, és KÓN néven találtnak; a' Hádixi CHANANAEUSOK pedig a' régi Írókban KÚNEUSOK. — De ezek itt tölem tsak mellesleg mondatnak, és azért a' bizonyító helyeket most elő nem számlálom.

22.) Egy régi Islandus Írónak Geographiai Töredékében olvastatik Scythiáról: „*Gardarikiában* (az az: Russiában) *fekszik Paltescia és KIAENU-GARDIA*”. — Lássad: Jacobi Langebek, *Scriptores Rerum Danicarum Medii Aevi. Hafniae, 1773. fol. Tomo II, pag. 36.* — A' Szogubrot és a' Gottrik meg Rolf nevű Északi Szágákban, Langebek tanutétele szerint, CONO-GARDIA helyett KAE-NUGARDIA áll. — Így változnak más és más Nemzeteknél a' Nemzeti Nevek! —

23.) Salamon Magyar Király uralkodásától fogva a' Magyar Történetírókban a' KUN, CÚNUS és CHÚNUS név igen gyakran előjő. A' Bétsi Képes Krónikában feljegyeztetett: „*Ezután pedig a' Pogán KÚNOK (CÚNI) bétörtek Magyar Országba*”. — Más helyen: „*A' ki KWN LÁSZLÓNAK neveztetett*”. A' harmadik helyen: „*Ladislaus CHÚNUS*” 's a' t. — Lássad: Joannis Georgii Schwandtneri, *Scriptores Rerum Hungaricarum Veteres ac Genuini. Lipsiae, 1746. fol. Tomo I, pag. 116. et seqq.*-Cf. Katona, *Hist. Crit. Regum Hungariae Stirpis Arpadianae. Pestini, 1779. 8-o Tomulo II, pag. 232.* — Végre

24.) Nicephorus Gregorás Byzantiumban fényes Tsászári és különösen Udvari Tisztségeket viselt tudós Görög Író, ki Krisztus születése után 1205—1350-dik évek között élt, előszámlálván, mint vándorlottak ki a' KOMÁNUSOK Hazájukból a' Tatárok elől, így fejezi be sorait a' KOMÁNUSORRÓL: „Ezek pedig HUNNUSOKNAK és KOMÁNUSOKNAK neveztettek. Voltak olyanok is, kik őket SCYTHÁKNAK hívták”. — Lássad: Nicephori Gregorae, Historia Byzantina. Parisiis, 1702. fol. Tomo I, pag. 20—21. Libro II, cap. 5. §. 1—2. — Hogy a' KOMÁNUSOK nemzeti nyelvükön maguknak RÜN nevet tulajdonítanak; hogy mi Magyarok őket magyar nyelven hasonlóképen RÜN néven nevezzük; hogy nálunk is, mint a' Külföldön (*hol a' RÜN név nintsen keletben*) a' deák óklevelekben CHOMANI, CHUMANI, COMANI, CUMANI nevet viseltek és viselnek a' KÚNOK; hogy RÜN-SÁG alatt mind hajdan, mind most a' Magyarok és KÚNOK COMANIAE REGNUM-OT értettek, 's értenek: Azt Magyaroknak, Kúnnak, Jásznak, Palótnak és a' Székelnek nem kell mondani; de igen is szükséges mondani sok külföldi Tudósnek.

Itt vagyon megbizonyíttatása előterjesztett Kérdésem fenék Feltételének. Krisztus születése után 125-dik évtől 1350-dik évig, esmérjük a' Rut főeknek, pedig a' leghitelesebbeknek, tanutételeiket: Az vagyon tehát hátra, hogy saját sze-

meinkkel látva, és nem holmi Compendiumok és a' tárgyat félszegen fessegették Tudósok után ítéljünk. Úgy vélem az Ítélet most már röviden megeshetik.

(Folytatik.)

Horvát István.

J e l e s s é g.

A' múlt Junius 21-dikén Párisban Robertson Úr intézéséből 200 jeles személyek előtt próba tétetett a' felől, minő hévséget állhat ki az ember. Ezen próbára bizonyos Martinez nevű Spanyol országból való 43 esztendőös Pék ajánlotta magát. Egy hengerded kupakos kementzét 4 óra folyásig szüntelen fűtöttek. Nyoltz órakor, 's 10 minutumkor behágott a' Spanyol a' forró kemenczébe, és ott egy 'sámolyon 14 minutumig ült, és 45—50 grádusnyi hévséget állott ki egy olly ércz hévmérő szerint, melly csak 50 grádusig mutathatott. Midőn ottben a' lába előtt egy tyúk fölt, és forrott, ő egy Spanyol éneket danolt. Az Orvosok észrevétele szerint a' kementzéből való kijövelekor egy minutum alatt 134 ütött az ere, holott bemenetelekor csak 74 ütött. Ekkor ismét újra befűtötték a' kemenczét, 's a' Spanyol ismét bement, a' tyukot megette, és a' nézők egészségéért egy üveg bort felhajtott. Kijöttekor 176 ütött az ere, 's a' Reaum. hévmérője 110° hévséget mutatott. Végre még

egy harmadik próbát tettek vele, mellynél fogva ötöt egy deszkára, melly égő gyertyákkal körül volt rakva, fektetvén, a' kemenczébe dugták, 's bezárták. Mintegy öt minutumot töltött ottben, mig a' jelenvalók mindnyájan azt kiálták: Elég! elég! Midön ötöt kihúzták, valamelly fojtó kozmás zsír gőzzel volt eltelve a' kemencze, a' gyertya pedig mind el aludt, és elolvadt. A' Spanyolnak az ere ekkor 200 ütött egy minutumban. Mihelyt kihúzták ötöt, azonnal hideg fürdőbe ugrott, mellyben egy pillantatig mulatván, 2—3 minutum alatt ismét a' gyülekezet előtt állott friss, és egészséges állapotban, melly ötöt köztetszéssel, és öröm jelentéssel fogadta.

A' kolompírnak egy esztendő alatt kétszerte való termesztése.

Vagynak több nyári kolompír fajták, mellyeknek földalatti gyümöltsei már a' nyár derekán megérnek. Mind ezek között a' Sz. Jakab-kolompírja leginkább ajánla magát azon tulajdonsága által, hogy egyarányos tojasnyi nagyságu gyümöltsöt terem, melly a' mellett, hogy gazdagon diszlik, felette jó ízű, és ha Martius végén, vagy Aprilis elején elültettetik, már Julius közepe táján érett gyümöltsel kedveskedik. Sz. Jakab-kolompírjának, vagy Jakab-kolompírnak neveztetik, mint más számos gyümölts nemek, érése ideje miatt, mellyben azt, hogy jó íze el ne enyésszék, a' földből felkell szedni. Az illy

korán érő kolompírnak egy esztendőben kétszerre való termesztése (Petri Úr szerint) abban áll , hogy a' magnak való kolompír mennyiség Martius vége előtt két részre választatik , egy része tudniillik a' legközelebbi ültetésre , más része pedig a' Sz. Jakabi későbbi ültetésre. Amaz a' része Martius végén , vagy Aprilis elején elültettetik , az utóbbi pedig valamelly alkalmas száraz padlaton széllyel terítették , hogy ki ne tsirázzék. Minnekutánna Jakabkor az első termés kiszedik a' földből , helyébe a' töppedt , 's erre a' végre határozott kolompír ültettetik , melly szemlátomást tsirázni , 's nevededni kezd , és Oktober végéig rendszerént az első termésnél gazdagabb gyümölsöt hoz. Erre a' végre az új termés alkalmatlan ; minthogy az 4—6 hétig is elhever a' földben , míg tsirázó tehetsége kifejlik.

Mese.

Allat voltam ; de kivették
 Életemmel testemet
 Belőlem , és elmetszették
 Lábaimat , 's fejemet :
 Még is gyakran , a' ki megölt ,
 Lélekzetével ha megtölt ,
 'S ölelgeti derekamat ,
 Billegeti falábomat ,
 Szavammal vidítja táját ,
 Midőn legelteti nyáját :
 Lám de jó vagyok !

Jegyzet : Az 4-dik számbeli Mese :
 Lopótök (Héber).

A' régi Hunn'usok igazi néven
Kúnok voltak.

(Folytatás.)

Állanak az előadattakból ezen Történeti
Igazságok:

I. A' Kutfők mondják, nem én, hogy
a' régi Történet Írókban több századok
alatt folyvást előjö a' CHÜN Nemzet.
Több századokat, 's ezeknek tanutételei-
ket félrevetni, 's most náluk, minden em-
beri ellenhitel nyomnak felhozatása nél-
kül, a' régi történeteket tsak azért jobban
akarni tudni, mivel némelly nehézségeket
mostanig megmagyarázni nem tudtak az
Írók, igazi vakmerőség.

Karamsin (Geschichte des Russischen
Reiches. Riga, 1820. 8-vo I. Band, Anmer-
kungen, S. 230.) nem akarja elhiüni, hogy
Ptolemaeus a' CHÜNOKAT vagy HUNNU-
SOKAT és más töle előszámlált Nemzeteket,
mellyeket a' Maeotis tova mellé helyezett,

a' maga korában már esmérhette volna. Állításomra nézve mind egy, akár Ptolemaeusnál, akár Ausoniusnál találtatik először a' CHÜN név, 's azért ezen ellenvetést bízvást elmellőzhetném: De még is tészek reá egy két észrevételt, hogy az ellenvetés gyengéssége szembetűnőbb legyen. Azt kérdem mindenekelőtt Karamsintól, a' mit ő ugyan azon lapon, hol e' nehézség találtatik, igen helyesen maga kérdez néhány eltévedett Íróktól: „*Wo sind die historischen Belege für diese Behauptungen?*” Ptolemaeus Geographiája tsak egy nagy Könyvtár mellett készülhetett, 's nagy volt pedig az Alexandriai Könyvtár, melyet az Alexandria mellett Pelusiumban született Ptolemaeus nem tsak használhatott, hanem, a' mint bizonyosan tudatik, valóban Alexandriai lakása alatt használt is. Előbb élt Ptolemaeusnál Dionysius Periegetes, még is nem tsak esmérhette, hanem esmérte is északi Európában és Ásiában az UNUS vagy UNNUS Nemzetet. Lássad: Dionysii, Orbis Descriptio. Londini, 1688. 8-vo pag. 136—137. versu 728—730. — Geographi Graeci Minores. Lipsiae, 1828. 8-vo Vol. I, pag. 42. 238. 723. — Hogy a' CHÜN Nemzet már Krisztus születése előtt híres Nemzet volt, azt sok Írók hirdetik, de ezek most nem ide valók.

II. A' Kutfők mondják, nem én, hogy a' régi Történet Írókban a' CHÜN, CHÓN, CÓN, KÓN (mondhatnám: KÁN) KÜN, HÜN, HUNN, ÜN, UNN 's a' t.

nevek alatt egy *Nemzetet* értettek a' régi Írók.

Schlözer, kinek Kritikáját égis magasztalja Német Ország, a' *Rós, Rósia, Russia, Ruzia, Ruzzia, Rutia, Ruscia, Rugia, Ruthia, Ruthenia, Rutzia, Orosz, Urusz, Uruz* neveket (Nestor. Göttingen, 1802. 8-vo II. Theil, S. 37.) egy Ország és Nemzet névének vette. Arndtnál, egy hajdani híres Német Tudósnál, a' *Tedesco, Tyska, Dyska, Dutsch, Teutsch, Deutsch, Dütsch, Täutsch* nevek (Ueber den Ursprung und die verschiedenartige Verwandtschaft der Europäischen Sprachen. Frankfurt, 1818. 8-vo S. 303.) mind az egy Német Nemzet nevei. Hartmann bizonyosan nem bír, mint jeles esmérői mutatják, *Fixa Ideákkal*, és még is nála a' *Kipt, Kift, Kept, Kopt, Gybz* nevek (Erdbeschreibung und Geschichte von Afrika. Hamburg, 1799. 8-vo I. Band, S. 5.) mind *Aegyptus* nevei. — Ha ezek valók, miért nem volnának valók és elfogadhatók a' *CHÜN* névnek külömbféle formái? Midőn valamelly Nemzetnek nevéről foly a' beszéd, a'kor a'nak minden különbözéseit felkell keresni, 's a' különbözéseknek egységüket, ha a' *Kutföknél* fogva ezt tenni lehet, meg kell állapítani. Másként egy Nemzet több Nemzetté tétetik, a' mi nagy hiba.

III. *A' Kutfök mondják, nem én, hogy a' régi Történet Írókban a' CHÜN,*

CHÖN, CÖN, KÖN, KÜN, KUNN, HÜN, HUNN, ÜN, ÜNN 's a' t. nevek alatt a' mai KÜN, vagy KOMÁNUS 's a' t. Nemzetet kell érteni.

A' Magyar Krónikáknak tanuságtételük és Nicephorus Gregorás szovai igen világosak. A' HUNES-BERG és CHUNIS-BERG Austriai Hegynek MONS COMAGENUS Latán Neve is hasonlóra tanít. Ha a' *Francigenák* Frantziák, az *Angligenák* Anglusok, a' *Maurigenák* Maurusok; a' *Comagenák* is bizonyosan COMÁNUSOK. Sőt vagynak is régi Írók, a' kik a' MONS COMAGENUST más néven MONS COMÁNUSNAK nevezik. Feneketlen Előítélet az, hogy a' COMÁNUSOK a' XIII-dik század előtt Európában nem esmértek. Az az együgyűség és könnyű hiedelem, melly vakon hiszi minden legkisebb történeti próba nélkül, hogy a' MARKOMÁNUS név a'nyit jelent, mint MARKMAENNER (!) elfeledte kérdezni, kik voltak Ptolemaeus CAMÁNUSAI? Kik voltak idősb Plinius MEL-COMÁNUSAI? Kik voltak a' Scythia (Vas) MAR-KOMÁNUSOK? Kik voltak a' CHAMÁVUSOK? Kik voltak a' Rálmán Magyar Királlyal egykoru (pedig ez csak nem élt a' XIII-dik században) Illyricumi COMÁNUSOK? 's a' t. Semmit sem nyomnak a' Kritika serpenyőjében azok is, a' miket a' különben tölem igen nagyra betsült Thunmann és egy másik Névtelen Író ime tzimü két Értekezésben: „De Coma

nis ab Hunnis plane diverso Populo" és: „De Chunis, Cunis, Hunnis et Cumanis Slavis" írtak. Lássad: Acta Jablonoviana. Lipsiae, 1774. 4-to Tomo IV. — Thunmann Értekezése volt mostanig a' történeti hiedelem paisa, bár a'nak semmi történeti velőssége nintsen is.

Azonban, a' miket itten magukból a' Rutfökből következtettem, azokat még számtalan más okok védik, 's azért mondtam Értekezésem kezdetén, hogy én itt most isak egy okot fogok meg esmértenni. Még ezt az egy okot sem merithettem ki egészen a' hely szüke miatt. Tudjamindenki, ha nem mondom is, hogy az Ujság Leveleket a' sokféleség leginkább ajánlja, 's bár igaz is az az észrevétel, hogy ilyen Értekezések fontosabbak reánk nézve, mint holmi keblünket hidegen hagyó tárgyak, vagy nevettető esetek, még is paránsolja az okosság, hogy az ilyenek fűszerszám gyanánt közöltesse.

Te pedig, ditső KÚN Nemzet! ha jószándéku igyekezetemből valami újat tanulhattál, előmeneteledet ne nekem, hanem azon halhatatlan érdemű Jótévődnek és Fő Birádnak köszönd, kinek lángesze és bölts parantsai századokra kihatnak, és a' ki a'ban helyhezteti fögyönyörüségét és legnagyobb boldogságát, ha a' Magyar Nemzetnek ditsőségét és előmeneteleit nevelheti és mások által is neveltetheti.

Horvát István.

Az aranyos , és ezüstös fogú Juhok.

Báró B a u d é Úr tudósítása szerint O s m a n t s c h i k nevű Krími helységben , az ottani hegységek' belsejében azon természeti ritka tüneményt szemlélhetni , hogy ősszel némelly juhoknak a' fogai arannyal , másoké pedig ezüsttel tündekleni látszanak még pedig olly jelesen , mintha azokat a' legügyesebb arany - műves aranyozta , 's ezüstözte volna meg. Figyelemre méltó , hogy ezen tüneményt csak az idősebb juhoknál vehetni észre. Kérdezősködésére külömbféle feleletet kapott , melyek közül az az egy említést érdemel , hogy a' korosabb embereknek még jut eszökbe , hogy ott hajdan a' Krími C h a n o k n a k ezüst - bányájok vólt , melyből ugyan ott sok pénzt is verettek. Még most is láthatni ott egy nagy üreget , melybe már sokszor próbálgattak a' Tatárok le szállani , de az abból kiható türhetetlen fagy nem engedé őket czéljokat tellyesíteni. Egykor közülök egyik ezen szikla - medenczébe egy törött tengelyt bevetett , 's nem sokára bámulva látta azt Krinitchyben az említett üregtől mintegy 10 verstnyire , hová azt az ezen tájékon fakadó forrás - víz lengette. Köz állítás szerint ezen forrás - víz nagyon megvagyon érczes részekkel telve , és egy részént az okozza azon nyavalyákat , és szapora elhalást , melyek Krinitchkyben uralkodnak. Már , hogy a' kristályozható testek nagyon hajlandók a' fogakra lerakodni , azt köz

tapasztalásból tudjuk, mellynél fogva ezen agg juh-fogaknak, mellyeknek a' mázza jobbra levagyon kopva, és így az idegen mázt könnyen felveszik, arany, 's ezüst mázzát ezen víztől szármoztathatni.

A' Hús' megjavítása.

Az állatok' húsa, mellyeket élelműnkre hizlalni szoktunk, gyakran az azok' eledelére fordított szerek különösségéhez képest különös kedvetlen izű, és szagu szokott lenni. Így számos tapasztalásból tudjuk, hogy azon sertések húsa, mellyek hallal, és olaj-pogátsával hizlaltatnak, igen kedvetlen izű; sőt azoknak zsira, és szalonnája is nagyon hasonlít a' hal-zsírhoz kedvetlen szagára nézve. Tudjuk továbbá azt is, hogy az olaj-törköllel hizlalt kátsák, és lúdak husa is kedvetlen avas izű, a' fűvön elődötteké pedig izetlen szokott lenni. Hogy ezen hizlaló szereknek is hasznát vehessük, és még is hizlalt marháink' husa, és zsiradéka kellemetes, és haszonvehető legyen, az által eszközölhetjük legkönnyebben, ha hogy hizó állatainknak e'féle eledelét azoknak leölettetése előtt néhány héttel szénporral meghintjük. A' dolog kevésbe kerül; a' próbát pedig minden esetre megérdemli még pedig hasonló módon, hogy annak fogamatja annál bizonyosabban szembe tűnjék.

Mesterségi jelesség.

Párisban nem rég Braun Úr az ottani polytechnikai Intézetben a' Német nyelvnek oktatója azon mind eddig lehetetlennek tartott módra akadott, mellynél fogva a' levegő golyóbist kívánat szerint kormányozhatni. Hogy találmányát tökéletes valóságra vihesse, a' belső dolgok Ministeréhez folyamodott segedelemért; ez pedig az egész dolgot a' Tudományok Királyi Akademiájához utasította. Minthogy ő kérelmére még eddig feleletet nem nyert, a' közönséghez folyamodott, és azt igérte, hogy Párisban a' Mars térs mezején (champ de Mars) száll fel a' levegőbe, útját Calaisnak veszi, a' tenger szorulatán által repül, és Londonból azon 1000 font Sterlinget, melyet a' Parlament ezen feltalálásnak jutalmára feltett, elhozza. Költsége bérjövételére nézve az aláírás útját választotta, és azt igéri, hogy mihelyt elegendő, költsége lesz, fényes nappal száll a' levegőbe hogy London felé repüljen. Ha az ő igyekezete elsül, a' levegői egyenes hajókázásnak különös következései lesznek.

Rejtett szó:

Kis szó, fájdalmat tesz: vesszen el elseje, 's érez.

Jegyzet: Az 5-dik számbeli Mese:
Duda.

H a s z n o s
M u l a t s á g o k.
1 8 2 8.

(7.)

Nagy Tiszteletű Tudós Deáký Sig-
mond Urhoz.

Sigmond! Nemes Hazánk fíja,
Itt hagytađ édes honyodať,
'S Rómának áldotta téreín
Nyíllnak ketses virágaid!
Hát a' Magyar Kánán Neked
Talán csekély, 's Árpád Atyánk'
Szép földje nints kedved szerint
Tán pusztá, 's parlagon hever:
Nem ez nevelte fel, nem ez
Adotta Lelket, 's életet?
Szíved' szelíd érzéseit,
Lelked' nemes sugárait
Nem ez teremte, 's érlelé?
'S még is vidéki honnyodon
Nyíllnak kecses virágaid,
Ott fejlenek gyümöltseid,
'S ott érnek áldott tetteid!
Ugy van. Nem a' hely, 's a' futó
Idő teremť. Te bár Hazánk'

Vidékeit nem láthatod :
Kebled de még is értek ég,
'S érzéseinknek eszközét,
Gondolkodásunk tükörét
Szép férfias, nyájas, szelid
Nyelvünket a' külföld finom
Határain rebegteted,
'S kedveltetted szépségeit!
Segittsen a' Nagy Alkotó
Terjessze bő áldásait
Reád Derék Nemes Magyar
Utánnad ezt sohajtom én!

Lencsés.

A' kora gyümölcstözés.

Az élő természetben a' származás, nevedezés, visszaszerzés, és gyümölcstözés egymással olly szoros öszveköttetésben vagynak, hogy egyik a' másikba mintegy észrevehetetlenül látszik által menni. Ugyan is a' származás az élő testnek azon felesleg való nevedezéséből ered, mellyre az élő testnek önn magára nézve szüksége nintsen; hanem azt a' maga nemében való nevedezésre, vagy is szaporodásra fordítja. Szinte így van a' dolog a' vissza szerzésre, 's más élet munkákra nézve is. Mindazonáltal egyenest azoknak ama' természeti öszvefüggéséből, melly szerint egyiknek kifejlését a' másiké követi, olly elmés, és okos rendszabásokat tanulhatunk, mellyeknél fogva az egyes természetet

tzéljainkhoz képest mesterkélhetjük. Így ha valamelly gyümölcstfát korán akarunk gyümölcsoztetni, tehát azon kell lennünk, hogy annak a' nevedését mennél hamarább megállítsuk, és felfüggeszük, hogy így azon tápláló szereket, mellyeket felvesznek, önn nevedésekre nem fordíthatván, kénytelenitessenek a' gyümölcsozásra fordítani. Ennél fogva elvagdadjuk legjobb nevedések idején a' fiatal gyümölcstfák ágait; az erőlködő természet új sarjadzásait ismét lemetéljük mind addig, míg ő efféle nevedési tzéljában folyvást gátoltatván, abban hagyja önnön nevedését, és magában nem nevedhetvén, 's nevedni nem engedtetvén, a' magán kívül való nevedésre, a' gyümölcsozásra fordítja erejét, és nedveit. Mellyre nézve igen helyesen tselekszünk, hogy ha a' kora gyümölcsozás végett fátskáinkat a' tsonkitás külömbféle útjai által tzélunkra alkalmaztatjuk,

A' himlő béoltásának haszna.

Az életerőből, és annak külső feltételeiből fejlenek ki egyszer'smind az életnek elenséges veszedelmei is, úgy hogy az étellel a' halál legszorosabb jeleneti testvér szövetségben vagyon. Ezen veszedelmek közé tartozik a' nyavalya szernek külömbféle neme, melly gyakran számtalan embert, és állatot mint egy semmivé tevő lélekzet szaporán elöl, és pusztító erejét olly sebesen gyakorolja,

hogy gyakran a' világnak egyik sarkáról egy pillantat alatt a' másikon látszik dühösködni. Azonban mennél több élőtesten által hat ezen nyavalya méreg, annál jobban megszelídül, és annál kevesebb veszedelemmel fenyegetődzik. Hány millio ember, és állat lett már elégszer néhány nap alatt áldozatja a' himlőnek? és ime résszerint maga a' Természet, résszerént pedig az azzal egyet értő ember már annyira megszelídítette ezen nyavalya szert, hogy azt az egészséges testbe veszedelem nélkül béolthatja, 's tselekedetének azon áldott kimenetel felel meg, hogy ezen egy tsekély tüzesedésbe, és gyöngé hideglelésbe került mód által a' pusztító veszedelem lekötetik, és annak behatása semmivé tétetik. Gróf Daun Úr a' juh himlő szert annyira megszelídítette helyes választása, és oltoztatása által, hogy már most juhái a' himlőzést minden veszedelem nélkül állhatják ki. A' himlőszert azonban nem az ember szelídíti meg, hanem maga az Anya Természet, 's az ember annak ebbéli igyekezetét okosan elő segíti, midőn azon himlőző állatok, 's emberek himlőjéből veszi az óltani való evet, kiken, 's mellyeken legkevesebb himlő vagy, 's mellyeket legkevesebbé gyötör a' himlőzéssel jární szokott hideglelés.

Jelességek.

Ama' híres Angoly levegő-hajós Green Úr nem rég Bostonban Angliában olly

kedvtöltési levegői utazást tett, mellyben ő nem a' szokott helyen állva, hanem egy arra megtanított lóra ülve, melly a' golyóhoz volt tsatolva, szállott fel a' levegőbe, és úgy folytatta égi utazását. Különös, hogy ezen ló a' levegőbe való felemelkedés alkalmával legkevesebb félénkséget sem mutatott. — A' legsebe-
sebb tengeri útát még eddig Lord Heytesbury' gőzhajója tette meg. Junius 21-dikén reggel 6 órakor, 15 minutumkor indult el Londonból, és ugyan az nap délután 7 órakor, 45 minutumkor Ostendébe érkezett. Minden egy óra alatt 11 mértföldnyi útát tett. — Brüsselből Junius 6-dikán költ tudósítások szerint a' Német Alföldi Ármádánál a' már szinte 13 esztendőtol fogva sanyargató szem nyavalya' következésében már 2000 hős vesztette el szemé'énnyét, kik, minthogy közülök kiki fejenként 127 forint nyugalom pénzt kap, esztendőnként 254,000 forintjába kerülnek a' kintstárnak.

A' kolompir kása mint különös hasznu borju tápláló, és hizlaló szer.

Ott, a' hol a' finomabb, és táplálóbb állati eledel divatban vagyon, a' mezei gazdák a' borjút, a' mint ez Német országban is szokásban vagyon, lefelezett téjjel táplálják, és hizlalják. Minthogy azomban egy borju hizlalására naponként három tehén teje kivántatik télen által, így pedig vagy a' ne-

velésre szánt borjuknak, vagy pedig a' téj-
re szorult embereknek kellene hátra maradást
szenvedniök: bizonyos értelmes mezei Gazda
e' két szükségesen segíteni óhajtván, azon aján-
lással kedveskedik, hogy ezen tiszta téj he-
lyett a' hizlalásra tejes kolompír kása fordít-
tassék. Ezen eledel úgy készítettetik, hogy a'
tisztán megmosott kolompír tiszta vízben
péppé főzöttetik, azután szitán által verettet-
vén lágy meleg téjjel vegyítetik, 's így adat-
tatik a' borjunak eledelül. Hogy a' finomul
elkészült eledel szaporábban, és hathatósab-
ban táplál, mint a' közönséges készületű, azt
már az anyáskodó Természet régen megmu-
tatta, midőn a' gyöngye élő teremtményeknek
finom vegyületű tápláló szert rendelt, és
nyujt. Ezen tárgyat Nagy tudományu Traut-
mann Úr, úgymint igen nagy figyelemre
méltót, szoros vizsgálat alá vette, és halha-
tatlan munkájában érdemeként kifejtette, 's
tökéletesen megmutatta, hogy ugyan azon
élelemnek a' tápláló tehetsége finomított el-
készítettetésével egyenes irányban vagyon.

A' Dollond 'gyapju mérőjével tett
észrevételek.

Minden eddig szokásban lévő methemati-
kai eszközök között legjelesebbnek tarthatjuk
Dollond' gyapju mérőjét, mely a' tárgyat
ötvenszerre nagyobbítván a' szemnek minden
erőltetése nélkül a' legnagyobb pontossággal

meg határozva állítja elő a' szőr, gyapju, és selyem szálak' gradusait. Ezen jeles eszköznek egy grádusa csak egy tizezere részét teszi egy Angoly hüvelyknek, 's ennél fogva a' szálak finomságának megkülönböztetésére nézve a' tzelnek tökéletesen megfelel. Sokan ugyan abban a' vélekedésben vagynak, hogy a' tárgyak finomságának meghatározásában a' gyakorlott finom tapintásé az elsőség: de ezen matematikai vizsgáló eszköz által tökéletesen meg vagy on mutatva, hogy ezen valóban setétben való tapogatás számtalanszor megtsalatozik, és vele tökéletes éllene mondhatatlan bizonyosságra nem juthatni. Ezen eszköz szerint egy pókhalószál, mellynél vékonyabbat nem esmerünk, 1 gradusnyi; a' hernyó, és hód hely 2 gradusnyi; a' selyem bogár selyem szála 3—6 gradusnyi; a' Cachemir ketske hely szála 4—6 gradusnyi; ugyan ezen ketskének a' külső szőre 30 gradusnyi, a' honni ketske hely 5, külső szőr pedig 30 gradusnyi; az igen nagy oláh ketskebak szőre 36 gradusnyi; a' teveszőr 17; a' közönséges juh szőr 25—28; az emberhaja 30—40; a' Leicestershirei hires Angoly ju szőr 20—27; a' magyar juh szőr 17—28; a' pamuk 4—12; a' felette finom Merino gyapju 3—4; az igen finom, és még a' köz kereskedésben elvlasztva elől sem kerülő Merino gyapju 5—6; a' különös jósa gu választott Merino gyapju 7—8; a' közönséges választott gyapju 9—10; az első osztálybeli Merino gyapju 11—12; a' második osztálybeli 13—14; a' harmadik

osztálybeli 15—16; a' negyedik osztálybeli 17—18; az ötödik osztálybeli 19—20; gradusnyi. Azon gyapju, melly már 20 gradusnyinál is vastagabb, nem is igen tartozik a' választási osztályok közé; minthogy abból finomabb szövetek nem készítettnek, hanem közönségesen csak durvább készítményekre fordítatik.

A' szapora tanítás.

Frantzia országban Laforce Ügyész Úr Agenban azon különös találmányra jutott, melly szerént 30 óra alatt a' gyermekeket az olvasásra tökéletesen megtaníthatni. Montpellierben próbát tett Dupont Tanító Úr ezen új oktatással, és 8 gyermeket, kik még a' betűket sem esmérték, Junius elsején tanítani kezdván 11-dikére ugy megtanított olvasni, hogy azok a' választott gyülekezet előtt helyesen, és folyvást olvasván, köz bámulást gerjesztettek.

Rejtett szó:

Furtsa bogár vagyok én, tsemegélnek az emberek engem',
Megfordult testemtől méltán félhet akárki;
Mert ez ront, 's pusztít; de fejetlen, kis hegyes eszköz.

Jegyzet: Az 6-dik számbeli Rejtett szó: Kin.

rahe

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(8.)

A' lenyugvó Naphoz.

Villongva szállsz már a' magas Ég' fokán.
Alá ó! minden Lényeket Eltető!

'S elbizva néz fényes tűz-arczod
A' mai Jók' özönére vissza.

A' ritka felhők háta megé vonúlt,
'S elő-elő szórtt Fény 's ragyogó Arany
Mutatja csak, hol tündököl még
Hátra-huzódva néhány sugárod.

Melly bájoló szint hint szemeinknek ott
A' hegy-soroktól védve-öleltt Búdán
Mosolygva nyíló Biborodnak
Szétt-piruló derületje' árja!

Ekképp lövell a' Bölcsnek is elfedett
Sir-hantja mellől tűz-esze vissza ránk;
Illy' tiszsa fényt vet-vissza sirján

A' nemes Emberiség-Barátja.—

De nézd - amott mint száll tolakodva fel
A' néma Csend és a' feketés Homály —

Ollyan borongás' ködje dúlja

A' köz-eszűt oda szánt nevével.

Szekrényesy András.

Az idővel való Gazdálkodás.

A' tehetségnek, és erőnek a' munka a' tzélja, és még is gyakran hivalkodva mulik el a' drága idő. Hazánkban, különösen, Bánátban a' szorgalmatos jó szívű Olah asszonyok, a' kik nem tsak tulajdon, hanem henye férjeiknek a' ruhájit is magok fonják és szövik, jeles példái az idővel való gazdálkodásnak. Ők uton utfélen magokkal hordozzák gyalog orsójokat, és szüntelen fonydogálnak. Még a' mezei munka idején sem hagyják azt el magoktól, hanem legalább addig is, mig a' munka helyere jutnak, és mig a' nehezebb mezeimunkától pihennek, folytatják reájok öröködött foglalatosságjokat, sőt még akkor sem hagynak fel vele, midőn a' távul lévő várasokba a' házi szükség kielégítése végett tojást tsirkét, pókát, paszulyt, kendermagot, 's több e' féleket visznek fejeken a' piacra; hanem menet is, jövet is szüntelen fonynak, 's még azt az időt sem engedik haszontalanul, és hennyén el enyészni, mellyet mások a' pusztá járással töltenek el.

A' szerelem vétke.

Egy leányka, kit néhány esztendőök előtt Újdéli Vallisba számkivetésbe küldöttek, a' mult nyáron azt írta kedvesének, hogy ő tsak azon egyetlen eszköz által juthat karjai közé, ha valamelly lopást teszen. A'

szerelmes legény ellent nem állhatván kedvese gyengéded felszóllításának, a'minap valóssággal lopásra vetemedett, és egy nadrágot térítvén el, kedveltjéhez által vitetett. Melly különös módokra fakadnak az érzékenység kitsapongásai, 's mennyire győzödelmet vesznek az ön szereteten, és betsület érzésen! Az okosság kormánya alatt lévő szelid erő gyakran kénytelen az azt fellyül haladó nyers erőnek engedni, és előre félre állani.

A' harang.

A' Chinaiak, kiknek már régenté kedves foglalatosságok volt a' harang, és tsengető mív zengését hallgatni; ezen kedvtöltő mulatságjokat újra divatba hozták, úgy mindazonáltal, hogy az már ma náluk roppantabb művészeti formában diszlik. Pekingben olly irtóztató nagy hét harangot öntöttek, mellyek közül egyik egyik 1200 mázsát nyom. Ámbár ezen készítmények mekkorásokra nézve nem tartoznak is a' közönséges művek számába, még is sokkal tsekélyebbek, mint azon iszonyu harang, mellyet Godunof Boris a' Moszkvai Fő Egyháznak ajándékozott. Ez, a' mint mondják 2880 mázsát nyom; az pedig mellyet Anna Tsászárné öntetett, 4300 mázsás. Ez az óriási harang olly nagy, hogy annak a' magassága 19 lábnyi; vastagsága pedig 23 hüvelyknyi. Legnagyobb kerülete szinte 10 $\frac{1}{2}$ ölnyire ter-

jed. Angliában a' jeles Mívészetek valódi hazájában a' legnagyobb harang Oxfordban vagyon, és tsak 170 mázsa nehézséggel bir.

A' Pestis dühe.

Odessában 1812 és 1813 esztendőben olly pusztító döghalál dühösködött, melly a' 30,000 lélekből álló népségből 2682 elenyészett. Ezen átoknak egy Orosz katona Tiszt volt az oka, a' ki bizonyos színjátszónénak oda Konstantinápolyból orozva Török Sávoly kerdőt vitt, és az által a' döghalál mérget a' nép szerentsétlenségére által szállította. Ezen nyavalyát az Orvosok elejéntén rossz nemű rothasztó hideglelésnek tartották. A' ragadó nyavalyának a' szerentsétlen színjátszóné volt első áldozatja. Lám! sokszor az ajándék is életébe kerül az embernek.

A' szerentsétlen bujdosók.

Lippstadtba Majus 29-dikén és 30-dikán érkezett 350 szerentsétlen férfiú, asszony, és gyermek, kik Württembergből, Bavoriából, és Luxemburgból Amerikába, különösen Brasiliába akartak bujdosni; de minthogy a' tengeren való által szállítás díjját le nem tehatték, vissza

utasítottak. Ezen szerentsétlen vándorok mint mind annyi koldusok, legnyomorultabb állapotban, elrongyosodva, 's mindennemű szükségektől sanyargattatva ternek vissza hazájokba, melyet olly gondatlanul elhagytak. Utjukban annyira el tikkadtak, hogy már most nem csak taplálással kell őket gyamolítani, hanem egyszersmind részbeli tovább szállításokat is kell eszközölni. Minekutánna mindeket, a' mit résszerént örökösödés, résszerint pedig iparkodás által szereztek, a' haszontalan bujdosásban elköltötték, és erejeket, 's egészségeket eltékozolták, 's im most vissza vánczornognak Hazájokba, mely őket hivatalságok ellenére is bizonyosan gyamolítani fogja; mert köz Anya az embernek a' Hazája.

A' megnemesített gyümöltsfák' különös együgyű szaporítása.

Bizonyos Tseh országi Kertész egy gyönyörű fa oskolát állított fel olly megnemesített gyümölts-fákból, melyeket ő sem nem vetett, sem által nem ültetgetett, sem pedig meg nem nemesített. Ezen gyümöltsössel való kertészkedése abban áll, hogy ő azon megnemesített gyümöltsfának, melyet szaporítani szándékozik, a' hajtásait egy egy kolompírba szurván, azzal együtt elülteti úgy, hogy a' földből az ágnak csak tsekély része lássék ki. A' kolompír a' hajtásnak elegendő, és alkalmas nedveket nyújtván, azt a' meg-

gyökerezésre, és első nevekedésre készíti. Melly szerint a' tellyesen nemes ágakból még könnyebb móddal szaporittatnak a' finom gyümöltsfák, mint a' hogy Gróf Giuvannelli Úr *) tanátsolja, és minthogy ezeken legkissebb nyoma sints a' vad tőnek, általok a' gyümölts mag legjobban megmesíttetik.

A' kivándorlott Asszony hősök.

Azon Irlandi kivándorlottak között, kik nem rég Brasiliába mentek, és ott a' mint hirlelik, az Ezeredekbe katonai szolgálatba tétettek, olly 16 asszony is találtatott, kik férfiu ruhába öltözködvén, a' felpénzt elfogadták, melly tselekedetre őket résszerint a' pénz, résszerint pedig az ingerlette fel, hogy férjeiket követhessék, 's ne kénytelenítessenek tőlök elválni. Ezen elszánt Asszony hősök közül némellyek még a' hajón, mellyen Brasiliába szállítottak, meggyerekeztek.

Az őskornak egy karakter vonása.

A' Magdeburgi tartományi Habekomi Egyházi számadó könyvben 1769-diki esztendőből, és még néhány évekből illy kü-

*) Lásd az 1828-diki I. fél esztendei Hasznos Műlatéagokat a' 89-dik lapon.

lönös jegyzés találtatik: „Egy oskolabeli gyermeknek, ki ezen nyáron által az egyházban alvókat felköltögette, egy pár tzipőre 12 Garas kiadatott”. — Hildesheimban még 1752-dik esztendőben is egy költögető ember járt, 's kelt az András Templomában, a' ki az egyház beszéd alatt az alvókat felébresztette. Ez a' költögetés még most is szokásban vagyon sok helyeken, hol azt a' templom szolgálai viszik végbe.

A' virágos üveg mint gyújtó eszköz.

Nem rég Yorkban bizonyos Háznép reggel valamelly tűz szag által megijedvén, noha jól tudta is, hogy a' házban a' mult éjjel senki sem volt, még is mindent vizsgálóra vett, mellynek következésében kitetszett, hogy egyik szobában a' mosdó medenczén volt törülködző kendőn jókora lyuk égett. Ezen égést a' napnak bizonyos gömbölyeg virágos üvegen által hatott, és abban öszve szorított sugárai okoztak. Mihelyt a' szeba ajtaját kinyitották, azonnal lángra lobbant a' törülködző ruha. Mellyből kitetszik, melly hathatós gyújtó erővel birt az arra hatott napfény, valamint az is, melly figyelemmel kell az embernek lennie minden körülötte lévő tárgyak eránt.

Geologiai vizsgálódás.

Cordier Úr a' Geológiának Párisban a' plántás kertnél (Jardin des plantes) oktatója egy munkát adott ki, mellyben azt állítja, hogy a' mi földünk olly bolygó tsillag, mellynek tsak a' külső kérge vagyon megkeményedve, és hülve; belseje pedig szüntelen felolvadt folyó hév állapotban vagyon. A' föld külső héjjának közép vastagsága nem megy többre 20 Francia mértföldnél. Azon észrevételeknél fogva, mellyek Párisban az Observatorium alatt lévő pinczében tétettek, az következik, hogy Párisnál a' föld belsejében rendszerényben annyira nevedik a' hévség, hogy másfél francia mértföldnyi mélységben annak mértéke a' forró vizéhez hasonlít.

Rejtett szó:

Végső tagjaidon mintegy kül-tsontod egészen:
Hogyha fejét vágod, szíved' jobb érzete
mindjárt.

Jegyzet: Az 7-dik számbeli Rejtett szó: Rák.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(9.)

Öröm Dall Tisztelendő Eschner
Konstantin Urhoz, a' Pesti K.
Gymnasiumban a' Versezés' Ren-
des Professorához, midön Ditső
Nevének Ünnepét üllené Julius
27-dik Napján. IM Ezeket Tisz-
teLetteL Itt KöLt Hlv VdvezLé-
sekkeL Alán'la itt VtObb Irt.

Már azon kedves nap elérkezett, hogy
Bölts Vezérünket, szerető szívünkből
Vigadások, 's szent örömek között most
Aldva köszöntsük.

És a' Muzsánk is riadó örömmel
Kérkedik, 's minket buzogásra készítet,
Tégedet most hogy kebelünkbe rejtünk,
'S el ne felejtünk.

Régen ohajtjuk, szeretett Tanitónk,
Hogy Neved Napját vigadozva ülljük,
Eschnerünk! mint egy különös Ra-
gyogványt,
Ujra szeresünk.

Erzi jószágod' Haza' ifjusága;
Néz is a' Rended buzogó Apostolt
Benned; édesden veszi néki szentelt
Drága erödet.

Iöjjenek Muzsák, de öröm zsibajjal,
Hintsenek nyájas kezeikkel el nem
Hervadó Erdem-koszorút fejedre
Illatozással.

Minket is kérünk, ne felejts azonban
Számos Esztendők ha le is folýának;
Tégedet kérünk, rebegő ajakkal,
Rejts kebeledbe.

Ollyan a' lelked ragyogó sugára,
Mint az ég-testek' sora közt az áldott
Nagy nap, a' mellyet' le borulva áldnak,
'S áldva szeretnek.

Ritka Eschner! bár nemes érzetidben
Titkolódj mindég; tudományod, elméd,
'S Pinduson gyűjtött koszorús viragid
Azt bizonyítják.

Im de néked most bemutatjuk itten
Háladó szivünk' jegyeit. — Tanítónk!
Életed kedves, 's örömökre fordult
Légyen örökké.

Tárva a' szivünk, 's fejedelmi oltárt
Benne építünk, az enyészet ottan
Nem talál helyt; ott sietünk Nevednek
Gyujtani tömjént.

Zúgnak a' Sípok, mozsarak dörögnek.
Elj Te óh Eschner! kiki azt kiáltja,
Élj soká, 's mindég megelégedetten
Víg örömek közt!

ÉnekLék VI TiszteLetteL
SzIVbéLi MéLy ÖrVenDezésseL
Itt Irtt Versek Felel. *)

Statistikai Jegyzések.

A' Burkus-Status-Újság bőven elő-
terjeszti a' Burkus Statusnak az újabb évek-
ben történt népességbeli gyarapodását, melly-
ből kitetszik, hogy a' Düsseldorf-i Kormányszéki kerület legnépesebb, mellyben
minden egy terült mértföldre 6,829 lélek esik.
Ez után következik a' Kölni Kormányszéki
kerület, mellyben 5,060 tovább az Aachen-
ni kerület, mellyben 4,506, lakos jut egy egy
terült mértföldre. Ezen sorban Koblenz
a' hetedik Kormányszéki kerület, mellyben
3,739 lélek esik egy terült mértföldre; a'
nyolczadik kerület pedig Arnsherg, melly
egy egy terült mértföldön 3,170 lelket szám-
lál. A' tizenegyedik kerület Trier, melly-
ben a' lakosok száma egy egy terült mértföl-
dön 2,990-re megy. Köslin a' leg néptele-
nebb kerület, a' hol a' népesség egy □ mért-
földön csak 1,210-re telik. A' Monarchiá-
nak északnyugotti tartományiban 5,411,324
ember lakik 2,997 geographiai □ mértföldön,
holott annak délnyugotti tartományiban 2,043
geographiai □ mértföldön 7,140,954 lélek

*) A' Strófák kezdő betűiből kijön az ifjú szerző ne-
ve: Mérei Mórítz.

él. Melly szerint ama' tartományokban közép számmal egy egy geographiai mértföldre tsak 1,805 ember esik, holott az utóbbiakban ugyan akkora térségre tsak nem két annyi lélek jut t. i. 3,495. Általában véve a' Burkus Státusban a' népesedés nagyon gyorsan szaporodik, noha e' tekintetben az egyes kerületek, és egyes esztendők olly irányban vagynak is, hogy egyikben ezen gyarapodás igen is, a' másikkban pedig tsekélyen halad előre. Az egész Statusban 1820-diktól fogva 1827-dik' végéig öszvesen 4,035,320-an születtek; a' holtak' száma pedig ezen idő alatt 2,584,443 személyre ment. Mellynél fogva ezen időbeli szaporodás által a' Status népessége 1,450,877 lélekkel gyarapodott. — Franczia országból a' mult esztendőben 48,281,468 Frank áru bor, 645,318 Frank áru boreczet, 23,957,309 Frank áru égett bor vitetett ki. Azon portékáknak az értéke, mellyek Franczia országból szárazon, és vizen kivitettek 602,301,270 Frankra ment, azoké pedig, mellyek Franczia országba bévitettek, 565,804,288 Frankot tett. Így a' mult esztendőben Franczia ország 36,496,978 Frankot érő portékával többet szállított ki a' külföldre, mint a' mennyit a' külföldről bevett.

Találmányok.

Bizio Úr 1823. esztendőben, midőn Muranóban az üvegesnek a' tsatornáját

tisztogatták, az iszapban több üveg darabokat talált, mellyek a' szivárványnak minden himezeteivel tsudálkozásra méltó szépséggel pompáskodtak. Tsak hamar meggyőződött ő a' felől, hogy ezen gyönyörű színjáték az üveg darabok azon levelkéinek az elváltozásától származott, mellyek azoknak külszínét formálják. Ennél fogva a' szóban lévő himezetet a' víz anyaszesz (gas hydrogenium) béhatásának tulajdonítván, a' dolgot próbára vette. Valósággal azon üvegek, mellyeket ő a' kén-vízszesz béhatásának hónapok által kitett, elkezdettek a' szivárvány' tarka színeivel tsillogni, de sokkal gyengébben, mint azok az üveg darabok, mellyeket az iszapban lelt. A' közönséges zöldes üveg, és általlyában az olyan, mellynek a' vegyületében több lugsó foglaltatott, legszebb, és legelevenebb színezetet vett magára, és a' páva színhez tökéletesen hasonlított; holott a' próbára vett kristály, és tiszta fejer üveg kevesebbé változott, és kevesebbé színesedett meg. Bizio Úr abban a' vélekedésben vagyon, hogy ezen tsuda szép üvegdarabokban reá akadt az löszkornak himes üveg edényeire (vasa murrhina), és így vizsgálódása által feltalálta azon elveszettnek tartott mesterséget, melly által azok készítették. E' végre azt tanátsolja, hogy azon üveg portékák, mellyeknek valaki játszi szivárvány színt kíván adni, ollyas valamelly sós mótárba tétessenek, mellyben számos állati tesztek poshadnak. Legfellyebb is hat esztendő

mulva, (mert azon színes üveg tserepek sem heverték tovább az iszapban, mellyeket ő a' tsatornában talált) olly gyönyörű páva szint vesznek magokra, hogy azok (állítása szerint) a' régiek himes üvegedényeit (vasa murrhina) gyönyörűségökre nézve megelőzik. Már most a' Chemicusok dolga ezen jeles észrevé-
telt tovább nyomozni, és ezen himezést a' kén-vízszesz' behatása által eszközölni, ne hogy a' rothadó iszapban színesedett pompás edényektől a' finom ízlésű Szépek a' színe-
zés' módjának emlékezete által elidegenedje-
nek. Ezen páva színeket elég gyakran láthat-
ni a' nedves alaton szobáknak lágyabb üveg-
ből készült ablak tábláin is, tsak hogy nem
olly eleven játék formában, mint azzal Bizio
Ur' próba darabjai tündökölnék. — Hercu-
lanumban egy egész házat fedeztek fel,
mellyben egy borbély-szoba vagyon. Még
megkülömböztetve láthatni azon padokat is,
mellyeken a' borotválkozandók, míg a' sor reá-
jok került, várakoztak. Még azon tűk is, mel-
lyekkel az Asszony-személlyek fejök' ékessé-
geit feltűzdelték, nagyon jó állapotban talál-
tattak.

A' jószívű leány szabadító.

Silesiában Beuthenben nem rég
bizonyos tizenhat esztendőös Izraélita leány,
kire ártatlan létére azon gyanu szállott, hogy
egy ezüst kanalat eltérített, ön ártatlanságát

érezvén , annyira elkeseredett , hogy magát élete' elvételére határozná. Elszánván tehát magát , és a' reája igasságtalanul háromlott szégyent tűrni semmiképpen sem akarván , egy tóba rohant. Ezt látván valamelly Serfőző legény , egyszeriben utánna ugrott , hogy őtet megmentse elszánása' dühétől. A' felháborodott leány nem akarta elfogadni a' segítséget ; hanem egy általlyában a' vízben akarván magát fojtani , erősen viaskodott a' jó szándéku ifjuval , és éppen nem akarta magát megmenteni. De végre tsak ugyan győzött a' szép , és derék lelkű izmos legény , 's élete veszedelmével megmentette az elszánt szerenstetlen leány életét , 's azt életben hurczolta a' partra. Ő már most ennek köszöni a' lestsillapodott felháborodás után ismét kedves életét.

A' Kristály ágy.

A' közelebb mult esztendő vége felé Sz. Péter várott a' közönség tolongva ment a' Tamedo palotába , a' hol egy merő kristályból készült remek ágyat lehetne szemlélni , mellyet az Orosz Tsászár a' Persa fejedelemnek szánt ajándékba. Ezen házi eszköz olly pompás , és gyönyörű , hogy annak bámulást okozó felséges voltát le nem írhatni , és a' maga nemében talán az egész világon egyetlen egy. Ezüsttel tsillog , és kristály oszlopokból van szerkeztetve. Kék üveg

léptsőkön kell beléje felszállani. Mind a' két felén kis szökő kutak vagynak, mellyekből jóillatu viz buzogki. Ezeknek a' gyöngéje zúgása arra való, hogy a' kellemetes elszunyadást elősegítse. Ezen tsuda ágy fáklavilágnál olly fényözönnel szikrázik, hogy az ember elveszti tőle szeme világát, és úgy tetszik, mintha több ezer milliő gyémánt ragyogna előtte. Kétséget sem szenved, hogy ezen jeles készítményen a' pompát kedvellő Napkeletiek is elcsudálkoznak. Illy remek ágyot állított elő a' Pétervári Királyi kézművészeti Intézet.

Rejtett szó:

Tzifra madár az egész, lármás; azt mondja
parasztunk,
Hogy német nyelven dörgiki érzeteit.
Gyáva paraszt! nem tudja szegény, mit ereszt
ki az ajkán;
Mert e' házi madár' sült petsenyéje derék.
Ám de bogár lészen farkát elvéve, halált sző
Tsalfa szövetje közé, 's öldözi a' legyeket.

Jegyzet: Az 8-dik számbeli Rejtett szó: Köröm.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(10.)

A' Szilvafák nevelése.

A' Természet ajándékai között a' legjobbak közé tartozik a' szilva, melynek kellemetes ízű, és illatu gyümöltse már magában is mind nyersen, mind pedig aszalva nagyon hasznos eledel potolék; a' belőle készült szilva-méz, etzet, és pálinka pedig a' házi gazdálkodásnak elsőbb használatai közé valók. Mindazonáltal alig van más valamelly gyümölts, melly minden további nemesítés nélkül is tsupa magból való nevedése mellett nemzőjéhez tökéletesen hasonló tsontárokat (*Drupas*) teremne. Azt azonban gyakran tapasztalják a' szilva-termesztő gazdák, hogy, ha a' szilvafák szaporítására általlyában vétetnek a' magvak, sokszor közöttök igen számosan gyöngélkedő, és gyümöltstelen fákká formálódnak, és így a' drága helyet, időt, és ápolgatást haszontalanul, sőt károsan téríték el. Erre nézve bizonyos értelmes tapasztalt Gazda azt ajánlja a' tartós,

izmos, és termékeny szilvás termesztésére nézve, hogy a' vetni való szilva-mag valamely edénybe vettetvén két, vagy három hétig ganéjleben ázzék, 's azok a' könnyű, 's tökéletlen tsontárok, mellyek a' folyadék színére szállanak, ugymint kellenek szórattassanak el, és tsak a' nehezebbek, és tökéletesebbek fordíttassanak az ültetésre. Ezek a' kerti ágyakban mint egy 8—12 hüvelyknyi mélységbe soronként elültetvén tavasszal kikelnek, és vidáman nevednek, 's tartós, erős, termékeny gyümölcsfákká válnak.

A' kellen látogatástól való megmenekedés.

Bizonyos új Tiszt a' sűrű látogatásoktól, mellyek sok idejébe, és hátra maradásába kerültek, panaszolkodva kért tanácsot öreg barátjától, és jóakarójától, miként menekedhetnék meg gyakor látogatóitól? A' jó öreg ezen tanácsot adá néki: a' szegényebb látogatóidnak adj pénzt, hogy adósaid legyenek; a' gazdagabbaktól pedig kérj valamit. Majd adósaid, hogy tőlök adósságaikat ne kérd, kerülni fognak; a' gazdag látogatóid pedig, hogy őket kéréseiddel ne terheld, elfognak tőled maradni. Ez azonban drága idő vásárlás, mert egy részről az embernek pénzébe, másrészről pedig karakterének nemü némü megtagadásába kerül.

A' pálinka' kelete Európában.

A' Pálinka fogyasztása, melyet F o t-
h e r g i l l közönséges nemzeti, és világi rosz-
nak állított lenni, némelly Európai tartomá-
nyokban olly irtóztató nagy, hogy az majd
csak nem minden képzeletet fellyül halad.
O r o s z B i r o d a l o m b a n esztendőnként
több elfogy 5,000,000 akónál. A' L o n d o n i
pálinka-főző házakban 1798-ikban 240,000,000
Gallon pálinkát égettek, és még azon kívül
100,000,000 Gallont vittek be idegen földről.
Berlinben majd minden negyedik, Párisban
pedig csak nem minden kilenczedik háznál
pálinkát mérnek. A' Hannoverai Királyság-
ban minden egy személyre esztendőnként 16
hutella égett bor fogyasztás jut. Slavoniában,
és a' Temesi Bánátban azon nyomorék szál-
lásokon, és tsárdákban is kapni pálinkát,
mellyekben a' bornak és más italoknak híre
sintsen.

A' Terpentin készítése.

A' Terpentin azon az állati, és növe-
vényi sérvek gyógyulását elősegítő mézga,
melly Déli Európában a' fenyvekből, kü-
lönösen a' veres fenyőfákból, Éjszaki Euro-
pában pedig a' jegenye fenyvekből, és Krum-
putz fenyvekből vétetvén a' kereskedésnek
nem utolsó ágazatját teszi. A' Terpentin rész-
szerént önként izzadki a' fenyvekből, réssze-

rént pedig az emberi erőltetés által folydogál ki. A' Terpentin' szerzésre olly fák választatnak, mellyek legalább is 30—40 esztendősek. Ezen fának a' kérge már Februariusban három-hüvelyknyi szélességre, és egy hüvelyknyi mélységre bévágattatik, mellyből azután a' Terpentin szinte Oktoberig folydogál. A' fa töve körül a' föld medencze fonmára kiásattatik, hogy így a' Terpentin egy helyre folyván, onnét időnként kimeríthetessék. Az első vágás a' fának alsobbi részén tétetik, azután pedig időről időre fellyebb szállittatik úgy, hogy minden héten egy, vagy két e'fele vágás járuljon az előbbiekhez úgy mind azonáltal, hogy egyik vágás a' másiknak ellenébe télessék, és ezen munka mind addig folytattassék, míg a' vágások 8—9 lábnyi magasságra nem jutnak. Ha a' fa maga meg nem sértetik, mellyre nézve a' kéreg vágás felfelé kanyarított élű fejszével tétetik, tehát annak száz esztendeig is hasznát vehetni a' Terpentin szűrésre. Az így nyert Terpentin nem tiszta; hanem külfömbféle vizenyős részekkel meg van terhelve, mellyektől nékie téjforma tulajdonsága vagyon. Ezen kívül még külfömbféle fa, és föld részekkel is vegyülve van. Mellyre nézve előbb megkell azt tisztítani, és úgy edényekre töltve kereskedésbeli portekává tenni. Rendszerént abból áll annak meg tisztítása, hogy az valamelly üstben, mellybe mintegy 300 font terpentin beléje fér, 's melly a' katlanba úgy be van falalva, hogy a' láng

felfelé kine tsaphasson , gyenge tűz által meg olvasztatván , valamelly edény fölé helyhez- tett szalma szűrőn által szürettetik , 's így idegen részeitől megtisztittatik.

Statistikai észrevételek.

Hiteles tudósítások szerint Sinának a' lakosi mostanság 146,280,100-ra mennek , holott az Orosz Birodalom csak 53,420,000 lelket számlál. Ennél fogva az Orosz Birodalom népességére nézve még nagyon távol esik amaz iszonyu Sinai Birodalomtól. — Párisban 31,959 bér díj vagyon , melyeknek egyike egyike 220—2500 Frankos ; olyanok pedig , melyek közül mindegyik meghalad 2500 Frankot , 3190 találhatók. — Franciaországból hivatalbeli tudósítások szerint a' közelebbi múlt 5 évtizedök folytában 15,100 lovat vittek ki , holott a' bevittek száma ugyan azon idő alatt 109,730-ra megyen. — 1827-dikben Franciaországból Angliába mintegy 64 millio tojás vitetett bé.

Mesterségi ritkaság.

Herfordban az egyesült Státusokban mostanában olly nagyító üveget mutatnak , melly a' tárgyat szinte négy milliomszorta nagyobbítva mutatja. A' méh fulánkját 14 lábnyi nagyságban állítja elő. Ezen remek

eszköz által tehát a' nagyobb tárgyak még a' határt nem esmerő, képzelődést is mint egy azt [kijátszva] lepik meg, és a' vizgálót magán kívül ragadják.

A' Sáskák Brandenburgban.

A' Beelitz, és Treuenbrietzen közt Brandenburgi Mark Grófságban lévő térségen a' Sáskák az idén a' gabonában nagy károkat okoztak. Ezen veszedelmes vendégek olly sűrű rajokban táboroztak, hogy felrepültökben valamelly felhőt formálnának. A' községek mindent elkövettek, hogy ezen átoktól megmenekedhessenek. A' földeken keresztül sánczokat huztak, 's azokba verték a' sáskák egy részét. Első igyekezetek' alkalomával egynéhány köblöt keritettek kezökre; de másodszor kevesebbet fogtak el, hanem azt nyerték iparkodásokkal, hogy az üzőbe vett sáskák felreppenvén, azoknak a' zsibongására a' többi rajok is felrepültek, és a' vidékről eltávoztak.

A' türöm olaj, mint Demokritus orvosszere.

Egykor Darius különösen kedvelt barátnéja' halálán igen mély búba merült, 's fájdalmát semmi sem enyhítheté. Megigéri tehát nékie a' Bölts, hogy ő a' holtat feltá-

masztja. Minekutánna némelly pusztaszinlett tetteket vitt volna végbe, azt mondá Dariusnak, hogy tovább már semmi sem volna szükséges, hogy a' halott feléledjen, hanem csak olly három személynek a' nevét, kik soha semmi bajt sem szenvedtek, annak a' sírjára feljegyezni. Egész Persa Birodalomban sem találtatott egy név is, melly a' kívánt tulajdonsággal bírt volna. Ennél fogva alkalmat nyert a' Bölts a' Király fájdmának enyhítésére, eleibe terjesztvén, hogy a' föld kezekségén senki sem menekedhetik meg a' szenvedéstől, és hogy a' sors tsapásaiból származó fájdmát egyedül a' türedelem gyógyítja meg.

A p r ó s á g o k.

Jul. 7-ikén a' Badeni nagy Herczegség-ből ismét 17 nemzetség, melly 55 személyből áll, utazott Mainczon keresztül, Amerikába szándékozván költözni.

Varsóba a' János fővételi vásárra 7000 mázsa gyapjunál többet vittak, 's mind elkelt.

Sz. Pierreben a' Martinique szigeten egy illy czimű könyvetske jelent meg: „Útmutatás, miképpen lehet a' rab szolgákat legkeservebbben, még is élet-veszedelem nélkül ostorozni.”

Tsak egyetlen egy gyors szekér, melly Havre, és Páris között jár, egy hónap alatt 30 milliomm franknál többet hordott Párisba.

A' héring halászó hajós sereg az idén 133 hajóból áll.

Niemeyer ur a' Hálai Universitas' Cancellarius, kinek neve a' Nevelésről irt derék munkájáról hazánk fiai előtt is isméretes, Jul. 7-ikén meghalt életének 74-ik esztendejében.

A' Török nagy vezér Ibrail várának elesését illy szavakkal jelentette a' Szultánnak: „Uram! még három ilyen vesztés, mint Ibrail, 's te leszel győzedelmes a' nagy viadalban!” — értvén az Oroszok nagy veszteségét Ibrail előtt.

Nem rég Münchenben egy Ügyész temettek. Midőn az ő tetemeit a' sírba szállították, bizonyos kopott ruhájú ember közléte a' sírhoz, és zugolódva, 's átkozódva veté pörének, mellyet az Ügyész vezetett, Actáit a' sírba, hogy az az ő perét, melly által életében őtet mindenétől kifosztotta, már most oda alatt végezze el. — L a p a g e udvari fegyvermíves olly fegyvert talált fel, mellyen első ellen való ernyő vagyon, 's mellynél fogva annak minden baj nélkül a' kedvetlen essős időben is hasznát vehetni.

Rejtett szó:

Bár a' Szép Nemből légy, bár a' férfi seregből,

Legfőbb öltözteted vagyok én: tsak veddel előmet,

Im, minden rajtam nyugszik; még egyet előmből

Csipjel, 's a' hosszat szélével jegyzem azonnal.

Jegyzet: Az 9-dik számbeli Rejtett szó: Póka.

A' Török Birodalomnak némelly vonásai.

A' Török országi szerkezet valóságos Theokratia; mert a' Szultán' hatalma az ő egyházi méltóságán, úgymint a' Mu h a m e d követtségén épül. A' Szultánjövedelme, melly tsupa saját szükségére, és haszonvételére nagyon szánva, mintegy nyolcz millió forintra megy, és az az ő örökségéből, a' személyes adókból, és a' törvényes reá's háromlásokból származik. Ezen kívül még a' kávéval 's gabonával való önkereskedésből is szinte majd annyi jövedelmet huz, holott gyakran a' pénz változtatásból is, a' mint ez nem rég történt, igen nagy haszna származik. A' Státus jövedelme egészen különbözik a' Tsászáretől, és esztendőnként mintegy tizenkét millio forintot tesz. A' most kormányozó Tsászár maga foglalatoskodik a' Státus kormányzásával, holott az előbbieik munkásságokat jobbra azon Vezérekre bízták, kik rendszerént

igen ritkán folytatták három esztendőn túl, hivataljokat 's jobbára erőszakos halállal multak ki. A' mostani kormányozásnál nem csak ezek a' hivatal változások, hanem más foglalatosságok zavarodásai sintsenek többé szokásban. A' Ministerek állapotja azomban igen kedvetlen, és felette veszedelmes; mert őket a' legtsekélyebb gyanú is a' legnagyobb nyomorúságba, sőt a' sírba vetheti. Ennek azon szomorú következése vagyon hogy ezen férfiak semmiféle fontos, és erőbe kerülő dolgot sem vihetnek véghez; minthogy erejüket egészen arra kell szánniok, hogy olly kedvellőket nyerjenek, kik őket helyhezetőkben fentartsák. A' Státus Tisztjeinek nints fizetése; hanem mindenkinek azon kell lenni, hogy hivatala használatjából élhessen, melly gyakran okot ad az elnyomásokra, és sartzólásokra. Midőn a' Szultán a' polczra jut, minden Nagyok olly szép szolgaleányokkal kedveskednek nékie, a' kiktől védelmet reménylenek. Ezek közül ő hatot, kik Kabinoknak neveztetnek, választ, 's közülök az, a' kinek legelsőben fija születik, Hasseky Szultánnénak neveztetik, és az ő kedveltjévé válik. Az ő kedveltetése azomban felette tündér; mert a' született gyermek halálával együtt elenyészik. Ha a' Szultán kedvenczének azon kegyelmét ajándékozza, hogy a' Herczeg Kisasszonyok közül valamellyik felesége leend, tehát ezen vőlegénynek kötelességében áll ezen Herczeg leánynak saját palotát, és pompás házi készületet állítani. A' Her-

czeg személynek határtalan hatalma, és egy gyémánttal ragyogó tőre van férje ellen, mellyet ő a' Szultántól méregként, ezen késérő irással kap: „Herczeg Kisasszony, ezen férfit gyönyörűségedre, ezen tört pedig bosszuállásodra adom”. Ezen törrel, és czédulával felkészülve a' Herczeg Kisasszony szobájába megyen a' Völegény, és ott három mély maga meghajtásával kijelenti ama szerelmét, és szerentséjét, melly után vágyódik. A' Herczeg Kisasszony felháborodottnak tettetvén magát, a' törhez kap, hogy a' vakmerőt megbüntesse. Ez azomban a' Szultán czéduláját elő vévén, és homlokához értetvén, azt a' Menyasszonynak nyújtja. Ő ezt elolvassván, imigy kiált fel: „Légyen a' Szultán a' karatja”! ez megléven pompás késérettel a' számára készült palotába megy. Ha a' Szultán meghal, tehát feleségei a' Muhamed Palotájába vitetnek, hol életök hátra lévő napjait a' világtól elválva kell tölteniök. Ha a' Szultán meghal, az őt előitélet szerint minden házi eszközei hasztalanokká válnak, sőt Palotája is elhagyatott sírboltá változtatva az idő pusztító hatalmára bízatik mind addig, míg azt a' következő uralkodó újra fel nem építteti. Az asszonyok kitsapongása a' Török törvények szerint nagy vétéknek tartatván, kemény büntetés alá vagynak vetve, úgy hogy elsőben tömlöcz, és nehéz munka, azután pedig halál követi azt. A' mostani Szultán szép, és lelkes férfiú, feltételeiben állhatatos, és szép tehetségeinél

fogva szüntelen arra törekszik, hogy Nemzetét az Európai Politikának, és hadi mesteriségnek józan voltáról meggyőzze. Erre nézve már több ezerekeit Európai lábra állította, és mind a' szárazföldi, mind pedig a' tengeri hadi szolgálatba számos Európai Tiszteket vett fel. Már régtől fogva iparkodik a' rendes Posta' elintézése által a' közösülést távol lévő tartományaival is könnyebbíteni. A' Mo-seákon, víz-tsatornákon, és forrás-kutaikon kívül alig van a' Török Kormányzéseknek valamelly nyilvánóságos Intézete, sőt még a' legnagyobb ország-útak is olly rossz karban vagynak, hogy alig járhatni rajtok. A' mostani Kormány' szerkezete szerint a' Vezérnek hajdani határtalan hatalma már ma csak nem olly szoros korlátok közé van szorítva, mintha nem is volna. Ezen csak Európában 10,600, egészen pedig szinte 45,000 □ mért-földre terült roppant Birodalomnak hadi ereje 388,400 emberre tétetik; de minthogy vallási szerkezete nagyon, minden megtámadás vallási megtámadtatásnak tartatván, minden fegyvert fogható férfiú köteles szükség idején fegyvert ragadni, és így az egész föld népe katona.

Kereskedésbeli jegyzés.

A' Pétervári kereskedési Újság szerint 1825. esztendőben onnét 2,813,725 Rubel, 1826-dikban 2,616,157 Rubel, 1827-

ben pedig 3,011,152 Rubel ára nyers bőr-
vitetett ki: Ellenben az 1825-ben kivitetett
készített bőrnek az ára 3,994,785 Rubelre,
az 1826-dikié 4,305,606 Rubelre; végre az
1827-dikié 5,667,907 Rubelre ment. Melly-
ből kitetszik, hogy a' nyers bőrnek a' kivite-
le által a' készített bőr kivitele éppen nem
hanyatlott, és hogy a' nyers bőr kivitele a'
fabrikákat el nem nyomja, tsak jó készít-
ményeket állítsanak elő.

A' maga kedvelltetés áldozatja.

Az Anyatermészet önként felruházza az ő
teremtményeit illendő ábrázattal, formával,
és himezettel, és kinek kinek illendő termé-
szeti szépséggel kedveskedik, és a' sors tsa-
pásainak ellenére sints az embernek oka a'
Természet anyáskodása ellen e' végből pana-
szolkodni. Azomban a' büszkeség a' Gond-
viselés intézeteivel meg nem elégedvén,
a' helyett, hogy a' Természetet az ő testi,
és lelki tehetségének tökéletesítésében, sze-
lidítésében, és finomításában elő segíteni
iparkodnék, a' tetszeni vágyás kitsopongó
érzésétől elragadtatván, és megvakittatván az
egészséges kellemetes emberi alakot egész a'
vakító fejérségig bémázolja, 's ezen méreg
festékek hiuságának már virág korában
kényes áldozatjává leszen. Dr. Most G.
F. Ur a' kép, és test mázálása' ártalmának
ezen figyelemre méltó példáját adja elő: Egy

egésséges, és vidám Asszony estve a' társaságból haza érkezvén, hirtelen megbetegszik. A' hideglelés, szív-szorulás, hányás, főfájás, bádjadtság, és a' hasmenés költsönösen sa-nyargatják, és hatalmasan gyötrik ötét. A' képén, nyakán, és a' karjain fekete foltok támadnak. A' kinok által erejétől megfosztatván, el el ájul, és el gyengülése folyvást nevededik. Továbbá ábrázatja elváltozik, lábai meghidegülnek, fuladozása, és szív-szorulása nagyobbodik, végre hideg veréjték veri ki, és másik estve kilencz órakor, 's így 24 óra múlva elköltözik, noha a' megmentésnek minden eszközei fenttartására fordítottak is. Felbontott tetemei nyilvánosságos jelét adták annak, hogy a' teste, és a' belei megvoltak fenésedve. Ámbár a' belső megégetetésnek semmi nyoma sem volt is, tsak ugyan a' mérég ölte meg a' hiu Szépet, mellyet ő külsejére mázolt. Minekelötte tudniillik a' társaságba ment volna, ábrázatját, nyakát karjait, és mellyét Vizmutértzből, mészből, 's egér méregből készült festékekkel bemázolta, melly mérges vegyítéket szívő edénykei bényelvén, a' vérrel, és az egész testel közöltek, 's a' szerentsétlennek életét vették. Így tsalja meg a' tündér szépség magát az életet is, midőn a' Természeti együgyűség, 's a' tisztaság annak leghathatósabb balsama.

A' vissza szerzés.

A' vissza szerzés munkáját, melly által a' magányos élő teremtmények elkopott vagy

elveszett részeit vissza állítani igyekeznek, az egész élő Természetben szemlélhetjük ugyan, de igen különböző mértékben. Mennél tökéletesebb az élő valóság, annál külömb-félébb szerkezetből állanak annak élő eszközei, 's annál nehezebben viheti véghez az egész erőlködő élő szerkezet is azoknak kipótolását. Ellenben mennél tökéletlenebb valamelly élőtest, annál egyszerűbb annak a' szerkezete, 's annál könnyebben vissza szerközhetnek annak élőeszközei. Trembley volt az első, a' ki próbái által megmutatta hogy az öszvebonczolt habarniczák (Polypi) vissza szerződnek. Az ebbéli vizsgálódás' folytatása által nyilvánágossá tétetett, hogy a' vizi, és földi giliszták' feje, és farka, ha elvágattatik, ismét vissza nő; sőt ha hoszában széttvagdaltatnak is, egészszé nevedednek. A' békáknak és gyikoknak még nemesebb élő eszközeik is mint p. o. a' szemök visszaszerződik, sőt az egész lábok is vissza nő, a' mint ezt Bonnet, Vandelli, és Spallanzani hires Természet vizsgálók tapasztalták. Minekelötte ezen próba vizálatók tétettek volna, már Reaumur szorgosan figyelmeztet a' rák ollóinak ujra növésére; Du Hamel pedig egy fiatal tyúk szártsonájának a' visszaszerződését is tapasztalta. Késöbben Spallanzani Modernai oktató arra a' gondolatra vetemedett, hogy számos kerti tsigának a' fejét elvagdálja. Vizáolásának a' volt a' foganatja, hogy ezen tsigák közül soknak az egész feje vissza nőtt.

Különös Anyai fogadás.

Cesenai Gróf Chiaramonti Scipionak a' felesége, a' ki a' legájtatosabb Asszonyságok közé tartozott, viselő állapotjában a' gondolatok özönétől eltelve azon fogadást tette, hogy azon gyermeket, mellyel őtet az Isten megáldja, soha sem fogja megtsókolni, és a' legnagyobb szemérmetességgel, és az Úr' eránt való félellemmel, és buzgósággal fogja nevelni. Valóban meg is tartotta lelkesedéséből származott fogadását, és szíve buzgósága szerint nevelte fel áldott gyermekét, 's ime Benne az Anyaszentegyház egy jeles férfiat nyert VII. Pius t.

A p r ó s á g.

Nem rég bizonyos Mastorelli nevezetű Tudós régiség-nyomozó kiadá azon munkáját, mellyen szinte két esztendeig izzadott, 's mellyben azt vitatta, hogy a' régiek az üvegnek az ablakra való haszon vételét nem esmérték. A' mint az értekezés napfényre jut, néhány nap mulva Pompejiban egy házat födöznek fel az ásás által, mellynek minden ablakai üveg táblákból voltak.

Rejtett szó:

Számtalan állatnak természeti testi ruháját
Képz: ha dupla fejét veszed, ő védelmed
azonnal.

Jegyzet: Az 10-dik számbeli Rejtett szó: Kalap.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(12.)

A' vizszesznek, és savanyszesznek olvasztó ereje.

Tudjuk, hogy a' villámszer az olly makats testeket is megolvastja, mellyek a' tűz hatalmasabb erejét is megvetve kiállják. Vagyon még ezen kívül a' természet nagy műhelyében a' mérhetetlen villám szer folyadékon (fluidum electricum) kívül olly mérhető alak is, mellynek bizonyos vegyületbeli öszveszorittatásából olly hathatós hévség származik, mellynek tsudálatos olvasztó, osztató, és széllyesztő ereje határtalannak látszik lenni. Ugyan is Newman n Úrnak a' fujtatójában a' vizszesz két annyi mértékben vegyittetvén a' savany szeszszel, és olly erős üregbe szorittatván, mellyből a' közönséges levegő a' lehetőségig kiűztetetik, és abból $\frac{1}{8}$ hüvelyknyi általmérőjű hajsza! tsön eresztetvén ki, olly hathatós, és erőszakos hévséggel lobog ki, melly még a' tűz-álló testeket is egy pillantatban megolvastja. Ennek a' ha-

talma által a' platina drót azonnal megolvad, és szikrázva, s lángolva ég, a' mész üvegforma testté olvad, a' tűz álló lugsavak pedig felolvadnak, eloszlanak, és elszéllyednek, valamint a' kavitsföld, és annak külömbféle elegy szerkezetei is megolvadnak, és szét bomlanak. Ezen ritka tűneménynek az okát a' Természet nyomozók abban helyeztetik, hogy az öszveszorítás által a' szeszek hévtartóhatósága, mellyel azok vegyülve vagynak, hirtelen kissebbedvén, a' bennök volt hév, - és fényszernek egy része villámként szaporán kiszabadul, és az eleibe állított testekkel hirtelen, és erőszakosan vegyülvén, azokat szét bontja. Ezen jeles eszköz által tökéletesen megvagyon mutatva, hogy a' hév, - és fényszernek véghetetlen felosztató hatalma legyen, és hogy annak öszvesűrítése által a' legmakatsabb testek is felbomlanak úgy, hogy a' tűz állhatást már nem is könnyen vehetni a' Természet tudomány körében meg külömböztető jegybeli tulajdonságnak. Newmann Úrnak ezen fontos találmánya minden kétségen kívül azon eszközök sorába tartozik, mellyek valamint a' tudománybeli gyarapodást végnélkül elő mozdítják: szintugy az emberi szükségek, hasznok, és gyönyörűségek kielégítésére irányzott mesterségeknek, és művészségeknek előmenetelét is hathatósan elősegítik. A' futólag gondolkodó ember alig képzelné, hogy a' Teremtésben a' legellenkezőbb szerek is szoros egybe köttetésben vagynak, és hogy a' víz-

ben, úgy mint a' tűz leghatalmasabb ellenségében is egyik fő részt a' gyúlható szesz (aer inflammabilis) teszi, és így abban a' víz a' tűzzel a' legszorosabb rokon kapcsolatban vagyon.

A' mesterséges fogak.

Párisban a' mesterséges fogak már ma sokkal czélerányosabban, és tartósabban készítettnek, mint hajdanában. Azoknak a' szere bizonyos Ambis nevezetű tsiga-nem hejjából áll, melly a' nyugott Indiai szigetekből kerül Párisba. Előbb a' tsiga héj annyi darabra fűrészeltetik, a' hány fog kikerülhet, és kivántatik belőle. Ezen tsiga-héj darabok továbbá a' mustra szerint finomabb eszközök által megkivántató formára faragtatnak, és símittatnak, azután pedig vagy srófok, vagy pedig gyökereik által foglaltatnak az értzből lévő alaphoz. Srófolások annál könnyebben megy végbe, minthogy igen könnyen furódnak.

A' Köszvény ellen való könnyű eszköz.

Bizonyos Olasz Pap, kit a' Köszvény gyakran sanyargatott, azt állítja, hogy midőn egykor más okra nézve éjjel, 's nappal gyapju harisnyában tartotta a' lábait, menten maradott a' fájdalomtól, sőt mióta ezen

észrevétele következésében szüntelen gyapju kaptzába pólálva tartja lábait, egészen elmaradtak a' lába' kinjai.

A' Téjpor

Már említettük az e' folyó esztendei Hasznos Multságokban 2-dik fél eszten. foly. 31. l., hogy az Oroszok a' tojást a' végből, hogy az a' külső befolyások ellenére is hosszabb ideig egészséges, és friss állapotban eltartassék, és e' mellett, nem csak a' száraz földi, hanem tengeri utazásban is használtathassék, szárazra párolják, és porrá törve, a' midőn arra szükségök vagyon, hasznokra fordítják. Ők azonban ezt nem csak a' tojással, hanem a' téjjel is mesterkélék, még pedig a' Pétervári Ts. Kir. Orosz Tudományok Akademiájának tudósítása szerint sikeres foganattal. K i r c h h o f Urnak az említett Tudományos Intézet Társának előadása szerint a' téjpor készítése ekképen megyen végbe:” Az eltartandó téjnek a' föle vagy színe szorgosan levétetik, és olly tserép edényben, melly forró vízben tsügg, szüntelen keverés mellett mind addig pároltatik, míg folyó létrészei egészen elnem gőzölögnek, és tsupa száraz üllepedés marad hátra, melly finom porrá törettetvén, hogy a' levegő befolyásától zárva légyen, vagy üveg, vagy más a' levegőtől általjárhatatlan edénybe töltetvén, jól elzarattatik. Már ha ki ezen por-

ból ismét tejet akar készíteni, tehát vesz p. o. egy fertály font téjport, és azt hidegvízzel elegyítván, mindaddig keveri, míg a' vegyület valamelly sűrű tészta forma habarékká nem válik. Ezt továbbá folyvást kevergetvén nyoltz annyi v. zzel, mint a' téjpor volt, lassanként vegyíti, és így a' fertály font téjporhoz két fon vizet elegyít; melly szerint színt annyi, és a' fris téjhez hasonló tejet készít, melly jóságára és tulajdonságára nézve legkevesebbé sem változott. A' lefelezés azért szükséges, hogy a' tejnek a' romlásra hajlandóbb része, a' vaj, levétessék, és így a' por az avasodásra, és poshadás a legkevesebbé se izgattassék. Hogy tovább a' téj nem egyenest az izzó tűzön, hanem hév fordőben pároltatik, az arra való, ne hogy a' téj megégjen, vagy kozmásodjék. Ugyan ezen célból kívántatik meg a' tserép edény is; mivel az érz. edényben, melly a' meleget mohóbban magába veszi, és elnyeli, a' hévfördőben is könnyen megtörténhetnék a' kozmásodás. Végre a' párolásnál való szüntelen keverés azért szükséges, hogy a' téjnek hárttyája ne származzék; mivel ez nem olvad fel, és a' többi részeket is feloszolhatatlanokká, 's a' vegyületben pelyhesedökké teszi. Ezen találmány a' távolabbi utazásra nézve annyival is hasznosabb; mivel annak vízenyős részeit, melyeket mindenütt, és minden időben kipótoltatni, nem kell terhelni.

Különös Akadémiai kérdés.

Első Fridrik Wilhelm nem sokat tartott az ő Tudományos Akademiája felől, 's különös gyönyörűséget talált abban, ha hogy annak néha furtsa kérdéseket adhatott fel. Egykor ezen kérdésnek a' megfejtését kívánta Akademiájától: „Honnan vagyon az, hogy két Champagniai borral tölt üveg nem ad olly tiszta hangot, midőn öszve kottzantatik, mint másféle borral tölt két butella”? Az Akadémiai tagok ezen furtsa kérdésre azt felelték, hogy, mivel ők még Champagniai bort nem ittak, nem fejthetik meg a' feladott kérdést. A' Király tehát a' Természet tudománybeli Karnak tizenkét butella Champagniait küldött, mellyet ők ugyan a' Király' egészségeért elköltöttek; de a' kérdést felelet nélkül hagyták.

A' Kútak Északi Amerikában.

Északi Amerikában mostanában jobbnak találják: az olly tsöveket, mellyeken a' viz a' föld kebeléből önként buzog fel, mint a' szivattyos kutakat. Valahol tsak kutat akarnak nyitni, nem tselekesznek egyebet: hanem a' föld, és szikla rétegeket arra készült nagy, és erős föld furókkal mindaddig furják, mig forrásra nem akadnak; melly munkájok a' föld mivoltához, és belső helyzetéhez képest hol több, hol pedig keve-

sebb erejökbe, és fáradságokba kerül ugyan, de ha egyszer forrásra akadnak, nem kell egyebet tsekedniök, hanem csak hogy a' furt föld üregébe réz, vagy másféle tsövet eresszenek, mellyen a' víz tisztán buzogjon ki, és az előtte álló edénybe zuhanjék vissza. Ez által azt nyerik, hogy a' vizhuzás semmi fáradságokba sem kerül, a' forrásviz pedig a' szüntelen való felemelkedés által folyvást mozgásba lévén, tiszta, fris, és egészséges állapotban marad. A' nagy forrásos hegyek körül némelly helyen ez nálunk is megtörténhetnék, a' mint látjuk is, hogy néhol a' viz hullámozva buzog fel a' földből; de már a' téresebb síkságokon nem juthatnánk olly könnyen a' természetes ugrókutakhoz, mint az Észak Amerikaiak. Jó volna, ha az Amerikai Természet vizsgálók ezen szokatlan tünémenynek az okát kinyomoznák.

Ujonnán fellelt tserző.

Rapedius János Berncastleben azon észre vételre jutott, hogy a' fekete Afonya (*Vaccinium Mirtillus*) igen bő tseralakkal (*Tanium*) bir. Észre vétele próbára vétetett, melly szerint $2\frac{2}{4}$ font száraz Afonya elegendő egy font hörnek a' tserzésére, holott a' tserből szinte hat font kívántatik. A' vizgálatból az is kitetszett, hogy az Afonyával készített hör jobb volt a' közönséges tserrel késülnél.

Házi gazdasági jegyzés.

Az öntött vas edényben rendszerént, míg új, megszokott barmolni az étel. Ennek el-
távolztatására azt vízzel meg kell tölteni, és
annak nagyságához képest bizonyos mennyi-
ségű zsírt kell a' vízhez vetni, 's mind addig
a' tűzön tartani, míg a' víz egészen elpárolog,
és csak a' zsír marad hátra. Ez által az edény
azonnal olly haszonvehetővé válik, mintha
már régtől fogva használtatnék.

A p r ó s á g o k.

Fernando Po szigetén nagyon veszedel-
mesnek mondják lenni az oda való éghajlatot.
Különös egy ital neme, a' pálma-bor, sok
tengeri katonát a' másvilágra küldött.

Floridában nagyon ültetik, és tenyésztik
a' czukor - nádat, úgy hogy Nyugoti Indiá-
ból ezután nem sok nád-mézet fognak vinni
az Éjszak-Amerikai Státusokba.

Rejtett szó:

Férfi ruhát tészén: feje nélkül tőle ered-
tünk.

Jegyzet: Az 11-dik számbeli Rejtett
szó: Szőr.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(13.)

A' gyermekeknek kora elmebéli képzéséből származó baj.

A' gyermekeit kedvellő szülő gyakran édes örömmel eltelve szemlélődik gyermeke elmebéli tehetségének kora, és szokatlan kifejlése körül, és azt, a' helyett, hogy a' Természet bölts rendelése szerint, tsillapítani igyekeznék, ő maga is ingerli, és erőlteti. Azonban a' Természet, valamint minden más rajta elkövetett vétket megszokott boszulni, úgy azt sem hagyja büntetés nélkül, melly által a' szülők vak szeretet az ő helyes igyekezetébe bévágván, ötöt céljában gátolja. Az ember testből, és lélekből lévén öszve szerkeztetve, 's a' természeti, és erköltsi világhoz e' két lét részei által kapcsoltatván, tsak akkor éri el az ő tökéletessége' célját, hogy ha mind az élet, és érzés, mind pedig az elme eszközei egymás hátrálatása nélkül, öszve illő rokonságban fejlenek ki, és érnek meg. Az ember legelsőben tsupa belső életet él, és az életerő legelsőben

mintegy a' testben elrejtőzködve , az élet
 eszközeit formálja ki ; ez meglévén a' belső
 életen kívül a' külső élet szikrája is felébred,
 és a' Nagy Dajka gyermekét külső érzé-
 keinél fogva eszmélni tanítja ; ezt követik,
 de csak a' testi élőeszközök erősödése sze-
 rént a' nemesebb lelki tehetségek , mellyek
 akkor jutnak tökéletességre , midőn a' belül
 való élet majd tsupa külsővé válik , és az al-
 kat kivagyron képezve , 's kiszabott határát
 bétöltötte. Már , ha a' gyermeket ; minek-
 előtte élet eszközei elég erősek volnának , az
 elme' kora erőltetésére szorítjuk , sőt ha ő
 maga hajlandóságánál fogva időnek 'előtte
 erőlködik elme tehetségeit kifejteni ; 's mi-
 őtet nem tsillapítjuk , a' benne a' test' elren-
 delésének , és kiképzésének köz tzéljára töre-
 kedő erő elvonattatik elrendeltetése utjáról ,
 és a' gyermeknek szükségképpen meg kell
 tsökkennie , és nevedezésében szinte mint
 egész élet folyamatajában hátra maradást szen-
 vednie. Midőn az ő gyenge élő eszközei meg-
 erőltetnek , minthogy azok mindnyájan szo-
 ros rendszerbe vagynak szövetkezve , az ő
 teste , és azzal tsudálatosan öszvekaptsolt lel-
 kének a' tehetsége is elgyengül , 's a' korán ,
 's erőltetve érő gyümöls szaporán elhull.
 Alig lehet valamell szembetűnőbb dolog ,
 mint az illy fiatalok , kiknek különben a' Ter-
 mészet vidám kedvvel , könnyen folyó tiszta
 vérrel , és nedvekkal szokott kedveskedni , elko-
 molyodnak ; a' játék , melly a' testnek ezen idő
 szakában felette szükséges , nem kell nékiek sőt

az élelemhez sinsz kedvök. Tekéntetők, beszédjek, járások, 's majd minden másféle magok' viselete fiatal öregeket állít elő bennök. A' természeti erőt nem kell megszakasztani, hanem apolgatni, és vezérelni; egyik tehetséget a' másiknak nem kell feláldozni, hanem egymással megegyeztetve a' köztzélra intézni.

Jóltévő Intézetek.

Londoni Tudósítások szerint azon tanuló Intézetek, melyeket Lord Guilford a' Joniai szigeteken szerzett, legkedvezőbb karban vagynak. Corfuban, mellynek 48,737 lakosi vagynak, három iskolában 239 nevendék tanul; Paxoban, melly 3370 lakosokat számlál, egy iskolában 40 tanuló tanittatik; Zanteban, melly 40,963 lakosokkal bir, 13 iskola virágzik, mellyekben 368 ifju oktattatik; Ithakában, mellynek 8200 lakosai vagynak, 87-re, Cephaloniában, melly 40,857 lakosokat számlál, 157-re megy a' tanulók száma; Santa Maurában, hol 17,425 lakos vagyon, 75; Cerrigoban pedig, hol a' lakosok 8140-en vagynak 772 nevendék tanittatik. Egész számmal ezen öszves szigeten 175,798 lakos, 29 iskola, és 1733 tanuló vagyon. — A' Német Alföldi jótevő Intézetek száma 1826. esztendőben a' belső dolgok Ministerének előterjesztése szerint 5895-re ment, mellyek

által 812,761 személynek, úgymint az egész népesség $13\frac{2}{4}$ p.C.jének nyújtott segedeleme. Az Intézetek bévetele 9,900,465 $\frac{2}{7}$ forintba ment, kiadása pedig 9,770,046 $\frac{1}{7}$ forintot tett. Ezen emberszerető Intézetek közül 5,129 a' házi szegények számára van intézve, 36 az élelem, és fűtőszerek kiosztására ügyel, 724 pedig a' betegek gyámolításával foglalatoskodik, mellyekben 1826-todik esztendő végén 41,172 lélek tartatott, kik közül 6973-an betegek voltak. Ezeken kívül még más 333 Intézet találtaték, mellyeknek az a' céljuk, hogy a' szegények számát kevesebbítsék. Ezek 285 szegények iskoláiból, mellyekben 56,617 szegény gyermek tanittatik, 34 dolgozó-házból, mellyekben 6169 ember foglalatoskodik, még pedig úgy, hogy 950-nek bennök lakása, és élelme is vagyon; 7 koldusházból, mellyekben 2801 ember tartatik, 11 szegény telepedésből, 4 siket-néma Intézetből, mellyekben 227 gyermek neveltetik, és egy vak-Intézetből állanak. A' mondott esztendőben 2910 koldus fogattatott be, és a' mult 1827-diki Januarius 1-sején 5310 koldus volt a' koldusházba fogva.

A' Narants mag' ártalmas léte.

Nem rég S. Pétervárában bizonyos jeles Házi népségnek a' körében eme' szomorú eset történt: A' Házi gazdának felserdült leánya egy napon több naranttsal számos narants ma-

got is, a' mint állitják 40, felharapdálván azokat, megevett. Minthogy ezen magvakban, valamint a' nyáriszilva magvaiban, 's más tsontárok' belében is, a' mint tudva vagyon, kéksavany foglaltatik, ez pedig az életnek veszedelmes emésztő mérge, a' leány, a' ki nyalakodása után egy óra mulva már rosszul kezde lenni, 14 óra alatt erőszakos fájdalmak, és rángatódások között életét veszte.

A' hangmérték a' Muzsikában, és Énekben.

A' finom izlésü, 's elméjü, és lángeszü Görögök énekeiket, és dalljaikat az azokban ömledező érzelmek kifejezéséhez képest idején hangmértékre vették, 's így a' külömb indulatokat külömb hangfolyamattal igyekeztek kifejezni. Ez a' Muzsikában, hol a' tzikkelezetlen hangokat a' kívánság szerint rövidíteni, és hosszabbítani lehetett, már jóval előbb szokásban volt. Az érzetek, és gondolatok jeles forrása, a' Természet, maga adott erre okot, 's ez is annak a' szüleménye 1. Bizonyos az, hogy a' tsendesebb indulatok valamint a' természetben magában, ugy annak a' sugárzatában a' hangmivészethen is egyszerűebben zengenek; felmagasztaltások felsőbb pontjain pedig mint egy felzudulva hatalmaskodnak. A' Muzsikát követő éneklő nyelvnek is ezen természetes rájárára kellett lassanként simulnia, 's így idő-

vel a' külömb tárgyú énekek, és versezetek is saját hangrendjeikben ömledeztek. Azomban úgy látszik, hogy e' tárgy még is véghetetlen hátra maradást szenvedett; mert még ma is nyughatalankodva kell tapasztalnunk, hogy az ének versezetek nem illenek egészen öszve a' reájok szabott hangrenddel úgy, hogy sokszor a' természetökre nézve rövid szavak idétlenül megnyujtva danoltatnak, a' hosszú szótagok pedig mint egy létökből kifordítva rövidre pördittetnek. Melly bájolást okozna egy olly mennyei hangmivészet, mellyben a' Muzsika a' tiszta értelemmel lengedező énekkel nem csak szállongására, hanem mértékére nézve is egybe volna olvadva. Azomban ezen is fog segíteni az idő és a' szépet kedvellő lélek.

A' babnak alkotó részei.

Hermbstädt Úr a' babot, melly igen jó kerti földben termett, közelebbi lét részeire bontván, ezen részekre akadott: Tizenhat lat száraz babban 1 lat, 48 szemnyi hüvely alakra, 1 lat, 3 könting, 5 szemnyi keményítő nemű kanafszerre, 5 lat, 3 könting keményítőre (amylum), 2 lat, 1 könting, 54 szemnyi állat növevényi alakra (gluten veget.) valamelly kevés keményítővel, és kanaffal vegyülve; 2 könting, 11 szemnyi a' borszeszben felolvadó szivadék alakra (szappany szerre); 3 könting, 24 szemnyi nyálkára; 52

szemnyi tojás fejér alakra állat-növevényi alak-
kal elegyítve. A' vizgálatra vett 10 lat bab-
ból a' szárítás által 4 lat elenyészett, melly
tehát az abban volt nedvnek a' mennyiségét
jegyzí ki. Ezen részekből, és azoknak erány-
beli vegyületéből kitetszik, melly nagy táp-
láló tehetséggel bír a' bab, mellyben az állat-
növevényi lét rész a' többiekhez képest igen
nagy mennyiségben vagyon.

A' feltserélt vers-tréfa mérge.

Midön Erasmus Rotterodamus
Baselben Oktató volt, egy gyermeket tar-
tott maga mellett, a' ki nékie szolgálatot tett.
Mikor őtet a' piacra, vagy máshová valami-
ért küldötte, mindenkor egy egy deák verset
mondott nékie azon tzielből, hogy azt, míg
vissza érkezik megtanulja, és felmondja. A'
gyermek mindenkor deák verset peregve járt,
's kelt, és kénytelen-ségből tsak bétellyesítette
a' reá szabott kedvetlen kötelességet. Egykor
alnáért küldi kis szajkó deákját Erasmus
szokás szerint egy deák verssel jól tartván
őtet. Minthogy azomban ezen vers szokatl-
nabb volt a' többieknél, a' szegény gyermek
szájából, alig ment száz lépésnyire, kisikam-
lott. Itt elkezdett szegényke keservesen sírni,
's a' veréstől tartván, nem mert üres szájjal
vissza térni. Epedése közben öszve találkozik
vele amaz akkori időbeli jeles, és tudós
könyvnyomtató Froben, a' ki Erasmus-

nak igen jó barátja volt, és kérde tőle, mi baja legyen? A' kárvallott suhancz elmondá szerentsétlenségét, hogy tudniillik a' szájába hordozandó, és ismét haza viendő verset, mellyet Erasmus reá bizott, elfelejtette. „No mondá Froben”, ha ez a' bajod, ne busulj; mondok én neked egy más verset, mellyet nem fogsz elfelejteni, halljad tsak: Orto de Scorto, pede torto, poma reporto. Ezen különös hangzatu verset tsak hamar megtanulta a' gyermek, és köszönve áldván érette Frobeniust, vigadva sietett haza az almával. Erasmus szinte magán kívül ragadtatott midőn a' várt vers helyett a' fiu az új versét mondá néki annál is inkább; mivel ő valóban törvénytelen származásu, és görbe lábu volt. Fellobbanván a' gyermeket szorosán kikérdezte, kitől tanulta legyen ezen verset. A' fiu elmondá vesztességét, de a' versszerzőjét tsak ruhájáról, és ábrázatjáról esmértetheté meg. Erasmus, olly derék ember letére is, a' tréfát valóságnak vévén, egy esztendőnél tovább haragudott Frobeniusra, mig végre a' természet véget vetett ok nélkül való haragjának.

Rejtett szó:

Tsak három betüből állok
Megis sokakat táplállok:
Ha az elsőtől megvállok,
Ugy vezetőül szolgállok.

S. J.

Jegyzet: Az 12-dik számbeli Rejtett szó: Gatyá.

A' tápláltatás.

Minden élő teremtménynek bizonyos élő eszközöket adott az anyáskodó Természet, mellyek által az életnek valóságos forrásból, és kristályozásból, melly azomban az élet nélkül való alakok forrásátúl, és kristályozásától nagyon különbözik, álló folyamatját fent tartani, kiképezni, és ön-létöket magokon kívül is elterjeszteni, szaporodni, és gazdálkodni képesek. Ezen élő tápláló eszközök mivoltához, és az élő valóság elrendeltetéséhez képest igen különböznek egymástól a' táplálat szereit úgy, hogy az, a' mi bizonyos élővalónak valóságos táplálására szolgál, az a' másakra nézve veszedelmes méreg. A' legmérgeesebb plántákból éldegélnek némelly állatok, és a' legmérgeesebb állatok nedveivel tápláltatnak némelly bogarak, midőn ugyan ezen szerek másokat létök valójából kiforgatnak, és elrongálnak. A' növények ugyan jobbra a' növények, és állatok hamvaival

vegyült külömbféle elegyü nedvekből táplál-
tatnak, 's nevednek, és azt, a' mit előbb
ugyan az élet gyűjtögetett öszve, de határo-
zott léte szerént ismét vissza öntött a' mű-
vészkedő Természet' kebelébe, újra felszedik,
és újra megelevenítvén, forgásba hozzák,
ugy mindazonáltal, hogy ezen hamvadás ál-
tal származott külömb alakok eránt a' növe-
vények külömböző hajlandósággal viseltetnek.
Egyik t. i. alkottatása és vegyülete mivoltá-
hoz képest egyiknek, a' másik pedig a' má-
siknak veszi hasznát. Innét vagyon, hogy egy
helyen bizonyos növények nyomorogva, má-
sok pedig bujálkodva nevednek; némel-
lyek tsak a' szelidebb, mások pedig tsak az
elsavanyodott földben diszlenek. Az állatok
tápláló szereit azoknak jelesebb, és külömb-
félőbb szerkezetökhöz képest még külömbfé-
lébbek. Nékik a' Teremtés minden szerva-
lóiban vagy egyes, vagy vegyes eledelök va-
gyon. Némellyek az iszaphból szopják élelmö-
ket, mások a' poshadt testekből élödnék, is-
mét mások tsupa növevénnel, mások ellen-
ben tsupa állati eledellel élnek, számtalan
pedig mind a' növevényi, mind pedig az ál-
lati testet élelmökre fordítják. Az azomban
különös, hogy mind a' növény, mind pe-
dig az állat első zsenge korában tsupa növe-
vényi vagy állati, 's magához legközelebbi
tápláló szerrel tartatik, kétségkívül a' Ter-
mészetnek azon jeles anyai intézetéből, hogy
mindenik gyenge tehetsége szerént olly elő-
élelmet kapjon, melly önvalójához rokonabb

lévén, kevés erőlködés által elevenitessék, és az élővalóság testéhez hasonlóvá tétessék mind addig, míg a' zsenge ezen dajkálás által annyira tökéletesül, hogy az idegenebb szerekből is szükséges tápláló nedveket készíthessen. Nem tsak a' husevő; hanem a' tsupa füvel élő állatok is, míg az anya testtől tápláltatnak, egyaránt állati eledellel élnek, vagy a' tojás nedvéből t. i., vagy az anyanedvekből, és téjből vévén élelmöket. Később a' füevő tsak füvel élhet, 's az állati eledelhez nem nyul; a' husevő pedig hussal, a' fű és husevő pedig egyikkel is, másikkal is él, és tápláltatik, 's mindenik a' nékie rendelt kamarából vonja ki tápláló szereit. Gyakran tsodálkozik az ember, midőn a' korhadó fa' belsejében kövér hernyót lát, melly a' száraz fa rostjait örölgetve nő; azt pedig nem igen veszi gondolóra, hogy az ő eledele a' fába vagyon rejtve, 's azt tsak onnan lehet kiszívnia. Különösnek tetszik, hogy a' külömbféle molyok, külömbféle testeken rágódva tápláltatnak, és hogy külömbféle élő állatok külsejében, és belsejében egészen külömböző állatok tanyáznak. Mindenik a' magáét keresi, 's mindenik azzal él, mellyet a' köz Anya az ő számára rendelt. Sem egy, sem más valóságból való eledel, mellyet az élő test gyűjtögetett öszve, nem alkalmatlan a' tápláltatásra, tsakhogy egyik egy, másik pedig más életmivszerkezethez van alkalmaztatva. A' fában élő kövér hernyó kövérségén éppen sem tsodálkozhatik az, a' ki szemre

veszi annak hatalmas fűrészelő eszközét, melly által a' fa rostjait azon növényenyvvvel, melly a' táplálásnak egyik legjobb szere, feldarálja, 's belőle a' szivadékot kiszopván, táplálására fordítja. Az ember, a' Természet legjelesebb gyermeke, mind a' növényi, mind pedig az állati ország adományaival vegyülve él, és rajtok természeti állapotjára nézve is uralkodik, 's tőlök megveszi azon adót, mellyel az alsóbb részek a' felsőbbnek tartoznak. Azomban minthogy ő fű, és husevő állat, noha helyhezetéhez és állapotjához képest hol egyikből, hol a' másikból kell jobb részt fordítani élelmére, egyenként egyikkel sem elégzik meg; hanem általlyában kevesebb állapotjában több növényi, mint állati; hűvösebb állapotjában pedig több állati, mint növényi élelmet kíván, hogy amott kevesebb, emitt pedig több éltető meleggel birjon.

Felfedezett Régiségek.

A' szép Mesterségek Academiajában Párisban e' f. e. Junius 25-dikén a' többek között de Laborde Sándor Urnak azon jeles tudositása is felolvastatott, mellyben Petra városáról, és a' Nabatheenaiak földjéről, melly már ma Köves Arabianak neveztetik, uj jelentést foglal magában. Az Emlékirás két tekéntetből gerjesztett figyelmet. Először t. i. mivel minekutánna ama Tudós, és rémithetetlen Utazók: Bur-

kam, és Banks e' végre nézve több sikeretlen próbákat tettek volna, tsak ugyan felfedeztetett, és vizsgálóra vétetett azon hires város' romja, melly az őszkornak pompás Emlék jegyeire, 's azon kereskedési útjára nézve nagyon hires volt, mellyet a' Rómaiak onnantólfogva egész a' Persa tenger öbölíig nyitottak magoknak. A' figyelem gerjesztésnek második oka abban áll, hogy azon utazóknak, kik Petra városát felfedezték, Gróf de Laborde Urnak ifju fíja utazó társok vólt. Valóban az Előadó Ur az atyai érzés', és megindulás' eleven jeleivel olvasta fel a' gyülekezet előtt ezen felfedezés történetét. Alig lehetne képzelni egyrészt, hogy azon iszonyu homoktengernek a' közepében, mellyből tsak kopár sziklák emelkednek ki, olly város állott légyen, mellynek omladékaí olly pompára' mutatnak, melly még Palmira jelességét is jóval fellyúlmulta; más résztől pedig, hogy ezen gazdag romjaí a' Régiségnek az Európaí utazók kívántsí vizsgálódásait, és nyomozásait mind eddig kikerülték. Minekutánna az ifju de Laborde, és az ő utitársai azon veszedelmeket, mellyektől az előttök járt Európaí utazók el ijedtek, férfiasan megvetették, mérész állhatatosságjoknak méltó jutalmára jutottak. Ezen maradványokat helyben leráíjolták, mellyeknek a' leírásán az emberi értelem tsudálkozni fog, valóságjokat azomban elkell hinnie, ha azokat a' hív ábrázolatok némüképen a' szem eleibe helyheztetik.

A' különös temetkezési szándékok.

Londonban egy gazdag Izräelita Aszszony, a' ki néhány hetek előtt meghalálalt, azt a' rendelést tette, hogy az ő tete-meit Jerusalembé temessék el. Tizenkét attyafiai, kik azt Jerusalembé kísérik, fejenként 400 font Sterlinget kapnak fáradságok jutalmául, 200 minekelötte utnak erednének, 200 pedig minekutánna Jerusalemből haza érkeznek. Az ő kívánsága pontosan befog tellyesített.

A' Weimari Nagy Herczegnek a' temetkezéséről méltó a' megjegyzésre, hogy a' Herczeg' jobbjá felől valahára Göthének, baljáról pedig Schillernek a' hamvai nyugodjanak. Ezt ő maga rendelé ily, 's Göthének egykor meg is írta.

Természet historiai jelesség.

Az Észak Amerikai vándorgalambok (*Columba migratoria* L.) Észak Amerika iszonyu téreit hallatlan gyorsasággal, és alhatatossággal bérepdezik. Innét vagyon, hogy igen jeles látásoknál fogva hirtelen a' legtávolabb térségre jutnak eledelök felkeresése végett. Ezen vándorlásra nem az esztendő szakai, hanem egyedül tsak az élelem keresés készíti azokat. Midőn utnak erednek, egész mérhetetlen rajt formálnak, mellyel a' levegőt, valódi értelemben vévve, setétte te-

szik; és szárnyaikkal olly tsattogást okoznak, mellynek folyvást tartó zugása bámulásra gerjeszti a' vidéket. Ha elő seregjökre valamelly sólyom reá talál tsapni, tehát sűrű táborba vergődnek össze, és hol felemelkedve, hol le szállva igyekeznek az ellenség elől elihamlani, hol pedig kigyódzó tsavargás által iparkodnak tőle megmenekedni. Ezen vándorlások idején, de még inkább azon helyeken, a' hol megtelepednek, számos milliót leöldöznek belőlök az Amerikaiak. Audübon többször jelen volt az ő éjjeli galamb vadászatjokon. Ő olly fákat is látott, mellyeknek az ágai annyira bévoltak lepve vándor galambokkal, hogy az alattok leroskadott. Ezen különös természetű galambok seregesen, elejéntén több ezerenként érkeznek meg, továbbá pedig utánnok még nagyobb tsapatok tódulnak. A' vidékiek száz Angoly mértföldnyire is elmennek kotsin, vagy pedig lóhaton puskával és más szükséges vadász eszközökre és szerekkel felkészülve, és több mint 300 sertéstől késértetve, mellyek a' bésózott galambhus maradékait felfalják. Ezen vadgalambok az esztendő kellemetesebb részeiben folyvást költenek. Erre a' tzielra a' szálas erdőket választják, mellyekben olly fára is akadhatni, mellynek minden ágán vadgalamb fészek vagyon. Fészkek, mint nálunk a' Gerliczéké, apróbb száraz gallyakból vagyon az agok közé rakva. A' nő két fejér tojást tojik, 's mig azt kikölti, a' him hord néki élelmet. Már tsak az által

számtalan elvesznek közülök, ha valamely fa levágtatik.

A' gomba gyilkolása.

Már sokszor veszedelmet okozott a' gomba' étele; mindazonáltal még sem vigyáznak az emberek eleget az azzal való élés módjára. Számos vizsgálódásokból kitetszik, hogy a' valóságosan mérges gombákon kívül már azok is elégszer kárt okoztak, melyek magokban ugyan nem mérgesek, hanem a' bennük lévő bogárkák, vagy azoknak észre sem könnyen vehető tojásai szint olly veszedelmesek, mint a' gomba' tulajdon mérge. Nem rég Berlinben egy egész házinep érezte a' gomba' mérgeinek öldöklő erejét még pedig úgy, hogy általa mind elvesztek, és tsak azok menekedtek meg, a' kik az asztalnál történetből bort ittak.

Rejtett szó:

Egy tagu szótskámtól 'sugorító fájdalom izgat,
'S a' fak' ágainak kifakadt omlásai nőnek:

Tőlem, mint névtől, ne ijedj meg Szittya
Barátom!

Lám törvényünket szépen magyarázta meg
Illés.

L.

Jegyzet: A' 13-dik számbeli Rejtett
szó: Kut.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(15.)

Öröm Dall,
 mellyet Tekintetes Szigethi Szeren-
 csy István Úrnak, midőn
 neve napját e' folyó Augustus hó-
 nap 20-án üllené, elzengé egy
 alól irtt hiv tisztelője.

Repül utánnad drága Szercnesy ez
 Camoena Unghvár messze vidékire,
 'S elzengi ünnepén nevednek
 Lángba borúlt heves érzeményit.

Hiába kíván rejteket a' nemes
 Érdem: sötétült éjjeleken lebeg
 Utánna a' fénynek sugára,
 'S nyomdokain kegyesen világít.

Hiába vágyik terhe-lerázva, a'
 Csendes ligetnek néma magányiba
 A' csermelyek' folytában, édes
 Szenderedésbe merülni, és a'

Szöllő - gerezdek' zöld koszorúi , vagy
Virúlt mezőknek tére között vagy az
Erdők homályos völgyein , 's a'
Szent lugasokban előgyelegni :

A' Hírnek harsány tárogatója , a'
Mély tiszteletnek hangja utánna zeng:
'S minden vidék , 's minden kerület
Merre megyen , gyönyörű Olymp lesz.

Ezt érezed most Selmetsz határain
Mint nagyra termett Hunnia gyermeke ,
'S ott álsz tiéidnek sorában
Disze jeles fia Vármegyénknek.

Arasd le munkád' zsenge kalászeit ,
'S a' kedvező Sors' karjain álmodozz
Munkásan elfolyt élted' estén
Bájos örömbé merülve. Oh a'

Szent vigadás csak perczenetig marad !
Megyénk öléből Végzeted elszakaszt ,
'S pallyádra ismét vissza szállít ,
Új ragyogást 's nevet érdemelni.

A' békeségnek mennyei Angyala
Vezessen hosszú útadon oh kegyes
Vándor , 's mosolygó arcza! adjon
Most kiürült kebelünkbe vissza.

elzengé

Pajthényi Sándor

A' fogoly madár, és gazdája.

Mit sírsz, kedves kis madarkám !

Mit epezted magadot ?

Mit panaszlod szép Foglyotskám !

Tsupa képzelt bajodot ?

Kalitkâdat mit szaggatod,

Mit emészted szívedet,

Önn kebledet mit faggatod,

Mit fogyasztod éltedet ?

Szabadságomat elvetted,

Mellynél nints nagyobb kintsem

Szárnyaimat lekötötted,

Kalitkád a' bilintsem :

Még se gyötörjem szívemet,

Ne sirjam panaszomat ;

Ne faggassam kebelemet,

Ne tépjem fogházamat ?

Szerелеmből fogtalak meg,

Szerелеmből tartalak :

Lám én soha sem bántlak meg ;

Étetlek, és itatlak :

Nintsen itt már ellenséged,

Mint midőn szabad valál.

Nints itt semmi veszteséged.

Nem jár utánad halál !

Tartsd magadnak szerel

Szabadíts el eng

Tartsd magadnak él

'S boldogítsa

Itten minden ellenségem,
Suly maga az élet is;
Palotában bú énnékeim
Még maga az öröm is.

Hah! az én jószágom vagy már,
Tölem nem botsátlak el,
Sirj, keseregj, és pedig bár,
Napjaid itt mulnak el:
Szánom ugyan bus voltodat,
'S részt veszek fájdalmadban:
De tölem elválásadat
Ne reményljed magadban.

Igy tehát tsak itt kell vesznem,
Bár soha sem vétettem
A' vad vágyásnak engednem;
Noha nem is véthettem:
Nints törvényem; szabaddá tett
A' Természet engemet;
Tsalfa a' ki megkerített,
És öldökli létemet.

Elég, elég! kis madárkám
Ha nints néked törvényed,
Hallgass el, édes Foglyotskám
Hasztalan tsevegésed;
Mert a' kinek törvénye nints,
Jussa sintsen ám annak,
És a' kinek ereje nints
Tsak türnie kell annak!!

A' kis Kolibri madár mérge.

A' melly gyönyörű a' kis Kolibri madár, és a' melly kellemetes kis teremtménynek látszik a' Természetben: szinte olly gonosz és mérges állatotska. Az egész világon nints párja heveességére nézve úgy, hogy ha akaratjához, és mérgéhez hasonló tehetsége volna: tehát, midőn fel vagyon háborodva, mindent, a' mi eleibe kerül, semmivé tenne. A' Hamburgból S. Tamásba intézett szerentsétlen utazásnak a' Szerzője, több mulatságos előadásai között ezen törpe madárról illy forma értekezést közöl: Közönséges észrevétel az, hogy a' legapróbb alkotmányok leggonoszabbak, és legharagosabbak szoktak lenni, 's ezen észrevétel megbizonyodik a' Kolibri-ra nézve is. Midőn közülök ketten, vagy többben is öszve találkoznak azon útjokban, mellyben lakásaikat fürkészik fel: olly iszonyu dühösséggel, és irtóztató lármával ütnék egymásra, mintha egymást darabokra akarnák szaggatni, és gyakran meg is történik, hogy a' viaskodóknak egyike, 's másika a' viaskodás helyén marad. Ezen mérgét a' Kolibri akkor is gyakorolja, midőn olly virágra akad, melly már kivagyron száva, vagy pedig az elhervadáshoz közelít; mert az az illy virágokat mintegy dühösködve számtalan izekre szaggatja. Leginkább pedig akkor forr fel benne a' méreg, midőn valamelly ember fészkéhez közelít. Ekkor legszemtelenebbül a' szemeközé repdez, 's ötöt szárnyai-

val tsapkodván, még a' szemeihez vág, mint-
ha azt ki akarná vagdalni". Különös, midőn
a' tehetetlenség ön tsekélységéről elfelejtkez-
ve ennyire felzúdul.

Régiség.

Rómában nem rég a' Kapitoliium kö-
rül a' nyomozási ásás folytatása alkalmával
egy márvány koporsóra akadtak. Nyolcz lu-
dat találtak benne, mellyek lepelybe voltak
burkolva, és hihetőleg a' bébalzamoztatás-
nak köszönik fent maradásokat. A' koporsó-
nak egyik oldalán némelly elkopott, és meg-
tsonkitott szavak találatnak. Közvélemény
szerént ezek ama' világszerte híres ludaknak
a' tetemei, mellyek hajdan a' Kapitoli-
umot megszabadították, 's ez által méltattak
a' pompás temetésre.

A' születés, és halál a' nap külömb óráiban.

Az esztendei, és napí jegyzetek közül
érdemes megemlíteni bizonyos Francia Or-
vosnak azon számbavételeit, mellyeket két
esztendő folytában a' születés, és elhalás
dolgában feljegyzett. Az ő észrevételei ezen
táblában terjesztetnek elő.

Születtek			Meghaltak.		
Reggeli Esti órákor.			Reggeli Esti órákor		
142	94	1	228	257	1
173	97	2	253	233	2

Születtek			Meghaltak.		
Reggeli	Esti	órákor	Reggeli	Esti	órákor
130	88	3	250	210	3
122	91	4	242	237	4
120	104	5	231	281	5
111	100	6	213	233	6
112	121	7	217	204	7
99	97	8	248	194	8
88	133	9	207	198	9
130	115	10	228	220	10
137	224	11	311	243	11
48	4	12	110	14	12

A p r ó s á g.

Bizonyos Orosz Herczeg Berlinben tartózkodván, megbetegedett. Ama' híres Udvari Tanácsos, és jeles Orvos Stahl, ki-
nek a' bizodalmaival, és segítségével élt, rö-
vid idő alatt meggyógyította ötét. A' Herczeg
kevés fáradságának megjutalmazása végett va-
lódi hercegi ajándékot küldött nekie. A'
Herczeget, minekutánna tökéletesen meggyó-
gyúlt is, még egynéhányszor meglátogatta
Stahl; de az ajándékról említést sem tett.
Ennél fogva a' Herczeg gyanakodni kez-
dett, ha vallyon nem talált keveset adni
Stahl-nak, vagy talán a' vivő valami tsalfa-
ságot követhete el! Megkéri tehát Grumb-
kow Generalist, hogy a' dolgot jó módjával
igyekeznék kitapogatni. Ő szót fogadott, és
szinte elbámult, midőn Stahl nékie egyene-

sen azt felelé, hogy ő nem tudja, mit küldött legyen nékie a' Herczeg. Azonban, minthogy látta a' Generalisnak az ő feleletén való tsudalkozását, haza küldé az inasát, hogy azon köntösét, melly az nap, melly nap az ajándékot kapta, rajta volt, kifürkészné, és a' mit benne találna vinné oda. A' legény valóban a' Herczeg' petsétjével lepetsételve adta kézhez az ajándékot. Ezen derék férfiú annyira semmibe vette a' haszon keresést, hogy halála után több ezer tallért, úgy a' mint azt nékie küldötték, petsételve találtak könyvei megett.

Rejtett szó:

Semmi vagyok, tsak az ész alkot; 's ám minden ölemben
Nyugszik, vagy mozdul; három betű képzivalómat:
Fordits meg, marhád' élelmét termem azonnal;
Hogyha pedig fejemet vágod, már én vagyok élted,
Fő forrása, tsekély patak is, 's fordítva hajó hely.

Jegyzet: A' 14-dik számbeli Rejtett szó: Görts.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(16.)

Köznépi Dal.

1.

Egész éjjel a' Fülmile
Ablakomnál énekele,
„Kellj fel, úgymond, ifjú legény!
Mátkád hólnap majd férjhez mén;
Lakzijába kíván téged,
'S botsánatot kér tetőled.
Ha el nem mégy lakzijára,
Küld áldásod' a' számára.”
El nem megyek lakzijára,
Vidd áldásom a' számára:
Szívében a' tűz meghűlljön,
Férjfi magzatot ne szűlljön;
Kenyere válljon ürmökké,
Vize válljon bús könnyekké.

2.

Nállam volt ma a' kedvesem,
Össze taposta a' kertem;

Össze a' szép virágomat,
Össze bontá az orsómat.
Átkozd Anyám velem együtt,
A' nap hólnap mikor felsüt;
Üzze hozzám a' szerelem;
Légyen fogháza kebelem,
Rét karom a' lánczkötője,
Két szemem az étetője.

3.

Estve van-e, vagy éjjel?
Szeretöm hitt, mennem kell.
Egész éjjel járkáltam,
Redvesem nem találtam.
Éjjel után megleltém,
Vele sokat enyelgtem.
Össze vissza csókoltam,
Fáradtságom' pótoltam.
A' szám olyan édes lett,
Mint a' mézbe sülljedett.

V.

A' dohányozás ártalma.

A' dohánynal való élés, melyre az Angolyokat legelsőben bizonyos Lareigh nevezetű ember tanította meg Amerikából való vissza térése után, éppen nem érdemel olly tsekély figyelmet az élet, és egészség' tekintetéből, a' millyenre közönségesen méltatik. Ezen eredetikeppen Déli Amerikai növény, melly a' tizenhatodik század kö-

zepe táján jutott Európába, a' valóságos mér-
ges plánták' sorába tartozik; mivel olly lét-
részekkel bir, mellyeknek ártalmas létét sen-
ki sem hozhatja kétségbe. Igaz ugyan, hogy
a' dohány a' szárítás által valamennyire sze-
lídebbé tétetik, és a' páczolás alkalmával
hozzá járuló szerek által elváltozik; mind-
azonáltal annak a' mérge tellyesen elnem szél-
lyed, 's így azt ártatlannak semmi esetben
sem tarthatni annál is inkább; minthogy az
elkészített dohányban is még két olly alkotó
rész foglaltatik, mellynek az emberi testbe
ártalmas befolyása vagyon, t. i. valamelly
tsipős só, és bizonyos tulajdon nemű bódí-
tó olajos alak. Tsipős sava által a' nyál-miri-
gyeket felette ingerli, és a' fogakat hatalma-
san rongálja; bódító alakjánál fogva pedig
kábulást okoz, és az érzetet tompítja. A'
dohányzás által nem csak annyiban romlanak
a' fogak, hogy megfeketednek; hanem inkább,
minthogy a' füst' hévsége, és tsipössége által
mázzok felomlik, és így belsejöknek is kell
romlania. Ezenkívül a' dohánynak tsipős sós
részei is, mellyek a' füsttel vegyülve a' száj
üregét betöltik, nagyon ingerlik a' nyálmirigy-
ket nyálkészítésre, és folyásra; a' nyál azom-
ban ezenvegyülete által elveszti szelid természe-
tét, és megtsipösedik. Ha a' dohányozás étel
előtt történik, tehát általa az evésre és emész-
tésre a' Természet bölts intézetéből ké-
szült, és elkerülhetetlenül szükséges nyál elvesz-
tegettetik, rész szerint pedig tsipössé, 's al-
kalmatlanná tétetik. Így tehát az étel előtt

való dohányozás szükségképpen gátolja az emésztést, és az attól függő tápláltatást, sőt bódító alakja által az étel kívánást is elfoltja. Innét magyarázhatni meg azon tüneményt, hogy a' dohányos emberek szájok szárazságától ingereltetvén, sokat isznak, de szokás szerint keveset esznek. Valóban helytelen dolog a' dohányzás által a' testet tápláltatásától, azzal rokon szövetségben lévő vidámságától, és erejétől megfosztani! Az ételután való pipázásnak szinte illy ártalmas következése vagy on akár nyelje le a' dohányozó a' nyálát, akár pedig pökje ki; emez esetben az emésztéstől elraboltatik a' szükséges nedv; amabban pedig olyanná tétetik a' dohány gőze által, melly a' szelid élet nedvképzésére alkalmatlan, 's mellytől a' vérnek is tsipősenek, és tisztátalannak kell lennie. 'S innét vagy on, hogy miatta a' vérnek a' forgása rendtelenné válik, 's a' dohányzót gyakran megkeresi a' főfájás, kábulás, nehéz 's száraz hévséggel járó álm, szédülés, szóval: a' méreg okozatjának minden egyéb társai. Az ember azomban a' méreghez is lassanként hozzá szokván, annak mint már nála közönségessé lett dolognak az ingerét kevesebbé érzi. A' nevéndékeknek mindazonáltal, kiknél a' tápláltatásnak nem tsak az a' célja, hogy az elavult, 's elkopott testi részeket szerezzé vissza; hanem hogy őket a' termésettől kiszabott mekkoraságra, és minőségre is formálja ki; épen nem kellene dohányozniok, annál is inkább, mivel az ő érző in

rendszerek az éltesebbekénél közönségesen mozgékonyabb, és a' dohány mérgé által hamarább rendetlenségbe hozattatik, 's az agyvelejök is megháboríttatik.

Levegői Tűnemény.

Julius 30-dikán délután 4 órakor Auffenau falun felgyűl, Bajor országban Orb várostól nem messze, tiszta időben keletről nyugotra menő tűz - golyó bást láttak, melly azután lefelé kezdett ereszkedni, és eltűntekor az ágyúlövéshez hasonló két durranást tett, a' mit Orb városa határain is hallottak. Nagy rettegés fogta el ezen tűnemény megjelenésére a' lakosokat, kik nagy sietséggel futottak haza a' mezőről.

A' Zantioták.

A' független Zantiótáknak tsupán tsak a' dohányozás, kávé hörpölés, Sakk, és billárd játék a' foglalatosságok, 's mind e' mellett is igen vérökben vagyon a' viszázkodás, mellyre szüntelen okát találnak. Az asszonyok nevelését felette kevésbe veszik, nem is igen ohajtják, hogy leányjok szülessék, a' kinek a' pamuk fonáson kívül alig van más valamelly időtöltése. Mind azon által a' férfiak olly szerelem féltők, hogy az idegen igen ritkán tehet szert arra, hogy valamelly asszony személyt tsak láthasson is; az asszonyoknak a' más Népeknél szokásban lévő

társasága a' férfiakkal nálok esméretlen, és hallatlan dolog úgy, hogy szegénykék tulajdon lakásaikba szorosan elzárva tartatnak, sőt meg az ablakjaik is karpittal be vagynak fedve, és elvagynak zárva. A' házassági szövetekezést igen ritkán kíséri a' Szerelem: hanem azok jobbára haszon keresésből, vagy a' perek, és keresetek eligazítása tekintetéből crednek. A' Zantioták nagyon elvagynak puhulva, és sokkal kevesebb férfusággal bírnak a' Görögöknél. A' föld mivesek alatsón termetűek, igen erős, és helyes alkatuak, arczoknak a' színe barnás, ábrázat vonataik azomban kelletlenek. A' szép nem helyes, és kellemetes; mindazonáltal hajdani; szépségét a' piperezéssel pótolja ki. A' Zantioták annyira kedvellik a' regéket, hogy tulajdon regélőket tartanak, a' kiket vágyodva hallgatnak. Midőn valaki közülök megakar házasodni, a' kísét az ajtófelé repitti, 's ha az bele nem megyen, rosszat jövendel magának. Az olly paraszt, a' ki olvasni, és írni tud, büszkélkedik tudakosságában, és a' pisztolyhoz hasonlító eszközt hordoz az övedzőjében, mellyben ténta, és irótoll foglaltatik. Az illy tudakos ember szokta a' helységbeli hasznbérlok számadásait, és számvételeit elrendelni, és az inneplések alkalmával ő az első az egyházi férfiú után.

Új kender-törő eszköz.

Laforest Úr, a' ki ama' pallérozott Franczia ország' jelesebb gazdái közé tartozik,

valamelly felette egyszerű, és oltsó kender, és len-törő eszközt talált fel, melly által a' durva ázatlan kendert, és lent olly tökéletesen elkészíthetni, hogy azt mind a' szövésre, mind pedig a' kötél-fonásra egyaránt használhatni, sőt hulladékjaiból szinte olly jó papiros készül, mint a' szokásban lévő módon alkalmaztatott kenderből, lenből, és azokból tsinált vászonból. Ezen eszköz tsupa fából áll, és azt; minthogy sem hengerekből, sem kerekekből nints szerkeztetve, akármelly közönséges gyakorlásu faragó is megkészítheti. Legnagyobb haszna abban áll, hogy általa a' kenderből, és lenből jobbára szál kerül ki, a' szosz pedig kevesebbedik. Ezen kívül két harmadrésznnyivel kevesebb költségbe kerül az általa való tilolás, mint a' szokásban lévő áztatás, törés, és puhítás. Hihető hogy ezen jeles eszköz köz esméretre méltatik.

Az uj holdnak a' testvilágba való behatása.

Dr. Rautert F. Úr azon tudósítást teszi közönségessé, hogy bizonyos jó nevelésű, és pallérozott Bába, a' ki számos ujonnan született gyermeket helyheztetett az anyai karok közé, gyakran gyám-gyermekeinek eljegyeztetésekor azon kedvetlen panaszra fakadott, hogy azoknak a' házassága gyümöltstelen leend. Midőn valósággal bétellyesedett jövendelésének az okát kérdezték tőle, azt állítja, hogy minden élő teremtmény, melly

a' hold-njulás óráiban születik, természetlen marad. A' jó öreg nem tudta ugyan az általa észre vett dolog' természetét kifejteni, de nem is olly dolog ez, melyet könnyen meg lehetne határozni; arra mindazonáltal utat mutatott, hogy a' holdnak az élő testekbe, különösen az emberi alkatba, kivált midőn az legelsőben érzi függetlenül annak hatalmát, igen nagy befolyása vagyon, melly nagyobb figyelmet érdemel, mint a' mennyit a' Természet-visgálók reá szánnak. Vagynak bizonyos megöröködött nyavalyák, mélylek a' hold-járásához vagynak szabva, és ha meg-gondoljuk a' tenger-járásokat, és a' levegő terhének a' hold forgásaihoz képest való változásait, és az élő állatoknak a' levegőtől, mint valóságos életök eledelétől való függését, továbbá az égi testeknek egymáshoz való rokonságait, valóban tsudálkoznunk kell, hogy a' Természetnek azon jeles munkáira, melyeket szüntelen tapasztalunk ugyan, de hasonlító próbákkal ki nem tanulhatunk, olly kevésbé ügyelünk. A' lett dolgoknak szorgosan feljegyzett sorából, ha azoknak az oka rejtve maradna is előttünk, sokszor előre is gyanithatnánk némelly fontos történeteket.

Rejtett szó:

Két tagu szó, nyavalyát tesz, meglep durva gyümöltstől,

Mind a' két tagjától függünk, hogy ha egyként Vesszük, 's jó részünk: im szerkeztetve veszélyünk.

Jegyzet: A' 15-dik számbeli Rejtett szó: Tér.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(17.)

A' Kolompír dara.

A' Kolompír dara S c h ö n h e r r D r e s -
d a i kereskedőnek a' feltalálása. Ötet erre az
ösztönözte, hogy olly oltsó, és még is jóízű,
és erősen tápláló ételmet szerezzen, melly-
nek fontja két garasba se kerül en, e' mellett
pedig még is tartós legyen. Ő e' végből a'
kolompírt gőz által megfőzván, meghámozza,
vagy pedig hámozatlan két henger között ösz-
ve szakolja, azután pedig valamelly rostán
által vervén, héjjától megtis titja, és az egész
morzsolatot Reaumür 24° hévmértékénél tö-
kéletesen kiszárítja. Ez meglévén 300 font
száraz kolompír morzsát, 120 font borsó-
darát, 100 font árpa-szalad lisztet, 45 font
konyha-sót, 2 $\frac{1}{2}$ font kömény-magot, $\frac{3}{4}$ font
törött gyömbért, $\frac{3}{4}$ font apró Magyar borsot,
és 45 font kotsonyát öszve vegyít, és ezen
elegyet, melly a' zsírtól lefelezve, és a' me-
leg által felhigúlva alkalmaztatott kotsonya-lé
által megnedvesítettik, megszáritván, a' ma-

lomban megőrölteti, és a' kész darát alkalmas száraz helyre elteszi. Ezen darának azon jeles tulajdonsága vagyon, hogy 8 lat annyi tápláló erővel bír, mint egy font kenyér; egy font két garasba sem kerül, és még is 4 ember jól lakik vele, minden romlás nélkül hosszú ideig eláll, 's ennél fogva a' táborokban, és békerített erősségekben is hasznát vehetni, szállítása sem kerül nagy bajba, és minthogy főbb részei megvagynak főlve, tsak forró víz kívántatik annak feleresztésére, 's azonnal kész a' jóízű, és hatásosan tápláló dara-lé.

Egeret fogni.

Melly nagy károkat okoznak az egerek kivált némelly háznál, jól tudja az, a' kinek szerentsétlensége van tapasztalni. Sok féle mód van ezeknek elpusztítására, vagy elűzésére; némelly állatokon kívül, mellyek az egérnek természetes ellenségei, u. m. matska, bagoly, süldisznó, 's a' t. több féle étető szereket szoktak fordítani azoknak kiirtására, mellyek néha más állatoknak is veszedelmesek; és külömbféle egérfogókat gondoltak ki: itten egyet leirunk, melly igen könnyű, azonban hasznos, és mulatságos.

Végy egy fazekat, vagy más hasonló edényt; annak tágas száját fedd bé pergamenttel, vagy durvább papirossal, és jól szorítsd karimájához. A' papiros' közepén tsinálj

két hasítást kereszt formára, mellyen az egér beférjen a' fazékba. A' papirosról a' fazékba függesz egy darab sült szolonnát, 's így tedd oda, a' hol szoktak járni az egerek; mellyek a' szalonna szagára csoportonként mennek oda, 's a' fazékra felhágván, a' papiros hasitékján beésnek, vissza nem mászhatván. Ha már mulatságot akarsz magadnak tsinálni, midőn egy néhány meg van fogva, fedd bé az edényt, vagy tedd el onnét, hogy több belé ne mehessen. Nem sokára (így mondja egy híres író) az egerek az éhségtől ingereltetvén, egy mást megeszik, a' míg mind oda lévén, egy marad meg, melly a' többi között legerősebb. Ezt botsásd szabadon, 's mivel hozzá szokott a' maga fajjának húsához, az egereket mindenütt felkeresi, 's mint legjobb étket mind megeszi, 's magával egy háznál lakni nem engedi.

A' többek között még az egeret el lehet vesztetni kovászba kevert vassporral, mellyből ha esznek, mind megdöglenek. — Ismét azt mondják, hogy ha tölgyfa-hamut tesz az ember az egerlyukra, a' meghamvasodott egerek rühösök lesznek, 's elvesznek, 's a' t.

Észrevételek az emberi halandóságról.

Az emberiség' halandóságát legelsőben Halley vette számba, kinek a' rendszabsaira utóbb Moivre azon felvételi rendszerszerét építette, hogy az élet a' kornak neve-

kedéséhez képest bizonyos erányban fogydó-
gál. Halley lajstromából arra az észrevétel-
re jutott, hogy az élet fogyása bizonyos idő
alatt illy erányban ment végbe: 646 tizen-
kétesztendő személyből egy esztendő mulva
634, három esztendő mulva 628, négy esz-
tendő mulva 622, öt esztendő mulva 616, hat
esztendő mulva 610, hét esztendő után 604,
nyolcz esztendő után 598, kilencz esztendő
mulva 592, tiz esztendő alatt pedig 486
maradott életben, és így esztendünként hat
multki közülök. Az 54 esztendő-kortól fogva
71-dikig, vagy is folyvást 17 esztendeig
minden esztendőben 10-el kevesedtek a' vis-
gálat alá vett emberek. Dodson is ugyan
ezen erányt találta a' Londoni észrevételeinek
a' tábláiban, tsak hogy ott a' tellyes vizgálatba
vett szám tsekéllyebb volt az elsőbbnél, t. i.
az ő észre vétele szerint 510 tizenkét eszten-
dős személy közül nyoltz esztendő elforgása
alatt évenként 6 multki.

A' Természetnek gyámolító igyeke- zete.

Mind az állatoknak, mind pedig a' nö-
vevényeknek tulajdon eszközöket, tehetséget,
és hazát rendelt a' bölts Természet; élelmö-
ket azomban nem egészen egyaránt szórta el
számokra; hanem azoknak az alkotmányainak,
mellyeknek szabadabb mozgást, és hatalma-
sabb ingert adott, egyszer'smind azon szor-

gos kötelességet is eleikbe szabta, hogy tápláló szereiket mind magok, mind pedig magzatjaik számára helyesen felkeressék és megválasszák, és csak azokkal éljenek, másoknak pedig békét hagyjanak. Követi is ezen anyai parantsolatot minden önkényes állapotban lévő teremtmény, és csak akkor nyúl a' számára nem rendelt szerhez, midőn arra a' szükség által elkerülhetetlenül ingereltetik; addig pedig, míg a' magáéra akad, csak azt válogatja ki az eledelek vegyes tengeréből. Igaz ugyan, hogy a' szarvasmarha, juh, sertés, ló, és más állatok előszer a' mérges, és természetökkel ellenkező fűvekhez, gyökerekhez, 's más e'féle eledelekhez is nyulnak, 's tőlök veszedelmes nyavalyába keverednek; de az is igaz ám, hogy ezt csak akkor tselekszik, midőn azokat az élet szerelme, és a' táplálás ösztöne az evésre ingerli, sőt erőlteti is, nékiek való szerekre pedig nem akadnak elegendő mértékben. L i n n e e 2314 próbatételknél fogva azon észrevételre jutott, hogy a' szarvas-marhák számára csak 276, a' ketskékére 440, a' juhokéra 387, a' lovakéra 262, a' sertésekére pedig 72 plánta vagyon eledelel szabva úgy hogy ezeken kívül a' többi rendszerént meg sem érintik. A' szorgos méhek is esméri azon fűveket, és virágokat, mellyekből a' mézet, és viaszat gyűjtögetik, és csak azokat keresgéli fel; hanem ha a' szükség őket az idegenek meglátogatására is kényszeríti, vagy pedig a' Természet maga is imitt vagy amott kész vendégségre várná

szorgos teremtményit. De még ezen öntáplálásra ügyelő inger nem tölti bé az élő valóságok igyekezetét; mert sem az állat, sem pedig a' növény nem elégszik meg azzal, hogy ott telepedjék le, a' hol élhet, nevedhetnek, és gyümölcst hozhat; hanem egyszer'smind arra is törekszik, hogy magzatjának jó helyet, és termékeny téreket hagyjon örökségül. A' plánták valamint a' nékiek kedvező földben termenek diszelve: ugy ugyan ott hintik is el magvaikat; az állatok pedig onnét, a' hol vagy szükségét, vagy pedig ellenséget éreznek, tovább állanak, 's közülök számtalanán egyenest leendő élelmökbe rakják le magzatjaik zsengéit, hol kikelvén egyenest eledelt találjanak. Nem is látja a' pillangó magzatját, még is anyáskodik, annak élelembeli jól hagyásán 's tsupa ösztönbeli szeretetből is előre gondoskodnak felölek.

Egy Spanyol Asszonynak nevezetes története.

Erről így ír ama híres Angol utazó asszony, Lady Worthlek-Montague, Konstantinápolyból, ki Európát, Asiát, és Afrikát bójárta. — Egy asszonnyal ismérkedtem meg, ki tulajdon választásából egy Török fő Urhoz ment férjhez, és kellemetes, értelmes asszony. Az ő története olly rendkívül való, hogy meg nem állhatom, hogy el ne beszéljem.

Ez egy Spanyol asszony, és familiájával együtt Nápolyban volt akkor, midőn ezen ország a' Spanyol uralkodás alatt volt. Innét egy hajón testvér bátyjával együtt elindult; de a' hajót a' Török Admirális megtámadta, 's elfogta. — Az Admirálisnak a' fogoly asszony' szépsége, és szenvedése annyira szívére hatott, hogy kezét ajánlaná neki, 's ötet elsőbben is azzal ajándékozá meg, hogy bátyját, és szolgálját szabadon bocsátá. A' bátyja mindjárt Spanyol országba sieté, és 4000 font Sterlinget küldé a' Török tengeri vezérnek huga' váltságáért. A' Török elvévé a' pénzt, az asszonynak adá, jelentvén neki: hogy ő már szabad. De az asszonyság meg fontolván, mennyi kedvetlenség érheti ötét még hazájában, nem használá ezen ajánlást. Az ő Török — szeretője szép, nyájas, szerelmes volt, és Török országnak minden pompáját lába eleibe rakta. Meghatározva azt felelé tehát neki: hogy többre betsüli az ő szeretetét, mint a' maga szabadságát. Az Admirális igen megörült ezen kedves nyilatkoztatásnak, és, mivel az ő bírása által igen is szerentsésnek tartotta magát, azon summa pénzt vissza küldé az asszony' atyafiainak. Feleségül vevé, 's ő kivüle soha sem többet; és az asszony (mint maga mondta nekem) soha sem bánta meg választását. Nehány esztendő múlva özvegyen, de igen gazdagon marada Konstantinápolyban. De meggondolván, hogy ott egy asszonynak nem nagy betsület férj nélkül maradni, rá szánta

magát, hogy a' volt férje után következett Rapudán Basához (Admirálishoz) menjen férjhez.

A' Muhamedánusok különködése.

A' Muhamedánusok a' kávé téjszín, és tzukor nélkül isszák; minthogy a' tzukortól, és tejtől irtóznak. Konstantinápolyban egy nagy kávé Fabrikájok vagyon, mellyben a' kávé megpirittatván, és finom porrá törtetvén a' fűszeres kereskedőknek, és kávé-soknak mázsa számra adatik el. Egész Levantében hire sints a' kávé őrlésnek; hanem tsupán tsak a' törés van szokásban. — Az Egyiptomi Muhamedanusok, kik már némü némü Európai pallérozódást vettek fel, Muhamed törvényét az által játszák meg, hogy a' bort a' keresztények társaságában minden tartózkodás nélkül megisszák, és Angoly sernek nevezik. Sokszor a' név is sokat ér.

Rejtett szó:

Pünkösd nyílásom ideje ;

A' lyány' keble ékesb vele,

Illatozó az én szagom :

Vas is fa is első tagom.

Végem zöld bársony a' réten.

Jegyzet: A' 16-dik számbeli Rejtett szó: Vérhas.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(18.)

Az Ital.

Midőn a' Természet az embert szinte mint más élő teremtményeket egy részről az éhség érzése által készíti a' tápláló szerek felvételére: más részről a' szomjúság által ösztönözi az ivásra, 's így a' vizsgálódó ember már a' Természet belső szózatjából által láthatja azt, hogy az élet fenttartására valamint az étel: úgy az ital is szükségképpen megkívántatik. Az étel azomban nem csak a' mesterkélt asztalunkon, hanem az Anya-természet kebelében is véghetetlen külömbféle, holott az Ital nála csak az egyetlen egy áldott vízben áll. Az ember azomban az ízlés által ingereltetvén, ezen közönséges italon kívül mind az állati, mind pedig a' növényi országból külömbféle italt készít magának, és azzal elégszer egészsége, és élete vesztegetésével elégedél, 's nem irtózik a' Természettől elfajulva is azon panaszra fakadni, hogy neki rövid élet jutott. Az itálnak az a' cél-

ja, hogy általa a' test illendő nedves állapotban tartassék, nedvei pedig szeliden, és folyón maradjanak, és meg ne rekedjenek, és a' tápláló nedvek készítését, 's elrendelését elő segítse, a' test hévségét mérsékelje, és így egyszer'smind frissülést is okozzon. Tsak ez, és semmi más czélja nem lehet az italnak közönséges értelemben véve. Már pedig e' tekintetből semmi féle más folyadék nem találtatik a' világon, melly a' víznek ezen tulajdonságaival tellyes, sem kisebb sem nagyobb, mértékben birna. Még valaki erőt nem vett a' Természeten, nem egy könnyen tsillapithatja le szomját a' vizen kívül más itallal; t. i. a' szokatlan nedvek felettébb ingerlik őtet, 's a' megfrissítés helyett, melly a' lankadozó élet erőnek szinte megújító, és vidító nyugalmat szerez, még inkább izgatják őtet. Tsak a' víznek vagyon tehetségében a' szomjuságot letsillapítani a' nélkül, hogy az, a' vele való helytelen, és idétlen élést ide nem értvén, ingerlete által kárt okozna. Innét vagyon, hogy vízzel soha senki sem terheli meg magát, és azt a' Természeti szükségén fellyül senki sem ihatja; holott a' mesterséggel készített ingerlő italokra nézve egészen másként vagyon a' dolog. A' víz tehát azon köz ital, mellyet Édes Anyánk számunkra rendelt, és tsak ez az, mellyre a' szomjuság érzete czéloz, és tsak ez az, melly azt letsillapithatja, 's azt pedig egészen semmiféle más ital ki nem pótolhatja. Ugyan is a' ki hevesítő italt iszik, az által nem tsak

el nem mulik szomja, hanem még inkább felmagasztaltatik, és egyik itala a' másikat, ez pedig a' harmadikat kívánja, míg sokszor az inger annyira nem jut, hogy az ember a' helyett, hogy szomját eloltotta volna, inkább a' gyuladásig nevelte azt, 's érzékeit egész a' tompulásig gerjesztette. Azomban a' víz sem egyformán alkalmas az italra; mert azt az egész Természetben sehol sem találhatni egészen tiszta állapotban; hanem mindenkor külömbféle idegen részekkel elegyedve, sőt vegyülve is. De nem is kívántatik meg annak tökéletes tiszta léte, sőt ártalmas is volna. Hogy a' földektől, és savaktól ment víz alkalmasabb annál, melly ezen részekkel megvagyon terhelve, azt kiki tudja; de egyszer'smind az is bizonyos, hogy a' letsepgtetett víz éppen nem alkalmas az ivásra, és keserves hasfájást okoz; ha tsak előbb szénsavanyt nem nyel magába. Legjobb a' forrás víz, melly követkeken tsergedezvén legalább elegy részeitől megtisztul; ezt követi a' folyó-víz, melly ha különben tiszta ágya van, egészségesebb az álló kut-víznél. A' mi az ivó-víznek hidegségét illeti arra vigyáznia kell az embernek, hogy az az emberi, vagy állati test tulajdon hévségével igen nagy ellenkezésben ne legyen; mert az által rendszerént gyuladás, gyakran pedig szapora halál is származik. Mindazonáltal, a' mint az élet erő hanyatlik, vagy pedig különös okok által elgyengül, a' vidámító italokkal való mértéketes élés igen megegyez a' józan természet-

tel. A' munkában elfáradott embernek, a' gyengélkedő öregnek új életet nyújt egy pohár vidító ital; és a' buba süllyedett lelket erőre, reménységre, és bizodalomra gerjeszti. Azomban az illy ital nem a' szomjuság eloltására czéloz, és így nem a' Természet köz intézete szerint való ital; sőt minthogy felettébb ingerel, a' mint egy pontban felemeli az érzékeket, és megerőlteti azokat, úgy későbbben meg is tompítja azokat. Az erős italokkal idétlenül élő emberek érzéki, és elmebeli elgyengülését mindennapi szomorú tapasztalás jelenti.

Statistikai jegyzések.

A' Nápolyi Királyságnak a' népessége 5,322,889 lélekre tételik, kik közül 2,595,872 férfiú, 2,729,017 pedig asszony nembéliek.

A' közönséges felszámlálás szerint Svéd országnak a' népessége 2,465,066 lakosokra telik, és még is száraz földi hadi ereje 116,569; tengeri hadi ereje pedig 23,739 emberre megy. Területe 3371 Svéd □ mértföldet teszen. — Norvegiának 886,470 lakosa vagyon; hadi ereje 22,000 emberből áll; területe pedig 2828 négyszegű mértföldet tesz. Mind a' két Országnak a' népessége öszvesen 3,351,536 lélekre megy.

Az Éjszak Amerikai egyesült Statuokban a' házasságiaknak az eránnya az egész népséghez képest $\frac{1}{30}$, a' szüleményeké $\frac{1}{20}$, a'

holtaké $\frac{1}{40}$, a' férfiaké az asszonyokéhoz képest $\frac{26}{25}$, és a' 10 esztendősnél gyengébb férfiu gyermekeké a' hasonló idejű leány gyermekeké eránt $\frac{20}{19}$, és $\frac{19}{18}$ -ra számláltatik.

Angliában a' gőz-hajóknak a' száma mostanság 160-ra megyen. Közülök a' legnagyobbak azok, mellyek Leith, és London között járnak; ezeket követik azok, a' mellyek Liverpool, és Greenock között foglalatoskodnak, és végre, a' mellyek Liverpool, és Dublin közt járnak.

Kopernik hires Tsillag vizsgálónak ujjonnan felfedezett kéziratja.

Nem rég Stockholmban egy fűszeres boltosnál ama' halhatatlan érdemű, és örök hirre méltó tudós Tsillagvizsgálónak Kopernikusnak egy jeles kéziratja találtatott fel, mellyben ő az üstökös tsillagoknak a' bolygótsillagokba, jelesen: a' Földbe, Saturnusba, és Marsba való befolyásáról igen fontosán értekezik. Ezen jobb sorsra méltó kéziratot megvették a' boltostól, a' ki azt takarónak szánta, és Londonba a' Tudományok Királyi Akademiájának a' kintsei közé juttatták.—Tudva lévöképen néhány esztendő előtt hasonló véletlen történetből került elő azon eredeti pergamenre írt angoly Magna Charta, melly már régen elenyészetnek tartatott. Ezt t. i. Londonban egy Szabónál, a' ki abból ruha mérté-

ket akart készíteni, egy Tudós meglátván, annak irgalmatlan kezéből kiragadta, és méltó helyre juttatta. — Vigasztalásul szolgálhat ez azon Iróknak, a' kiknek a' munkái néhány esztendőök alatt szinte valamelly boltba takarónak jutnak.

A' Selyem-bogaraknak ujonnan feltalált eledel.

A' Párisi kereskedési folyóírás szerkeztetéséhez intézett tudósítás szerint, melyet Scherz L. Úr Strassburgból írt, az ő általa felfedezett, és mind ez ideig általa titokban tartatott új eledel a' Selyem-bogaraknak nem más, hanem a' Spanyol Artifi Pozdor (Scorzonera Hispanica). Megjegyzésre méltó dolog, hogy végtére még a' bogarak is, mellyek közül számtalan tsupán tsak egy féle eledelt kapnak egyenest természeti állapotjukhoz szabva, házi állatokká tételve, és megszelédítve más élelemhez is hozzá szoknak. Ez a' fű Hazánkban is bőven találtatik.

A' gyermek fogadás a' Törököknél.

Minthogy a' Törököknek nem áll hatalmokban jószágait valamelly attyokfiának, vagy pedig távolabbi vérségöknek örökségül hagyni, tehát ha gyermek nélkül maradnak, 's reménységek sints a'hoz, hogy gyermekök születik, ne hogy jószágai a' Nagy Úr kintséhez háramolják, a' legközöségesebb nép közül kiválasztanak magoknak valamelly

kellemetes férfit, vagy leány gyermeket, 's ötöt szülőivel együtt a' Kadihoz vezetvén saját gyermeköknek fogadják. A' szülők ezen alkalommal örökre lemondanak gyermekeikről, egyezésök írásba foglaltatik, és petséttel is megerősítettik. Az ekként elfogadott gyermeket nem lehet továbbá a' fogadó szülőknek megtagadniok, és az örökségből kizárniok. Mindazonáltal, ámbár a' fogadott szülők igen emberségesen, és szeretettel bánnak is fogadott gyermekeikkel, kiket ők *L e l k ö k* gyermekeinek szoknak nevezni: még is elég kéregető szegények találtnak, kik még a' leggazdagabb emberektől is megtagadják gyermekeiket, 's tőlök semmi képen sem akarnak megválni, 's ezek megmutatják azt, hogy a' szülői, és gyermeki viszont szeretetnek nagyobb hatalma vagyon nálok, mintsem a' gazdaság' kívánásának; 's azért természeti legszentebb jussokról, és kötelességokről le nem mondanak.

A' meglövött ölyv boszuállása.

Stájer Országban Wisell vidékén a' Czillei kerületben a' Sz. Lőrinczi Plébaniaiban egy rendkívül nagy Ölyv igen beszokott bizonyos földmivesnek a' hajlékába. Egykor a' gazda reá lő a' kedvetlen vendégre, és az lepottyanik. A' szerentsétlen vadász a' madarat agyon lövöttnek vélvén, felakará azt venni. Ez azomban olly dühös méreggel megragadá ötöt körmeivel a' balkezénél fogva,

hogy csak a' keserves kiáltására öszve tódult emberek, még pedig azok is nagy nehezen, szabadíthaták ki. Harmadnap mulva annyira feltüzesedett, és elmérgesült a' karán ejtett seb, hogy általa lövését iszonyu fájdalmak között életével kellett megfizetnie.

Az embertelenség.

Néhány napok előtt egy gonosztévőt fogtak el Páris vidékén, a' ki valamely leányt, eltsábitván ötet, arra birt, hogy pénzért magát vad gyanánt mutogattná. Ezen nyomorultat arra szoktatta, hogy meztelenen járt, nyers hussal élt, sőt a' legundokabb hulladékot is megette. Sokáig kóborlott vele a' távolabbi vidékeken, 's jobbára vásárnapokon mutogatta ötet. A' mutogatás előtt két nappal böjtölnie kellett; melly szerint akár mit vetettek nékie, éhségében legmohóbban elnyelte. Ezen elvadított szerentsétlen leány most 21 esztendő, semmiféle nyelven sem beszél; hanem csak holmi cikelyezetlen hangokra fakad, mellyek az éhség idején irtózást okoznak, 's hihetőképén útmutatásul szolgáltak a' tsalárdság' felfedezésére.

Rejtett szó:

Kis madaratska vagyok, nevem egy tagu, szózatom
által

Meg van mondva; de üsd el végem, 's mérek azonnal;
Vedd el most fejemet, 's tetemem már jóra tanítgat.

Jegyzet: A' 17-dik számbeli Rejtett szó: Szegfű.

Epigrammák.

Fösvényhez.

Nincs költői eszem, Fösvény! rágalmazol
engem;
Költeni nincsen eszed, 's költeni nintsen
eszem.

Bizonytalan a' Halál.

El van rejtve az ember előtt, mint múlik
el, és hol;
Mint a' vaksi előtt, hol 's mi gödörbe bukik.

Szegénybül nagy Úr.

Változik, és mi okért ha szegényből Bandi,
nagy Úr lesz;
A' szappan cseppet fújd, buborékot ereszt.

Bölcselkedés és csevegés.

Böltelkedni tanulj, ha akarsz jól élni ma-
gadnak,
Másoknak ha akarsz élni, csevegni tanullj.

V.

J e l e s s é g.

Éjszak Amerikában, a' hol a' gőz-
nek megbetsülhetetlen ereje sokkal nagyobb
tekéntetben vagyon, mint Európában,
és sokkal inkább használtatik ott, a' hol az
erőnek nagyobb hathatósága megkívántatik,
olly révórát találtak fel, mellynek munkáló-
dása a' képzeletet egészen fellyül haladja.
Ezen remek mivet Carlisle Úr készítette, s
azt Bostonban mint az emberi mesterség-
nek tsodaalkotmányát köz szemlélésre méltatják.
Reggeli 5 órakor, vagy a' melly idő-
hez képest igazittatik, korábban, vagy később,
a' nap felvirradását harang zengéssel
jelenti meg, mellyre három ágyu lövés dör-
dül meg. Ezután egy álemler jelenik meg,
a' ki az idő járását golyókkal jelenti ki. Ha
arany golyót tart, tehát verő fényre, ha
ezüstöt, borongós időre, ha pedig feketét,
esőre mutat. Ugyan ezen pillanatban egy
álasszony jelenik meg a' férfinak ellenében
zászlót tartván kezében, mellyel, ha azt le-
lógatja, zivatart, ha a' melyéhez szoritja,
tsendes időt, a' mint pedig azt feje felett kü-
lömbféle erányban lobogtatja, külömbféle
erányu szelet jelent. Ezután gőzölög, és arra
készült elrendeltetésénél fogva olly 30 sze-
méllyre való reggelit állit ki, millyent a' ten-
geri hősök tsak kívánhatnak. Ugyan ezt tse-
lekszi délben is, és elég Szakáts tanulhatna
tőle kellemetes ételt készíteni. A' mint kü-

lőmbféle nappali foglalatosságokra p. o. sip szóval a' Börzébe, tsengetővel a' révbe, 's trombita harsogással a' nyilván való író, és intéző házba idéz, szüntelen munkálódik. Azon kívül hogy Vitorlát sző, 's hajókötelet ver, még égett bort is főz. Egyetlen egy ember vagyon szolgálatjára rendelve, 's ennek sints vele egyéb dolga, hanem hogy az üstről gondoskodják, a' portékákat, és eledeleket által szolgáltatassa. Estve valamelly tökéletes muzsikát zeng el, a' távulabbi tájak számára egy tűz oszlopot gyújt meg, három ágyú lövéssel ajánlja a' nyugalmat, és egy színes lámpással jelenti ki a' hóld változásait. Az egyesült Státusok Elölülője az éjszak Amerikai három fő városnak érdem oklevelével jutalmazta meg ezen óra készítőjét. Wigs nevű Angoly 4000 font Sterlinget ígért ezen rév-óráért; de nem juthatott hozzá; mert azt a' feltaláló Anyavárosának ajándékozta.

Értekezés a^o köszvényről.

A' Hazai 's kül-földi Tudósítások' e' folyó Eszt. másad folyamat 12-dik Számja alatt hatható mulatságos Történetei között, olvasván egy Olasz Papnak a' köszvény ellen való orvosságát: meg-nem állhatom, hogy annak toldalékjául, az én 39 esztendőök alatt való tapasztalásomat bé-iktatni ne-kivánjam.

A' midőn az 1790-dik Eszt. Septemberében, Genevából Sabaudiába, az Europai leg-

magossabb hegyhez, Mont-blanc-hoz, ú-
 taztam, a' hegyek 's völgyek mászkállásában
 vezető és segítő emberem, egy erős izmos
 paraszt-lakossa Chamouni Völgyének, látván,
 hogy a' lábbelimben tzérna kaptzát viselek,
 arra intett, hogy kövessem példáját, és czér-
 na, vagy vászon kapcza helyett gyapjú szőr-
 ből valóval éljek: a' melly a' melegben a' láb
 izzadságát által botsájtja, a' külső nedvessé-
 get 's hideget megfogja, 's e' szerint, mind
 a' két esetben jó szolgálatot tészen. Én által
 látván ezen tanátsnak helyes voltát: valójában
 reá-állottam; és az ólta, télen-nyáronn fla-
 nell-kaptzát viselek lábbelimben. Történt az
 után 1798-ban a' midőn másodszor külső
 Országokonn jártam, és nevezetessen Göttingá-
 ban laktam, hogy nyáronn a' köszvénynek egy
 más neme, a' mit Rheumatismusnak nevez-
 nek, a' fogaimban és karjaimban sok fájdal-
 makat okozván, egy okos orvosnak javaslásá-
 ból, flannel lajblit kezdettem az ingem alatt
 a' pusztla testemenn viselni: és annak hasz-
 nát tapasztalván, azt viselek szünetlen télen-
 nyáronn e' mái napig. Ezen utóbbi javaslásnak
 az a' haszna lett, hogy az ólta mind a' fogaim',
 mind a' karjaim' fájdalmival, nagyon türhe-
 tőleg szenvedtem: az elsőbbnek pedig az,
 hogy közel 30 esztendeig azután, semmi ol-
 lyas bajt nem érzettem lábaimban, a' melly
 a' podagrának jelensége lett volna. Hanem
 mintegy tiz esztendővel ez-előtt, vagy az
 vagy annak testvérje, a' sós folyamat (Salz-
 flus) egy darab ideig alkalmatlankodott: mos-

tanában pedig, csak ugyan a' podagra, de nagyon szenvedhető mértékben van a' bal-lábomban.

Tehát ezen magamonn való tapasztalásom, a' fellyebb említett Olasz Papét legalább annyiban megerősíteni láttatik, hogy mintegy 30 esztendeig, az az, életemnek 60-dikáig ment voltam a' podagrától, és azolta is. ha szenvedtem benne, leg-alább türhetőleg, az az, a' hasogató fájdalmak' erős érzése nélkül szenvedtem.

Azt mindazonáltal kötelességem hozzáadni, hogy megtanulván a' Hyppocrates fiaiától, hogy nem csak a' podagra, hanem minden egyéb testi nyavalyák ellen szolgáló (praeservatívák) oltalmazó eszközök között, leg-hathatósabb a' mértékletes élés, 's a' testnek módjával való mozgatása (commotió), ehhez tartottam megértebb elméjü koromtól fogva magamat, 's főképpen ezekkel nyújtottam, külömbben éppen nem igen erős alkotású (complexiojú) testemnek egészséges életét a' 60-dik esztendőre. Költ Makón Aug. 21-dik 1828.

Sátor János.
Fő Perc.

Mesterségi, és Természeti ritkaságok.

Angliában egyetlen egy ember hatvasu ekével szánt, még pedig minden állati erő segítsége nélkül tsupa gőz által. Ezen ujonnan fel talált gőzekének hat szántóvasa (lapos

vasa) vagyon, 's annak kormányozására tsak egy ember kívántatik, és még is egy nap alatt annyit szánt, mint más tizenkét ember tizenkét ekével, és 36 lóval.

Ama' hires Fűvész Dr. Wallich a' Birmánoktól az Angolyokhoz jutott tartományokban nem rég egy gyönyörű fa-nemet fedezett fel, melyet ő *Amherstia nobilis* névre méltatott. Ezen fa mintegy $6\frac{2}{4}$ ölnyi magasságra nőfel, és holmi hoszsúdad fűrtökben tsüngő ró'sa virágokkal diszeskedik, mellyek olly gyönyörű tekintetet szereznek, mellyhez hasonlót az ezerszinű, pompás, és gazdag Flora szüleményei ritkán állitanak elő. Ezen gyönyörű fáta' Birmánok Thokának nevezik, és Szentjeiknek áldozatul szokták bényujtani annak kellemetes Ró'sait.

Misisipinek mind a' két partján szinte a' koronájokig bé vagynak lepve a' fák bizonyos vastag mohhal, melly *Telandseának* neveztetik. Ezen ritka tulajdonságu famoh a' fáról kampóval lekartzoltatván, szinte azon haszonra fordittatik, a' mellyre a' lószőr. Előbb tudniillik néhány napig vízben megáztatván, külseje a' lószőrhez hasonló fekete rostokra bomlik fel, és megszárittatván, a' ló szőrhez hasonló mód használtatik. Azon derekallyak, mellyek ezen mohhal vagynak kitömve, egy esztendő múlva szétfejtetnek, és a' benne levő mohszőrtörés által megpuhittatik, mellynél fogva még rugósabbá tétetik, mint előbb volt. Hi-

hető, hogy ezen különös tulajdonságu moh Európába is divatba fog jönni.

A' bor' nemesítésének együgyü módja.

Mind azokból a' növényi , és állati nedves szerekből , melyekben nyálka , és tzukorszer vagyon , ha az élettől megválnak , a' szüntelen munkálódó természeti hatalmak befolyása által olly tsinálmány készül , mellynek erősítő , vidító , és részegítő ereje vagyon. A' növény Országból: a' bor , és gyümöls bor , az állat országból pedig a' mézser , és a' téjbor , mellyel a' Tatárok közönségesen élnek , leginkább vagynak szokásban. Azon nedveknek különböző vegyületéhez , természetéhez , és a' forrás által való készüléséhez képest , melyekből a' bornemű italok származnak ; véghetetlen azoknak a' különbsége Némellyeknek kimondhatatlan fűszeres illatja , és kellemetes íze , 's ereje vagyon , midőn másoknak tsak illat nélkül való erő jutott. A' mi az igazi természeti jó illatot illeti , erre nézve tsak ugyan keveset vihet végbe az emberi igyekezet , hanem az jobbára a' gyümöls nemnek természetétől , a' föld' , és éghajlat' mivoltától , és az időjárás tulajdonságától függ. De a' bornak erejére nézve az ember a' Természetet igen könnyen késztheti. S ö m m e r i n g Úrnak e'béli észre vétele tellyes mértékben megérdemli a' figyelmet , annál is inkább ; minthogy azt

már Hazánkban is némelly Természet-visgálók próbára vévén, valónak tapasztalták. Az egész dolog abból áll, hogy a' nemesítésre szánt bor üvegekbe töltetik, azután pedig az üvegek szája kéreg dugasz nélkül hólyaggal, vagy marhabél hárttyával béköttetik. Ez által, akárhol tartassanak is az így eltöltögetett borok, természeti lassanként való forrásokat folytatják, de a' szeszt okozó részek benne marad, 's a' hárttyán által tsak a' víznemű létrész illant el. Ezen lett dolog a' borszesz mérővel (Alkoholometer) hasonlítólag tett számos próbatételek által tellyesen békibizonyítatott. Ha a' tzuksos részekkel tellyesebb borok üvegekbe töltögettetvén, illy hárttyával zárattatnak be, tehát a' forrás által kifejlő szénsavany nem repülhetvén ki az üvegből, a' bort a' Champagniaihoz hasonlóképpen serkendővé teszi, 's nékie ugyan azon orr-tekerő tulajdonságot adja, mellyel a' főtt ser bir.

Rejtett szó:

Egy tagu szótska vagyok, velem épül házad : azomban Vedd fejemet 's a' Természetben véle az ember Tsak maga bir egyedül, 's ez benne az Isteni szikra.

Jegyzet: A' 18-dik számbeli Rejtett szó: Pinty.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(20.)

A' Szegénység.

Az ember, míg felnevelkedik, szüntelen megkívánja az ápolgató segítséget; minekutánna pedig kifejtődzésének tzeljára jut, igen kevésel megelégszik. Tudva vagyon, hogy a' Stoikusok mindenkor főképpen arra ügyeltek, hogy a' Természetnek tsak annyi élelmet, nyugalmat, és frissülést engedjenek, a' mennyi annak elkerülhetetlen szükséges, a' bövséget pedig szüntelen megvetették, és még is mind e' mellett szinte rabjai voltak a' gyönyörűségnek, tsak hogy azon külömbséggel, hogy az ő gyönyörűségek nem annyira szerbéli, mint formabéli volt, és nem annyira a' testet, mint a' lelket bájolta. Az ő ellenkezőik inkább a' testnek szolgáltak, mintsem, hogy a' lélek tisztább gyönyörűségeivel tartottak volna. Amazokra nézve a' szegénység nem volt nyomoruság; mert abban is gyönyörűséget talált mindenem fellyül emelkedett lelkök; emezek-

re nézve pedig a' szenvedésnek a' többi testi nyomorúságokkal együtt a' szegénység volt egyik kinzójok, 's őket ön sullyal lebilintselve tartotta. Még a' gyönyörű böltselkedés kedvellői is illy tsudálatos hasonlásra vete-medtek, és egyiknek abban gyönyörűsége telt, a' miben a' másik fájdalmat talált. Az ember, a' kit a' bölt Természet testi, és lelki tehetségekkel megáldva állított ki a' Világ tünet-piaczára, ha mind testi, mind pedig lelki egésséggel bir, a' lelki, és testi javakat egyarányos okos mértékben használja, és sem a' testet, sem pedig a' mennyei szikrát, a' lelket, meg nem fosztja azon ártatlan gyönyörűségeitől, mellyek számára vagynak rendelve, és a' testi, 's lelki életnek vidító, ébresztő, erősítő, és tökéletesítő balzsamául szolgálnak. A' szegénység a' tökéletes egésségű embert ugyan egészen le nem sujtja; de, noha ötet gyakran szükségei által ön magán fellyül emeli is, néha tsak ugyan, ha tartós ostorozással jár, nem egyedül a' test erejét, hanem az azzal rokon szövetségben lévő lelki hatalmat is gyengíti. Valahol tsak szegénység uralkodik, mindenütt egyformán szenved közönségesen a' lelki tökéletesség is, és a' felemelkedett, 's porhajlékából kitsapott lelki erő is inkább tsak a' gondolat országában él, mintsem a' létel valóságában, és a' szegénység olly kísértet, mellyet tsak a' legritkább lélek szokott meggyőzni, de az is tehetsége egy részének az érzésnek, mellynek szinte nemes czélja vagyon, feláldozásával.

Az álom felfedezése.

Londonban Augustus 9-ikén egy bizonyos Corder halálra ítéltetett; mivel egy fiatal leányt meggyilkolt. Az egész perfolymatjában legkülönössebb volt az, hogy a' gyilkosságot a' megölettetett leánynak az Annya álma által fedezte fel. Ő tudniillik három éjjel egymás után azt álmodta, hogy leánya ezen Cordernek a' gabona padlásán vagy on eltemetve; melly álom jelenet' következésében vizgálat tétetett, és a' leány holt teteme valóban ott találtatott.

A' fának kipótolása.

A' fára az emberi társaságban majd olly szükségünk vagy on, mint az élelemre, sőt nélküle még eledelünk sem készül el. Ez azonban gyakran a' környül állásokhoz képest fellette sok pénzbe kerül, holott azt némelly hulladékokkal is kipótolhatni. Leven a u Ts. Kir. Tanátsos Ur azon tözeket ajánlja a' fának a' fűtésben való kipótolására, melly a' már elhasznált tserből, fűrész porból, és agyagból készül. Hazánk némelly vidékein, a' hol a' fának szüke vagy on, közönséges fűtő szer a' tözek, mellybe majd minden állati, és növényi hulladék agyaggal vegyitetik, és vájag formára gyurattatván, megszárittatik, és mint valamelly téglahalom a' télelésre öszve rakattatik. Ott, a' hol a' dohány terméshés

divatban vagyon, a' fát a' dohány szárával könnyen kilehet pótolni, 's vagynak olly gazdák, a' kinek 2—3 esztendőös dohányszar kazalok is vagyon.

Az enyvből való képforma.

Tudva lévő dolog, hogy némelly tárgyak' formáját felette nehéz gipszbe, agyagba, és viaszba olly módon levenni, hogy arról más több ujformák is vétethessenek. Ezen bajnak elhárítására Fox Douglas az enyv-et ajánlja, ugy hogy azzal azon tárgy, mellynek formája vétetik, szinte mint a' gipszszel, vagy viasszal bé öntessék, és azután, minek utánna ezen enyv-máz száradni kezd, valamelly éles késsel a' szerént, a' mint azt a' tárgyról könnyekben levehetni, darabokra vagdaltassék, mellyet azután ismét könnyen össze illethetni.

Kigyó ellensége.

A' Súlyom-madárnak egy fajja (Falco Serpentarius), egy nagy ragadozó madár, jótévője azon tartományoknak, mellyeken lakik, kivált azon szokása miatt, hogy a' tartományt pusztító kigyókat elemészti. Ezen fogamat több Kormányozókat arra birta, hogy az Antillai szigetekre is által szállítsák ezen madarat. „Észrevevém egy nap, így

szólt Smith Úr, hogy tőlem nem messze egy ilyen Sólyom két — három tsapkodást teve szárnyaival. Azután leüle, és látám, hogy közélről valami tárgyra függesztette szemeit; nagy óvással lassan kiterjeszté egyik szárnyát, 's azt tovább is mozgató. Tsak hamar észrehevém, hogy egy nagy kigyó van ott, fejét feltartva, 's úgy látszék, mintha a' madár' tsapását várta volna; de a' Sólyom hirtelen tsapván szárnyával, a' földre veré, megragadá körmeivel, 's orrával, 's egyese-sen felrepíté a' levegőbe. honnét ismét a' földre ereszté, hogy így egészen megölje, 's azután békeséggel elköltse. (Edinb. Philos Journ.)

Régiség.

Franciaországban egy Aixi polgár, Sollier Úr, igen sok papyrus-tekertsekkel bir. Champollion Úr minekelőtte most Egyiptomba elindulna, ezen drága gyűjteményeket megvizsgálta, 's azok között két tekertset talált, mellyek Sesostris Király' hadainak, 's országlásának történeteit foglalják magokban. Ezen kézirat költ a' nevezett Fejedelem' uralkodásának 9-dik évében. Sesostris Ramses, vagy Nagy, a' Német időszámlálók szerint, Moyses idejében élt, 's a' mint vélik ama' Faráo' fia volt, ki a' veres-tengerbe veszett. Ennél fogva ezen kézirat 3300 esztendeig volt elrejtve.

A' Német Alföldi eredeti örökös rendelés felfedezése.

Van Beeck-Calkoenné Utrechti Öszvegy asszonyság Ő Felségének a' Királynak bényújtotta azon hires alkunak az eredeti levelét, melly 1577-diki Februarius 12-dikén a' Német Alföldi közönséges Rendek, és Don Juan d' Austria között kötött, és az örökös Rendelés neve alatt esméretes volt. Ezen régen elveszettnek gondolt Tanuiromány a' Calkoen Nemzetség levelei között találtatt meg, mellyet is a' Király kegyesen elfogadott, és a' az országnak többi fontos oklevelei közé az Ország Levéltárába helyezettetett.

A' ritka nagyságu gyümöltsök.

A' kertészi egyesületnek 1827-diki October 4-dikén Berlinben tartott gyülekezetüben egyik Királyi kertből $8\frac{1}{2}$ fontos szőlő-fürt mutatattott elő, a' Münchenben üllött gazdasági ünnep alkalmával pedig 1827-diki Octoberben egy 14 fontos Ugorka, 70 fontos tök, és 20 láb magasságu kender fordult elő mutatványul. Ha nekünk e'féle gyülekezetünk volna, kétségkívül ezen mutatványokat légszer fellyül haladnák terméseink; minthogy áldott egünk alatt termékeny földünkben gyakran a' mesterkélés készítése, és segítsége nélkül is látunk az említett mutatványoknál jelesebbeket.

A p r ó s á g o k.

Midőn Luther Kajetan Római Követ és Kardinális előtt kihallgattatás végett megjelent; egyik az udvariak közül azon kérdéssel akarta őtet megíeszteni: Vallyon hol maradna meg, ha a' Választó Fejedelem védelmét eltalálná veszteni, a' ki érette tsak ugyan nem fog háborút kezdeni? Luther mosolyogva ezt felelé: „A' tágas ég alatt”! 's feleletére elnémult a' foglalódó. — A' türedelemnek, és testi önmehtagadásnak egyik igen jeles példája volt Epictetus. Midőn őtet ama kegyetlen, és embertelen Neronak szinte embertelen és vér-szopó kedvencze Epaphroditus, kinek ő Rómában rabszolgája volt, kegyetlenül lábszáron tsapta, minden felháborodás nélkül így szóllitá meg kínzóját: „Őszve zuzod a' lábomszárát”. Alig mondá ezt ki a' Bölts, azonnal a' második tsapás követte az elsőt még pedig olly heveséggel, hogy általa Epictetus lábaszára valóban eltörött. „Nem mondtam én meg ezt előre”? így szólla továbbá békés ábrázattal, és minden panasz nélkül a' jó Bölts, ki tsak ugyan későbbben szabaddá lett; de szüntelen a' legnagyobb nyomoruságban élt. Midőn egykor Hádrian Tsászár azt kérdezé tőle, miért festik Venust nezeitelenen? azt felelé: „Mivel ő is megfosztja azokat, a' kik az ő tsalfa ingereit követik”.

Sz. Pétervárából írják, hogy **Hansteen** Professor, **Due Hadnagy**, és **Erman Prof.** a' f. e. Aug. 10-dikén szándékoztak Moszkván, Kazánon, Permen, Ekaterinenburgon, Tobolskba utazni, 's onnét Irkutzkba menni, hogy azután a' jövő Május hónapban tovább folytassák útjokat az Ochotzki tengerre. **Erman Prof.** Kamtsatkán, és éjszka-nyugoti Amerikán által akar vissza térni Európába, 's így a' föld golyóbisát megkerülni.

London népessége 1801 esztendőben 845,000 lélekre ment. Most már a' legújabb tudósítás szerint ezen Fő város 1,340,900 lakost számlál.

Rejtett szó:

Két tagu szó, hol víz, hol szél, hol marha vezérli;
Elelmünk' első szereit megtörni igyekezlik:

Ám de ha játéknak veszed azt, bészárni ne engedd;
Mert kinevet társod, 's azt mondja: Te játszani nem
tudsz;

Vedd első betűjét, 's barmod hál rajta azonnal:
Most elejét nyujtsd meg; nyugalmad, 's balzsamod
immár.

L.

Jegyzet: A' 19-dik számbeli Rejtett szó: Mész.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(21.)

Epigrammák.

Anglia.

Szárazrúl szeded a' katonát, 's vizeken velek
úszkálsz,
Anglia! mondhatom azt, tengeri nagy rucza
vagy.

Szent Péter.

Mért sírt, a' mikoron szent Péter halla kakas
szót?

Mert kiki ri kő! szót zenge fülébe kakas.

Czenczihez.

Kis termésbe' nagyon szép vagy, 's kell,
Czenczi! szeretnem

A' nagyodat kicsidért, a' kicsidet nagyodért.

A' Virág betsmérőhez.

Büszke vagyok, 's lehetek; szeret engem' Drága
Virágom!

Bár te tsevegj, mit akarsz, Bacchus ölelte
legény,

Nemde Virág létünk' első szűz balzama ?

Nem de

A' kedvelt szilvák' kezdete tarka Virág ?
Bacchus lám maga is meghal , 's elmúlik
azonnal ,

Hogyha virág nélkül reppenik-el tavaszunk.
Hogyha tehát szereted Bacchust, szép hasz-
talan ifju !

Tsendesen id poharad , nints nevetésre okod.
Én szeretem Bacchust, Ceres is hív lelki Ba-
rátom

Pánt is kedvelem én : Tölök az édes öröm.
Mindnyájan de virágból lesznek : 's a' ki Vi-
rágna

Ellensége ; tehát már neki élete sins.
Hagyj te Virágnak Étsém ! békét ; mert nélküle
meghalsz ;

Élni Virággal jobb , mint elenyészni tudod.

Természeti ritkaságok.

A' Surrey-Theatromi játszó társaság egyik tagjának Yardly Űrnak a' jobbik szeme , melly több esztendőktől fogva tehetetlen volt , minapában egy villám szikra által hirtelen meggyógyult , és tökéletes látás tehetséget nyert. — Dr. Wagner Űr Burkus országi kerületbeli Physikus azon észrevételre jutott , hogy a' ludak legjobb sáska vadászók , mellyek a' sáskákat folyvást üldözik , elfogják , és elemésztik.

Jeles égi tűnemény.

E' folyó esztendő Januarius 23-dikán Riachtában olly pompás égi tűnemény jelent meg, mellyhez hasonlót ritkán láthatni. Nagyon erős fagy vólt, midőn a' nap a' láthatárra felszállott. Ezen tsillagzatnak mind a' két felén világító sűgárak látszottak, mellyeket a' Siberiaiak nap füleinek neveznek, 's a' mellyek tíz óra tájban fényes álnapokká formálódtak. Valamelly határtalan fejer fényözön, melly az üstökös tsillag farkához hasonlított, ömlött ki a' napból, melly már jól felvult emelkedve, 's nyugottnak tartott. Ez után egy rendes erányu kör kerekedett az egész levegő térén, melly a' halavány, és sugártalan hét álnapot, mellyek mind egymástól, mind pedig a' valódi naptól egyenlő távulságban, és erányban látszóttak, körül vette. A' valódi nap a' levegőben négy jókora fejer karikát ábrázolt, mellyek helyhezetöknél fogva valamelly tekét formáltak, és az említett kerületbeli más kettőtől körül voltak vétetve; a' többi kettő pedig a' láthatárnak a' nappal által ellenben lévő részen állott Észre lehetett venni, hogy ott a' nagyobbikban négy karikának kellett lennie, egyiket azomban nagyon elborította a' nap' fénye, a' másiknak pedig tsak a' fele látszott, gyönyörű eleven szivárvány színekkel pompáskodva.

A' Komló nélkül való jó ser.

Tudni való, hogy a' ser a' közönséges szokás szerint készítettén, komló nélkül sem a' kívánt kellemetes izzel, és illattal nem bír, sem pedig nem szokott állandó lenni. A' komlónak gyantás balzama ad annak kellemetes ízt, illatot, és tartósságot. Mindazonáltal az emberi próbálgatás már olly sert is talált fel, melly komló nélkül is bír a' jó sernek megkívántató tulajdonságaival. Ezen ser készítésére a' marba tzékla használtatik, mellyből Tornow Úr tapasztalása szerint ekként főzettetik leghelyesebben: Minekutánna a' tzékla megtisztogattatik, és megmosattatik; vagy öszve zuzattatva, vagy pedig a' kolompír aprítóval öszve aprítva, valamelly üstben másfél óráig főzettetik. Ezen idő közben a' szalad feleresztetik, mellyre azután a' fölt tzékla általborítottatik, 's a' vegyítékre annyi fris viz töltetik, a' mennyi szükségesnek, és elégségesnek találtatik. Ez meglévén, minekutánna egy óráig tsillapodnék az egész keverék, letsapoltatik, és közönséges mód szerint használtatik. $2\frac{1}{4}$ mérő szaladhoz két tetézt mérő nyers tzékla vétetik. Így tehát ezen jeles természetménynek azon már régen tudva volt hasznain kívül, hogy igen nagy mértékben terem, 's különös jó tejeltető takarmány, belőle jó tzukor, méz, kávé-pótlék, és igen jeles pálinka készül, levele nem csak egészséges eledelül, hanem dohány gyanánt is szolgál, még ezen ujonnan felhozott jó tulajdon-

sága is vagyon, hogy belőle könnyű móddal, és oltsón egészséges, és kellemetes sert készíthetni.

A' vér elállításának, és seb-gyógyításnak egyszerű orvoslása.

A' Tiroliak, ha valamelly sérvet szenvednek úgy mindazonáltal, hogy tsak a' lassu erők szakadott meg, valamelly együgyű porral állítják el a' vért, 's a' sebet is azzal gyógyítják. Ezen por a' fekete kosbor (*Orchis nigra* W. vagy *Satyricum nigrum* L.) virágzásban lévő plántájából készül, melyet a' lakosok a' magas hegyeken szedegetnek öszve. Ők tudniillik azoknak a' him-szálaikat kitsipdeztvén a' virágokból, árnyékon jól megszáritják, azután pedig porrá törvén, jól eltsinálva, és elzárva tartják. Mihelyest a' sértésre hintetik ezen por, azonnal elállítja a' vért, az evesedés pedig fájdalom nélkül következik utánna, és a' vissza szerzés rendkívül gyarapodik általa. Érdemes volna ezen jeles tulajdonságú plántát köz esméretre méltatni, és annak hasznát venni; minthogy kedves Hazánk bőv, 's termékeny kebelében is találattik, különösen Keszthelyen a' Csóka-kőnél, Bánátban a' Váradiai, Oraviczai, Csiklovai, és Szászkai hegyeken, és más számtalan helyeken.

Az Anya méltósága.

Minden élő teremtmény, melly a' természeti tökéletességnek rendszerént való mértékére jut, a' szoros értelemben vett nemzés, és anyai ápolgatás által lesz az, a' mivé lennie kell. Már a' virágban készen vagyon az anya, mellynek kebelébe a' mag származik, nevededik, és érett korra jutván önhatóságra kap, vagy is születik. A' növény világban a' hímek azonnal elaszna, mihelyt a' reájok szabott kötelességöket, a' termékenyítést, végbe vitték, és így tzeljokat megvalósították; az anya azomban tovább folytatja életét, 's tápláló nedveivel nem tsak maga él, hanem magzatait is neveli, és érleli mind addig, mig azok tulajdon magokra hagyattatva a' Természet böv kebeléből már önként gyűjtögethetik össze a' lételök, egyes, és köz életök fenttartására megkívántató nyersebb, vagy higabb, és ritkább szereket. Ezt véghez vivén, az anya is elvégezi kötelességét, és az eleibe szabott bölts tzelít hétellyesítvén, elhal, és a' köz hatalmasságoknak engedvén, elenyészik. Az állatoknál másként van a' dolog. Ezek közül tsak azok végzik el életöket a' nemzés, és szülés után mindjárt, a' mellyek tsekély mivoltokhoz képest nemök szaporítását tellyes erővel, és tellyes mértékben eszközlik, 's magzataiknak nints az ápolásra szükségök, mint ezt a' bogarak némelly nemeinél láthatni. A' tökéletesebb élet mivezetű állatoknál mind a' szaporodás, mind pedig a' felnevelés las-

sabban megy végbe, és több évekig folytat-
tatik. Az ember, a' kinek az Anya termé-
szet legjelesebb életképet, és élet mivet aján-
dékolt, leglassabban szaporodik, és leg-
későbbén érik meg. Nékie az ő alkaja, és
tehetségei kifejtődzésére legtöbb idő, és
gondviselés kell. De kitől kapja ő ezen
gondviselést? Az Atyától, és Anyától;
de leginkább az utolsótól. Ugyan is a' férj-
nek már a' Gondviselés azon kötelessé-
get szabta eleibe, hogy háznépe' szükségei-
nek kielégítéséről gondoskodjék, az élet ne-
hezebb bajjait elhárítani, és jóvá tenni igye-
kezzék. Az Asszony, a' Ház szelid Angyala,
míg férje ebbéli foglalatosságával fáradozik,
a' férj szerzeményeiből élelmet, ruházatot,
nyugalmat, és örömet szerez, és a' munká-
ban eltikkadt háznépet jóllakásra, frissülés-
re, és enyhülésre várja; a' köz élet alkot-
mányt pedig meghatározott ideig tulajdon
szíve alatt a' Természet rejtekében saját ned-
veiből érleli a' születésig, melly, minthogy
az illy jeles valónak a' kifejlésére több idő,
és nagyobb tér kívántatik, még nem oldozza
fel őtet a' további ápolgatástól, sőt számta-
lan nyughatatlan éjjelekkel, a' szoptatással,
szüntelen való tisztogatással, és gondosko-
dással szaporítja az ő kötelességeit, és azo-
kat, minthogy az emberben a' vezér-ösztön
sokkal gyengébb, mint más állatokban, szin-
te addig nyújtja, míg a' gyermek emberré
nem lesz. Így csak a' jó Anyától, kivel a'
gyermek' létele egészen össze függ, száрма-
zik, és neveltetik jó ember.

A' nyíró malom.

A' nyíró malmot 1758-dik esztendőben Wilt-Shireben bizonyos Everet nevű Mechanicus állítá elő. Ezen találmányát olly jelesen rendelé el, hogy egy posztó-nyíró hat nyíró asztalra nézve elégséges volt. Noha azon 300 munkásoknak, kik ezen eszköz miatt foglalatosságokat elvesztették, új keresetet kaptak: mindazonáltal még is felgyújtották az első nyíró malmot, 's azáltal Everetnek 15,000 font Sterling kárt okoztak. Mind e' mellett 1759-ben már kipótolta a' Kormánysház ezen kárt, 's attól az időtől óta ezen találmány folyvást divatban vagyon az Angoly kézi-művészi Intézetekben. Lásd Beckmann's Technologie 1787. 69 l. 3. Jegy.

Rejtett szó:

Nyomtatok én, ha akarsz jót, rosszat, két tagu szólska
Lévén; vég nélkül megehetsz, tsak gyomrod emésszen:
Vedd fejemet, 's rajtam jársz bé már czifra szobádba:
Végtagom a' halakat kebelebe fogadja; utolsó
Hangjegyemet képzeld szónak; 's réglétre vezérel.

Jegyzet: A' 20-dik számbeli Rejtett szó: Malom.

Sajtó
Sajt.
ajtó.

Nép Dal.

Lyányka! tudom azt gondolod,

Hogy én téged' szeretlek;

Mivel néha megtsókollak,

Néha meg megölellek.

Mivel néha Kedvesemnek,

Angyalamnak nevezlek,

És a' tiszta kék egekre

Esküszöm, hogy szeretlek.

Hát nem szeretsz, tsalfa Lélek,

Hát nem szeretsz engemet?

Mért tsalod meg hát illy rútul

Néked szentelt keblemet?

Oh de hogy nem szeretsz engem?

Mit kötődöl, tsintalan?

Mért lebeg hát nyájas szemed

Én rajtam mind untalan?

De szeretlek, Tiszta Lélek,

De szeretlek tégedet,

Nem tsalom meg nékem adott

Angyali hív szívedet;

Szent előtttem esküvésem,
Szent előtttem szerelmem!
Szent a' lélek, áldott a' szív
Nem tsalta az érzelmem!

Igy tehát ne tsalj meg engem,
Ne gyilkold meg szívemet;
Igy tehát ne játsz ki engem,
Ne emészd meg lelkemet.
Nem kigyó ám a' szerelem
Nem vipera a' jó szív;
Nem kinzó szer az érzelem,
Nem méreg az igaz hiv.

Szép Mesterség.

Isméretes nem tsak a' két Magyar Hazában, hanem az egész Astriai Monarchiában is Ehrenreich Úrnak Pesten haszonnal, disszel, és foganattal, tellyes igyekezete, melynél fogva a' megholt, és élő jeles Magyarok Képeinek kiadása által azokat a' feledékenység' örvényéből kiragadja, 's a' késő maradék' emlékezetébe által szállítja, ama híres Poéták' módja szerént, kik az elhunyt Hősöket Énekeik által életre hozni szokták, kik különben az elmúlt időnek setét fátyola alatt elrejtve maradtak volna; valamint ezek nélkül maradtak is sokan; (mert a' Répírás, és Költemény között nagy a' rokonság. — Ennél fogva megbetsülhetetlen Hazánkra nézve Ehrenreich Úrnak iparkodása. Ő most a' tizenötödik

Fogást adta ki a' 20, és 30 szám alatt, melly
a) Hunyadi Mátyás, Corvinus, Magyar
Királynak (szül. Apr. 22. 1443. meghalt Apr.
6. 1490.) — és b) Ochszenhauzeni Herczeg
Metternich - Winneburg Kelemen
Venczel, Status és Conferentia, 's a' külső
dolgokra ügyelő Igazgató Ministernek, 's a' t.
melly-képeit foglalja magában. Az elsőt azon
isméretes festett Kép szerint rajzolta Bétsben
Bauer Úr, rézre metsz. Ehrenreich Úr, melly
a' Ts. K. Ambrázi Gyűjteményben találtatik,
's a' Hébének egyik darabjában is ki volt ad-
va Ezen Kép elme-szüleménynek látszik in-
kább, Bonfini' Olasz ízlése szerint. — A'
másikat a' Herczegnek eleven Képéről vette
le Bauer Úr, és rézre-metszette Román Úr
Bétsben. Mind a' két levél a' Művészség ezen
ágának legjelesebb darabjai közé tartozik. —
Ezen nevezetes Gyűjteményből mindég két-
két levél jelenik meg, t. i. egy élőnek, 's
egy megholtnak Képe minden időből. Egy-
egy képnek ára 1 for. ezüstben. Találtatik
Pesten Müller Könyvárosnál a' Franciscánu-
sok' piacznán, hol mindég aláírás által is meg-
lehet szerezni, továbbá Kolosvárott Tilsch
Könyvárosnál, Bétsben pedig Schaumburnál.

A' házassági élet érdeme.

Sonnenfels ama' jeles Ember, és
Tudós Törvény-magyarázó azt mondja, hogy
a' Haza szeretet lelkéhez képest minden al-

kalmatos polgárnak házasságos életben kellenie lennie, és a' Teremtőnek, és emberi egyesületnek boldogító czélját eszközölnie. A' betyár egy gyümöls-fát sem ültet, és egyetlen egy Intézet' megvalósítására sem törekszik; mert tudja, hogy ön magával silány létele is elmúlik; holott az, a' ki az emberi nemes Társaság áldott kebelében futja meg eleibe szabott pályáját, tudván azt, hogy azon gyümölsöt, melyet ő ültet, ha maga nem használhatja, tehát legalább az ő kedvelt lelke felei, az ő gyermekei, és maradékaik bizonyosan használni fogják. A' félszeg ember akár mit tselekszik, tselekedetének mindenkor tsak azon indító okára ügyel, hogy ő maga jusson haszonra: a' házas Polgár ellenben, úgy mint valóságos munkás tagja a' valódi Polgár világnak, tovább tekint, és tselekedetének tágosabb határa van. Tégy állandó jót, ültess, és munkálódj, így szól ő; ha te nem veszed hasznát, magzatod, ha még ez sem, unokád éri el a' szorgalom, igyekezet, és fáradság jutalmát! Tsak lenni a' Világon; a' Társaság kedvezéseivel, és örömeivel élni tsak a' felette puszta embernek lehetséges; az pedig, a' ki a' valóságot esméri, és betsüli, az önséget tsekély körnek nézván továbbá terjeszti munkásságát, és nem tsak a' jelen kornak, hanem a' jövő világnak jó szívű barátja. De hátha még azt is tekintjük, hogy ő kedvelt magzatjai által is szaporítja, gyarapítja, és erősíti az emberi Társaságot, 's a' tökéle-

tességet , a' külső , és belső hathatóságot gyámolítja , melly tiszta érzésre kell eránta lennünk? Hát ha a' Hazának jeles tagokkal , és alkalmas fiakkal , és leányokkal kedveskedik? Ekkor ő szeretetet , tiszteletet , és hálaadást érdemel.

A' szegénység , és nagy lelkűség.

Menthené ezelőtt 45 esztendővel álitatta fel gyümölcös sátorát Párisban a' Louvrenél. Ő 18 gyermeknek volt Anyja , kik közül még tizen életben valának. Férje , ki már szinte a' 62-dik esztendőt élte , fuvaros volt. Azon tsekély keresményből , mellyet ő , és az ő gyümölcсарuló felesége szerzett , tartogatta szívéből kedvellett házi népét , és noha szűken , de tsak ugyan megelégedve , és emberül éldegélt. Menthenének még egy testvére is volt , a' kit öt gyermeke vett naponként körül. Ez azomban idétlenül viselte magát , és szabados élete által holmi gazdagsághoz jutott. Gyermekei közül hárman elhaltak ; a' negyedik pedig szülője szerentsétlen példáját követvén , fogságba került. Tsak az ötödik volt még életben , és szabadságban , midőn a' nyomorult anyja súlyos nyavalyába esett , és valamelly jó állapotban lévő Sütönét fogadott egyetlen örökösévé. Ezt ő hihetőleg azon okból tselekedte ; mivel ötet nemes Testvére gyakran megintette , és a' jó utra téríteni igyekezett , 's így ötet magától eli-

idegenítette. Fájt a' szegény gyümölcösnek ezen különös testvéri tselekedet, és jól esett volna nékie, ha vére' vagyona, az ő szegény házi népe' jobb létére fordított volna. Ő azt vélvén, hogy mint egyedülvaló testvére az elköltözöttnek, első, és leghatósabb jussal bir annak hagyományához, 's ennél fogva bizonyos Ügyészhez folyamodott a' dolog' helyes elintézése végett. Azomban minekutánna ez nekie tudtára adá, hogy ezen külömben igasságtalan Hag y o m á n y ellen nem lehet törvényes kifogást tenni, az őt esztendő árát az elhunyt testvére gyermekét kezénél tartván. 's őt megölelvén illy szavakra fakadott: „Jól vagyon; hát legalább ezen ártatlan szegény teremtményt veszem magamhoz! Talán ezen örökségtől nem fosztanak meg. Esmérem én a' Sütőné kegyetlenségét; ő ezen nyomorúlt férgetskét bizonyosan az ispotályba küldené; én nekem pedig lehetetlen arra reá állanom, hogy az én egyetlen testvérem' gyermeke illy sorsra jusson. A' tsudálkozásra ingerelt Ügyész azzal akarta az ő szándékát elenyészteni, hogy úgy is tíz gyermeke vagyon. Hiszem, ezen szegénykének nem állott tehetségében és kívánságában, hogy szülessék. Kötelesség tehát őtet táplálni, és nékie gondját viselni; az Isten segítségünkre leend". Ezt mondván, az ártatlan árát, mint tulajdonát magához vette, és haza ment. Az ő jeles tselekedete azomban nem maradt homályban; mert egy nemes egyesület 1783-diki Februarius 22-dikén olly

pompás mulatságot adott, mellyben többen részt vettek 140 férfin, és asszony személy-nél. A' rendes szertartások után a' szoba végén a' karpit felgördítettén, gyönyörűn felékesített trónuson látszott a' jószívű gyümölcs-áros asszony tiz gyermekeitől körül vétetve, és a' tizenegyediket a' lábánál szemlélve. Az egyesület költségéből az egész házi nép új ruhában volt. Egy Marquis előállván, az ábrázolatot együgyű ugyan, de annál inkább érdeklő szavakkal, megmagyarázta. Erre az előkelőbb Szépek közül hárman közelítének a' nemes érzésű Asszonyhoz, kik közül egyik polgári koronát tett a' fejére, a' második egy zatskó aranyat nyújtott nékie; a' harmadik pedig egy kosár gyermek ruhát tett eleibe azon tizenkettődik gyermek számára, kivel ő éppen terhben vólt. Ez után a' kis árvát tulajdonává fogadta a' gyülekezet, és kereskedett annak neveléséért, és jó állapotha való helyheztetéséért. M e n t h e n é n e m e s szeméremmel állott a' néző helyen, és minden érzékeny szív emberséges könnyeket hullatott tiszteletére.

Statistikai jegyzés.

A' Párisi Ujságok rossz jövődöt sejdítettek Angliára nézve abból, hogy Clarence Hg. letette Nagy Admirálsi hivatalát; sőt egyik

azt merte mondani, hogy Anglia már nem csak hanyatlik, hanem majd a' nemzetek sorából elfog enyészni. Ezt a' Londoni Courier méltán megleczkézte, Angliának nagy hatalmát, 's jó állapotját több okokkal megmutatván, mellyből kitetszik; hogy ezen hatalmas Státusnak 180 Admirálisa, 830 hajós Kapitánya, 668 Al-kapitánya, 2710 Hadnagya, és 548 hajó Mestere vágyon; ezen kívül nagy száraz földi ereje. — Birtokát sem vesztette el, úgy mond a' Courier, mert most ő Ura a' két Indiának, Kanadának, Déli válnak, Gibraltárnak, 's a' t. Adóssága, az igaz, temérdek sok van, de abba akkor verte magát, midőn éppen, úgy mond, a' Bourbonok' javán, és más nemzeteknek, — mellyek, egy Tyrannus' járma alatt nyögtek — felszabadításán igyekezett. Osztan Anglia többnyire maga magának, az az a' Státus maga jobbágynak adós.

Rejtett szó:

Egy tagu szó az egész, a' varju sivölti füledbe,
Félhetsz tőle; gonosz, 's nem kémell; ám de ha első
Részét elvágod, vagy víz lesz, vagy pedig eszköz.
Mond tsak vissza; bogár, és kedvelt étke Uraknak.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(23.)

Hazai Éledés.

Most jelent meg egy Könyvetske ezen czim alatt: „Pesti Ló-Versenykönyv 1828-ról. — Írta a' Ló-Versenezés' választottsága nevében Gróf Széchenyi István és Döbrentei Gábor”. (8-ad réthben, 44 lap; igen-igen tiszta, tsinos nyomtatás, finom papírosra, Petrózai Trattner J. M. és Károlyi I. Könyvnyomtató Intézetében). — Ebből kitetszik: hogy a' Pesti Ló-pályafutás állandó-Intézetté vált a' haza javát előmozdítani, s díszét nevelni törekedő némelly fő Hazafiak buzgósága, adakozása által. Ugyan is ezen lajstrom formába öntött könyvetske, melly minket az Intézet mivoltával megismértet, VIII. Szakaszra vagyon osztva: I. a' Verseneztetésben részt vevők' lovasainak színeit; II. az 1828-diki Májusban és Juniushban végbe ment Ló-versenezést; III. a' diadalmas lovakat; IV. V. és VI. az említett pálya - díjakra öszve - adók neveit; VII. a' Ló - versenezés' pénztárát;

VIII. a' jövendőre szánt és összevegyült pályadíjakat adja elő. Különösen ezen utolsóban foglaltatik 12 féle pályadíj: A.) Tőkepénzt örök pályadíjakra rendelők: 1) „Gr. Károlyi, és Gr. Széchenyi Díj” Ez egy 100 aranyat érő ezüst Billikom, melly 2,000 darab aranynak érdekéből szereztetik meg Gr. Károlyi István, Lajos, és György, valamint Gr. Széchenyi Lajos, Pál, és István adakozásából. 2) „Gr. Batthyáni, és Gr. Hunyadi Díj.” t. i. Gr. Batthyáni Iván és Gusztáv, valamint Gr. Hunyady József, és Ferencz 500 arannyal 2000 aranyat adnak össze, mellynek esztendei 100 arany érdekese készpénzben adatik ki. 3) „Első Hazafi Díj.” 100 darab arany, mint 1,700 arany 5 és 6 p. Centes tőkepénznek érdekese, 18 Uraság adta össze, és készpénzben fog kiadatni. 4) „Húsz Hazafi adta Díj.” 100 darab arany, mint 1,700 arany 5 és 6 p. Centes tőkepénznek esztendei érdekese, össze adta 20 Uraság. 5) 21 arany, mint 350 arany tőkepénznek érdekese, 4 Uraság adta össze; ezen jutalomnak neve mind addig nem lesz, míg a' tőkepénz 100 vagy legalább is 50 arany érdekse nem nevezkedik más Hazafiak' hozzájárulása által. 6) „Erdélyi Díj.” Ez 48 arany, mint azon 800 arany 6 p. Centes tőkepénznek érdekese, mellyet 8 Erdélyi Uraság 100-ával össze adott: u. m. B. Bánffi László, Gr. Csáky József, Gr. Gyulai Lajos, Gr. Kendeffi Ádám, Gr. Mikes János, Gr. Teleki József, Gr.

Teleki Sámuel, B. Vesselényi Miklós. Ezen adakozáshoz is többet várnak. Ehez illy nevezetes feltétel kötött: hogy a' futtatni kívánók tartoznak a' futás előtt lovaiknak legalsó árát meghatározni, 's azt bona fide bejelenteni, melly áron, a' futás után 24 óra alatt ha magát Erdélyi vevő jelenti, annak megvenni jusa lesz. 7) 50 arany, mint azon 1000 aranyból álló tőkepénznek interese, mellyet 500-zával Gr. Eszterházy Mihály, és Károly adott össze; ehez is többet várnak. B) Életek folytáig esztendőnként ajánlottak: 8) „Asszonyságok” Pálya Díja.” Itt van 143 darab arany 30 Magyar Fő Asszonyság által ajánlva, melly summáért minden esztendőben egy ezüst Billikom fog készíttetni. C.) Tíz esztendőre, esztendőnként: 9) „Tíz esztendi Díj.” 40 arany, külömbféle adakozásokból, 10 Uraság által, kész pénzben. D.) Öt esztendőre, esztendőnként: 10.) Sz. K. Pest városa és a' Polgárság öt egymásután folyó esztendeig állit ki esztendőnként egy Billikomot, mellynek értéke legalább is lesz 100 arany (későbbben lesz a' meghatározás). E) 11.) Tizenhárom Magyar és Austriai Uraság minden esztendőben 20 aranyával tíz esztendőre úgy állit össze, hogy ezen 260 aranyat egyik esztendőben a' Simeringi gyepen Béts mellett, 1829-dikben kezdve, a' második tavasszal pedig u. m. 1830 dikban Pest mellett teszik ki, 's így ötször a' Pesti gyepen. F.) 12.) Puchoi Marczibányi János Úr 40 arany

értékű ezüst Buzogányt teszen ki 1829-dikre jutalomúl. — Ezen kívül a' múlt Pálya-futások vége felé kiadatott. „Meghívás”-nál fogva Jun. 6-ikán a' Pesti nemzeti Ló-iskolába számosan megjelenvén a' tanátskozás végett a' Magyar országi lótenyésztés' előmozdítására nézve, egy Egyesület állott össze, mellynek tagjai évenként 10 for. ezüstben adnak össze. Erről majd többet fog közölni a' jövő esztendei Ló-verseny-könyv.

Tudományos Utazás, és Serkentés.

Bámulni lehet azon buzgóságot, mellyet a' Francziák a' Tudományok' gyarapítása végett nagy költségek' feláldozásával tesznek; de meg kell jegyezni, hogy ezek nem egy — két magános embernek érszéyéből telnek ki. Így a' múlt Aug. 28-ikán indult ki Brest-ből la Zélée nevű Franczia Királyi hajó, mellyen megyen Jaquemont Victor Ur, egy felette nagy reménységű Természet vizsgáló, kire a' kir. Növevényeskert azt bizta: hogy gyűjteményt szerezzen annak Muzeuma számára. Jaquemont Ur szándékozik a' Tudósok előtt még majd ismérillen több tartományokat, u. m. Kabulistant, Afgha-nistant (keleti Persiát,) Kasemirt, 's a' t. kifürkészni, és Nyugoti Persián, 's Asiai Török országon keresztül Európába vissza térni. — Ezen tudományos buzgóságnak jele az is: hogy az Academie francaise 1829-dik

esztendőre két jutalmat tett ki; egyik 8,000 frankból áll, annak szánva, ki legjobban megfejtí, a' felebaráti szeretetet, alap törvényeire, rendszabásaira, és a' szokásokba, 's polgári társaságokba való befolyására nézve; a' másik áll 1,500 Frankból a' Könyvnyomtatásról irandó versezetre. Az 1830-dik esztendőre ezen Akadémia 10,000 Frank jutalmat tett ki annak számára, ki legjobb Értekezést készít a' Törvényeknek a' szokásokba, és a' szokásoknak a' Törvényekbe való befolyásáról.

Meg kegyelmezés.

Nápoleon Berlint elfoglalván, Hatzfeld Herczeget ezen fő város polgári kormányozójának rendelé. A' Herczeg titkon tudósítá Német földieit a' Francia armáda' mozdulásairól. Egy elfogott levél az egész dolgot felvilágosítá; a' Herczegnek egy Hadi Biztosság' eleibe kell vala állani a' megítéltetés végett. Az ő felesége Nápoleon' lábaihoz borúla, és azt állítá, hogy tsak férjének ellenségei árulták volna el. Nápoleon előhozatá az elfogott levelet, 's a' Herczegnének nyujtá illy szavakkal: „Az Aszszony isméri férjének kezeírását; ítéljen önön maga.” — A' Herczegné megbizonyosodék felőle, 's elájulva ledőle (8 hónap óta terhes volt). — Nápoleon őtet megragadván, így szólla: „A' levél kezében vagyon; vesse a' tűzbe, 's nekem nem lesz, mivel megbizonyit-

tsam férje vétékét.” A’ Herczegné ezt megtevé, a’ kályhába veté ezen kárhuzatos papirost, ’s örömmel látá, hogy az megége. A’ Herczeget szabadon bocsáták; három óra mulva agyon lötték volna.

Magas Tudományos Társaság.

A’ Helvétiai természet- vizsgáló nagy Társaság a’ most mult Augustusban tartotta az idei gyűlését Lauzannében; ebben amaz isméretes magas Sz. Bernard hegyén lévő Klastrombeli két Atyák, kik a’ Társaságnak tagjai, ’s a’ gyűlésben jelen voltak, azt tanácsolták; hogy a’ jövő esztendőben a’ Sz. Bernard hegye tetején tartsa gyűlését a’ Társaság. Illy magasságban bizonyára még egy Tudós Társaság sem gyűlt össze. — Ezen Atyák azt is ígérék hogy a’ Klastrom igyekezni fog a’ Társaságot legjobb módon elfogadni, és megköszönék neki hogy különösen olly segedelmekkel volt a’ Klastrom éránt, melyek által ez nagyobb kiterjedést nyerhetne. A’ javallat azonnal köz akarattal elfogadtatott. (Tudva van, hogy ezen kegyes férfiak a’ nagy havason által utazókat, eltévelyedett, vagy néha hófuvatagha esett, ’s megfagyott embereket fel szokták keresni, ápolgatni, jó úthoz igazítani.)

Topographia jegyzés.

A’ Presbyteriánusoknak Uj Orleánban néhány esztendőök előtt épült temploma

83,000 Dollárba került. Minthogy ez a' pénz jobbára költsön vétetett, és a' lefizetés lehetetlen volt; a' templom nyilván eladat tván, bizonyos Izraelita kezére került 20,000 Dollárért. Ő a' templomot a' községnek engedé által használásra 2,000 Dollár esztendei bérért, úgy mindazonáltal, hogy a' boltoknak maga venné hasznát, és azokat portéka lerakó helynek adogatná ki. Külömben a' Szabadosoknak Uj-Orleanban hat gyülekező helyök vagyon; sőt ezen város két játék szinnel is, mellyeknek egyike Angoly, másika Franczia, diszeskedik. Az utóbbiban egy tánczoló szála vagyon, mellyben egyedül magában tartatik az egész Észak Amerikai egyesült Státusokban a' vég-farsangon álorczás mulatság.

Az Állat mutogatásnál való vigyázatlanság' káros következése.

Nem rég Camberwellben Londonnál az országos vásár alkalmával idegen földi állatokat mutogattak, mellyeknek Wombwell Ur a' birtokosa. Ezen állatok között egy Oroszlány is volt. Valamelly Londoni pamuk fonó az állatokat szemlélgetvén, az oroszlány zárt helyéhez nagyon közel merészelt menni. Az oroszlány kinyujtván kaliczkájából a' lábát, a' szerentsétlennek jobb karját szélllyel szaggatá úgy, hogy ötet azonnal a' kórházba kellett vinni, a' hol alig ha elnem kell szegénynek a' karját venni.

Az Amerikai tengeri kereskedés' ne- vekedése.

Az Amerikai Levelek szerint ott a' tengeren való kereskedés nagyon gyarapodik. Azon kereskedő ha óknak a' száma, mellyek a' felső tengeren járnak, 53-ra megyen, 's terhők, a' gőzhajókat ide nem értvén, 3611 tonnát tesz. Ebben az esztendő részében tsak sőt 30,000 hordával vitték a' felső tartományokba. Mihelyt az Ohio, és Pensylvania tsatornája elkészül, azonnal még inkább gyarapodik a' kereskedés. A' Champláin tsatorna megnyitásakor tsak 20 hajó volt a' Champláinen, a' mult esztendőben ellenben 218, most pedig már 250 járdogál.

M e s e.

Ekéje vagyok én a' Prókátoroknak,
Kenyeret adok a' Notáriusoknak;
Orron tánczoltatnak, ha hasznom' akarják
Venni, 's az orromot gyakran megvakarják.

J e g y z e t: A' 22-dik számbeli Rejtett
szó: Rák.

NB. Az előbbi H. Multságok végén a' Rejtett
szó megfejtése S a j t ó; hibásan maradott
némelly nyomtatványokban M a l o m.

H a s z n ó s
M u l a t s á g o k.
1 8 2 8.

(24.)

B o y e r.

Nyugoti - Indiában a' mostani Hayti Respublikának Praesidense Port-au-Prince városában született Mulatt. Midőn az Anglusok Franciaország' revolutiós háborúja alatt elfoglalták az ő szülő városát, akkor ő egy batalionnak Fő Tisztje volt, és a' Francia Biztosokkal Jacmelnél az Angolok ellen magát védelmezni iparkodott. Tsak Beauveau Grlis alatt, 's azután Rigaud Grlis alatt vitézkedett az Angolok ellen mint a' Mulattok' vezére. A' Francia szállók' (Kolonisták) szerentsétlenségére akkor az isméretes Toussaint Louverture is a' Szeretsenek' vezérévé tette magát a' féjér lakosok ellen. Boyer viaskodott Toussaint ellen, de akkor nem volt szerentsés. Rigaud Grlis, és Boyer kéntelenek voltak hajóra ülni, és a' szigetet elhagyni. Leclerc Grlis expeditiójával Franciaországból Boyer is vissza tért Sz. Domingo szigetére (ez volt az előtt Hayti' neve, de Co-

lumbus előtt ismét Hayti volt). Boyer tsak hamar alkalmatosságot keresett, hogy Leclerc-től elváljon, és a' Mulattok' vezére lett, de Pethion-nal együtt tsendesen maradott, hogy erejét megkimélje; azonban a' serény, de kegyetlen Dessalines a' Francziákat a' szigetből kinyomá. Dessalines halála után Kristóf az ő követője a' Respublikai igazgató-széket hasonlóképpen járom alá akará hajtani Port-au-Prince-ben, de Pethion ottan Boyer' segítségével a' sziget' keleti részének Praesidensévé megmarada. Kristóf Király' hadi seregében zendülés támadván, az ő Statusa elenyészék, és a' mostani Praesidens Boyer Pethionnak követője a' sziget' déli felében, olly szerentsés volt, hogy Haytinak egész egykori Franczia részét egy Respublikába öszve öszve olvaszthatá. Ezen szigetnek egykori Spanyol részében 1822-dikben lázadás támadván, ezt is a' Respublikához foglalá. A' Franczia plántálók mindég just tartának ezen szigethez; a' Fr. Országlószék pártjokat fogta; és hosszas alkudozások után valami két esztendő előtt bizonyos Egyezést kötött a' két Státus; mellynél fogva Hayti a' Franczia plántálóknak kármentésül bizonyos summát fizetni tartozik (egy részét már lefizette), és a' Fr. Kereskedőknek némelly kedvezéseket engedett kikötő helyeiben, melly kedvezések 1830-ikban meg fognak szűnni. Boyer olly módon kormányozza ezen szigetet, mint az ezen Respublika' Constitutiója eleibe szabja; főképpen a' tengeri erejét szaporítja.

A' lakat' feltalálásáról.

Az ajtón lévő zár a' legrégebb feltalálatok közé tartozik, 's Janusnak tulajdoníttatik. Polydorus Virgilius a' zároknak, és kultsoknak, fellelését Samosi Tódornak tulajdonítja. Már Homerus idejében divatban volt a' lakatnak egy bizonyos neme; de a' kultsokat Eustachius állítása szerint később találtak fel a' Lakoniaiak. A' három fogu kultsot a' Cariaiak lelték fel; minthogy mindazonáltal ezek is közönségesen Lakoniai kultsoknak neveztettek, közvélemény-nyé vált az, hogy ezeknek is a' Lakoniaiak voltak feltalálói. A' francia lakatot Freytag Gottfried János találta fel inas korában. Georget Parisi lakatos a' lakatnak olly módjára akadott, mellynél fogva azt nem tsak hamis kultsokat; hanem még a' tulajdonnal sem nyithatja ki más, ha ő azt nem akarja. A' tisztaság lakatját, mellyel az Olaszok éltek leginkább, a' Paduai utolsó Tiránn Carrara Elek fedezte fel. Boissier Apát Úr, és Le Prince de Beaufond olly lakatott találtak ki 1778 esztendőben, mellyet tsak valamelly szó, vagy szám szerint nyithatni ki, még pedig nem kulttsal hanem a' lakat rugóinak a' szó, vagy szám szerint való változtatása által. Ezen lakatot tehát tsak az nyithatja ki, a' ki annak jel-szavát, vagy számát tudja. Azt állítják felőle, hogy 49,573,049 szer lehet azt változtatni.

Az Elementomok kártétele.

Azon földindulás, melly Peru fő városát Limát e' folyó esztendei Böjt-más hava' 30-dikán érte, hihetőleg egész Peruban dühösködött. A' Mercurio Peruviano Sz. György hava' 12-dikén költ levelében ezen testvilági tűneményről illy forma tudósítást terjeszt elő: Martius' 30-dikán Truxilloban erős földindulás tapasztaltatott, melly mindazonáltal semmi kárt sem okozott. Azomban az épületek a' zápor által nagyon megrongáltattak, és e' miatt a' lakosokat nagy rémülés érte. Lambeyequeben. és Chiclayaban még nagyobb zápor eső volt, melly szinte négy napig tartott. Ezen két város, kivált az első tsak nem egészen elpusztult; minthogy azt a' víz-áradás három útszán kívül, mellyek magasabb helyen állanak, egészen ellepte. A' szerentsétlen lakosok kénytelenek voltak megszabadulások végett a' szomszédságban lévő homok dombokra szaladni. A' Majorok el vagynak pusztulva, 's a' rizs, és czukor termesztésben tetemes károk estek. A' Sechnai pusztán, hol az emberek tudtára még eddig egy tsepp eső sem esett, az eső olly nagy mértékben esett, hogy belőle valóságos sebes, és messze terjedő paták származott el annyira, hogy ezen homok pusztán, mellyet az özön különösen elrongált, kénytelenített nyolcz napot tölteni. Ezen nyomoruság érte Piurát is úgy, hogy annak lakosai kénytelenek voltak azt házaik

dülőfélben lévő volta miatt oda hagyni. A' hegységekből számos szikla darabok leszakadoztak, és az Ország útakat járhatatlanokká tették. S u r r a s -ban valamely a' vulkáni kiövelléshez hasonló vízözön ömlött ki a' földből, melly az útakat hasonlóképpen nagyon megrongálta.

Erköltsi Tanítások.

A' pénz hasonló a' trágýához, melly adig nem hajt hasznót, míg el nints terítve, széledve. — Annak használása, nem pedig bírása tesz boldoggá. — Annak van legtöbbje ki legkevesebbet kíván. A' böltsnek, azt mondja Sidney, kevésre van szüksége, mert keveset kíván. Legnagyobb rabszolga az, a' ki senkinek másnak, tsak maga magának szolgál. Zeno azt mondá: A' fősvény hasonló a' terméketlen homokos földhöz, melly minden essöt, nedvességet szomjan beszív magába, de a' lakósnak semmi hasznos növényt nem terem.

Hipponax, egy Ephesusi Poeta, olly rút volt ábrázatjában, hogy Bupalus képíró ötlet az embereknek nevetségére lefestette; de Hipponax olly tsipős verset írá a' képíróra, hogy ez boszujába, és szégyenletébe magát felakasztá. Nem kell az alacsonyabbakat megvetnünk; mert annyival veszedelmesebbek, mennyivel tőlök kevesebbé tartunk.

Az elme hasonló a' mágneshez, mellynek ereje nevededik, ha valamit neki hordozni adunk; elveszti minden erejét, ha semmi sem függ rajta. Gyakran kell tehát valamit könyv nélkül tanulnunk, hogy emlékező tehetségünket erősítsük. A' jót, hasznost eszünkben kell tartanunk, mert életünkben sokszor hasznát vesszük.

A' nyavalya-törés ellen.

Egy Bajor Ujság közhirré teszi, mi módon gyógyult meg Lindauban Männer nevű fürdő-mester. Ezt az úgy nevezett nehéz nyavalya törte ifjuságától fogva, legalább minden harmad nap egyszer. Történt egykor, hogy a' vendég-fogadóban egy utazó Orosznak jelenlétében reá jött ezen nyavalya; ez neki azt tanátsolá: hogy vegyen-el az anyjától egy kis kutyát, melly még szopós, és azt minden nap, vagy inkább éjjel fektesse a' mellére, hogy az ott alugyon. Männer ezt megtselékvé, és három hét múlva a' kutya elkapá a' nehéz nyavalyát ő pedig egészen megmenekedett tőle.

Természeti nevezetesség.

Auverny Úr, l'Harmonie Franczia hajó Kapitánya, melly Kalkuttából Jun. 5-dikén érkezett Bordeauxba, a' Jóreménység

Fóká környékén több jég-szigeteket látott, 's ezen állításnak valóságát bizonyítja egy Spanyol hajós is, D. Medina y Correa, ki Jul. 18-dikán Manillából Kadixba érkezett. A' Spanyol hajós a' déli szélességnek $35^{\circ} 54' 40''$, és a' keleti hosszáságnak $24^{\circ} 70' 44''$ alatt látta ezen jég-hegyeket, hét nagy volt közöttök, és egyiknek kettős magas teteje. A' legnagyobbik négyszegletű volt, de tető nélkül.

Különös szívbeli fájdalom.

Konnektikutban egy Asszony, ki sok ideig felette nagy fájdalmat szenvedett szívében, azt rendelte halála óráján, hogy az orvosok vizsgálnák meg, nyomoznák ki fájdalomának okát. Ez meglett, és midőn teste felbontatnék, szívében egy elő, $1\frac{1}{4}$ hüvelykni hosszáságú 's jó vastagságú nyüvet találtak.

A p r ó s á g o k.

Pitrat Úr Lyon mellett egy igen magas tornyot kezdett volt építtetni egy domb-ra, mellyről az egész várost bélátni lehetett; az alkotmány már 150 lábnyira felvitetett, 's még annyival kell vala magasabbnak lenni; de a' mult Aug. 27-dikén estve 5 óra tájban olly ropogással öszve omlott, hogy földinduláshoz hasonlítana. Szerentsére már előre je-

leit adta a' ledülésnek, 's jókor eltávoztak a' munkások, tsak egy 8—9 esztendőös leányka vészett oda.

A' Göttingai Universzításban Aug. 24-dikén meghalt Waltershauseni Báró Sartorius György, Professor, és Udv. Tanácsos életének 62 esztendejében.

Nem tudták még eddig megfejteni, miért lehet olly öldöklő a' Sierra Leonai éghajlat, hogy ott annyi Európai elhal; pedig, a' mint egy levélíró mondja, ezen vidék olly szép, gyönyörű, hogy a' természetnek egy barátja alig elégithetné ki szemeit, kivált ha azt éjjel szemléli. A' levélíró azt teszi hozzá, hogy a' barátja hamar feleljen neki, mert itt az élet igen bizonytalan; 's a' levél hátára ezt is jegyezze fel: „ha az meghalt volna, a' kihez a' levél szóll, tessék küldeni N—hez, 's a' t.”

Rejtett szó:

Azoknak, kik ollyak, a' millyen én vagyok,
Monddhatom, terheik hogy felette nagyok;
Két betümből épült erősségeknél oh
Be sokszor kifolyt már a' három utolsó.

Jegyzet: A' 23-dik számbeli Mesé:
Író-toll.

Poti vára.

Az Odesszai Journálban most egy illy czikkely találtatik G... aláírással: Poti vára, mellyet a' győzedelmes Oroszok éppen most vettek meg, erősségére, 's nagyságára nézve sokkal tsekelyebb, mint fekvésére nézve, mellynél fogva a' Phasis, vagy Rion torkolatját védi, melly a' legnagyobb folyó ezen vidéken; Imeretián keresztül foly, és azután Mingreliát Gurieltől elválasztja. — A' Törökök ezen várat F a s c h n a k nevezik. Ez tsak egy négyszegű magas lövő-ablakos köfalból áll; a' szegleteket nagy falazatok kerítik, mellyeket sem tornyoknak, sem bástyáknak nem nevezhetni. Ezen erősségek igen rendetlenek, 's nem arra valók, hogy sokáig leheszen védelmezni. Midőn én Martiusban 1819. ezen várat meglátogattam, 5—600 emberből álló őrizete volt, kik közül sokan familiástól voltak. Ezen katonáknak nagyobb része kis kereskedést űz dohánnyal, kávéval, viasszal,

mézzel, gyapottal, festékekkel; vassal, 's a' t. A' kikötő helyben akkor valami 15 bárka állott. — A' vár egy föld-karajon fekszik a' Phasis, tenger, és Palliastume tava között, melly tó három kis folyó Palliastume, Dedarbera, és Motapoa által 10 verstnyire a' vártól délszak felé a' tengerbe ömlik. Keletre 9—10 verstnyire ezen tó egy tsatorna által öszveköttetik a' Phasissal, 's így Poti egy szigetben fekszik. Ez iszapos, valamint a' tó környéke, és a' folyó' jobb partja, minthogy vízáradáskor ezen egész vidék víz alatt áll. Kalé Khopia mellett Potitól tsak 8 - 10 verstnyire vagyon. Ezen két folyó' torkolatja között is a' föld lapályos, nedves, ingoványos, és egészségtelen. — Poti a' szigetnek a' Phasishoz legközelebb lévő végén fekszik; a' vár és folyó között van a' külső város, melly valami 100 házból áll; ezen házak fából ékesen lévén építve, és tseréppel fedve, kedves tekintetet mutatnak, ha az ember a' folyó' közepéről nézi, egy nagy mező-város színét mutatják. Az útszák felemelt 's kövel kirakott gyalog-utakkal fel vannak készítve, mellyek mindég tiszták. 1820-dikban majd annyi Kalmár-bolt volt, a' mennyi ház, és mindenütt lehetett találni dohányt, pipát, dohány-zatskót, toplót egy szóval minden pipa-szert. 9—10 kávéház volt, de tsak 4 kenyér-sütő. A' halászat a' Phasisban, hol igen jó halak vannak, Potiban a' Törököknek bő jövedelmet szerezhetne, ha a' restség őket ettől nem gátolná. A' vidéken is sok vad találtatik, mel-

lyet a' Törökök tsendeszen szaporodni hagynak. — Potinál nints bátorságos rév a' nagy hajóknak, és a' Phasisba való béevezés a' sok sziget, és záton miatt nehéz; de a' Török keskeny hajók könnyen béeveznek; 's illyenek a' hajózás idején mindég vannak egynehányan a' kikötőhelyben, hol nagy hajók is elférnének, ha bényomulhatnának a' bemenetelnél. Ezen hajók tartják fent a' közösülést Trebisond, Batume, Suchum Kalé városokkal, 's más helységekkel az Abasok' partjain; némellyek még Synopebe, 's Anapába is elmentek. Ez előtt itt nagy rabszolgakereskedést űztek. — 1770-dik esztendőben Gróf Turtlehen General-Major a' várat megszállotta; akkor a' várőrizet 900 Jantsárból, és 50 ágyúból állott. 1809-dikben az Oroszok ismét megszállották, és bévették. A' várívás majd 3 hónapig tartott; az Oroszoknak tsak 1000 katonájok vólt, 's egynehány Kozák; és ostromló ágyújok tsak egyetlen egy vólt, 's annak isa' talpát elrontották a' Törökök. Még sem tarthatta meg soká a' várat az őrizet, melly majd olly számos vólt, mint a' vár-vívók, 's azon kívül eleséggel, 's hadi szerekkel jól felkészülve. Az általadás után a' várban 34 ágyút találtak. Az 1812-diki békeségben ezen vár vissza adatott a' Törököknek. Potitól délszak felé 20 verstnyire foly a' Subza vize a' tengerbe, 's ezzel, és Motapoa folyóval formálja Tsivisáro szigetét, melly egy 6000 Törökből, Abasból, és Legsinből álló seregnek megverettetéséről

hiressé lett. Ezen tsapat Batumehől a' Gróf Tortleben által megszállot Potibeliek segítségére akart menni. — Poti fekvése az ezen vidéki kereskedésre nézve nagy betsű. Az Oroszok már régóta a' Phasion által hordanak eleséget az Imeretiai seregeknek.

Statistikai Jegyzések.

Egy Parlamentumi oklevél szerint Nagy Britanniában 1797-dik esztendőben polgári Tisztviselők voltak : 16,267 ; 1719-dikben : 24,414 ; 1727-dikben : 22,912. Ezeknek fizetése 1797-dikben ment : 1,374 , 561 font Sterlingre ; 1819-dikben : 3,167,441 f. St. ; és 1827-dikben : 2,788,907 font St.

Londonba 1823-dikban Theát bévittek 24 milliom font St. árut ; 1826-dikban 30 milliom font St. árut ; és 1827-dikben majd 40 milliom font St. árut.

A' Német, és Spanyol gyapjunak Angliába való bévitele (valamint a' New-Times-Ujság mondja) úgy áll, mint 11 : 1-hez. Ezen Ujság olly vélekedésben van : hogy ha a' Spanyolok a' Németek' példáját követnék, és gyapjujokat megtisztítva, 's mineműségökre jól felosztva küldenék, sokat árthatnának az éjszaki gyapju kereskedőknek. (Meg kell jegyezni, hogy a' Külföldiek előtt a' Magyar országai gyapjú is német gyapjú nevezete alatt ismértetes).

A' Kronstadti kikötő helybe a' f. e. Sep. 4-dikéig 974 hajó; és a' Rigai Aug. 30-dikáig 800 hajó ereszkedett bé. Az első kikötőhelyből ugyan azon időig kivezett 831, a' másiktól 822 hajó.

Kettős Viadal.

Toulon mellett a' minap nevezetes kettős viadal ment végbe Garneray Francia Királyi Képiró, és Reynouard hajós Kapitány között, mellynek ezen okát adják: Garneray eme' Kapitány' hajóján Móreába küldetett vála, hogy a' Navarini kikötő helyet, és az ott történt híres tengeri ütközetet fesse-le. Ütközben a' Képiró felette meglegedetlen volt a' Kapitány' bánásával, és mind a' ketten egymás ellen igen felboszongva, — a' képiró betegen — térének vissza Toulonba. Garneray itt igen tüzes hangon panaszkodott: hogy a' hajón töle megtagadták a' szükséges segedelmet; 's e' miatt őtet Reynouard bajvívásra kihivta pistora, noha még a' Festő beteges volt. Garneray lőtt először, és a' Kapitányon halálos sebet ejtett; ez még is lőtt kétszer, de a' Képirót nem találta.

A' külföldi' betse.

Az idei Liptsei (Leiptzigi) vásáron sok Orosz selyem, és gyapju szövetek igen jó

áron elkeltek; nem is tsuda; mert azok valószággal igen finom készüleetűek voltak, többnyire a' Moszkvai fabrikákól, honnét néhány fabrikás 100,000 Rubel árú portékát küldött a' Liptsei vásárra. Ez mind semmi; hanem történt itt, hogy két kereskedő lopva kereskedőnek adta ki magát, és mind a' kettő drágán eladta portékáit; elfogták őket későbbben, és kisült, hogy minden portékáik többnyire ott helyben készítették. (Azt mondja egy Irónk: Valaki a' Margitai hegyen töltene meg két zsákot gombával; vinné p. o. a' Pesti piacra; egyiket nevezné Bétsi, vagy Párisi, a' másikat magyar országi gombának, amaz mind el kelne, ez pedig ott maradna; — és igaz.)

Levegőí ritkaság.

Skócziában Dumfermline-hez közel Aug. 12-kén igen nevezetes égi báború volt. Délután két fertály egyre szokatlan tikkasztó hévségben, hirtelen az ég setét fekete felhőkkel héborúla; majd azon egyszerre sűrű jég kezdé omlani a' megijedt, és reszkető lakosokra; hirtelen egymást éré a' villámlás, és a' nagy tsattogó dörgések között leütő égi tüzek még irtóztatóbbá tették a' látományt. Tsak fél óra múlva kezdének szüáni az electromi tsapások, uttánna kemény esső következék, melly estig tartott. De a' mi ezen égi háborut nevezetessé teszi, az: hogy a' sok nagy

jég között leesett egy olly darab jég is, melly 2 fontot nyomott, ez majd teke-forma volt, és teke-forma jég darabokból volt öszve-
rakva.

Maga' megtsalása.

Augusztus vége felé (így szóll a' Modenai Újság) Modenában illy különös történet ment végbe: Egy vendéghaj - (paróka) készítő, kinek elegendő vagyona volt az életre, már több esztendő előtt a' megtébolódásnak jeleit mutatta, de azt azután megörvosolták. Ő ezen időóta majd beszédes, majd szótlan gondolkodó volt a' társalkodásban, külömben könyörületes, és jótévő; de szerentsétlen története előtt néhány nappal mélyebb gondolkodó kezdett lenni, mint más-
kor, és midőn háló-szobájában egyedül volna, megmetszé gégéjét egy borotvával; és minden orvosi segedelem mellett is négy nap mulva meghala; de mennyire elbámúltak testének felbontásán, midőn a' szerentsétlen gyomrát arany, és ezüst pénzekkel megtömve láták! Találtak benne Velencei Zechineket, 50; és 72 darab aranyat, továbbá $18\frac{1}{2}$ Parmai Doppiót, 2 Luidort, 's 1 Genuai negyed Doppiót. Ezen tsumó pénz a' gyomrot, beleket, és a' tüdőt is annyira gyaladásba hozta volt, hogy neki abban is meg kellett volna halnia, ha a' megsebesítés nem történt volna is.

A p r ó s á g o k.

A' mult esztendőben új-Déli-Válezbe 3801 férjfi, és 502 asszony gonoszlévő érkezett; kik oda, mint szállók, küldették.

Ama' híres szerentsétlen tengeri utáznak, La Pérouse Urnak, és Massillon híres egyházi szószóllónak, szülő városaikban Albi-ban, és Hyéres-ben (Franciaországban) emlék-oszlopok állittatnak.

Rivaroles Grlisnak egy ágyugolyóbis elvitte egyik lába-szárát. A' Nervindeni ütközetben a' helyébe tett fa-lábát is elvitte a' golyóbis. „A' bolondok, így szólla tsendesen, nem tudják, hogy még hat illy lábom van készen a' poggyásom között.

Rejtett szó:

Nevem míg együtt van, illik tsak a' főre;
De két betűm nélkül alább a' tsipőre;
Az első pár nélkül nem gondolkozhatnál,
Másik nélkül nyujtva utszát nem rakhatnál;
Végső egy pár betűm táplál sok ezeret,
Pedig kis érczetske; kivált asszony szeret.

B. M.

Jegyzet: A' 24-dik számú Rejtett szó: Kövér.

Hazai Művészség.

Hazafiúi örömmel jelentjük, hogy T. T. Ponori Thewrewk József Magyarországi 's Erdélyi hites Ügyész Úr; minekutánna a közönségesen ismert eredeti nemzeti Művész-munkája, a „Magyar Pantheon,” melly a' múlt ditső Országgyűlés' emlékezetére van intézve, szép izlésű 's a' műveltség' terjedésében gyönyörködő Naggyaink' betses részvételek által hová tovább segítettik: — egy, több esztendők előtt hasonló kigondolt nemes céljának nem megindításában, mint inkább sebessebb folytatásában fáradozik. Tudnillik, egy nemzeti művész munkát igyekezik szentelni a' két Testvérhaza' élő vagy kihalt azon Fijainak emlékezetekre, kik tollokkal, vagy más akármí jeles módon a' nemzeti tsinósodásra befolyással voltak és vannak.

A' kiadó Úr ezen második művész-munkájának, melly amannakszép testvére, „Magyar Galeria” czimet adott, és ebben

is, valamint amabban, a' kijött, vagy kijö-
vendő személyek' köre, vagy rézre metszett
hív képeik, kéziratmásaik, nemzetségi cí-
mereik és rövid pontos életírásaik jelennek
meg. Hogy pedig a' magyar nemzet' dicsősé-
ge külföldön is hirdettessék, a' kiadó Úr az
életírásokat a' magyar textus mellett, német
nyelven is fogja közleni.

Mi úgy hisszük és érezzük, hogy mind
a' „Pantheon” mind a' „Galeria” ártatlan, de
igen sikeres eszköze a' szép művészet' gyara-
pitásának köztünk; ezért mind a' kettőt a'
nemes-gondolkozásu nemzet' hatalmas párt-
fogásába szívesen ajánljuk. Mellyet ha a' kia-
dó Úr megnyerni Szerentsés lesz, szabad
reménylenünk, hogy buzgó aránnya' szerint,
a' két magyar Haza' szebb fíjait is metszé-
sekben és leírásokkal egykor közre ereszt.

Fejér Kotsi.

Párisból Sept. 6-kán így írnak egy, mos-
tanság béhozott új kotsiról: „Egynehány
nap óta estvéként számos csoportok gyüle-
keznek a' Sz. Antal külső várostól Sz. Hono-
rius-ig a' piacra, hogy megsejmeljék, 's
összehasonlitsák a' „Fejér Asszony” ne-
vezetű új kotsit az Omnibus nevű kotsival,
melly egy hónap óta hozott bé (mind a'
kettő béres kotsi, mint a' Fiake). Mikor az
Omnibus először megjelent, egész újság
volt; de amaz egész tsuda a' valóságos szép

ízlésű készülete, 's ékessége miatt. A' kotsi felső borúlatá igen szép fejerre van festve, és annak hátulsó oldalán igen gyönyörű ízléssel a' Fejér Asszony (Dame blanche) nevű Operából, mellyet Boyeldieu készített, egyes Jelenések vannak lefestve, azért adtak a' kotsinak is illy nevet a' feltalálói, és részes tulajdonosi. A' kotsi bakja alatt egy muzsika-eszköz van béalkalmaztatva, melly a' legkedvesebb áriákat zengi ezen Operából. Minthogy a' Dámák az eddig való béres-kotsiknál azon panaszkodtak, hogy a' kotsiba lépéskor a' léptsön könnyen bémotskolhatják ruháikat, itt arról is gondoskodtak, és valószínűs garádits van készítve három léptsöböl, és bizonyos korláttal. Az ajtó nem kifelé nyílik, hanem a' kotsi teteje felé felemelkedik. A' kotsik belől Skócziai matériával ki vannak verve, és tükrökkel felkészülve, hogy a' kilépéskor a' Dámák a' netalán rendetlenül álló ékességeiket rendbe szedhessék. Három ló húzza, és ezek is a' hámokkal együtt mind fejérek, és toll-bokréta ékesíti őket. A' kotsisok fejer-bőr sipkát hordoznak, és paszomántos fejer liberiát. Ezen kotsik' száma előképpen 15-re határozottatott, de majd többre is szaporodik. Rövid nap alatt a' közönség' használására kiállanak. — Az Omnibus kotsik' száma is előre csak 12-öre volt téve, 's most 100 van. Egy egy illyen kotsi hétköznap 50 frankot keres (a' költségeken kívül,) Vasárnap pedig 100 frankot; tehát a' 100 kotsi naponként 5000 frankot keres az Actiásoknak.

Nápoleon' orátori tehetsége.

Franciaországban a' Respublika idejében minden ágbán igen híres Szószóllók voltak. Bónapárte valamint legnagyobb hadi Vezér volt akkor, úgy legjelesebb orátor is a' tsatamezőn. — Igen nevezetes azon Proclamatiója, mellyet 1796-dik esztendőben April. 26-dikán Olaszországban Alba mellett katonáihoz intézett. — Midőn később Sz. Ilona szigetén egy nap azzal mulatná magát, hogy az ármádához intézett Proclamatióit olvasgatná, a' többek közt ez annyira megindította őtet, hogy hangosan így kiáltana fel: „És ezen emberek azt akarták mondani, hogy én nem értenék az íráshoz?!”

A' három jó-barát.

Három Arabs együtt vetekedett az eránt, hogy ki legyen legnagyobb lelkű, legnemezebb szivű hazafiai között. Egyik azt állítja, hogy Abdallah, Mahomed' rokona, a' másik Kaisnak, Szaad' fiának, a' harmadik Arabahnak adá az elsőséget. Egyik sem akara engedni, míg végre egyik azt tanátsolá; hogy tegyenek próbát, s ez határozza el a' vetekedést. Mindeniknek a' maga jó barátjához kelle mennie, és tőle segedelmet kérnie, hogy meg lehessen tudni, mennyit kész érette tenni. Az első Abdallah-hoz mene, ki éppen akkor akara felülni a' tevére, hogy elútazzon, és már

egyik lába a' kengyelben volt. „Rokona a' Prófétának”, így szólla hozzá, „én útban vagyok, és szükséget szenvedek”. Abdallah mindjárt vissza húzá lábát, oda adá barátjának a' gazdagon megterhelt tevét, és tsak arra kérte, hogy azon kardra viseljen jó gondot, melly a' nyergen függ, mert azt Alitól, Mahomed' vejétől kapta örökségül. Az ő barátja találá a' tevén néhány selyem ruhát, és 4000 darab aranyat; de az Ali kardja legdrágább volt. — A' másik Kais-hoz mene, a' maga jó barátjához. A' rabszolga kérdé tőle: mit akar az Uránál? „Én útban vagyok”, felelé a' jó barátja, „és nints pénzem”. A' rabszolga azt mondá, hogy ő nem költheti fel Urát, és 7000 darab aranyat ada neki, azt tévén hozzá, hogy tsak ennyi van most a' háznál. „Hanem menj tova a' teve örzökhöz”, ezt tevét hozzá, „és adass magadnak egy tevét, és egy rabszolgát”. Midön Kais felébredé, és neki elbeszéllé rabszolgája, mit tselekedett, szabadon bocsátá ötét, és így szólla hozzá: „Miért nem költöttél fel? Én még többet adtam volna jó barátomnak”. — A' harmadik éppen akkor találá jó barátját, midön az a' templomba akart menni. Két rabszolga vezette ötét, mert igen öreg volt, és már nem láthatott jól. Alig mondotta el neki baját, Arabah elereszté a' rabszolgákat, össze tsapá kezeit, és panaszolkodott szerentsétlenségén, hogy éppen most nints pénze. „Vedd el legalább két rabszolgámat, barátom,” így szólla, „és add el őket”. Az em-

ber ezt nem akará megtenni; de Arabah azt erősíté: hogy ha el nem veszi őket, ő szabadon botsátja. Itt állva hagyá a' rabszolgákat, és kezén mászva mene a' falhoz. — „Arabah legnagyobb lelkűen tselekedett a' három barátaink között”, így szólla a' három vetekedő egy hangon, midőn a' nyert ajándékokkal vissza térének.

Statistikai Jegyzés Haytiról.

A' legújabb Haytibeli Schematismus szerint, az Országlőszék négy könyvnyomtató sajtónak ad dolgot. Port-au-Prince-ben a' nemzeti könyvtár hetenként 3 nap mindennek nyitva áll. A' Haytibeli szabad Kömivesek Egyesületének Nagy Protectora maga Boyer Praesidens. Ezen Tiszti könyvben, valamint az előbbieken is, le van írva minden Tisztviselő' ruházatja a' rangja, és hivatala szerint, mellyben van. A' nemzeti Képviselőknek kék mentéjük, fehér pantalon nadrágjok, tarka övök, strucz-tollok, arany medályok; és aranyos kardjok van. A' gyász' ideje is meg van határozva: a' férjért egy esztendő hat hét; a' feleségért hat hónap; az annya' testvériért 's annak feleségiért 3 hét; az atya testvériért 14 nap.

Erköltsi oktatások.

Az ember rendeltetése az, hogy az igazságot megismérje, a' szépet szeresse, a' jót

tselekedje. — Az ember egy gyarló nyomorult teremtmény; azt maga megisméri, ha jól megfontolja, — és még is ismét nagy derék teremtmény, mivel azt megisméri, hogy gyáva. — A' maga gyengeségének megismérése erőt mutat; tudatlanságát általlátni, böltséget jelent. — Többnyire csak azért meglegedetlenek némellyek a' magok sorsokkal, mivel szörnyű, fonák, chimera gondolattal vannak másoknak boldogsága felől. — Ezen életnek boldogságát négy dolog teszi betsesé, és tökéletessé: egészség, a' lélek' nyugalma, a' szerentse' javai, és egyenes szívű barát.

A' Vesuvnak fő tűzhelye a' tenger alatt látszik lenni.

Midőn a' Vesuv 1804-diki Octoberben meglehetősen dühösséggel hányta ki a' tüzes szereket, a' Nápolyi kikötőhelyben egy ott álló Angol linea-hajó a' tűz-lövellés idején meg akará változtatni állását. A' vasmatskák közül egyik olly tűz-melegnek találtatott, hogy a' matrózok alig mertek hozzá nyulni. Ezen környülállás nem azon véleményre viszi-e az embert, hogy talán a' vulkán' fő tűzhelye a' tenger alatt légyen?

A' Tsuvások.

A' Kazáni, és Benburgi kormányzékben Orosz birodalomban van egy népség, melly

Tsu vás, vagy is inkább Tsuhás-nak nevezetik; ez 200,000 főtől fizet adót. Többnyire 1723-dikban a' keresztény hitre térítetett, 's lassanként a' földmiveléshez szokott. A' Tsuhások' imádsága nevezetes, rövid volta miatt; az étel előtt tsak ezt mondják: „Isten, adj kenyeret!” és asztal után: „Uram, el ne vess engem!” Az esküvésről semmit sem tudnak egymás közt; de ha a' Törvénszék előtt valakinek meg kell eskünnie, egy falatos kenyeret, adnak a' szájába, 's ezt mondatják vele: „E' nélkül legyek, ha hazudok.” Az ezen nemzetbeli új katonának keresztbe tartott kardokra illy kenyeret, és sót tesznek.

(Az Európai tsinos Nemzetek menyreföldre esküsznek, 's még is hányszor megszegik erős fogadásaikat? — hányszor hazudnak? !)

Rejtett szó:

Nem viselik mostan, de viselték régi Apáink;
Első hárma edény; tele van vég-hárma magokkal,
Olyan földi gyümölts. Mind öszve tsak öt betű, két tag.

Jegyzet: A' 25-dik számú Rejtett szó: Főködő.

Isméretes volt-e Amerika a' régiek előtt?

Már több esztendő előtt amaz isméretes utazó, Sieber Vilhelm Úr, egy kis Értekezésben igyekezett megmutatni, hogy Amerika nem lehetett isméretlen a' Phoeniciaiak, és Görögök előtt. (Ezen tárgyról találtatik a' mult esztendei Hasznos Mulatságoknak egyik darabjában is egy, több okokkal támogatott vitatás). De miért nem háramlott reánk valami tudósítás ezen isméretről? ez olly kérdés, mellyre többféle véleményekkel lehet felelni, de tellyes megnyugtatóssal nem lehet megfejtteni. Több theoriai, átaljában elfogadható okai között az emlék-jeleknek, és felírásoknak töredékeit hozza elő, mellyeket egy nyugot-Indiai szigeten nem régen találtak, és nyilván Görög eredetűek. Most a' Weimárban megjelenő új közönséges Geographiai Újság, XXV. kötet, 7-ik darab, 1828. a' 218-dik lapon, a' Bogotai

közönséges Újságra, és a' Journal des Voyages et archives géographiques - re, Dec. 1827. útasítván, az előbbi állítást ilyen új bizonyossággal támogatja:

„Monte-Videótól nem messze egy Plántáló, midőn földét miveltető, egy bizonyos sírköre talált, mellyre előtte ismeretlen jelek voltak vésve. Ő ezen követ, melly egy köfállal bérakott kis gödröt fedezett, felemelteté, és találta benne két régi kardot, pánczél, és paizst, mellyeket a' rozsdá nagyon megromgált, és egy nagy széles föld - edényt (Amphorát). A' Plántáló mind ezeket, 's még a' követ is Monte-Videóba viteté, és noha az idő mostohasága sokat ártott, 's nem is igen nagy gonddal vették el a' követ helyéről, még is jól lehetett rajta a' következő szavak' töredékeit olvasni: UJOU TOU FILIPP... ALEXAN....TO.MAKEDO....BASI.....ENTO..TOP...PTOLEM...., mellyeket könnyen kiegészíthetni e'képpen: τοῦ τοῦ Φυλippyου, Αλεξανδρου τοῦ Μακεδονίων βασιλεως, επι τῆς ἐξήκοντα και τριτῆς Ολυμπιαδος ἢ εν τοῖς τόποις Πτολεμαῖος, — az az: „Sándor', Fülöp' fia', Macedóniai Király' uralkodásának idejében, a' 63-dik Olympiasban (Krisztus születése előtt 524—520. esztendőben) volt ezen vidékeken Ptolomaeus'. — A' többit lehetetlen volt kivenni.

Egyik kard' markolatján egy férjfi' képe volt, mellyet Nagy-Sándornak tartottak, és a' pánczélon igen derék munka volt. Ez Achillest ábrázolja, ki Hector' testét Trója' körül

vonszolja. Ezen emlék-sírnak, és tárgyaknak, melyek benne találtattak, felfedeztetése után, világosnak látszott, hogy valaki, Aristoteles-sel egykoru, a' Brazíliai földet megásta. Arra a' gondolatra lehet vetemedni, hogy ezen Ptolomaeus Sándor' hajós vezérei közül volt, és hogy a' nagy Oceánon (így nevezték a' régiek azon tengert) a' nagy szélvész ötlet megragadta, a' Brazíliai partokhoz vetette, 's itt ő a' szóban forgó emlék-jelt állította, hogy emlékezetben tartsa a' messze-földre lett útazását. Minden esetre ezen dolog a' Régiségek' fürkészőinek legnagyobb figyelmét megérdemli ezen országban".

Itt az tetszik különösnek, hogy a' fellebb említett töredékek deák, és nem görög betűkkel adatnak elő. De abból csak nem következik, hogy deák betűkkel lett volna a' köbe bémetszve ezen írás. Talán a' ki először ezen töredéket a' köről papírosra vitte, 's így a' világgal megismértette, azért tette szántszándékkal ezen változást, mivel az Olvasóji nem annyira értettek a' görög betűkhez, mint a' deákhoz; vagy talán a' Bogotai Újság' nyomtatója, akár mi okból, talán, mivel nem voltak görög betűji, ezeket Rómaiakkal tserélte fel? —

Lapeyrouse' nyomairól.

Egy Új - Dél - Válezi Újság némelly új tudósításokat közöl azon expeditióról, mely

Lapeyrouse' hajó-törése' nyomainak felkeresésére küldetett. A' szigetet, hol ezen híres ember hajó-törést szenvedett, Manicolo, vagy Vanicoló-nak hívják, melly egy a' Salomon szigetei közül. Az Astrolabe, és Boussole nevű hajók ezen szigetnek dél-nyugoti partjainál veszték el. A' szigetnek öreg lakosai azt beszélték: hogy a' hajók egy szélvészes éjszakán egy kőszálhoz ütődtek. Egyiknek emberei mind oda veszttek, a' másiktól néhányan megszabadultak. De midőn ezek a' parthoz vergődtek, sokat megöltek közülök a' lakosok, mert fejr-lelkeknek (ördögöknek) tartották. De minekutánna meggyőződtek, hogy ezek is halandó emberek, megkimélették azokat, kik a' népnek első dühétől megmenekedtek. Ezek a' hajó' romladékiból egy tsónakot tsináltak. Dillon Kapitány látta azon helyet, hol ezt készítették. Ez kész lévén, mindjárt elmentek rajta Manicoloból a' többiek, tsak ketten maradtak ott. Amazokról semmit sem hallottak többé. A' lakosok azt állítják, hogy míg ezen Francziák a' szigeten voltak, mindég a' napot nézték, és arról tettek arányzásokat. Hat esztendő előtt még élt azon két ember; de az egyik a' lakosokkal táborba ment, hol az ő felekezete meggyőzettetett; a' másik három esztendő előtt halt meg Manicolóban.

Fabvier Obester.

Toulonból Sept. 9-dikén így írt egy előkelő ember: Fabvier Obester öt nap

előtt érkezett ide Emulatio nevű hajón, és azonnal a' tisztulásra rendeltetett veszteglő házba vitetett. Én Francia országról némelly tudósításokkal kedveskedtem neki, és azt hittem, hogy kedves lesz előtte, ha illy hosszas távul léte után valamit hallhat jó borátjai felől. Ennél fogva béli jelentetém magamat nála és azonnal a' veszteglő házba menék, hogy az Obesternek kijelentsem vissza jövetelén való örvendezésemet. A' veszteglőházból egy matróz mindjárt hírül adá neki megérkezésünket; 's néhány minutum mulva láték egy katonát majd egészen fehérbe öltözve, és napkeleti főrevalóval, az udvarra kijöni, vagy inkább ugrani; — Fabvier Obester volt. A' beszéllő szoba' rostélyáig jöve, igen bárátságosan köszöne nekünk, és látogatásunkat megköszöné. Soha sem láttam delibb bajnoki, 's egyszer'smind szelidebb ábrázatot; soha több kellemetességet ugyan annyi vadsággal egyesülve. — Ugy látszik, hogy az éghajlat sem egészségének nem ártott, sem izomosságát nem fogyasztotta. A' majd meztelen karja az ősi bajvivókhoz hasonlít; vastag, és borzos bajusza alsó ajkáig leér, és minden vonásait bizonyos mord színbe öltözteti; de azt a' szávának szelidsége kellemetessé teszi. — „Nohát, így szóla hozzám, hogy van a' dolog, megyen — e az expeditió után több segedelem?” — „Már készítik a' harmadik osztályhoz megkívántató szereket; — de az Obester Urat nem vártuk most ide.” — „Külömbféle képpen ítélnek a' dologfelől,

távulról, 's úgy is egy kevéssé körül kell az embernek nézni Franciaországban. . . . Nekem még 20 napot kell itt töltenem a' veszteglő házban, 's azután mindjárt Párisba megyek." — „Minden esetre nyugodalmat érdekel az Obester annyi fáradságos szolgálatja után." — „Én semmi különös szolgálatot nem végeztem; tsupán magamat valamenyire ismét hajlékonyabbá (virgonczabbá) tettem. Ha Párisba megyen az Ur, emlitsen engem barátaim előtt; de én nem tudom megnevezni mind őket; hanem mondja meg az Ur nekik, hogy én el nem felejtettem őket, 's reménylem, hogy mentől hamarább megláthatom." — Ezzel elbúcsúztunk az Obestertől, és ő eleven fővel-való intéssel (nem hajtással) ajánlá magát, midőn napkeleti módra kezét szívére tévé. Ezen veszteglő ház igen éktelen, motskos; a' rostély igen rosszul van készítve, úgy hogy a' beszéllők alig láthatják, és alig érthetik egymást, ha csak nem kiabálnak; ez, és a' matrózoknak közel lévő tsevegése, melly két ízben is félbe szakasztá beszédünköt, kényteleníté abba hagyni mulatásunkat."

Levegői hajós.

Ama' híres Green nevű Angol levegői hajós Sept. 2-dikán Canterburyban tette a' 102-diki levegői útazását, Robertson Aszszony' tarsaságában. $2\frac{1}{4}$ Angol mértföldnyi

magasságra ment fel. öt fertály óra mulva kibotsáta egy kevés gázt a' golyobisából, és valami vastag felhőbe ereszkedvén, 's meg nem tudván különböztetni, hol legyen, majd a' tengerbe bukott levegői golyobisával együtt. Azért leszállását siettetvén, szerencsésen Bonington mellett egy rétre szállott-le. — Doverben pénzt gyűtöttek öszve, hogy Green Ur a' tsatornán által repülhessen (Francia országba). 43 esztendő előtt Lunardi és Jeffrey meg is tették ezen utat; hanem azóta több új próbák füstbe mentek, és szerzőiket veszedelembe ejtették.

Green Ur valóban Sept. 8-dikán Doverben 103-dikszor emelkedett fel a' levegő vidékére. Minthogy kihirdette vala, hogy a' tsatornán által akar repülni, igen sok néző gyűlt öszve. 11. órakor kezdődött a' golyobis' megtöltése; 1. óráig igen szép idő volt; sok tsinos öltözetű emberek voltak a' tengert el-lepő tsónakokban. A' Délnyugoti szél fujt, melly esőt hozza 's az $3 \frac{1}{4}$ óráig tartta. 4. órakor felüle Green Ur a' tsónakba, bizonyos Pearce nevű Urral, 's tsak hamar felemelkedék. A' mintlátszott, Ramsgate, és Margate felé tartott; de a' kemény szél miatt tsak hamar eltűnék a' szem elől. 6. órakor olly jelentést hozának, hogy a' levegői hajós Kingsdown-ban szállott a' földre (Dovertól mintegy 6. német mértföldnyire). — Jelen voltak Doverben a' többek közt: St. Alban Hg és Herczegné, Sandwich Gróf, kísérvőivel, Sir Ashley Cooper híres Seborvos, 's a' t.

Statistikai Jegyzések.

Miller Generalisnak emlék-írásában, ki déli Amerikának a' függetlenségért viselt háborújában magát megkülömböztette, illy előadások találtnak az Amériikai új Státusoknak, és azok' fő városainak népességéről. Rio de la Plata (vagy Buenos-Ayres) Respublika, 6000,000 lakos; Buenos-Ayres fő város, 100,000 lakos. — Chili, 1,200,000 lakos; Santiago főváros, 40,000 lakos. — Peru, 1,736,900 lakos; Lima főváros, 70,000 lakos. — Bolivia, 1,200,000 lakos; Chuquisaca fő város, 18,000 lakos. — Kolumbia, 2,711,300 lakos; Bogota főváros, 60,000. — Mexikó, 8,000,000 lakos; Mexikó főváros, 170,000 lakos — Közép-Amerika, 1,700,000 lakos; Guatimala fő-36—40,000 lakos. — Brazília, 4,000,000 lakos; Rio Janeiro főváros, 200,000 lakos. — Paraguay, 500,000 lakos; Assumption fő város, lakosa nints tudva.

Rejtett szó:

Télben tapodjuk, ha egész,
A' víznek szép gyermeke:
Fő nélkül fel nem éri ész,
Nem szükség ott az eke.

Jegyzet: A' 26-dik számú Rejtett szó: Üstök.

Igazítás: Előbbi Mul. 201 lap. 10-ik sorban előtt szó után kimaradt: kigondolt; — úgy a' másik lapon, 17-ik sorban fíjjait helyett olv. tájé-
kait; — a' végszó: ereszti.

Csermák' Emléke.

Csermák Antal jeles Hangművésznek eredeti Magyar Nótái nem csak a' két Magyar Haza, hanem a' külföld előtt is ismérteteseek. Ő a' magyar Musikusoknak-és a' mennyiben a' Nemzeti Nótáknak a' Nemzet Characterére is befolyások vagyon, az egész Magyar Nemzetnek tellyes ditsekedése lenne, ha mindenben különösen az italban jobban magára vigyázni, 's nagyobb mértéket tartani tudott volna. De a' hires Corellik, Daquin, Gebel, Haendel, Lulli, Marais, Mardini, Mathe-son, Mayr, Mondonville, Mozart, 's több külföldi remek, és bámulásra méltó Musikusok, jelesen Violinisták között is ott találjuk Ábel Károly Fridriket, ki a' bort mértékletlenül szerette, és ha valami munkához fogott előre mindenkor felhajtott egy butella Burgundiait: de azért még is fejedelmi Musikus volt, 's köz tiszteletben tartatott. a) Csermák

a) Lásd L'advocat Hist. Dictionar. Magyar kiadását.

nem annyira sokat ivott, mint gyengélkedő természete nem bírta meg sokat, 's neki a kevés is hamar megártott. Betsülöm én ötet minden gyengeségei mellett is; ő mint jeles Hangművész mindenkor Betsülést érdemel, bár mint Ember szerentsétlen, és valóban szánakozásra méltó volt is. Vonulhat el a fény mellett árnyékozat is, de mindenkor amaz tűnik szembe. Ubi plura nitent non ego paucis offendar maculis. Nam (a' mint ugyan csak Horátz mondja) vitiis nemo sine nascitur. Optimus ille qui minimis urgetur. — A' Genienek gyengébb oldalára inkább fátyolt illő vetnünk, mint sem ezzel azt is a' mi benne szép 's nagy, eltakarnunk. Csermák Veszprémben igen nagy szegénységben 's elhagyatott állapotban hálta meg. Tisztelői utóbb négy esztendővel Sirja felett kőből Emlék-Oszlopot emeltetének a' Veszprémi Temetőben illy Fellyül irással:

CSERMÁK ANTAL
TÖBB JELES
MAGYAR NÓTÁK
SZERZŐJÉNEK
PORAI FELETT.
KI MEGHALT
LI-dik ESZTENDEJÉBEN
OCTOBER XXV. MDCCCXXII.
A'
NEMZETI CSINOSODÁS
HEDVELLŐI ÁLTAL
EMELTETETT
MDCCCXXVI.

Mult 1827-dik Eszendőben a' Duna mentiben több jeles honni Muzsikuskok is halának el: mint, Arvai János Győrött, Paltsi Czigány Komáromban (kiről a' Magyar Kurir a' 42-dik szám alatt szépen emlékezik) és Bihari János Pesten. Bihari meg érdemelné, ha sirja felett a' Helybeli Muzsika kedvellők Emlék oszlopot emeltetnének!! Corelli Arcangellónak (+1730.) Rómában a' Sz: Péter Templomában vagyon az ő álló képe ezen fellyül irással „Corelli Princeps Musicorum” — Nagy ösztöne az élőknek a' megholtak tiszteltetése. —

S. G.

A' Zsizsik ellen javasolt juh-börről.

Egy gazda-ember történetből egy esz- közt talált fel a' Zsizsik elpusztítására. Ez t. i. nyárban egynehány juhok levágott, azoknak kiszáradt bőreit felhányta a' gabonapadlásra, és azokat egy idő mulva a' megdöglött zsizsikkal úgy tömve találta, hogy majd nehezek voltak tőle. (Ezt mi is közlöt- tük annak idejében). — Ezt én olvastam, és a' mult nyáron illy próbát tevék: Julius hónap első napjaiban (ekkor kezdi enni a' zsizsik a' búzát) a' rakás búzámra egy juh- bört teríték, gondolván, hogy a' zsizsik mind- járt a' bőrre siet, 's megdöglök; de a' go- nosz féreg ott hagyá a' bört, és a' búzát dö- zsölé. Több ízben utánna látek, 's két egész

hónapban, Juliusban, és Augusztusban a' bőr-
höz nem is nyult a' zsizsik; végre September
kezdetén, midőn a' zsizsik közönségesen elhagy-
gya a' búzát, és a' padlás fába, a' hasadé-
kokba veszi magát, ekkor kezdé a' hőr a'
hatalmát éreztetni. A' zsizsik olly sűrűn ösz-
vetsoportozott a' száraz hőrre, hogy három
iczenél több lett belőle. Mivel nem akartam
elveszését megvárni, egy nap négyszer hozat-
tam le a' padlásról a' bőrt, az udvar közepé-
re letétettem a' tyúkok elejébe, mellyek jó
ízűen felszedték. Ezen próbát hét nap foly-
tattam egymásután, és ezen idő alatt a' zsi-
szik a' búzából mind a' hőrre ment, úgy hogy
többé egy sem találtatott sem a' búzában,
sem a' hőrön, sem a' fa-hasadékokban. Közli
Dr. Pelg, Plébános. (A' Morva-Sziléziai Tár-
saság Irásaiból, 1828. Juniusban, 26. szám
alatt).

Levegői tűnemény.

A' Chelmsford - Chronicle így
rajzol le egy gyönyörű. éjszaki fényt,
mellyet Sept. 9-dikére virradó éjjel az Essex
Grófságban fekvő Chelmsford kis városban
szemléltek: „Emlékezetben van még, hogy
a' múlt esztendőben Sept. 25-dikén az éjsza-
ki tájakon olly nagy éjszaki fény látszott,
hogy p. o. Borehamban sokan éjfélkor jól
olvashatták a' nyomtatást. Azon éjszaki fény,
melly a' f. h. 9-dikére virradó éjjel nálunk

megjelenék, nem vala ugyan olly tündöklő, mint a' tavalyi, de még is köz figyelmet gerjeszte; és reggeli 3 óráig tarta, mellyre egy felette kemény égi háboru következék, úgy hogy még olyanra nem emlékezünk, és 3 órától 4-ig szakadatlanúl tartott; a' villámlások olly sűrűek voltak, hogy az egész levegő kék, és veres tűzfénybe volt borulva, egyszer'smind külömbféle oldalról majd hosszason ropogó, majd egyszerre nagyot tsattanó dörgések hallatszottak. Az épületek fenekeikből felemelkedni látszottak. Ezen levegői zűrzavart egy igen kemény záporesső követte, úgy hogy a' tsatornák mind megtelnének, és más nap reggel láták, hogy a' víz több helyeken az útszákról, és útakról mind elhordotta a' fővényt. A' hőmérő ezen háborgó éjtszakán a' 60 gráduson állott Fahrenheit szerint ($12\frac{1}{2}$ Reaum.) és a' barometrum a' $29^{\circ} 90'$ -ről a' $29^{\circ} 74'$ -re leesett; de az égi háboru megszűntével ismét előbbi magosságára felment. A' következett nap Sept. 9-dike meleg, és tiszta volt, és utánna való éjjel sok (úgy nevezett) tsillag-futást láttak".

Az Igazság-szerető.

Midőn Bertrand Asszonyság (kinek férje és familiája Sz. Ilona szigetén mindég megmaradt Napoleon mellett) az Olasz táborozásnak történeteiből Nápoleon' jelenlétében ezt olvasná: „Az első ütközet, mellyet Ná-

oleon kezdett, a' Lódi-i hídnál volt; ő itt nagy bátorságot mutatott, és Lannes Generálistól teljesen segítettett, ki utánna ment által a' hídon," így kiálta fel hirtelen Nápoleon: „Elöttem! előttem! ment Lannes által a' hídon, én csak követtem ötet; ezen hibát mindjárt meg kell igazítani!" Mindjárt tollat fogának, és a' papiros' szélén egy jegyzést tevének; 's erre Bertrand Asszonyosság bétevé a' könyvet.

A p r ó s á g o k.

Tiflisből Aug. 13-dikán írják: hogy Seki tartományban egy Normális iskolát állítottak. Bukhi város' lakosai nagy buzgósággal adtak össze segedelem-pénzt e' célra, és az Örmények, Bégek, 's más Muzulmánok rövid időn 2500 ezüst Rubel töke-pénzt gyűjtöttek össze. A' Normális iskolának felállítása egy olly tartományban, melyet Törökök laknak, kik mindég idegenek voltak a' tanítástól, új lépés a' déli Kaukazusi vidékek' virágzására.

Jul. 21-dikén reggel 9 órakor 15 minutumkor Sirván tartományban Samacha városban nagy föld-índulás volt; Aug. 7-ikén ismét másik, és 9-dikben harmadik.

A' Manchesteri és Liverpooli vas-út Angliában még két esztendő előtt kész lesz. Ezen út Liverpool városán keresztül a' föld

ra megvadulván, az emberekre akart rohanni, némellyeket meg is sebesített; bezzeg volt a' nagy sikoltás, tolongás! — De még több volt az, hogy eleinte néhány pohár sert adtak neki, azt ő felszívta, de le nem nyelte, 's most mind a' nézőkre fetskendezte orrából; a' szép kalapok, czifra ruhák mind megáztak.

Az Éj féli Újságlevél szerént egy Angol azon sok pénzbeli segedelmekre, mellyekkel több Hatalmasságok a' Görögöket gyámolították, azon észrevételt teszi, hogy Anglia sem maradott hátra. „Mi már, így szólla, ajándékoztunk Görög országnak egy Lordot, kinek már nem vehettük hasznát (Cochrane); egy Generalist (Church) kinek ők nem vehetik hasznát; és egynehány gőzhajókat, mellyeknek senki sem veheti hasznát.

Antisana kis falu a' Cordilleras de los Andes hegyeken (Amerikában) felette magas helyen fekszik, 13,500 lábbal feljül a' tenger színénél; és ezt tartják a' legmagasabb földnek a' világon, mellyen emberek laknak.

Rejtett szó:

Én jövődő mondó vagyok,
Kiáltásim igen nagyok.
Első felem viszketeges,
Végző ollykor kergeteges.

Jegyzet: A' 27-dik számú Rejtett szó: Jég, ég.

Vagy

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(29.)

Méltóságos Székhelyi Majláth
György Úrnak, Szent István Apo-
stoli Királyjeles rend' commendatori
Keresztesének, a' Tsászári és Apostoli
Királyi Felség' személyes jelenléte'
Itélő-Székbéli helytartójának, és
Udvari Tanácsosának, midőn Te-
kértetes, Nemes Hont Vármegye
Fő Ispányi Méltóságába, bevezet-
tetnék tiszteletűl ajánlá a' Kegyes
Oskolák' Rendje 1828.

Majláth! ditső Név a' Magyar Ég körén,
Látom, Körüled fény özön áradoz,
Melly új lövelléssel reményre
Gyűjtja Magyar kebelink' ütését.

A' nagyra termett Lélek emelkedik,
Felhőtlen égis szárnyaival, feléd
O tsillagos környék! 's habozva
Hinti haszont ragyogó világát.

Nap-is magasról önti le lángjait;
Enyhet mosolygó tsermelyeket hegyek
Szűlnék; vidítók a' platánok'
Árnyai; bérce az arany hazája. —

Te is Hazánknek ritka betsű Fia
Majláth' ditsőbbben fényleni hathatós
Lángal magassan kelte tetőkre
Munka között vetekedve törtél.

Fenn lengő Sasnak Sas Fia! érdemes,
Kit tiszta szemmél minden igaz Magyar
Tekéntsén, élte tükre lévén
Düstre feseltt betses életének.

Kitül tanuljon lenni nemes Szülők'
Nem kortsosuló Fajzata, nagy Nevet
És Hírt vadászván a' le ömlő
Izzadozás, 's jeles érdem által.

Kinek, sietvén nyomdokain, Hazánk
Hervadhatatlan tölgy koszorúiba
Áldást kötözzön: bár (sohajtván)
Illy Fiakat gyönyörű vidékem

Termesztne mindig! — Thesszala völgyei
Tán tsak, 's Quirinus halmai híresült
Bölsői a' nagy Férfiaknak?
Nem mutatott Anibált homokja

Dús Libiának? Hunnia nem szüle
Harczot vezérlő Hektorokat, kiket
Édes Hazájok boldogúltán
Lángadozó tűzök egybe gyűjte?

Leónidáink nem de, 's Perikleszink
Voltak? virágzott Pannoniánk igaz
Aristidekkel; most-is éltet
Nagy Neveket ki terült határa.

Majiáth! ezek között fénylik örök Neved:
Akár Posonynak diszlő vidékire
Nézzünk; akár szép Dáciiának,
Erdeivel koszorús, hegyére.

Amott-is, itt is messze ható eszed,
Pallással égő láng kebeled, tüzes
Munkával át kaptsolva, nyertek
El soha-nem viruló borostyánt.

Hallák Budának Székei bölts szavad,
Már Béts kíváná ritka tanátsidat,
'S a' fontos ügyek terjedését
Hangod után szereté ítélni.

Báltsen ki-nézett a' Haza Attya itt:
„Fel-kentt személyem, hogy ha ítélni kell,
Benned ragyogjon (mondta) Majláth,
O Te Atyád deli Vére, Mássa! —”

Méltán betsülték Áreopágjaink,
'S tapsolva láták érdemid' ékeit,
Első Királyunk szent Nevérül
Tündökölő aranyos keresztel,

Most Hont 'öröm közt olvadoz, és ölel:
Nyájas Remények' szellemi lengetik
Boldog jövődjét előtte
Illy jeles, illy szeretett Fejében:

Kit a' Kegyesség, és Tudomány nevelt,
A' szent Igazság karja, vezetgetett,
A' Virtus úgy szemléle mindég,
Mint Jegyesét, 's örökös sajátját.

O rajta! indulj győzni Reményeit,
Emelje a' Hír szárnya tovább, tovább
Nagy lelkü tettid: míg leendesz
A' nap alatti világ' Tsodája!

Jallosits András,
Kegyes Oskolák' Rendjén lévő Tanító
Kalotsán:

Doctor Gall.

A' minap hala meg Dr. Gall, híres Koponya-fejtegető, Páris mellett mezei jószágában, ki végrendelésében meghagyta: hogy halála után feje elvágattassék, illő módon elkészíttessék, és Koponya-gyűjteményébe tétessék. Ez meg is lett; a' feje sok nézők jelenlétében kifőzttetett, 's úgy tagokra szellett. Minden jelenlévők megtsalatkoztak a' koponya felől való várakozásokban. Azt gondolták, hogy Physiologiai munkái, és vigkedvű gondolatai után koponyája, és agyvelője az ő tanítása szerint lesz formálva. De több nevezetes eltéréseket lehetett látni. A' homlok üregei igen mélyek, és a' koponya felette vastag, úgy hogy e' miatt annak belső ürege igen szűk, 's ennél fogva az agyvelő kissébb, mint szokott lenni. A' koponyának külső szegletességei koránt sem felel-

tek meg a' belső részének. Sokan kívánsik tudni, miként fogják magyarázni ezen különös tüneményt a' Gall' tanításaihoz ragaszkodók. — Gallnak igen bő tapasztalása volt, és sok pénzt szerzett; de sokat is költött, kivált az evésre, ivásra, és a' megkedvelt dolgokra. Montrougeban mintegy 4—5 holdnyi mezei jószágot, 's egy szép erdőt két vett. Erre nagy summákat eltékozlott; és csak az ő általa készítettett kert maga egyedül 100,000 franknál többbe került neki. De nem is hiába; mert a' terméketlen földről a' legszebb gyümöltsöket szedte, a' mit csak látni lehet. A' földnek megjavítására egykor csak egyetlen egy nap 20,000 frank árú trágyát vett meg. Ezen kívül Montrouge-ban egy kis vadas-kertet is tartott.

Levegői hajózás.

Folyó esztendei Augustus 17-kén Garnerinn leányzó a' már az előtt egy hónappal kihirdetett levegői-hajózását Brüsszel városában, nem a' legkedvezőbb időben véghez vitte. Garnerinn egy fűzfa vesszőből font, és az irtóztató levegői golyóbishoz megkötött kosárba, melly néki tsónak gyanánt szolgált, ült. Azon pillanatban, mellyben a' golyóbis felemelkedni, és a' felhőkbe eltűnni kezdé, azonnal a' kosár a' nézők' borzadására elválék a' golyóbistól, és menykö sebességgel 60—80 lábnyig egyenes lineában a' föld

felé zuhant. Lerohonásában még is végre kifeszült az esés ellen készített ernyő, melly az esés' sebességét némű-néműképpen meggátolta. Két, vagy három nagy oldalos ingadozás után a' kosár egyenes arányzatba jöve, és Garnerin leányzó 3,600 lábnyi magosságról két minutum, 's tíz perczenet alatt ismét szerentsésen eléré a' földet, és nagy tapsolások között, Attyától vezettetvén, köszönté a' nézők tsoportját. A' golyóbis, melly onnét 2 órányi távulságra esett le, másnap reggel vissza hozattatott.

Idő - jövőndölés.

Némelly természet - vizsgálóknak, és más idő profétáláshoz értőknek észrevétele szerént, minden jelek arra mutatnak, hogy a' tél az idén hamar béáll. A' közelebb mult nyáron minden költöző madarak igen korán eltávoztak tőlünk dél felé; sőt némelly nemei ezeknek Augustus közepén már útnak indultak, holott külömben September közepe táján szoktak bennünket elhagyni.

Új Üstökös Tsillag.

Az Enke Üstökös Tsillaga September 4-kén egy közönséges Tsillag - nézőtső által (Telescopium) Glasgowban vétetett észre. Szemlátomást azon Tsillagtól, melly a' Kos'

fejét fedi, a'felé igyekszik, melly az Andromeda fején van, és a' mellyet October 10-ik napja estvéjén be is fog takarni. Vinchesteren szabad szemmel is látták. A' hosszasanak 10° , és az éjszaki széleségnek 35° grádusánál szemlélték. Estve 8 órakor láthatni 30° a' láthatáron feljül éjszak-keletre, 10 órakor 20° feljebb kelet felé: magját, 's üstökét jól meg lehet különböztetni:

A p r ó s á g o k.

Philadelphiában egy tökéletes organizált gyűjtogató-társaság van. Egy Kávéház előtt nem régiben a' következő hirdetés volt kiragasztva: „Fontos Jelentés”. Ezennel tudósítjuk Barátinkat, hogy a' gyűjtogató Urak elérkeztek, és tegnap estve munkához fogtak Kereskedő N. N. boltjánál”. — A' kijegyzett ház elégett. A' gyűjtogatóknak még nem akadtak nyomokba.

Egy Újságíró éjszaki Amerikában — Újság-levele a' rendes napról elmaradván — mentségül a' következő okot hozza fel (tulajdon szavait közöljük). „Szégyenlem az „igazat megvallani, de mindennek világosságra kell jönni. Az oka az Újságlevél meg „nem jelenésének, — egyedül a' volt Kedves „Olvasóim! hogy a' feleségem megparantsolta, hogy itthon maradjak, és a' gyermekre vigyázzak, mivel ő a' Meetingi „pusztára ment, minthogy pedig én béke-

„szerető ember vagyok, megtettem, a' mi parantsolva volt, — 's ez az egyedül való menetség a' mit magam mellett felhozhatok”.

Azon új pistolyok, mellyek a' feltalálójok szerint Daringnak neveztetnek, és a' mellyek Edinburgban árultatnak, ugyan azon nyomás által, melly az elsütés által esik, tizenkétszer egymásután magoktól megtöltetnek. Ezeket az utazók szorgalmasan keresik, de a' készítő olly vigyázó, hogy tsak azon Személyeknek árulja, kik a' magok jóviseletökről Bizonyosság levelet tudnak előmutatni.

Dániában az istállókra nézve a' menykö ellen egy új mesterség találtatott fel. Tudnillik az istállók' fedeleit bérakják marha gánéjjal, annakutánna béhintik gipszel. Az illy módon oltalmazott istállók sok esztendők óta a' menykötől mentek.

M e s e.

Nints szárnyam, mégis repülök

Fel levegői tájba;

Nints ízem, még is szeretnek

Fel-fel szívni a' szájba.

Jegyzet: A' 28-dik számú Rejtett szó: Varjú.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(30.)

A' Mythologiai régi Személyek hová
lettek?

A' mindeneket megemésztő idő, melly
a' halhatatlanságon kívül mindent semmivé
teszen keresztül hatott az Olympuson is. Ho-
gyan enyésztek légyen minden mythologiai
Személyek? egy régi Író azt mondja, hogy
ő azok haláláról mindenkor tudósítást
vett. Az hagyományai közt feltaláltattak azon
írások, mellyek most az Olvasó eleibe mint-
egy megújítva kerülnek.

A' Játék-színi legfelsőbb Galerían kívül
más Olympus nintsen többé. — Mióta mos-
tohábbak lettek az idők, az öreg Saturnus
idő Igazgatójának lenni szégyenlette magát,
's szégyenletében meg is halálozott. — Jupi-
ter marhává változott, és a' mészárszékben
levágták. — Juno a' férje szerelmeskedései
miatt már régen száraz-betegségbe esett. —
Marst az örökre elhatározott békesség miatt,
a' rozsdá megeszi. — Bacchus, minekutánna

több ízben az útszán leitatva találtatott volna mint részeges, szabad levelet kapott, és a' mellett agyon itta magát. — Plútót két vas-tag árnyék, t. i. Sir Falstaff, és egy Cseh országi Kortszmáros W**. fedezi. — Hebe szolgál a' P**nál, hol a' szép Szoba-leányok helyet keresnek. — Hercules minden adósságokat magára akarván venni, mindenütt tovább adnak rajta. — Minerva az új böltselkedés miatt (philosophismus) oda lesz. — Amornak az Amerika feltalálása után vége van. — Isis ugyan még most is virágzik, 's a' bűbájos flóta nevű (Zauberflötte) darabban gyakran emlittetik. — A' Dädalus nemzetsége még él, mivel most sok levegői hajósok vannak, 's sokkal mesterségesebb Labyrinthusok, mint a' millyeneket ő készített t. i. adósságokbéli tévelygő utak, mellyekből kevesen tudnak szerentsésen kijönni. — A' Lethe' folyója kistsinyben a' Tanáts pincze tsapjaiban még most is látszik. Megtartja most is a' maga tulajdonságát, mert az odavaló Tanátsbéli Urak Szenátori méltóságokról megfejtkezvén, gyakran eszökfogytáig isznak. — Ezen tudósításnak szerzője jól tudja ugyan, hogy az Olympus üres, de hogy mi történt légyen a' többi Istenekkel? azt most hitelesen nem közölheti; igéri azonban, hogy a' többiek történeteit is minél előbb kinyomozza.

Fogfájás ellen való Recept.

Blake Úr a' Londoni Orvosok' gyűlekezetében azt nyilatkoztatta ki, hogy a' fog, ki-

huzása szükségtelen: Mert ő, úgymond, a' legnagyobb fogfájást (ha rheumatismussal nintsen egybe kötve), a' következő orvosi szer által képes eloszlatni: tudniillik porrá tört 2 Drakma timsót, és 7. Drakma Spiritus Nitri-Aethert öszve kell keverni, és a' fájós fogra rakni. Fag Ur, egy Amerikai Fog-Orvos, a' ki jelen volt, azt állítja; hogy 100 fogfájósok közül, a' kikhez foghúzás végett Orvosok kívántattak, a' fent említett szerek által 50-en szerentsésen kigyógyúlhatnak.

Római Régiségek Éjszaki Amerikában.

(A' 27-dik számú Hasznos Mulatságokhoz.)

Pensylvániában nem régiben egy paraszt (a' mint az Angol Újságok bizonyítják) a' földásás közben talált egy rozsdás vas-ládát, a' mellynek fedelén egy Római Sast, és Római felírást lehetett megkülömböztetni. Azon ládában találtak egy fegyvert, 's több rendbéli ékességeket a' többi közt egy aczélból készített tükröt (a' mi üveg tükrünket a' régi Rómaiak nem ismérték) hasonlóúl deák felírással. Továbbá egy agyagból kiégetett edényt, a' Virgilius három első Könyveit pergamentre írva. Jele, hogy a' régi Rómaiak az új világot nem tsak ismérték, hanem lakták is. Mind ezen tárgyakat egy Philadelphiai régiségekkel kereskedő (Antiquarius) a' mondott parasztól 6000 Dollarért megvette.

A' Szőlő-gerezdet, mikép lehet a' rothadástól megoltalmazni? 's messze földre épen elküldeni?

Hogy a' szőlő-gerezdet akár melly, távulságra minden rothadás nélkül el lehessen küldeni, 's azt több ideig épen megtartani, szükséges, hogy az ollyatén szőlő-gerezd a' levegőnek, melegségnek, hidegnek, és minden nedvességnek bé-hatásától megőrizve legyen. Az elküldésre szánt szőlő gerezd se igen száraz, se rothadt, a' vagy valamiképpen megsértve ne legyen. Innét van, hogy a' friss szőlőt, és más gyümölcsöket, ha jól kiszáritva, finom 's minden föld-részekről tisztára kimosott folyói porondba vigyázva teszik, 's azzal körül hintik hüves, de száraz helyen, megtartván a' magok eredeti tulajdonságokat, el nem romolnak. Mivel pedig a' porond valami hosszabb nehéz, utazás, és ingadozás közben a' láda fenekére leszáll, és elszóródik, sokkal jobb e' helyett kemény fából száraz, és minden szag nélkül való fűrészpor, erre nézve legalkalmasabb a' Puspánk-fa-por. Sokan finom kölest, vagy száraz, szerte szagztatott mohot vesznek. A' fűrészport, a' kölest, valamint a' mohot is jól meg kell szárítani, és azután mindjárt, de még sem melegen a' ládába vagy pedig a' hordóba berakni, különösen vigyázván: hogy az elpakolt szőlő egyik a' másiktól elválva, és ne öszve érve legyen. Midőn már a' láda, vagy a' hordó tele van, még azon fellyül

egy kevés fűrészport, kölest, vagy mohot kelletik reája hinteni, és a' fedéllel jól le-szorítani, hogy az útn ne rázódjon. Ha ezen út alatt (a' mi az Éjszaki Tartományokban gyakran megesik) megtalál fagyni, azon esetben a' ládát kúti, vagy sós vízbe ásztatott szalma-tekertsel, avagy durva vászonnal körül kell tekerni. Mivel ezen eszközök a' fagyot még akkor sem eresztik által, ha magok meg is vagynak fagyva; ezen nedvesítést az útnban gyakrabban meg kell ujjitani; mert a' víz, vagy a' jég a' kigőzölés által nevezetesen elenyészik. Ezen mód a' meleg ellen is egyaránt szolgál. E' szerént az útnak indított szállógerezdék, még a' leghosszabb útazás után is, épen maradnak. Tsak a' láda, vagy a' hordó a' levegőtől, általázástól, és rázás-tól megóva legyen.

A' Zsidó nyelv' olvasására hat óra alatt megtanítani.

A' ki a' Zsidó nyelvet a' Grammatikusok által adatott rendszabások, regulák szerént megakarja tanulni, szükség, hogy először olvasni, és írni tanuljon. Mind a' kettőnek ismeretét előadja egy Schickard nevű író a' maga mesterségében. De nem kis akadály van abban, hogy azok, kik ezen nyelv' tanulására szánják magokat, el ne ijedjenek előre, 's abba haggják. Azonban a' Zsidó nyelv-mestereknek sok jeles Grammatikai megsími-

tolták a' darabos útat. A' többek közt 1659-ben D i l h e r r János Mihály, jeles író, 's akkor Norimbergában a' Böltselkedés tanítója, egy könyvet adott ki illy nevezet alatt: *Atrium linguae sanctae Hebraicae*, mellyben azt ígéri, hogy hat óra alatt meg lehet tanulni az ezen nyelven való olvasást. És a' mit ígér, több ízben maga végbevitte. — A' hat órát így osztja fel: Az első órában a' mással-hangzókat tanítja, 's azokat két regulába szorítja; a' 2-dik órában némelly mássalhangzók' ragasztékairól; a' 3-dik órában a' magánhangzókról; 4-dikben némelly magánhangzók rövidségeiről, 's a' Dagesch-ről; 5-dikben némelly mássalhangzók' nyugvásáról, és magánhangzók' bészárásáról; 6-dikban a' hangról tanít. Minden órának különös regulái vannak, egy nagy papíros-táblán olly helyesen 's rövideden előadva, hogy egy tekintettel mindjárt által látni, megfogni, és rövid idő alatt megtanulni lehessen. (Azonban, valamint minden tanulásnál, úgy főképpen itt szükséges, hogy a' tanuló szorgalmatos, és állhatatos legyen. — Innét nem lehet annyira tsudálni ama Franczia Törvénytudónak új találmánnyát, melly szerént 36 óra alatt jól olvasni (Francziáúl) megtanítja az ollyan gyermekeket, kik azelőtt az A-t sem ismerték; 's most olly nagy tsudát tsinálnak belőle).

Bajos Útazás.

A' Bernai muzeumnál lévő Praeparator Zürichi R o h r d o r f Úr, még ezen nyár'

elején fel-tette magában, hogy a' Jungfrau nevezetű magas hegyre (Helvetiában) felmászni próbát teszen; ennél fogva egynehány hét előtt majd a' tetejét érte, de az idő-járása által megakadályoztatván, kénytelen volt vissza-térni. Azomban hat késérő-Társainak, kik között egy 60. esztendőös Mooser Péter nevű férjfiú is volt, ezen próba tétel annyiból jól ütött-ki, hogy September 10-kén estvefelé azon legmagosabb pontján a' bércknek, melyet Rohrdorf czélba vett, egy vás nyelű zászlót szegezhettek-ki, melly erős felütése miatt hihető, hogy egy jó darabig meg is marad. Ellenben ezen bérck-mászók valami különös észrevételeket, 's vizsgálódásokat tenni képesek nem lehetvén, az egész utazás minden további foganat nélkül maradt, tsak hogy bizonyosságul szolgál azoknak, kik eddig kételkedtek, hogy Meyer Urék felmentek volna, hogy ezen hegy teteje nem megmászhatatlan. Ezen hegyről való kinézés szabad vala, a' próba-tévő férjfiak a' Lauterbrunni házakat egyenként megkülömböztethették.

A' Murkot, Paszternákat, és Czéklát, hogy lehessen soká eltartani.

Ezen főzelékeket a' hideg idő béállása előtt egy kevéssel kell kiásni, haza hozni, és nyakig homokba eltemetni. Annak utánna, egy réteg homokat hinteni, 's újra ollyatén zöldségeket egy más mellé rakni, és így to-

vább. Ezen módon a' főzelékek akár mennyi ideig-is frissek maradnak.

**A' rothadástól hogyan kellessék a'
körtvét megőrizni.**

Az idő mostohaságától megőriztetendő körtvét jól meghántván, azokat több darabokra kell vágni a' magvától megtisztítani, egy palaczkba tenni, és azt fővény fürdőbe helyeztetni; a' mellyek a' főzésre nintsenek szánva, egyszer, a' mellyek pedig arra valók hatszor kell felforralni; és a' lehullott körtvéket, egy egész fertály óráig szükséges főzni.

Rejtett szó:

Két tagból állok; közös elsőm emberi sorsban,
'S ritka, ki nem küzdik vele, míg ezen életet éli;
Másodikom feje elveszvén, sok okos fejeket tör;
Ellenség' seregét kaszabolva lerontja egészem;
Árpád' vére! — sokat nevezél így férjfiaid közt.

H. G.

**Jegyzet: A' 29-dik számbeli Mese:
Pipa-füst.**

Robinson eredete.

Campe fiataalkori írásai közt , a' mint maga bizonyítja, azon Olvasó könyv is vagyon, melly ifjú Robinsonnak neveztetik , mellyet minden Európai nyelven Kádixtól fogva Sz. Péterváráig, még a' Muszka, és új Görög nyelvekre is fordítottak. Ezen írás a' következő történetből származott: Selkirk Sándor, ki 1680-dik esztendőben Largoban (Scotiában) született, és fiatal korától fogva a' tengeren szolgált, mint fő Kormányos, a' híres Dampier nevű Angol tengeri utazót a' déli tengeren követte; a' Hajós Kapitánnyal öszve - veszvén 1705-dik esztendőben Juan Fernandez nevű akkori puszta szigetben Chili megett elhagyattatott. Minekutánna ilten 4 esztendeig, és 4 hónapig magános, és nyomorúlt életet töltött volna 1709-dik esztendőben Woodes Roger Kapitány által; ki akkoriban a' föld kerekességét keresztül evezte, ismét a' hajóra felvétellett, és 2 esztendő lefolyta után Angol országba

vissza hozattatott. Ez után Selkirk a' maga történeteit leírta, és minden írásait egy akkori nevezetes Defoé Dániel nevű írónak által adta, hogy azokat megvizsgálná, és nyomtatásra elkészítené. De ez egy Románhoz alkalmatos tárgyakat belőle kilopván, az irományt a' megtsalt tengeri útasnak vissza adta. Tsak az időt, helyet, és nevet változtatá el, a' történet helyét pedig Oronoko kiöntése megett fekvő Karaibek egyik szigetére által tette, az ő viszontagságait Robinsonnak nevezte, szélvész, 's hajó-törés által oda helyhezttette, az ő ott lételét 28 esztendőre hosszabbította, és az egész Történetet a' 17-dik századnak közepére vissza vitte, melyből azon isméretes, és annyiszor fordított Robinson Crusoe Történet vette eredetét. Rousseau ezen Könyvet Emiliájának különösen ajánlotta.

Ritka Fösvénység.

Hamburghban nem régiben egy különös 's egyszersmind felette fösvény ember 67 esztendősen korában szinte különös módon meg is holt. Ötet Bueknek nevezték a' Theologiának Candidátusa volt, ki 50 házzal, és egy átaljában több mint 300,000 Márkat érő vagyonnal birt; 132,000 Márka pengő pénzben kintses ládjában minden haszon nélkül heverőben találtatott, de mind a' mellett külsőjében legnagyobb szegénységet mutatott;

néki soha sem volt Inasa; hanem egy magános házban öszve huzta magát, a' főzést, szoba sikárlást, egy szóval minden szolgálatot maga vitt véghez. Midőn a' minap megbetegedett; a' hallhatatlan fösvenysége miatt, nem határozhatta magát arra, hogy valami orvost segítségül hívjon; hanem bézárta a' házát, 's mind addig étel, ital, szolgálat, és minden segedelem nélkül kinlódott, míg a' Politzia magát közbe nem vetette, melly éjszakának idején szoba ajtaját bétöretvén, a' beteg kifogásait félre tévén, ötet a' közönséges Ispitályba vitette, 's ottan az orvosi segítségnek által adta. A' nevezetes Summa melly nála kész pénzben taláztatott egy Bankiernál bátorság végett letéttetett. Azon nagy fájdalom hogy Mamonájához való kultsát, mellyet még éjjel is a' melyén viselt, idegen kézbe adni kénytelen volt, úgy látszik, hogy halálát nem csak siettette, de okozta is. Rendesen minden vasárnap háromszor szokott Templomba járni, sőt utólján maga magának készített Kápolnát, mellynek padjait gipszből tsinált figurákkal fel czifrázta, azoknak papolt, egyszersmind minden ollyas figurának egy énekes Könyvet adott a' kezébe, mellyben a' hányszor prédikált az éneket felkereste, hogy ezen hallgatók is énekeljenek.

Jakson Generalis.

Jakson Generalisról, ki az Elölülöségre vágyik, a' következő leírást adja egy Ame-

rikai Újság levél: „Egy szalma kalap fedt azon ősz hajakat, mellyeket a' sok táborozási éjjeli harmat megfejtett; a' Tiszti ruha és arany bojtos vállak helyett — egyszerű, 's egészen a' maga jóságában készült kaputot visel, kezében egy kis metsző kés, mellyel kertjében a' fákat nyesi, és tisztogatja. Kimegy aratóihoz a' mezőre, jelen van a' tehének fejésén, és a' juhok nyírását alkonyodásig el nézi. Akkor haza megy, és barátival, 's szomszédival egybe ülven, épületes beszélgetésekkel rekesztibé a' napot. Ez a' Jackson András képe, ilyen ő most.”

Nevezetes halászat.

Egy hajón a' Sandheadsi kikötőhelyben (Bengalában) nem régiben Szigonnyal 50 Czápahalat fogtak, mint jókora nagyságú, a' legnagyobbiknak, melly nőstény, hosszasága 10 láb 6. hüvelk, hasának vastagsága 10 láb, szájának szélessége 2 láb 4 hüvelk, torkának nyílása, minekutána a' hal meghidegült, 1 láb 8 hüvelk. 6—7 sor irtóztató fogga volt; és májából $13\frac{1}{2}$ Gallon (27 itze) jó, tiszta olajat nyomtak ki. Hasában 49 élő fiat találtak, mellyek közül 21 hüvelknyinél kisebb egy sem volt. Ezen halnak nehézsége, és ereje le irhatatlan; és midőn megfogták, és a' hajóra huzzák, élete veszedelembe forgott annak, a' ki hozzá közelíteni mert volna. Minekutánna meg ölték a' hajó párkányára

felakasztották, kogy más napig oltmaradjon, midön kiakarták venni ál-tsontját, és hátagerinczét; az alatt 6, vagy 7. más Czápahal öszve szaggatta.

Asszonyi bajnoki lélek.

Anjou Margit, 6-dik Henrik Angol Király' hitvese, egy volt a' legbátrabb fejedelmi Asszonyok közül, kiket a' történet-írók magasztaltak. Neki leghathatósabb befolyása volt a' Királyra, úgy hogy voltaképpen ő uralkodnék. Az ország' Naggyai e' miatt békételenkedvén, Rikhárdnak, a' Yorki Herczegnek pártjára állottak, ki a' királyi székre just tartott. A' St. Albani ütközet elválasztá a' dolgot Rikhard' részére, és Henrik az ő foglya lön. Margit azonnal minden keszületeket megtett a' férje' szabadítására. Seregeket, és pártosokat szede öszve, ezen új armádát biztatván, bátorítván, az ellenségre maga vezeté, megütközék vele, és a' megszabadított férjével győzedelmesen tére vissza a' fővárosba. De a' lázadás ismét kiüte. Gróf Warwick véletlenül a' Király' zászlóit megtámadá, a' Király meggyőzöttetvén, másodszor esett ellenségének kezeibe. Most segedelem nélkül tévelyge ide 's tova Margit H. Herczegi fiával. Egy félen való várat megpillanta, 's itt akará az elhagyatott keresni menedékét. Imé itt zsványok állának eleibe az erdőből. Ijedtség nélkül szólla hozzájok a'

Fejedelemné mosolyogva: „Kell drága kö? itt vannak drága ékességeim, mellyek nagy betsüek”. A’ rablók kíváncsi módra oda ug-rának, és midőn kiki magának akarná tartani a’ drága köveket, nem ügyeltek a’ szerentsétlenre, egymás közt czívakodván. Gyorsan elillanta Margit, a’ gyermeket karjain vivén. Itt az útát nem tudván, eltévelyedék az erdőben. Ellankadva, és minden eledel nélkül, megnyugodva tekintte fiára, ki majd elepedve volt, és midőn szemeit éppen az égre függesztené, a’ sűrüből egy új zsibaj rettenté meg. Egy óriási nagyságú tolvaj termett előtte. Elfutni lehetetlen volt; több drágaságai nem valának. Méltósággal tellyes lépéssel közelíte a’ Fejedelemné az irtóztatóhoz, és így szólla hozzá: „Barátom! mentsd meg Királyodnak fiát”, és oda adá neki a’ gyermeket. Megilletődve vevé az ember a’ kis Herczeget karjára; az elepedettnek segedelmet nyújtott, és ötet a’ tenger’ partjára vivé, hol egy hajót kerese, mellyen a’ Királyné szerentsésen Hollandiába érkezék.

Az Európaiak’ ára Amerikában.

Ha valamellyik Európai vándorló a’ hajó bérét meg nem fizetheti, ’s ezért a’ Hajós-Kapitány ötet eladni kéntelen; közönségesen egy Németért kap 20—30 font Sterlinget, egy Francziáért 15 font Sterlinget, egy Angoly, vagy Scotziabéliért 12 font Sterlinget,

egy Irlandbéliért tsak 8—9 font Sterlinget, egy Spanyol, vagy Portugalliabéliért éppen semmit sem akarnak adni.

A p r ó s á g o k.

Maçon városa mellett (Franczia országban) Bouillard Úr a' minap egy Viperá harapása által fiatal korában végét érte életének. Mert kiment vadászatra egyik jó barátjával, a' ki ötöt jó előre megintette, hogy a' nedves bokrokba ne járjon, mivel azokban közönségesen Viperák tartózkodnak. De ő a' jó Tanácsra nem ügyelvén, 60 óra alatt a' halál áldozatja lett.

Egy Román (la fille du mont), mellyet Lafont, egy 12 esztendőös leánya költött, Párisban igen nagy bötsben tartatik. A' Szerző egy közbátorságra ügyelő Tisztnek leánya.

Párisban kijött egy Szakáts-könyv, melly egész Európát közönségesen érdekli. Ezen könyv 310 féle leves, 690 féle vastag étel, 500 bétsinált, 1,500 mártás, 's több mint 2000 féle poszpász ételek' készítésére tanít. A' munka 6 nagy kötetből áll, a' két utolsó tsupán tsemegékről szól. Ennek a' lefordítása igen hasznos volna, minthogy a' Szakáts-könyvek legjobban kelnek. A' Szerző de Larochefoucau Vicomte Úrnak Szakátsa.

Versalliban egy 10 esztendőes gyermek olly jeles ügyességgel játszik, hogy az Újságok a' bögön (Violoncellón) eddig ötöt találják legnagyobb mesternek lenni. 14 esztendőes testvér-nénnye Valtornával késéri, A' fogásai leírhatatlanok.

Folyó esztendő hat első hónapjaiban az Urali Bányákból 156 Pud, 27 font, 51 Solotnik (melly a' Berlini mérték szerint tészen 5478 fontot, 21 latot) arany; és 35 pud, 28 font, 50 $\frac{1}{2}$ Solotnik (az az: 1248 font, 25 lat) platina került ki.

Neu-York városának (Éjszaki-Amerikában), melly alig számlál 30,000 lakost, még is Bowery Játék-színen kívül, melly már hamvaiból felemelkedni kezd, 8 roppant Théatromai vannak.

Rejtett szó:

Hösi nemes Nemzet, hajdan rontója Töröknek;

Vágd-le fejét, 's állat' veszedelmes fegyvere
lészen;

Oszd ketté, 's első fele kisdéd része egésznek,
Életet ad, mikor elrothad maga, 's nagyra
tenyészik.

H. E.

Jegyzet: A' 30-dik számbeli Rejtett szó: Bajnok.

H a s z n o s
M u l a t s á g o k.
1 8 2 8.

(32.)

Fő méltóságú Báró Frimont
János Antrodokói Herczegnek a'
Palotai pompás Templom' Talpköve
letételekor, alázatos tiszteletül Sz.
Mihály Hava' 28-dikán 1828.

Szöll az Istennek gyönyörű Egyháza helyettem,
Ez hozzád méltó Alkotmány, általad épült.
Mig kövek egymáson szerkezve falakra nyugosznak
'S a' temjént szívják, Neved áldás fogja követni
Horváth Endre Zirtz. Eml.

Tettekben öszült, 's hirben örök Frimont,
Édes Hazánknek bajnoki tsillaga!
Örvendve tisztel, és magasztal
Dús kebelébe Bihar megyéje.

Miglen Török, 's Francz vért izadott vasad,
'S nagy Tettid a' hir szerte dörögteté,
Hálás ajakkal addig áldá
Nyomdokid a' magyarok' Hazája.

Miglen Nevedre a' ropogó Vezuv
A' büszke Nápoly, 's tengere reszkete
Hálás ajakkal zengte addig
Tettidet a' magyarok' Hazája.

'S hogy most az érdem fény koszorúival
Vidám egünkön, mint magyar, úgy ragyogsz
Csillag betűkkel teszi által
Érdemidet maradékainknak.

Mert érdem, erkölts, megtöri a' halált
'S a' mord enyészet' felleg' in ált'ragyog
A' hír, ditsőség, 's égi fényt önt
A' felesek szunyadó porokra.

Rákos 's Mohátsnak vérmezején mi sok
Vitéz magyarnak gyp fedt tsontjait?
'S bár nem virraszt Kő hamvakon, — de
Tetteiken lebeg a' ditsőség.

Frimont! Te nagy vagy Márs koszorúival,
Nagyobb az erkölts mennyei fényivel,
Ah legnagyobb a' Hit' Reménység,
És Szeretet lobogó tűzével.

Ennek jeléül már Palotán ragyog
A' nagy Teremtő Temploma, — Szent helye,
Honnét Reád, 's hős nemzetedre
Fény ömöl, és az egek malasztja. —

Mosolygva töltsél Nesztori éveket
Kedveltjeiddel a' szeretet ölen
'S lássál Nemedből a' Hazánkba'
Nyomdokidon sokakat ragyogni. —

'S néked Megyénknek tisztos Apostola
Magyar Hazánknek nagy fia, 's Oszlopa
Laicsak! ki e' Templom' követ ma
Szent öröm érzeti közt letetted:

A' Béke, 's erkölts hintse malasztival
Sok évre nyúló pálya futásodat. —
A' hir, ditsőség, 's honszerelme
Örzi Neved az üdő mohától.

Hasonlatlanság az emberek közt.

A' rangok', lelki tehetségek' 's vagyono-
nok' kiosztásában való külömbiség okozza azt,
hogy némellyek kevélyek 's felfuvalkodottak;
mások pedig kedvetlenek, 's félénkek; a' fel-
sőbb rangú gyakorta megvetéssel az alsóbbra,
a' tudós kevélységgel a' tudatlanra, és a'
gazdag megvetőleg tekint a' szegényre. In-
nen van, hogy az alsóbb rangúak, 's szegé-
nyek sokszor kikelnek a' sors igazságtalan
végzése ellen, melly szerént amazoknak az
adatott, a' mi tőlök megtagadtatott. Hogy
lehet, így foháskodik némellyik, hogy az Is-
teni gondviselés, melly mindnyájunkra egy-
aránt kiterjed, 's a' melly szerént mindnyá-
junknak, mint testvéreknek, megegyezésben,
szeretethen, és békeségben kellene élnünk,
egy ilyen megfoghatatlan kedvezés', és nem
kedvezés' elosztásával egyenletlenséget, meg
nem elégedést, 's szomorkodást hint, és ter-
jeszt az emberek közé?

Szünjön meg ezen panasz; mert ugyan ezen külömbség a' Mindenható Isten' bölts végzése, mellyet a' következő tekintetből jobban megfoghatunk: Az emberek már eredetüképpen külömbféle rangúak: ezen rang kötelezteti őket hivataljok' tellyesítésére, mellyet ha pontosan elvégeznek, mind ideig tartó, mind pedig örökös szerentséjök' előmozdításában rúgó gyanánt szolgál. Noha ugyan az embernek teste, és lelke, azon kívül testi, és lelki tehetségei vannak is, a' külömbség mindazáltal szembe tűnik az emberi testen; úgy: Ezópon a' rútság, Aleiadesen a' szépség, Niciáson a' gyengeség, Milón az erősség, Sándoron a' kis termet, Maximinuson a' nagy termet; Európában a' keménység, Ásiában a' puhaság, Afrikában a' lankadtság, Amerikában a' durvaság, Lapországban a' bahonaság, Persiában a' kellemetesség, Kongóban a' feketeség, Kanadában a' barnaság, Tibetben a' zöldsárgaság, itt benyomott orrú, amott hosszú homlokú emberek teremnek 's a' t. Ezen külömbséget észrevehetjük az emberek' belső szerkesztetéséből, temperamentumaiból, a' vérnek egybe keveredéséből, nedvességéből, az erek ingerlődéséből, az inak' erősségéből, 's kifeszültségéből, a' léleknek különböző tehetségeiből, és foglalatosságaiból; itt vagyon egy feledékeny, és nagy eszű, ott egy rettenetes nagy emlékezetű, gyenge lelki tehetség mellett; itt egy nevetséges képzelődő, ki a' mellett mély gondolkodású; ott egy mély

képzelődő, és még is nevetséges gondolkodású; enyelgő Ovidius, mély gondolkodású Virgilius, rettenetes nagy eszű Mitridates, megmérhetetlen eszű Aristoteles, felséges Plátó, alacsony Epicurus, bölts Octaviánus, lassú Vitellius, hirtelen Caesar 's a' t. Melly szerént valamint a' léleknek tehetségei minden emberben különbözök, úgy azokból különbözőféle hajlandóságok, erők, 's foglalatosságok származnak, mellyeket az Úr' gondviselése többféle czélokra fordítván, azokat böltsen elrendelte. — Ezen megmásolhatatlan végzésnél fogva, ki parantsolásra, ki engedelmességre; egyik a' Tudományra, a' másik mesterségre, némellyik fegyverre, más ellenben ekére született. Mindennémű rangúnak bizonyos függései, kötelességei, és jussai vagynak, mellyek bátor egymástól különböznek is, az egésznek rendtartására nézve mindazonáltal elkerülhetetlenül szükségesek. Egy nagy rendű Nemzet, melly fényes érde-
mei, 's hire miatt ditséretre méltó, arra vetemedett vala, hogy a' maga kebelében a' Természet, 's Isteni Törvények rendelése ellen, határtalan egyenlőséget minden emberek közt kiáltatott ki! — És még most is eleven, és véres húzásokkal meg vagyon írva, melly rettenetes pusztulást okozott a' Thrónustól fogva az utolsó sátorig ezen bódulás, és hány ezereket ragadott el azon dühösség, mint ártatlan áldozatot. Az emberi Társaságban egy rang sem megvetésre, avagy gúnyolásra méltó magára nézve, hanem minden

kezendőket írja: Hogy tudniillik ezen jeles férjfiú, olyan egyenes lelkű volt, 's olly könnyen hitt mindent, mint valami gyermek. Egyszer azt javasolták néki, hogy Poignán nevű Dragonos-Kapitánnyal, ki a' feleségénél gyakorta megfordulni szokott, vívjon meg, különben hetsületében helyrehozhatatlan tsorbúlást fogna szenvedni. A' jó ember ezen Tanátsot helyesnek lenni vélvén, a' végett korán reggel kirándult, a' fent említett vetélkedő társát felkeresvén, eleibe terjesztette: hogy ő kénytelen vele megívni, mivel nékie az emberek azt tanátsolták, és e' végett ki is rántotta a' kardját, melyet Poignan Kapitány a' kezéből azonnal kiütött; észrevévén pedig ellenkező társa' gyengeségét, bárátságosan magához hívta, hol a' fölöstököm mellett meg is békéltek.

Rejtett szó:

Egészen is, végképpen is
Embert, mestert, jelentek,
(De végemet tsak hármával
Szabad néktek vennetek)
Sokszor pedig mind a' kettőt,
Mert mind kettő jeleli őt. —
Ékemtől meg, megfosztatva,
Lábaimtól elszakasztva
Bár hiv keblet hordożok,
Hideg kövé váltożok.

L. K.

Jegyzet: A' 31-dik számbeli Rejtett szó: Magyar.

Kovács

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(33.)

Művészi Jelesség.

Akademikus Magyar Képművész Vándor Mihály, több jeles általa készült eredeti festéseit tévén ki közönséges nézésre, ritka szorgalommal készült művei által méltó megelégedést szerezhet minden igaz Hazafiaknak, — mellyek közül az 1-ső Tableau (mellynek magossága 11 láb és 5 hüvelyknyi, szélessége pedig 8 láb) ábrázolja Corvinus Mátyásnak Beatrix Herczeg Asszonnyal való összejövetelét, midőn általa a' Palotában elfogadtatik. A' Királynak méltóságos tekintetéből a' vele született nagy lélek, és igazság szerető fejedelmi virtus szerentsés kifejezéssel tündöklök ki. Uralkodói nagyságot jelentő állása, és gazdag öltözete, igen szerentsés eltalálással, és nagy szorgalommal nagyon kifejezve, melly ezen népétől halhatatlanul imádtatott nagy Király méltóságát fejedelmi módon ábrázolja. A' Mátyás' jobba felől áll az eljegyzett Herczegné menyegzői fényes öl-

tözetben — kinek hódító tekintetéből lelkének öröm érzése tündöklék ki, — balfelől áll a' fekete sereget vezérlő nagy erejű Kinisi Pál, Ország Mihály akkori Nádor Ispány, és Báthori István Erdélyi Vajda igaz nemzeti ábrázat-vonásokkal. — A' Herczegnét kísérik két Magyar és egy Olasz fő rangu Asszony személyek, György a' Kalotsai Érsek, Vitéz János Nagy-Váradi Püspök, és egy Olasz Page. Mind ezen személyek emberi nagyságban, igen helyes egybenszerkeztetéssel, és ritka eleven színeléssel (colorittal) vagynak kidolgozva. Valójában óhajtani lehetne, hogy egy ilyen kedvelt nagy Fejedelmet ábrázoló nemzeti Művész szorgalommal készült eredeti szerzeménnyel örök emlékezetül méltó helyre érdemesítettne.

2-dik Tableau, mellynek magossága 5 láb és 4 hüvelyk, szélessége pedig 7 láb és 2 hüvelyk, ábrázolja 1-ső Máriának Sigmond Brandenburgi Herczeg által lett eljegyeztetését, és uralkodói jussa megosztását — kiknek Gara Miklós Nádor Ispány több fő személyek jelenlétekben bemutatja az ország Clenodiumait. Nem kevés szorgalmát mutatja a' Művésznak ezen minden ahoz értő és kedvellőtől a' szép mesterségnek megelégedéssel fogadtatott eredeti szerzeménnyel, mellyben mind a' mesterség, mind a' személyek egyben szerkeztetése, mind pedig eleven és tüzes színekkel való kidolgozása olly olvasztó etsettel vagyon a' Táblára varásolva. — Illy előmenetelét látván hazai Művé-

szinknek, örvendező lélekkel mondhatjuk el: adjon az Isten sok illy honnyi Művészeket és igaz Hazafiakat, kik egy illy nemes czél előmozdítására pártfogásokat meg nem vonják és a hazai szerzeményt Hazájokban szeretik.

Több apróbb eredeti darabjai között különös figyelmet érdemlenek, egy zöldség, egy gyümölcs, és két konyha darabjai, melyek olly természethez hasonló igassággal, és hív követéssel vagynak kidolgozva, hogy tökéletesebben való kifejezésére akármelly mesteri etset is elégtelen volna. Ezeken kívül a' több egyes személyű darabjai is mind különös szorgalommal és eltsinosgatással lévén festve, gyakorlott művészi fáinsággal hízkelnek a' rájuk függesztett szemeknek. Tsak igen rövid ideig szándékozván itt mulatni, mint hazai Képiró ajánlja magát a' nagy érdemű Hazafiaknak, melly rövid idő alatt minden napon reggeli 9 órától fogva 12-ig, délután pedig 2 órától fogva 5-ig meglehet szemlélni mester-műveit a' Kis-Híd utzában, a' Kemnitzer Házával általellenben lévő boltban, a' volt Radétter háznál, a' Duna mellett.

Természeti Tünemény.

O-Schamacha városban (Schirvánban) folyó esztendei Julius 21-kén, és Augustus 7-kén olly nagy föld-indulás volt, hogy 247 házat, és 30 deszka-bóltot egészen el-

rontott, 179 házat, 's 20 bóltot megsértett. Azon tartománynak külömbféle gyarmataiban öszvesen 303 ház fundamentumostól eltemetett. Ugyan azon Tartományban egy magas hegyről Mugamlától $1\frac{1}{2}$ verst távulságra leszakadt egy föld-rész mellynek köre 200 ölet tett, és az alatta lévő lakókat véletlenül eltemette. A' lakók a' hegy' erős megrázkodásától, és az erdő szokatlan zúgásától megijedvén, három asszonyon, és egy férfin kívül mind szaladásnak eredtek. A' midőn pedig ezen göröngy leszakadt volna, felbuggyant 2 nagy forrás, és azt mondják, hogy a' vize elapadhatatlan. Tságánfalú felényire a' földbe lesülyedt, Sagianiban egy föld-nyílás támadt, mellynek hossza harmadfél verstnyi, szélessége pedig másfél réfnyi; melly nyílás felett éjjelenként a' villámhoz hasonló tűz látszik.

Hogy kellessék az élő fákat akár minő betegség ellen megoltalmazni.

Nem tsak magam, úgy mondá Trimmel nevezetű Kertész, hanem a' Szomszédjaim is hasonló sikerrel tapasztalták: hogy a' beteg élő fákat fel lehet élesztetni, egésségesekké, 's gyümölts-hozókká tenni. — Tudniillik egy akó bor-seprőt, szinte annyi trágyát jól egybe kell keverni, 's egy darab ideig öszvekeveredés végett együtt hagyni; annakutánna a' beteg fa töve körül kell egy meglehető

mélységű gödröt ásni, 's azt 2. kanna folyó-
vizzel megöntözni, mikor már a' föld békítta
a' vizet, elő kell venni a' bor-seprőből, és
trágyából készített Orvosságot, azt a' bete-
ges fa-töve körül el kell hinteni, azután
első nap 2. második nap pedig 4 kanna szin-
te folyó vizzel jól meg kell öntözni. A' fa
ezen mód által akár minémű betegségből is
szerentsésen ki gázol, ismét kezd élni, 's an-
nak idejében gyümölcst is hoz. Ezen mester-
ség által én már különféle betegségű fákat
kigyógyítottam, de a' többi közt azt vettem
észre, hogy a' baraczkfák' gyógyításában leg-
szerentsésebb voltam.

Eggyűgyű szer az olyan bogarak el-
len, mellyek az Üvegházakban
lévő plántákat pusztítani szokták.

A' köz tapasztalás tanítja, hogy az Üveg-
házakban lévő plánták úgy lesznek az őket
pusztító bogaraktól mentek, hogy ha azon
növényeket olly vizzel, mellybe alöe volt
áztatva (a' nélkül hogy az illyes plánta egés-
ségében legkissebb tsökkenést szenvedne) ha-
tsak egyszer is megmossuk.

Élő tekenyős-békák a' kősziklában.

Hogy élő tekenyős-békát találtak a'
kősziklába bészárva, hol azoknak ezered esz-

tendőt által szokott eledel nélkül ülni kellett, olly valóságos igazság, melyről többé senki sem kételkedik. 1753-dik esztendőben is Svécziában találtak egy tekenyös-békát egy köbányában, hét réfnyi mélységben, a' legkeményebb szikla között, mellyhez a' béménelt nagy erőlködéssel, tsákánnyal, 's kalapátsal kellett megnyitni. Ez még élt ott, de felette erőtelen volt; bőre öszve-zsugorodva, 's imitt-amott kö-réteggel, vagy hárttyával volt bévonva, melly hihető tsepegő kö-alak volt. — Ha az úgy nevezett Amphibiumok (vízen és szárazon élők), a' mint tudva van, keveset esznek is, lassan élnek el, lassan hervadnak, 's egyáltalában lassú élet-folyamat-jok vagyon is; még is mindég igen tsudálatos dolog, miként maradhatnak meg ezere-deken által bészárkozva fris levegő, és táplálás nélkül; és nem kis fáradságba fog kerülni valaha erről megnyugtató felvilágosítást szerezni.

A p r ó s á g o k.

Orlay valóságos Státus - Tanácsos, Odesszában a' Richelieu Lyceumnak Directora, kiről a' 29-diki Ujság levelünkben az Orosz csikkely alatt említést tettünk, Hazánknak érdemes fia, Beregh Vármegyéből való.

Stokholmban él egy házas pár; a' férj most 116, az asszony 122 esztendő, együtt 238 esztendősek, ezeknek 79 onokájok, 85 onoka-leányok, 21 másod-onokájok, és 17 másod-onoka-leányok vagyon életben.

Egy levélíró ezt mondja Dona Mariáról a' Portug. kis Királynéről: mihelyest meglátók, mindjárt eszünkbe jutta a' szerentsétlen Charlotta Herczegnével való hasonlatossága. Bőrének színe nem olyan, mint a' tropicus éghajlat alatt szokott lenni az asszonyoké; sőt ellenben igen fehér bőre van, halavány, a' haja igen szép szőke, szeme tiszta kék, és felette tündöklő; nem igen nagy idejéhez képest, de szép termetű, és igen eleven lelkű. A' körülötte lévők leginkább magasztalják szelidségét, és maga kedveltetését. Midőn a' kivándorlott Portugallusok Exeterbe egy Deputációt küldöttek hozzá; és ennek szószóllója inségöket rajzólná előtte; mondván, hogy életöknél egyéb meg nem maradt nekik, Palmella Marquinéra támaszkodék, és gyermeki gratiával iparkodék eltitkolni kieső könytseppet; 's így felele megindulással: „Részt veszek azon fájdalomban, melly az Urakat általjárja; köszönöm érantam mutatott hívségöket. Reményljük, hogy az Isten mentől hamarább véget vet szenvedéseinknek”.

Quadalaxárától (Spanyol országban) nem messze Alcas nevű falúnál gazdag Alabastrom bánya fedeztetett fel. A' sokféle próbatételekre egybe állott Társaság (Sociedad de Empressas varias) munkába vétette a' helyet, és vágatja az Alabastromat, melly az Olasz Alabastromnál semmivel sem alább való. —

Colonna Kardinális Caligula Tsászárnak egy igen szép képszo-brát vitte vala Spanyol országba. De a' Spanyol örökösödési háborúban II. Károly halála után Lord Galloway hosszas, és fáradtságos nyomozásai után úgy találá, hogy ezen képszo-brot egy helyen a' templombeli órára függesztették teher gyanánt.

Rejtett szó:

Három tag: legelső az eb' természete,
Második a' jelen idő nevezete,
Végso lágyan termés, — két vég folyó víz lesz;
Együtt véve pedig egy nagy Vármegyét tesz.

J—b.

Jegyzet: A' 32-dik számbeli Rejtett szó: Kováts.

Víz-építési javallat.

A' tudományos karban azon férjfiak tündöklének, kik nem tsak a' Hazai, hanem a' külföldi dolgokról is hasznos esmereteket magoknak szerezni törekedtek. Ezen szent pontot 'sinór mérték gyanánt tartván, minden szép feltalálásokat, elmés észrevételeket, minden nevezetes fortélyokat, és sikeres vizsgálódásokat, mellyeket a' Tudományok' és mesterségek' tökéletesítésében szemlélünk, tsak az olyan nemes szívű férjfiaknak köszönhetünk, kiket sem a' mértéket haladó hazai szeretet le nem lánczolt, sem valami nemzeti döllyfösség, vagy gyengeség, el nem szédített, sem pedig a' kárhozatra méltó pulyaság attól vissza nem tartóztatott, hogy azon kintseket a' széles világ legtekervényesebb szegletjében is fel ne keressék. Így lévén lelkesítve 400 jeles Mathematicus, Víz-inzsinér (hydraulicus) és Vizi építő mester (hydrotechnicus) Európának, és éjszaki Amerikának külömbféle részeiben, midőn halla-

nák, hogy Londonban a' Temse vize alatt ásott föld-allati útba azon viz gyakran béfakadt, helyrehozhatatlan károkat okoz, és sokak' életét a' legnagyobb veszedelembé ejti, kiki egy planumot készített, melly szerint a' viz' bérohanásának ellent állani lehet, és azt az ezen munkát igazgató Londoni Társaságnak bényújtották. Azon Tudósok közt Hazánkban is vala egy Matematikus, és viz építő mester, a' kinek javallatját szinte egyik Hazánkbeli által, a' ki Londonban a' szép Tudományok kedvéért mulat, Rummy Ur a' fent érintett tudós Társasággal közölte. Hazánk fiának ezen Tanács-adása, melly a' viz építő mesterség principiumának mind egyszerűségre mind erősségére nézve magát megkülönbözteti, 's melly a' Tudós Társaság Elölülőjétől nagy örömmel elfogadtatott, mindenekben megegyez a' más 4 külömbféle Országokban lakozó víz - építő mesterek' javallatjával, és ezen pontos megegyezéséért ama tudós Társaság figyelmét, és helyben hagyását megérdemlette. Ezen mód, és javallat szerint azon óriási munka mai napig is folytattatik és a' mint ezen Hazánkfia tanácsolta, a' viz partjának mind a' két részéről. A' nagy érdemű férjfiúnak: ki a' nevét eltitkolni kívánta javallatját Ts. Rummy Ur a' Budai kereskedésbeli Újságban bővebben kifejtette.

Aja Sofia.

Ezen régi keresztény székes Templom, mellyet Nagy Constantin Tsászár az örökké való Böltseség tiszteletére építtetett, és Constantius fia kiterjesztett, Arcadius Tsászár uralkodása alatt elégett. Theodosius Tsászár által ismét helyre állítatott. — De a' tizenötödik században hasonló tűz által elemésztetvén, Justinianus Tsászár eltökéllé magában, hogy azt ujonnan felfogja építtetni, és olyan karba helyheztetni, hogy se nagyságára, sem belső, avagy külső díszére nézve Bölts Salamon Templomának semmibe se engedjen. — Tsak a' materiálék, 's az építéshez megkívántató külömbféle szerek megszerzésében, és elkészítésében nyolczadfel esztendő kívántatott, kilenczedfel esztendő magához az építéshez, egybevéve az egésznek felállításához tizenhat esztendő. Fő építő-mesterek valának: Trallei Anthemius, és Mileti Isidor, kik száz al-építő-mestereknek parantsoltak, és minden al-építő-mesternek száz kőműves engedelmeskedett, az épület kormányozásában öt ezer kőműves jobbról, 's ugyan annyi balról foglalatoskodtak. Minekutánna ezen roppant Templom egészen elkészült, szent edényekkel, és egyéb hozzá megkívántató eszközökkel felékesíttetett volna, 538-dik esztendei Karátsony estvéjén ezer ökröt, ugyan annyi juhot, 600 szarvast, 1000 disznót, 10,000 kakast vágatott, 30,000 mérő búzát, és három mázsa aranyat oszta-

tott fel a' köznép között a' kegyes Tsászár. Ennekutánna Ő Felsége Eutychius Patriárkától a' pompás Templomba vezettetvén, tsak hamar a' könyörgő-padhoz sietett, és kiterjesztett kezekkel felkiáltott: „Ditsértésék az Isten, ki nékem megengedte, hogy ezen nagy munkámnak végét elérjem! Salamon, én Téged meggyőztelek”! — Karátson napján köz haszon végett legelőször nyittatott ki, melly után az áldozatok megégetése, 's hálaadó inneplések még 14 napig tartottak. Husz esztendő mulva egy rettenetes föld-indulás volt, melly a' város falait nem tsak a' szárazról, hanem a' víz felől is megrázta, a' kupulának napkeleti felét, és a' szent asztalnak egész fényét elrontotta, a' Prédikáló-széket, 's a' gazdag arany, és ezüst oszlopait ledöntötte. Midőn újra felépítenék, a' tetejét 15 réfnnyivel alacsonyabbra tsinálták, különös figyelmet fordítván arra, ne hogy a' felbontása alkalmatosságával alapjai a' hirtelen, 's vigyázatlan bánásmód által megrázódjanak. Az új Templom felszentelését 568-dik esztendei Karátson estvéjén szinte azon pompával, 's fényességgel vitték véghez, mint az előbbenit; egyedül a' Prédikáló-székek, és a' fő Oltárnak díszessége nem hasonlított az előbbenihez. Így a' 'Sófia Temploma ez időtől fogva a' Görög Tsászárok uralkodása alatt keresztény fő székes Templom maradt; ebben tartották az uralkodók mindig a' koronáztatást, házassági esketést és győzedelmek' inneplését, valamint minden-

féle Egyházi közönséges (Concilia) és kisebb (Synodus) egybegyűléseket is. De midőn Konstantinápolyt elfoglalták a' Latinusok, a' keresztes sereg' durva, 's dühös katonái által kiraboltatott. Végtevére az utolsó Paläologus' szerentsétlen esete alkalmatosságával, ki bajnoki halála napján még a' nap felkelése előtt végső imádságát abban végezte el, ezen felséges keresztény Templom azon Tsászárok Thronusától, kiktől eredetét vette, elesett. Midőn 2-dik Mahomed a' várost bevette, győzedelmi bemenetelekor minden kételkedés nélkül a' Templomba bényargalt, — nagy bajjal keresztül ment harcz-lóva a' számtalan külömbféle rangú embereken, kik itten minden Oltár előtt menedék helyet kerestek, — felmászott a' fő Oltárra, 's onnét a' Törökvallás hirdetésével: „Nints más Isten, tsak az Isten, és Mahomed az ő Prófétája”, minden megbetstelenítésre, a' Szentség megfertőztetésére, 's a' boszúállásnak véres áldozatjára jelt adott, — még az nap Török Templommá vált, és a' szent Evangéliom a' Korán által kiküszöböltetett. — 3-dik és 4-dik Murad több fundációkkal, és drága eszközökkel meggazdagította, — az első a' kupuláján lévő fél-höld' bearányozására (mellynek 50 réf hosszasága vagy) 50,000 darab aranyat adott, úgy hogy ezen hold a' nap-sugarai közt 100 mértföldnyi távúlságra a' tengerben fénylik, és még a' Bithyniai Olympus' tetején is szembe tűnik,

Fáklya hajózás a' Tégerni tavan.

Azon inneplések közt , mellyeket nem régiben Bajori Max Herczegnek házassága' alkalmatosságával a' Tégerni tón adták, nevezetes volt egy fáklya hajózás , és a' tengernek kivilágosítása, melly a' fényes lakadalom után u. m. következő September 10-dik napja' estvéjén látszatott. Egy rakéta jel adására a' Királyi Kastély előtt lévő tenger színe egyszerre tüzes tengerré vált; mert a' tengerrel szembe lévő egyik szegletnek hátulsó részében öt arra szánt, és száraz fával megrakott hajókat gyújtottak fel, mellyeknek lángjai, és ugyan azon idő pontban történt fáklyás hajók felgyújtása nagy távulságra a' hegyeket, és a' völgyet felségesen megvilágosították. A' Tégerni tó területéhez tartozandó öt közönségnek öt szinte égőáldozatra szánt száljai midőn legjobban égtek egy fél holdat formáltak, melly alatt 60 égő fáklyás hajó, és két nagy mu'sika hajó egy második rákéta jelre, lassan, 's felségesen a' tüzfénybe álló várhoz közelitettek.— Minden hajó tzipra zászlókkal ernyőkkel 's nagyobb részent virág koszorúkkal, és felirásokkal volt ékesítve. A' vig mu'sika szó, 's lövöldözések ideje alatt, öt más gyors hajó a' legnagyobb sebességgel mint kengyelfutók, előre mentek, ezeket más fáklyás hajók lassan 's szép rendben a' fejedelmi Kastély felé követték, mellyek a' parthoz egy időben értek, és Várkerténél egyszerre kikötöttek. Alig aludtak el az ezer színű fel-

távgoló fáklyás hajók, 's megégetésre szánt szályak, ismét az egész tájékat ujonnan egy nagy, 's mesterséges tűz legnagyobb fénybe helyhezttette. A' két új házasoknak nevek' huzásai legfényesebben tűntek szembe száz nyolczvan három rakétát zuzogva eresztettek fel. A' fejer tsillag színű fény világosságot és örömet terjesztett a' vendégekre, és a' szerentsés völgyre, melly Német országnak legelsőbb Hertzegi házakból való 16. fejeket ölelt.

A p r ó s á g o k.

Nem régiben az a' köz hir támadott, hogy Elginben az Egyház' gondviselője a' Scotziai fő Templom béomlott falai közt a' Matbeth által meggyilkoltatott Duncan Királynak koporsójára akadt volna. Ezen koporsó felbontásakor egy Kiküldöttség rendeltetett, mellynek fele Orvosokból, fele pedig régiségek bűvárjaiból, áll, hogy meg vizsgálná valjon a' szerentsétlen' mely tsontján nem lehet e? két gyilok szúrást észrevenni, mivel a' Történet előadása szerint a' gyilkos két gyilkot ejtett rajta, annak elhitézésére, mint ha az említett Fejedelmet tulajdon két fiai ölték volna meg.

Párisban az Omnibus és a' Fehér Dáma nevű béres kotsikon kívül, még egy harmadik módiis hozatott bé, melly tizenkét

ülésű; ennek a' neve Citadines. Vagyon
ollyan féle 24.; egy fordulásnak az ára hason-
loul 5 Sous.

Engel Professortól Berlinben egy fő
úri Asszonyság egykor azt kérdé: miért fo-
gadják Kotzebue' munkáját a' játékszínben
kedvesebben, mint Ifflandét, a' ki bizonyo-
san szebb ízléssel dolgozott? Engel azt felelé:
„Kotzebue Ur elsőbben olly néző játékkal
lépett fel, mellyben egy asszony meglehetős
nagy bolondságot (kaczérságot) követett el;
de az neki végre nagy lelkűen megbotsáttá-
tik; ez által megnyerte az Asszonyságok' ked-
vezését, — és maga az Asszony jól tudja,
hogy a' ki ezzel bir, már az a' pólczon ül”.

Egyszer azt kérdé valaki Aristotelestől:
miért szereti annyira a' szép fejér személye-
ket? „Tsak egy vak tehet illyen kérdést”,
azt felelé a' Bölts.

M e s e.

Nálam nélkül országok
Hamar elpusztulnának,
Pedig néhány kaszások
Engem' bőven tsinálnak.

Pap. G.

Jegyzet: A' 33-dik számbeli Rejtett
szó: Marmaros.

Geographiai töredékek.

Az Oct. 12-ki Francia Courrierban ez alatt a' felyül írás alatt: „A' mostani Orosz-Török Háború tsata-piatzáról” a' következő tzikkely olvastatik: „Kevés Ország van, a' melyet olly könnyen lehetne védelmezni mint Török országot. A' Duna és a' fekete tenger partja között van Karakermántól fogva a' Konstantinápolyi tenger szorossáig sok, nagyon sok hely van, a' melyet kevés költség-gel győzhetetlenné lehet tenni. A' Haemus hegyének sokfelé terjedő ágai (Balkán, a' mint a' Törökök nevezik) egy felől a' Tenger partig nyúlnak, egész Várna és Burgas között, más felől egész Bulgáriát és Ruméliát bekerítik. — Várna nagy Város, melly a' tenger parton, egy folyó víz torkolatjánál fekszik. A' tenger felől a' városhoz közelíteni nem lehet, mert a' kikötő helyet a' Galata nevű hegyen álló Bateria, és a' vár maga két oldalról fedezik, úgy hogy a' mi oda közelit

két tűz közé szorúl. A' szárazról is nehéz hozzá férni ; résszerént a' mellette folyó rendkívül motsáros víz miatt; résszerént a' körül belől eső dombok miatt, mellyek mind rakva vannak Batteriákkal. — Még fontosabb hely ennél Burgas, (Várnától négy mértföldre) hol a' kikötőbe a' legnagyobb hajók is bészálhatnak. A' hegyek itt a' tengerbe nyúlnak erdővel bénöve, 's annál fogva rajtok sánczot hányni, és Batteriát emelni könnyű. — Mind ezen helyeket nem régiben a' Törökök megerősítették, azon planumok szerént, mellyeket 1795-ben az akkori Franczia köz Társaságtól oda küldött Ingenieurök, és Montalembert 's Aubert Dubayet Generálisok adtak. Azt mondani, hogy a' Törökök megátalkodván tudatlanságokban, semmit nem szeretnek tanulni — tévelygés! még pedig nagy; mellyet eléggé megczafol az a' nagy gond, mellyel a' Diván, a' Tott. Campbell, Aubert-Dubayet és Sebastiani Urak rajzolatait, 's írásait az Archivumban tartogatja. A' Dunánál eső határszéli várak megerősítésére planumokat adtak Montalembert és Aubert Dubayet Generálisok Selim Szultánnak, mellyeknek kivitelére ha nem volt is ezen szerentsétlen Fejedelemnek ideje, — a' mostani Szultánnak Mahmudnak gondja volt. Ezek tanátsolták azt, hogy a' költséges köfalak helyébe csak kazamátás bástyákat, öt, öt 100 ölnyire egymástól, kell a' várak körül építeni. Ugyan ezen Tisztek adták azt a' tanátsot is, hogy ezen bástyákat az úgy nevezett affuts á

aiguile, az az olyan móddal készült ágyúkat kell megrakni, melyek négyszer lőnek az alatt míg más ágyú egyszer, és az ágyú golyóbis minden lövéskor egy célba visz, a' nélkül, hogy szükséges volna minden lövéskor célózni. — Mind ezen éppen olyan hiteles, mint kevésbé esmérletes környülállásokból meg lehet valamennyire azon váratlan diadalmaskodást magyarázni, mellyel a' Törökök e' mostani háborúban az Oroszok ellen magokat oltalmazzák". (Mind ezen erős állás mellett is Várna fejet hajtott az Orosznak).

H á r e m.

Azon Könyv, melly közelebbről Bétsben ezen czim alatt: „Der Türkische Dollmetsch” jött ki, a' többi Török szokások közt a' Háremről is teszen említést. Hárem, melly Török nyelven annyit tesz, mint tiltott, Török Országban az Asszonyoknak lakó helye, valamint ellenkezőképpen Selámlík a' férfiaknak. Azon Háremet, mellyet Konstantinápolyban a' nagy Úr' feleségeinek számára készítettek, Hárem Humajum, vagy Dari Seadetnek nevezik. Ezen lakó hely felosztatik téli szállásra, hol a' Szultán feleségei, azoknak szolgálói, és rab-szolgálói egész télen lakoznak; tavaszi, és őszi lakásra, mellyben ezen idő szakaszt szokták eltölteni. A' mi a' nyarat illeti, ennek legnagyobb részét közönségesen a' Szultán' társaságában a' Bosporos partján lévő

mulató Kastélyban töltik, és midőn ált eveznek, különös vigyázatot fordítanak arra, ne hogy valaki észre vegye őket. A' Tsászár' feleségeinek Háremjébe, az Orvosokat kivévén, eddig még semmiféle Európai Utazó nem juthatott, és a' kemény vigyázat, 's strázsálás miatt, a' Tulajdonoson kívül más nem is juthat. Ha a' Szultán világos parantsolatjára Orvos kívántatik, és az Kis-lár-Aga által a' Hárembe bévezettetik, mind a' beteg körül lévő asszonyokat fátyollal be huzva találja; ugyan ezt teszik akkor is, mikor az érütését tapogatni, a' szemét vagy nyelvét meg nézni akarja. A' Tsászári Hárem egy igen vastag 's gömbölyű épület, erős kő falakkal úgy van körül véve, hogy a' kupulán és, a' fedélen kívül semmi sem látszik. A' bemenetel négy kapun szokott megesni, tudni illik két ércz, és két vas kapun, a' melyeket éjjel nappal kemény zár alatt tartanak, és a' fekete heréltek olly erősen strázsálják, hogy még magának a' Kislar-Agának sem szabad a' Szultán' engedelme, 's parantsolatja nélkül bé menni.

Égbe kiáltó Vétek.

Gymnieh nevezetű helységben (Belgiumban) melly Aachentől tsak két órányira esik, felfedeztek egy irtóztató bünt. M**. oda való lakós, mind Isteni, mind Polgári Törvények' sulyától meg nem iszonyodván, testvér hűgát azon

hamis szín alatt mintha bolond vólna, tsak azért, hogy az ötet is illető örök - részt, magának tulajdonithassa, huszonkét esztendeig zárva tartotta. Egy jó szomszéd a' bünös' némelly gyanús jeleit megfontolván, az illető Törvényhatóságot arra birta, hogy e' részben szoros vizsgálódást tartasson, mellynek következtetésében, a' szerentsétlen személyt, ki még tsak 40 esztendőse vala, egy szűk, setét, 's borzasztó lyukba, öszve zsugorodva félig meztelenen, és némelly szennyes rongyokkal bé takarva találták. Mind ezeken feljül a' kegyetlen bátya a' méltatlan fogság' egész ideje alatt ötet tsupa sovány, egésségtelen, és felette rossz étkekkel sanyargatta, gondolván hogy ez által ohajtott halálát siettetni fogja. A' leányt a' jó gondviselésnek ; a' gonosztévőt pedig a' Törvények fenyítésének adták által.

Az ér'-verés különbsége az Európaiaknál, és a' vad-embereknél.

A' köz tapasztalás már több ízben megbizonyította azt, hogy a' vér a' vad-embereknél sokkal sűrűbb, és a' folyásában lassúbb, mint az Európaiaknál. Collot Generális az'eránt némelly próbákat is tett, és úgy látszik, hogy azoknak kimenetelében szerentsés volt. Ő Warin Adjutánsával, egy tolmátszal, és két inasaival az Indusok közé utazott, a' kik tudniillik Sz. Károly szomszédságában tanyáztak, és a' kik Missouri felső

részeiből nem rég hogy oda jöttek. Némelly ajándékok által egy Mandant, 's a' Nagy Oság Nemzetségnek egyik Fejedelmét arra birta, hogy nékie magokon próbát tenni megengedték.

A' Mandan 5 láb, és 3 hüvelk nagyságú volt. A' növése, és teste alkotása épen olyan volt, mint a' Generalis egyik szolgájáé, a' ki Amerikai volt Pittsburgból való. Az Oság 5 láb $10\frac{1}{2}$ hüvelk nagyságú, az az épen olyan mint maga a' Generalis volt. Olyan erős ugyan nem volt, de éppen olyan korú, tudniillik 45 esztendő. Fél óra alatt külömbféle minutákban 3 ízben tapogatta meg erét, melly egy minutára illy következésű lett: az Amerikai' ér-ütése 69, a' Mandané 60. a' külömbség 9. Az Oságé 62. a' Generalisé 75. a' külömbség 13. Warin Adjutansé, mivel ez a' Generalisnál hidegebb vérű vala 72. az Oságoké 62; a' külömbség 10.

Collot Generalis felső Kanádában ezt több Indusokkal is próbálta, nevezetesen: egy Farkas - Indussal, egy Schavanival, 's több Orkaniakkal, és mindenütt legalább 9 ér-ütési külömbséget talált. Az odavaló lakosok, és a' fejérek közt egy minutum alatt legfeljebb 16 ér-ütési külömbséget.

Természeti Tűnemény.

A' folyó October 8-ka és 9-ke közt éjjel Olasz országban külömbféle városaiban u.m.

Genuában, Majlandban, Turinban, és egész Piemontban; továbbá Verónában, Lugánóban, Luccában, sőt Florencziában is föld-indulást érzettek; de még is ezen utolsó városban gyengébb volt. — Ezzel hihető öszveköttetésben van, a' mit Vesuv hegyéről írnak, hogy tudniillik September 17-kén éjjel előbb a' Vesuv hegyén magoktól támadt torkolatok irtóztató sok tüzet, 's köveket hánytak ki egyszer'smind nagy zúgást lehetett hallani, a' belső láva megszaporodott, és sokkal sürűbb volt, mint közönségesen lenni szokott.

A p r ó s á g o k.

Midőn II. Fridrik Burkus Király alatt a' Korona Herczeg Boroszlóban a' könyvtárból Froissard' kéziratát néhány napra olvasás végett kikérné, Arletius, az odavaló Gymnasium' Rectora, és Könyvtárnok Reversalist kért ő Kir. Magasságától: hogy sine maculis et rasuris (minden motsok, vagy vakarás nélkül) fogja vissza küldeni.

Chalonban egy fiatal asszony, minekutánna a' szeretett, de már megholt férjét három hónapig siratta, gyászolta, nem rég megjelenék ezen város Birójánál, hogy új házassági kötést tegyen. Ez eleibe adá, hogy a' törvény meg nem engedi, hogy egy esztendei özvegységének eltelése előtt ismét férjhez men-

jen. „Azt én jól tudom, felele ezen új Artemisia, az én férjem tsak három hónap előtt halt meg; de kilencz hónapig beteg volt, ez, úgy vélem, teszen egy esztendő”. Sok fáradtságába került a' Birónak, míg vele megértethette, hogy a' férjnek halála azon naptól számláltatik, mellyen meghalt.

Azokon kívül (úgy szól az Angoly Újság) kiknek nagy somma pénzök, jószágok, vagy házaik vannak a' kezökben, vagyon még egy más osztálya is az emberiségnek, mellynek kezében semmije sinsz ugyan, de a' pénzt féltvén a' veszedelem' súlyától Bank-Notákban zárva tartja. Az illy formán az Angol Bankba letett pénz; melly két esztendő óta 5,000,000 font Sterlingre tétetett, most annyira megszaporodott, hogy könnyen felmegy 8,000,000 fontra. Ez egyik oka a' módfelett képzelt pénz sokaságának London városában, melly képzelődés sokakat balgatagságra vezethet.

Rejtett szó:

Tsak két tagu szótska: Mester' nevét teszi;
Első hárma edény, az egész készíti;
Végét vevő adja, az adó bővíti.

E. J. P.

Jegyzet: A' 34-dik számbeli Mese:
Rend.

M u l a t s á g o k:

1 8 2 8.

(36.)

A' magvető fijához, és a' Patsirta tsirkéihez, Aesopus után: Jun. 22-dik.

Többi Patsirta szerint az is, a' mellyről fogok írni.

Búza vetést keresett; fészkele benne tehát.;

Bár ha tojásba kikelt, bú volt a' jó anya szíven,

Szem-füllé tévén egy hiba, mellybe esett.

Véletlen hamar érő volt a' búza' kalássza,

Sárgulván aratót híva le hajtvá fejét.

Tsirkétskéji azomban nem tudtak kirepülni,

Még gyengék voltak tollaik arra igen.

És anya szíve nagyobbban vérzett, enni valóért

Hogy minden reggel messzire menni szokott.

Így az alatt fijait fészkekben hagynia kellett.

Úgy de tanátsot adott, míg kirepülni akart.

Tsirkéim szükség kitekinteni 's arra fülelni,

A' mi körültekint itt legközelebbre esik.

El-kirepül: az alatt a' gazda fijához imígy szöll;

Már aratáshoz kell kezdeni, itt az idő!

Bé mégy hát fijam, a' helységbe ki hívni barátim'

Holnap aratni: mi is nekik aratni fogunk.

Mig jön az anyyok, az aprók félelmes pihegés közt
 Mennek elébe; mi baj, kérdezi, hogy mi esett?
 Háh! szülők itt volt a' gazda fijával; aratni
 Hivja barátait, és a' fija utnak eredt.
 Nints mit félni: barátihoz a' jámbor de ha bízik,
 Megmaradunk: hólnap még arató nem akad.
 Más nap hát bátran kimegy ételt szerzeni ismét;
 A' nap fenten járt, 's egy arató se jöve.
 Szólla fijához az ember: szomszédim' rokonimmal
 Hivd hólnapra, ha már megtsala annyi barát.
 Mennek az anyyokhoz, rebegik neki, a' mi esett vólt
 Semmi, felelt, hólnap még mi maradni fogunk.
 Szomszédok, rokonok bizonyára nem annyira készek,
 Hogy dolgozni azok jöjjenek egybe ide.
 Más viradóra patsirtánk ételt hozni ki készül:
 Szomszéd és sógor egy se igérte magát.
 Végre vetők ki fakad: vesszen, szomszéd, rokon és a'
 Pajtás: két sarlót reggel előmbe hozol.
 Én fogok egyikkel, mással te aratni fiam fogsz;
 Nem járok többé senki kegyelme után.
 Ezt az anyának az apró magzati hogy ki beszélték,
 Így szólt: nintsen idő semmi, jerünk mi tovább.
 Föld mivelő leáratja vetését, bőribe állván;
 Eddig azért múlt el, mert amazokra szorúlt.
 Elhurezolkodván, a' gazda jelen vala más nap;
 E' képpen dolgoát ő 's fija végbe vivé.

Irmesí Homonnay Imre.

P e s t i s.

Az már igaz, 's több rendbéli hosszas
 tapasztalásokkal megerősített valóság, hogy

ha a' Pestis közvetlenül Afrikából Európába bé - tsúszott, nem húz olyan veszedelmet maga után, mint mikor Egyiptomból Syriába, onnan kis Azsián keresztül Európába; mert akkor nem csak véghetetlenül nagyobb 's tartósabb természetűvé, és szélesebb kiterjedésű ragadó nyavalyává válik, hanem kórsága által még a' levegő' hathatóságának és minéműségének tulajdonságát is megváltoztatja, 's egészségtelenné teszi. Ki szokott ütni közönségesen Majus, Junius, Julius, és Augustus hónapjaiban; September, October, November, és Decemberben pedig új erőre kap. Éppen olyan következése volt azon pestisnek, mely 1815-dikben Kis Asia tartományait meg lepte, és Török Európátis meglátogatta, hol ezen 4 esztendőök elforgása alatt dühössége által azon tartományok' lakóinak egy harmad részét, vagy talán felét is elragadta.

Konstantinápoly városa vala leginkább ezen szerentsétlenségnek piacza. Ezen várost majd 600,000 lélek lakja, ezekből 4 hónap alatt elveszett több 200,000 lakosnál. Midőn a' Pestis legnagyobb dühében volt, minden áldott nap 3000 embernél több halt meg. Felette sok házak annyira meg változtak, hogy utóbb is elhalt Birtokosaik miatt a' Fiscus kezére estek, az útszak rakva voltak holt testekkel, mellyek a' nyavalyát még jobban elterjesztették. A' tenger alig látszott a' számtalan sok tsajkáktól, mellyeken a' holt testeket a' temetőbe vitték. Egész Fámiliák

kihaltak, és egynehány esztendőök alatt eltemették. A' férj a' feleségét, a' feleség a' férjét, mind a' kettőt pedig a' gyermekei takarították el; a' késérők mély tsendességben mentek, semmi panaszt, semmi jajgatást, melly illy rend kívül való szerentsétlenség' alkalmatosságával mintegy enyhülés gyanánt szokott szolgálni, sem lehetett hallani, a' mély, 's horzasztó halotti tsendességet tsak a' sir-ásók gyász zsibongásai szakasztották félbe (Rizosból „Histoire moderne de la Grece.”)

Walsh Angol Orvos nem rég kiadott útazása leírásában Konstantinápolyból Angol országba, azt lehet olvasni: hogy 1812-dikben Konstantinápolyban némellyek szerint 200,000, mások szerint pedig 300,000 embert ragadott el a' dög-halál, akar hogy legyen a' dolog, elég az hozzá, hogy a' Kemponi Kapun egyszerre ezerenként vitettek ki a' holt testek.

Természeti tűnemények Spanyol országban.

A' Spanyol országnak némelly déli tartományaiban több hónapok óta tartó rendkívül való forróság, September közepén az Aratásnak igen ártott, és a' természeti tűnemények által sok helységeket megháborított. Murcia, Orihuela, Cartagena, és Torrevieja helységeekben nagy föld indulást éreztek;

e' miatt ezen városok lakószai a' mezőn sátorokban és bódékban kénytelenítették lakni. A' Guardamer nevű falunak leomlott Temploma remek munka volt.

A' Valencziai Királyságban a' mód felett való szárazság miatt sok városok szenvedtek, hol a' kútak mind kiszáradtak, a' források pedig annyira kiapadtak, hogy az emberek több mértföldnyi távolságról a' nagyobb folyóvizekből vizet hozni kénytelenek voltak. — Tarragona tájékán egy hirtelen fergeteg a' növényeket mind le verte, egy - egy darab jég 48 latot nyomott. A' nyár egy szóval egészségtelen volt, és igen sok veszedelmes betegségeket okozott, mellyek azután ragadó nyavalyákká váltak; olyan volt a' veres himlő, és fül daganat, mellybe minden nemű és korú személyek belé estek.

Mádrid városától 12 mértföldnyire Guadalaxara nevezetű helység vidékén egy Vulkan támadt, melly a' közel lévő falúkat nagy félelembe és rettegésbe ejtette. A' parasztok egygyűségöktől vezettetvén, azt hitték, hogy ha azon kis föld nyílásba, mellyen a' füst és a' láng lobogott ki felé, vizet töltenek, földet vagy homokot hánynak, minden veszedelmet magoktól eltávoztathatnak; azomban a' füst 's láng meg szaporodásából ellenkezőt tapasztaltak. Igen jó volna, hogy ha az Ország-lószék vizsgálás végett értelmes embereket küldene ki, minthogy úgy is már régtől óta igyekeznek kő-szén bányákat feltalálni, és talán nem volna lehetetlen, hogy ezen kemény

réteges föld között sok köszén is fogna találtatni.

A p r ó s á g o k.

Nápoly ország' népessége a' mult esztendőben 50,510 lélekkel szaporodott. Ugyan is 1827. Januarius 1-ső napján volt a' lakosok' száma 5,626,946; most pedig 1828 Januarius 1-ső napján 5,677,456.

Irlandban mostanában vagyon 11,823 iskola, tanuló pedig 560,000, a' kik közül katholikus vagyon 410,000.

Dublin városában (Irlandban) most kezdődött egy nevetséges per. Több ideig beteg lévén egy Vers-szerző, Orvosi segedelemhez folyamodott, az Orvost elhivatta, magához szorgalmatosan jártatta, de kifizetni nem tudta; hanem gyógyítási jutalom' fejében ajánlott néki egy tsomó verset, melyet ő el is adhat, minthogy ő sem írt néki a' Recepteknél egyebet. Az Orvos azt gondolta, hogy még is jobb valami, mint semmi, elfogadá a' Verseket, és azokat, mint eladókat a' három Királyságban lévő több rendbéli Redaetióknak el is küldötte, de rövid idő mulva mind vissza jöttek, és még azonkívül, hogy egy sem kelhetett el, az Orvosnak nagy pósta-

bért is kellett fizetnie. A' dolog illy helyhez-
tetésben lévén, az Orvos pert indított a' volt
betege ellen, 's azt kívánta, hogy mind a'
gyógyítás, mind pedig a' póstabéli okozott
költségek megfizetésében, és vissza térítésé-
ben el marasztaltassék.

Sumlától 2 órányira fekszik egy kis város,
mellyet Madarának neveznek; ebben egyne-
hány ezer Török-Amazon lakik. Török ország-
ban az olyan asszonyok, kik a' férjöknel,
és leányok, kik a' szülőiknél megmaradni, 's
azoknál rendes életet élni nem akarnak, mind
oda költöznek, a' hol tulajdon róvásokra él-
nek, fátyol nélkül járván. Lehet gondolni,
mit teszen ez a' Törököknél! külömben ezen
Amazon-gyarmat emlékezetet meghaladó idők-
től fogva fenn áll.

Liverpól városában (Angliában) feltalál-
tak egy újmódi lakatot, melly a' Tosi meg-
nyithatatlan lakatjához hasonlít. Ezen új ta-
lálmányt még eddig tsak a' nagy Kassáknál,
és nagy Kapuknál használhatják. Véle öszve
kötésben vagyon egy dob, és egy trombita;
a' ki a' kinyitás' módját nem tudja, dob szó-
ra, trombitálásra, muzsikára egy szóval lár-
mára ad alkalmatosságot. Ez a' tolvajok, 's
rablók ellen igen foganatos eszköz. A' feltalá-
ló privilegiumot nyert.

St. Etinne városában (Franczia országban) Haspel nevű sebes futó Perbe idéztetett. Haspel az oda való Lotteria-játszóknak fogadásból megígérte, hogy Lyonban kijövő sorsszámokat nékiek előbb megmondja, hogysem a' St. Etiennei Lutri-hivatalt bézárnák. Erre a' kontóra sok pénzt szedett fel, és a' szavát bé nem tellyesítette. Minden esetre büntetésre méltó lévén, a' Törvény-szék által három esztendei fogságra ítéltetett, és az okozott perbeli költségek' megtérítésében elmarasztaltott.

Rejtett szó:

Első betűm ha elveted,
Minden háznál feltalálsz;
Ha pedig végsőm elmetszed,
Tsinál kivált a' Juhász;
Haggy egészen, úgy a' Magyar
Munkámat jól ismeri,
'S a' mit nagy terhem kifatsar,
Minden nemzet ditséri.

Jegyzet: A' 35-dik számbeli Rejtett szó: Kádár.

Jajzó

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(37.)

Hussein Basa.

Hussein Basa, a' ki mostanában a' Duna
 mellyéki Török ármádának fő Vezére, szüle-
 tett Erzerumban. Még fiatal korában a' Jan-
 tsárok' egyik osztáljába jutott. 1826-dik esz-
 tendőben Jantsár-Aga rangra emeltetett. A'
 Tophánai tengeri fegyver- háznak fő igazga-
 tója volt; az ásiái seregek Mahmud Szultán
 által akkor hivattattak a' fő városhoz, 's mi-
 dőn ő titkon eszében azt forgatná, hogy ma-
 gát ezen zenebonás Ortáktól megszabadítsa,
 akkor Skutarinál táboroztak. Á' Topsikat, és
 Bottandsikot által szálították Konstantinápoly-
 ba, a' Jantsárok' Kaszárnyáit körül vették,
 és a' lövöldözést reájok elkezdették. A' Szul-
 tán a' nagy Próféta' zászlóját kiszégezte, és
 a' lázadó katonai hatalmaskodás ellen, melly
 Demokratiára hajlott, az egész földnépét
 fegyverre szóllította. Körül belől mindenféle
 hireket lehetett hallani, hogy a' Jantsárok'
 a' földnépe táplálására szánt, 's étellel meg-

rakott Tár-szekereket elfoglalták, és magoknak tulajdonították. Mihelyest a' pártütők' felkonczoltatása elkezdődött, azon pillanatban az eleségnek ára felment, melly a' Tsászari város' minden rendű lakóseit felingerlette ellenök. Hussein Basa a' Jantsárok' ügyét vesztve látván, tapasztalván azonkívül azt is, hogy a' Mesteremberek Czéhei, mellyek a' Jantsárok' támaszai voltak, bátorságokat elvesztették, 's hogy a' Hammals (teher hordók) és Cepji (vízi-puskások) egészen elkedvetlenedtek, titkos alkudozásba ereszkedett a' nagy Szultánnal. A' tengeri fegyverház az ő igazgatása alatt lévén, azt könnyen porrá égethette volna, minthogy azt ígérték néki, hogy a' két-lófarkú ranggal felékesítettik, hogy ha a' Topsik' tengeri fegyverházát által adja, és az Orták' erőlködéseit megtöri. Ez okosan vala elintézve, mert Hussein Basa' Ortáit meggyőzték egy részét lefejeztették, és a' Bosporosba vetették, más részét pedig tsajkákön Ásiába által vitték. Hussein Basának ezen alattomos fortélyja olly esmeretlen volt, hogy Bach-Tsausz, vagy is a' nagy Profosz látván, hogy az Aga egy kevésbé letsendesedett, őt bévádolta, de azon kért büntetésre méltónak a' vádaló félt találták, a' bévádoltatott Hussein Basát pedig egy Basai drága prémes bundával megajándékozták.

Mi kívántatik a' háboruhoz.

Mátyás Tsászár és testvére második Ferdinand, kik mind kettén Magyar Királyok is voltak, egykor meglátogták Első János György Választó Fejedelmet Dreszdában, és nyolcz nap mulatának nála. Dreszdának minden ritkaságait megszemlélék. Midőn a' fejedelmi fegyverházba értek, és a' Tsászár látá a' szép hadi szereket, így szólla a' Fejedelemhez: Mind igen jeles, de — 's itt megállá. Ő úgy gondolkodék, hogy a' fegyverház igen is jól volna felékesítve, de ha a' Fejedelemnek pénze is volna a' háború' folytatására. A' választó Fejedelem úgy tevé magát, mintha nem is hallotta volna; hanem erre a' kintses kamarájába vezeté a' Tsászárt, igen nagy rakás tiszta ezüst táblákat mutata neki, 's ezt mondá: „Ime legkegyelmesebb Tsászár, itt van a' De”.

Fából való Kenyér.

Talán már nem messze van az az idő, mellyben a' fenyő, vagy tölgy-fák törzsökeiből, szinte olyan kenyeret süthetünk, valamint a' gabona-szemekből. Mitsoda változást fog ez okozni a' táplálás' dolgában, és a' népség' szaporodásában! A' fa tsak abban különbözik a' fris lisztlángtól, hogy a' fának több szén szere van, de az egy kevesé meg pörkölt lisztlángtól éppen semmiben

sem. Autenrieth már megmutatta azt, hogy ha a' fát megfőzik, megpörkölik, megszáritják öszve törik és megörlik abból fa liszt válik, ezt ha vízzel és kovással öszve dagasztják, lyukatsos és a' legjobb izű búzakenyeret fellyül haladó tápláló szer lesz. Tsak az van még hátra hogy ezen kenyér sütés módját egyszerűvé, és oltsóvá tegyék. A' Norvegiaiakra, 's Svecziaiakra nézve ezen szép találmány annyival is inkább szükséges volna, hogy azon Tartományokban sok fa és igen kevés gabona terem. Ha az ilyen fa lisztet vízben megfőzik, igen jó tápláló pép válik belőle.

Uj módi Ruha.

Londonban most essős időben rúgós gumiból (gumi elasticumból) való köpönyeget, és sapkát viselnek. Ezen ruházatok a' testet az általázástól védelmezik, 's a' mellett más hasznok is van, a' költségek' megkiméllésében; igaz ugyan, hogy nem kevésbe kerül egy illy darab ruha' készítettése; de azután 10—20 esztendeig is el lehet viselni. — A' gumi elasticumból való keztyüket is felkapták Londonban. Ezek a' kéznek akár mitsoda formájára illenek, reáfeszülnek, és soha bé nem motskosodnak. Ezen keztyüket használják főképpen az író vagy számoló szobákban, ezek az író újjait a' toll' tentájától megóvják; és ha történetből valami motsok esik a' papíroson, mindjárt el lehet törölni az

újjával. Illyen keztyűs kézzel vizsgálják meg a' kereskedők is festék szereiket, p. o. az Indigót; így a' kéz mindég tisztán marad, és a' keztyű is ismét tiszta lesz, ha lekefélik.

A' Szandsaki - Serif.

Ez a' Muzulmánoknak nagy szent Zászlók, mellyről azt tartják, hogy maga Mahomet, és az első Kalifák hordozták. — Ennek eredete bizonyos Se h h m i nevűtől van, ki a' Prófétát Mekkából való szaladásában üldözte, 's azután legnagyobb híve volt. — Ez egykor turbánjáról leoldá a' muselint, és lántsájára köté; így ezen Zászló - formát lobogtatá a' Prófétatiszteletére. Midőn I. Szelim Egyiptomot meghodítá, ki 1512-diktől fogva 1820-dig uralkodott, ezen Zászló örökségül az Ottománok' Házára szállott, 's azóta azt a' Birodalom' véd-paizsának tartják. Ezt, mint legdrágább Ereklyét, a' Birodalom kintsei között őrzik, és a' Chasz-o da lakásának egyik szálájában áll a' Szultán háló szobája mellett. A' Zászló 40 selyem borítékba van bétakarva, 's ezek közt találtatik egy kis Korán is, mellyről azt tartják, hogy Omár írta; benne vannak a' Kaaba kultsai-is, mellyeket I. Szelimnek nyújtottak volt kezébe. A' lántsa hegyén van egy ezüst ládatska, mellyben megint egy kis Korán van, ezt Ozmán Kalifa írta. — De a' Nem-Mahomedanusoknak meg van tiltva ezen Ereklyét szem-

lélni, melly a' Muzulmánokat a' szent háborura gyúlasztja. Midőn Május 17-dikén 1769. III. Musztafa alatt egy kereskedő házból való némelly Európaiak a' szent Zászló' kivitetését meg akarták nézni, észrevevék ezt az Emirek, és vérengező zendülést okozának. (De most ők sem olly vadak). — Ezen történet után a' Porta háborújának alkalmatosságával többször volt szó a' sz. Zászló kivitetéséről, de mindig elmaradt a' nagy költségek miatt, mellyekkel az szokott járni. — I. Szelim a' Damaskusi Basának általadta volt, ki minden esztendőben, mint a' Karavánok' vezére, magával Mekkába vitte. — Tsak III. Amurat alatt került vissza Európába Asiából ezen Zászló, és Codsza Szonandspascia vezérnek általadatott, ki ezen Erekljét arra használta, hogy a' hadi sereg közt a' hanyatló katona-fenyítéket helyre állította's a' bátorságot felélesztette. A' Jantsárok ezereknként követték Sziriából ezen Zászlót Magyar országba a' Nagy Vezér' táborába, hol az egész ármáda ennek látására fellelkesedett. Ennek vissza térése után a' Szerályba vitetett, hol az előbb megírt mód szerint őriztetik. III. Mahomet azt egy 300 Emirből álló tulajdon őrizőkre bizta, kiknek feje Nakiból esraf. — Mostanság ha kivişik álló helyéről, a' Szerálynak 40 őrzőji viselik gondját, kiket Szandsaksdarnak, vagy Zászló hordónak neveznek. — A' Birodalomnak minden jobbágysai a' Szandsaki Serifnek természetes őrzőji, de kivált a' négy lovag

Regementek, mellyek Bukukierbad név
alatt ismeretesek.

Nagy evő.

Breisgauban, a' Rajna mellett, él egy Paraszt ezen név alatt: a' Farkas. Ő igazán viseli ezen nevet, noha igen szelid névre kereszteltetett Tauber Péternek. A' szegény Farkas ezen nevet nagy ehetőségével szerzette magának. Még 20 esztendő korában attyának nagy gazdaságát, keresményét, kertjeit, és nagy annyának jókora örökségét fel-etette. Szokás szerint ebédje egy borjuból, egy júhból, 12—20 tsirkéből egy irtóztató nagy tál vastag ételből, és 10—12 font kenyérből állott. Most igen rosszul van dolga; ha a' jótévők, vagy a' kíváncsi tréfálók néha jól nem tartják, alig juthat arra, hogy a' legnagyobb kimilléssel is valamennyire gyomra kívánságát letsillapithassa. De a' mi rosszabb, a' hosszú koplálás őtet valóságos Farkassá teszi. Aug. 16-dikán tovább el nem fojthatta felette nagy éhségét. Olly vakmerő volt, hogy egy nyájból két juhot ellopott, 's azokat egy barlangban — nem igen sokat bajlódván az elkészítéssel, elköltötte. Minthogy legnagyobb szükségét szenved, a' város nyomtatott czédulák széllyel küldözésével serkenti a' lakosokat a' kegyes adakozásra; dolgozni nem tud, noha igen egészséges; mert ha tsak fél óráig mozog, mindjárt két annyt kell ennie. Még is

nem kövér, és halovány színe van. Tsupán
csak vizet iszik.

A p r ó s á g o k.

A' Rómaiaknál olly gyalázatos volt a'
botozás, hogy midőn egykor Cicero a' Fabri-
cius' ügyében ezt mondaná: Caedebatur vir-
gis civis Romanus (egy Római polgár meg-
vesszőtetett) a' Római nép sírásra fakadt.

Augustus 18-dikán 1580-ikban Hamburg-
ban egy 14 esztendőös gyermeknek, Tolch
Jánosnak fejét vették, mivelhogy egy Tanács-
beli Úrnak ablakát bétörte.

Hosszú Völgyben (Helvetiában) egy kén-
kő-etherrel töltött palaczk, melly egy Pati-
karius pinczéjében elpattant, ismét nagy ve-
szedelmet okozott. Midőn t. i. lementek vol-
na gyertyával a' pinczébe, hirtelen az egész
levegő lángot vetett, melly által hat ember
igen megsebesítetett.

Rejtett szó:

Sajnos első részem, ha vele illetnek:

Másodikom nélkül telek nem jöhetnek.

Együtt véve teszek egy olly kis alkalmat,

Hol részeim előtt találhatsz nyugalmat.

Jegyzet: A' 36-dik számbeli Rejtett
szó: Sajtó.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 8.

(38.)

„Első oktatás az Írásra,

Melly szerint ki ki a' gyermekeket azon művészre a' legkönnyebb, és legerősebb módon megtaníthatja. — Fischer József től."

Fischer Úr, a' maga bízgó igyekezete által, hogy ezen hasznos mesterséget továbbra kiterjeszthesse, és a' nagy érdemű Publikummal megismerethesse, egyszersmind magát, és abbéli szolgálatját ezáltal annál inkább ajánlhassa, készített 10 Levelekből (nagy quer nyolczad rét) álló magyar, és német előírást, mellynek haszna, a' mint Előbeszédje is mutatja, e' következő: az ezen célra szolgáló vastagabb formájú betűkre borítani kell egy igen fín vékony papirost, úgy hogy azon, az alatta lévő betűk keresztül látszathassanak, a' Tanuló veszen a' kezébe egy plumbát, és azzal a' vékony papiros alatt lévő betűket egyenként mind addig utánna formálja, míg csak jól nem tudja, annak utánna pennát veszen a' kezébe, 's azzal próbálgatja; e' szerint a' gyermek igen

tsekély papirosbéli költséggel belé tanul a helyes, és rendes írásba, a' kik pedig már írni tudnak ugyan, de rosszul, azok magoktól is megtanulhatják. A' már ditséretesen esmért Karacs, és Lenhardt Réz-metszők készítették ezen darabot, mellynek az írás vonásai vastagok szépek, a' czim-lapja pedig mesterséges miv; egy szóval olly tsinos munka, hogy a' külföldiek előtt akárhol megállhat, és méltán lehet ajánlani. Egy darabnak az ára 1. forint P. Pénzben. Meglehet kapni Engenberger, és Müller Könyv - kereskedő Uraknál, Lichtl, és Tomala Mester-művekkel kereskedő Uraknál, nem külömben magánál a' Kiadónál az Ország - úton. (Landstrasse) Kolb házában 530-dik szám alatt, Fischer Úr továbbá ajánlja magát, hogy Recreatio napokon is reggel 11-től 12-ig, és délután 2-től 3 óráig a' szép's mesterséges írásra, valamint német Orthographiára is tanítani kész.

Lichtl Károly Művészi és Muzsikai szerek' kereskedésében Pesten éppen most jelent meg:

Ő Excellentiájának Nádasdy M. Grófnak, Financz-Ministernek, és titkos Tanácsosnak jól eltalált Mely-képe.

Ezen igen jelesen eltalált Mely-kép ajánlva vagyon a' megkülönböztetett jelességű, és hazájára nézve olly sok érdemekkel tellyes

Férjfiu' tisztelőjinek , barátinak , és attyafiainak. Nem érdemel ugyan olly felette nagy megkülönböztetést ezen Munka mester-művére nézve , de igen méltó a' ditséretre a' szakasztott szálnyi hasonlatosságára nézve , 's ez a' legelső , 's legnagyobb érdeme a' Melyképnek.

Egy példának folio formában velin papíroson az ára 2 for. V.Cz. ez olly illendő arra , minél oltsóbb nem lehet. — Néhány példák különös szépségű Regal papíroson , már nagyobbára elkelték ; ezek közül egy példának ára 2 for. 30 kr. V.Cz.

O r l a y.

Orlay János Orosz Státus - Tanácsosról , a' 33-dik Szám alatt költ Hasznos Mulságokban említést tettünk , hogy Beregh Vármegyei születés. Erről most a' Magyar Kurir illy tudósítást közöl: Egy itt lakó igen érdemes Hazánkfia több rendbéli tudományos foglalatú leveleit közlötte velünk a' nevezett Státus Tanácsos Úrnak , melyekből némelyeket igen is méltónak tartunk emlékezetül feljegyezni.

Ő Excellentiája Orlay János Úr mint az előttünk lévő leveléből látjuk , ez előtt 38 esztendővel , Felséges engedelemmel ment által az Orosz Birodalomba , hol majd Sz. Pétervárában , majd a' Birodalom más részeiben szüntelen tudományos tárgyakkal foglala-

toskodott. Leginkább pedig az új Academiák, és Lycéumok jó karba hozásában fáradozott; 's ez által szerzett érdemeivel annyira megkülönböztette magát, hogy a' most uralkodó Tsászártól 1826-dik eszt. elején valóságos Status Tanácsossá neveztetett, és az Orosz Birodalom déli részében a' mint ott nevezik, 4,000 Dézmát hozó josszággal ajándékoztattott meg; mint ezt a' Bétsi Beobachter akkor ki hirdette. Ugyan ekkor tétetett Orlay St. Tanácsos Úr az Odesszai Académiának Directorává.

Bejárta 1819-ben a' Kaukázusi környéket. Ezen Utazásról a' Felső Magyar Országai Minerva 1825-diki 2-dik Negyedében 103-dik lapon ezen Czikkely alatt: „Két nevezetes Hazafiaknak napkeleti útazásokról” vagyon ugyan szó: de a' mellynek foglalatja az előttünk fekvő levéllel tsak annyiban egygez, hogy Orlay Úr ott utazott. Jegyzései között találjuk; hogy a' Rhinaiak az Oroszokat szintűgy Oroszoknak nevezik, mint a' Magyarok, 's hogy e' szerént nem Pannóniában támadhatott ezen neveztetésök a' határ őrizettől 's a' t. hanem azt a' Magyarok magokkal hozták be Európába; hogy az Orosz Birodalmi Magyar Oroszok a' Magyart ott is Ugornak, Ugrinak nevezik a' mi hegyi lakost jelent; nem különben Madjarnak is mondják; következésképpen hogy Ungar, és Ungarusnak nem Ungvártól neveztetnek így.

Közljük itt egy újabb, Junius 18-kán 1828-ban Odesszában költ levelét St. Tan. Orlay Úrnak, mely ez: „Egy butellia Magyar bort küldök az Uraknak, mely magyar nevű, de már elpusztult város szomszédságában, de csak ugyan Magyar nevezetű falú határában termett a' felső Kaukázusi vidéken. Ez a' helység most az Ő Felsőge Udvari Kamarásának Skarzsinski Úrnak Uradalmához tartozik, ki ezt nékem erántam viseltető jó indulatjának jeléül küldötte; én pedig az Uraknak küldöm, kóstoltassák meg azt Bétsben lévő Naggyainkkal, hogy tudhassák millyen az eredeti igaz magyar bor, mely az Orosz Birodalomban is magyar bornak nevezetik. Én gondolom, hogy ilyen ajándékot Magyaroknak még senki sem küldött, én a' Kaukázusi vidékeket mindenütt bémentem; 's jól ismerem az oda való Orosz Urakat, kiknek ott falui vannak.” 's a' t.

Ámbár a' butellia igen jól bé volt deszka ládatskába tsinálva és burkolva, még is Odesszától eddig vagy a' sok rázás, vagy a' bor ereje miatt el pattant, 's az üres edény egy kevés jó Magyar bor illatnál egyebet Bétsbe nem hozott. Ugy lehetetlen vala a' látás, és kóstolás kívánságától fel hevült, de megtsalatkozott Felbontónak a' Phaedrus Anyójával e' szerént ki nem fakadni: (Oh svavis anima! quale in te dicam bonum ante hac fuisse, tales quum sint reliquiae)

Oh lelkem bé ditső nektár lehetett kebeledben Hogy ha csak illatod is életerőre hevít.

Kár, hogy el felejtette már a' küldő Hazánkfia, hogy a' Magyar a' bort kivált utra nem butelliában, se nem palaczkban, hanem Kulatsban (Tsutorában) szokta vinni, melly el nem törik. —

A' Kelet-Indiában lévő Angol hadi erő.

A' kelet-Indiai fő Igazgató minden Angol Al-Igazgatáshoz tartozandó Hivataloktól független, és tsak egyenesen a' Parlamentomnak, mint a' felelet' terhe alatt lévő Minister, vagyon le kötelezve. Az ő személyében egyesülnek a' fő Hatalomnak minden ágai, és ottan olyan fő Generalis mint első Tanátsbéli személy.

A' kelet-Indiai három u. m. Bombayi Madraszi, és Kalkuttai nevű Al-kormánysszékekre osztatik fel. A' fő Igazgatónak lakóhelye vagyon Kalkuttában. Minden ilyen Al-Igazgató Széknek magának vagyon hadiserege, melly mind a' két Kormány Széktől függetlenségben vagyon. Ezen három, egy forma alkotású hadi test teszi voltaképpen az Angol-Indiai Ármádát. A' kelet Indiai Kereskedő Társaság mindenik Kerületre egy egy Generálist nevez annak General Stabjához, ki akár mitsoda fegyverű lehet.

1757-dik esztendőben azon szerentsés gondolatra jutának, hogy keleti India önön maga által tartassék-fel és megnagyobbíttassék.

Ennél fogva az európai erköltstelen szerentse-
vadászok' seregeit innen eltávoztatták , ugy
szinte a' Vámpirokat (Vér-szopókat) a' lako-
sok' hitvallását minden bantás nélkül meghagy-
ták, 's őket az Igazság, 's szelíd bánás által
a' Kormány Székhez tsatolni tudták. Már most
a' megtelepedett Angolok semmi elsőégi
Jussal nem ditsekedhetnek az odavalók felett;
sőt a' midőn ezek az Angol Törvény fenyi-
téke alatt vannak, az odavaló hazafiak akár
mellyiket választhatják a' Braminok Itélő szé-
ke, és az Angol Jury közül. Így ezen bölts
Politika által lehetségessé lett, hogy Anglia
az ő ott való temérdek sok kintseit egész bá-
torsággal 200,000 ott született Indusból álló
hadi-seregre bízhatta.

A' kelet Indiai Hazabeli katonaságot az
Anglusok Sepoysnek hívják, melly szó szár-
mazását veszi ezen Indiai névből sepahy, melly
gyors katonát teszen Ezen név alatt lévő In-
dusok közönségesen 3. esztendeig szoktak
katonáskodni, de ha háború üt ki azon esetre
végét el kell várni. Elbotsáttatások után örö-
kös pensiót kapnak, és a' hazájokba vissza is
térhetnek. Ezek igen jeles katonák, igen tiszták,
és a' szolgálatra felette alkalmasok.

Az Indiai gyalogság 71. Regimentből
áll, minden Regimentben vagyon két Bata-
lion, a' Tisztek résszerént Anglusok, réssze-
rént odavaló Indusok. A' lovasság számlál
19 Regimentet, minden Regiment 8 Sva-
dront; külömben pedig ugy van elintézve,
mint a' gyalogság. A' lovas pattantyusság áll

8 Brigádából, a' gyalog pedig 10 Batalionból a' hol a' Laskarok (az az oda való Hazafiak) pattantyusok, és egyszersmind a' sánczásai szolgálatot is véghez viszik. Ezekhez tartoznak még 2 oda való pattantyus Regementek, mellyeknek katonáit Golandause, vagy is Golandupnak nevezik. Az Angoloknak vagynak azonkívül 3. gyalog Angol Regementjek. Az említett Pattantyusokkal a' Genie-testet, és az Egészségre ügyelő sereggel együtt 1810-ik esztendőben; az Angol Katonaság száma fel ment 22,540 lélekre; az Indusokkal pedig egyetemben 200,000-zeren fellyül.

Általában véve egy Indus Tiszt az Angol Tisztnél egy ranggal kissebb, úgy hogy a' ki a' sepoyseknél Kapitány, az Angoloknál tsak fő Hadnagy. Az Indiai Tiszt hosszú, a' köz ember pedig rövid nadrágot visel. A' fegyverkezés olyan, mint az Angoloknál. Az Európai Tiszteknek 33. esztendei szolgálatjuk után, mellyből hármat Szabadság mellett otthon is eltölthetnek, jussok vagyon az elbocsátó Levelöket kérni, és az egész fizetést megkivánni.

Rejtett szó:

Enyhet ad a' vándor' fáradt tagjának az erdőn,
Fürge madarkáknak szállást, és a' Magyaroknak
Legkedvesb tsemegét, ha hogy állati részt teszen; aztán
Vágd el az első, 's két végső betűt, neve gyilkos.
És mérték; de ha megfordítod húzva, halált hoz.

Jegyzet: A' 37-dik számbeli Rejtett szó: Gunyhó.

Tölgy

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(39.)

Gyász Vers T. T. Latzai Szabó József
Úr Halálára:

A' nagy Pap elhunyt! Szunnyadoz a' Sion
Ormán az Oltár Szent tüze, a' magas

'S óltárok, a' tördelt panasz bús

Hangjai közt szomorún zokognak.

Rémülve áll meg -- mint mikor a' sebes

Villám le dördül -- a' leverő eset

Hirére a' nép, 's hála könnye

Papja hideg tetemére tsordul.

Bús jajt zokognak lantjaik a' komoly

Muzsáknak; a' gyász cziprusok ernyein

Öntik ki szív rázó panaszba

Megmerevült kebelök' keservét.

Egy fáklya húnyt el, melly tüzivel tsak a'

Köz jóra lángolt, meghala egy nemes

Ember Barát 's az égi virtus

Bajnoka hódola a' Halálnak.

Nints Látzaink nints! a' kiben a' silány

Port egy temérdek Lélek emelte fel,

Kit mint Papot, 's Polgárt az érdem

Templomiban amaránt tetézt. —

Sirodra buzgón omlik alá Nemes!
'S szívében érzett bánatait porod
Vedrére dülvén elkesergi
Melpomeném szomorún zokogva.
Felejtethetlen Hamvak! aludjatok,
Könnyel feresztjük cziprusidat — Patak
A' mig le nem dül, 's Pindusunk áll
Látzai élni fog, élni mindég.

Írta Jelenfi Károly,
Theologus Deák.

Szép Literatura.

Második esztendőre is megjelent a' Magyar Olvasók, és a' kellemetes Literaturában gyönyörködők közé a' szép, 's tsinos készületű, és helyes szerkeztetésű „Urania Nemzeti Almanách, új esztendei ajándékul 1829.” Szeder Fábian szerkeztetése mellett, Beimel József költségén. — Ezen gyenge nevendék, a' mint látszik, mind inkább nagyobb erőre kap, és esztendőnként gyarapodik, siet a' tökéletesedés felé, és méltán reménylhetni, hogy testvérének, Aurórának, nyomdokába fog hágni, mint belső alkotására, mind külső tsinos színére nézve, úgy hogy a' hazának minden lelkes fia, és leánya, ki nemzetének tsinosodását ohajtja, édes gyönyörűséget érezhet ezen nyilvánosságos előmenetelen. A' benne foglaltatott tárgyak szép renddel váltják fel egymást. A' prózában nevezetesebbek: két theátrumi darab, t. i. „A' Boldog

Atya", Erköltsi Dráma 3 Felv. Guzmics Isidortól; a' másik „A' Tudósok." Vig Játék egy Felv. K. L. N. R. tól; továbbá ezen darabok: A' hálátlan szív' áldozatja, Debreczeni Bárány Ágostontól; A' Hűség áldozatja, Szent Miklósi Sebők Jóseftől; Leo, és Etele, Guzmics Isidortól. — A' kötött beszédben: Illi Szabolcsnak Levele; Török Borbála, Takátsi Jóseftől; a' két Pohár, Krisztiáni Pius-tól; Széphegyi Liza, eredeti Rege a' 15-ik Századból, Kempf Jánostól, 's a' t. — Előfordulnak továbbá emez' ditséretesen ismért jeles Szerzőink nevei: Kazinczy Fer., Kisfaludy Kár., Vidényi, Ponori Thewrewk, Karacs Teréz, Szemere, Balla, Fáy Andr. 's a' t. — Urániát ékesíti négy rézmetszés, melyeket többnyire hazai Művészek készítettek olly ügyességgel, hogy e' részben is el lehetünk a' külföldi mesterek nélkül; kivált Orbán Gábor Urnak rajzolatjai nagy elevenséget, és szép tehetséget mutatnak. — A' nyomtatás tiszta, és betűji most apróbbak a' tavalyinál,

Koron, és Modon.

Ezen két város a' régi Messzeniának keleti, 's nyugoti külső végeit foglalja-el. Koronnak régibb neve Ápia, és azt tartják, hogy ez az egyik azon hét város közül, mellyeket Agamemnon Achillesnek engesztelés fejében ígért, de ez inkább mese, mint valóság. Minckutánna a' Messzeniaiak a' The-

baiak' segítségével Országokat vissza nyerték, 's abba vissza tértek volna, Epimelides, a' ki Koroneai (Boeotziaban) születés volt, ezen városnak legelső fundamentomát vetette, és a' maga szülő-földjétől Koronának is nevezte. A' város lassan-lassan felemelkedett. Pausanias Görög Geographus, több Templomokat nevez, mellyek akkoriban épültek, említést tesz a' kikötő-helyről, és körülállásosan előadja: mikép' azon város lakosai a' 20 Stadium (1 Stadium teszen 600 lábat) távolságra eső forrásokból merítették ivó-vizöket. A' Messzeniai tengeröböl' éjszaki része Koronavárostól, Koronainak neveztetett. Ezen város a' későbbi időkben, nevezetszerént a' közép időkben is Czivakodás-almája maradt mind azokra nézve, kik a' Moreai uralkodásra törekedtek; a' tartomány' éjszaki végén lévő mostani Kastély valamivel lejjebb fekszik mint a' régi város; de Koronának Varochi nevű külső városa megmaradt a' maga helyheztetésében, Petalidi nevezetű falu pedig Korona' töredékei közepén áll. A' várat, melly nem igen erős, napnyugotról lehet ágyúzni; és ámbár 1820-dik esztendőben 50 ágyú védelmezte, mindazonáltal még is sokáig nem tudta magát a' vár oltalmazni. A' kikötőhely egészen nyitva vagyon. A' népség száma 1820-dikban állott 800 Törökből és 700 Görögből, és felette barátságtalan hely volt. A' város' Törvényhatóságához tartozik még 76 falu, mellyekben öszveséggel 3250 Görög lakik.

Modont külömbféle időkben külömbféle képpen is nevezték u. m. Pedesanak, Methonének 's a' t. Védelmére szolgál egy vár, melyet a' Velenczebéliek a' tengerbe nyúló keskeny helyre építettek; szembe vagyon vele a' Böltesség Szigetje (insula Sapientiae) melly a' tengerbe nyulik, magát pedig a' város (mellyet igen gyönyörű kertek vesznek körül) várával együtt fa, 's kö-oszlopokon áll, mellyek egy álló híddal öszveköttetésben vagnak. A' napnyugoti oldal felől vagyon a' város legnagyobb erőssége; mivel éjszak felől némmelly magosabb dombok vannak a' hástyáknál, minthogy azokról könnyen lehet a' várat ágyúzni. Innen kitetszik, mitsoda foganattal támadta meg ezen oldalról 1770-dik esztendőben D o l g o r u k i Herceg Orosz Vezér ezen várost, 's miképpen ő 6000 emberből álló, segítségre jött Görög Seregtől azon szempillantatban elhagyattatott, midőn a' városnak megkellett vala magát adnia. Melly eset után kénytelen volt minden tsuda vitézsége mellett is ágyuit ott hagyni, hogy Navarinba vissza vonulhasson, a' mit ő nagy hadi mesterséggel is végbe vitt. Az ő kis serege, melly 700 emberből állott, 400-ra olvadt, a' sebesekkel együtt kiket magával elvitt, 's ezekkel az ellenség közül sokat levágván, minden láb-nyomni földet nagy viaskodás mellett engedett néki. A' Törökök még most is kevélyen mutatnak azon 24 nehéz sűrű ágyúra, mellyeket az Orosz Vezér kénytelen volt ott hagyni, 's ezen ágyúk mostanság, más 56 ágyuval együtt, a' Modoni

vár kerítésén állanak. Ezen vár kikötő-he-
lyébe, melynek neve M a n d r á k i, tsak 50
tonnás kis hajók férhetnek bé, és a' Szapien-
cza Szigete, 's ezen vár között lévő tenger-
folyás, a' kikötést veszedelmessé teszi. Mo-
dontól Návarinig $1\frac{1}{2}$ mértföldet teszen az út
a' tengeren, és két mértföldet a' szározon.

Új mesterség az Ágyú elsütésére.

Mailandban több hetek óta az ágyúk el-
sütésével külömbféle fontos és mesterséges
próbákat visznek véghez. Egy bizonyos úri
ember, neve Console, egy mű-szert talált-
fel, melly által a' pattantyusok az ágyúk el-
sütéséhez szükségképen megkívántató kanó-
czot, 's gyújtást, megkémélhetik, és mind
a' mellett is éjjel nappal, essőben, szélben,
's akár mitsoda nedves levegőben, a' nélkül,
hogy valami veszedelemre szolgáltatathatna al-
kalmatosságot, melly olyan esetben gyakran
megtörténni szokott, abbéli szolgálatjokat be-
tsületesen elvégzik. Mind ezeken fellyül, még
az a' haszon is vagyon benne, hogy az ellen-
ség észre éppen nem veheti, a' lövés előtt,
és hogy minden 4 másod minutában az ágyú
egyszer elsülhet, és hogy olyankor (a' mit
legtöbbre lehet betsülni) a' nyereség, más
elsütésre szolgáló szerekhez hasonlítva, felet-
te nagy. Az illyes Mű-szer (Machina) áll
egy vas hengerből (Cylinder), melynek üre-
gébe vagyon huzva egy ágyútöltő-rúd, melly

felhuzattatván, 's az eleje megnyomittatván, egy horog forma tokba vissza esik, melly pattanó porral (pulvis tonans) van töltve, 's így az ütés a' gyújtó lyukra hatván, mindjárt meggyújtja a' töltést, akárminő vastag legyen. A' feltalálásnak a' fortélyja, és elmésége a' tokban vagyon. Ezt a' mesterséget még eddig senki sem esmérí, és a' feltaláló csak akkor szándékozik ezt felfedezni, és tanítani, mikor egészen tökéletességre hozta. Egyébiránt a' mű-szer olly könnyű, hogy azt egy ember minden veszedelem, vagy nehézség nélkül mint akár melly kanóczot, mozgásba teheti, de a' mellett megint ollyan erős, hogy egymásutánni 5000 lövés rúgóerejét meg nem hissebbitheti, sem meg nem gyengítheti. A' próba korán reggel, éjszaka essős időben, különböző órákban tartatott, és olly szerentsésen ütött ki, hogy a' nézők legnagyobb meglegedését, 's tsudálkozását méltán megérdemlette.

A p r ó s á g o k.

Egy Tisztartó Földes Úrától olly rendeltést vett, hogy a' Vinczelléreknek világosan megparancsolná, hogy egész szüret alatt lövöldözni ne merjenek. A' Tisztartó ezen parantsolat, következésében elő hivatta az egész közönséget, és így beszélt hozzá: „Kendteknek tudtokra kell adnom, hogy egész szüret alatt ne próbáljanak löni, mivel a' Földes

Úrunk ezt ellenzi. Én magam is azt tartom, hogy Kendtek magoktól is felhagynak a' lövéssel, ha meggondolják, hogy az idei bor egy lövésnyi puskaport sem ér".

Günzburgban folyó esztendei October hónap 14-kén estvéli 6 órakor a' lakosok' látására egy iszonyú eset adá magát elő. Egy legfeljebb 27 esztendős Hentest, a' ki tsak egy fertály esztendő óta házas, azért hogy rossz erköltsű, zabolátlan volt, azon feljül pedig a' fiatal feleségével felette kegyetlenül bánt, több ízben be is tsuktak; de mind ezek mellett a' maga pajkosságában továbbá is megmaradván, utóbb a' Polgár-Mester parantsolatjára egy Kortsmában elfogták, és a' büntető toronyba felkésérték. Ott a' pokróczát széjjel vágta, és abból magának egy kötelet tsinált, hogy azon az ablakon leereszkedjék, de a' próba igen rosszúl ütött ki, mert a' szerentsétlen 4 emeletű magosságról a' kövekre leesvén, szörnyű halált szenvedett.

Rejtett szó:

Egy tag egész: vágd farkát, 's férfi tagot tesz,
Melly ha erős, 's izmosb, az egészt forgatva
halált szór:

Vedd ismét az egészt, 's Magyaroknak nemzeti dísze.

H. E.

Jegyzet: A' 38-dik számbeli Rejtett szó:

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(40.)

B o l i v á r.

Ezen férjfiuról, a' ki nem tsak Amerikában, hanem az egész világon nagy tetteiről híres, egy Anglus Tiszt, a' ki ötet meglátogatla e' következő jegyzést közöl velünk: „Lakásához menvén, a' dolgozó szobája előtt két örállót találtam, kiktől megértettem, hogy a' Praesidensnek dolga van. Mondám az egyiknek, jelentené-be, hogy egy Anglus Tiszt van itt, ki hivatalos írássokkal a' Veneczuelai Congressustól érkezett. Erre azonnal bécotsáttattam. Belépek egy nagy, molskos, és tsak nem egészen üres szobába, mellynek az egyik szegletében O Leary Obester, a' Grlis' akkori Titoknokja, a' földön ülve egy táblán, mellyet az ölen tartott, írta, a' mit néki Bolívar diktált. E' pedig a' szoba másik szegletében, egy a' falról lefüggő nagy köpenyeg szárnyán ült valami kötélből készült hintókán, szinte anyaszült meztelen, 's magát hintálva a' franczia revolutiói nótát fütölte. Így akarta tudniillik

a' Generális magát a' tikasztó hévségben szellőztetni. — Ezen helyheztetésben pillantván meg Bolivárt, azt gondoltam, hogy talán nem jó helyen járok, 's megfordultam, hogy kimenjek; de a' Praesidens Anglus nyelven utánnam kiáltott, hogy maradjak, 's ha valahol leülni való helyet találnék, üljek le. E' már nem könnyű dolog volt. Széllyel nézván a' szobában, tsak ugyan láték egy úti bórzsákokat, 's arra leültem. Bészólitván erre a' Generális az őrálló katonát, azt parantsolta, hogy nékem kávét, 's czigara dohányt hozzon, a' mi azonnal bételjesített. Kérdé ekkor a' nevemet, hazámat, és tiszti rangomot. Azt kérdezte továbbá, ha nem én vagyok-é az a' Tiszt a' ki azt a' hajót kormányozta, mellyen Mardyn Kapitány Margueritába jött? Mondván, hogy az én vagyok: leugrik a' hintókájáról, 's hozzám jöven, megölelt, és megtsókolt; a' melly leereszkedését, bármelly rendesnek tetszett is előttem egy fél mezítelen embernek ölelése, illő tisztelettel vettem. A' Generalis újra felüle a' hintókájára, 's diktálását mind végig folytatta, az alatt, hogy dohányoztam. A' Praesidens igen magas szál ember, de a' testállása, és termete éktelen. A' feje szörnyű nagy, a' hajafekete, borzos; borzos ábrázatját nagy bajusza még mordabbá teszi. Tüzes nagy fekete szemeivel éppen úgy néz félre, mikor valakivel beszél mint a' nyúl. Különös ebben a' nagy dolgokkal foglalatoskodó, 's komor tekintetű emberben az, hogy beszélgetéseiben mód nélkül szeret tré-

fálódni, enyelegni, és nevetni, a' mi nekünk Anglusoknak vissza tetszik. „Igen alacson, és szemtelen tréfái vannak; másoktól is olyanokat szeret hallani”.

Neptunus' Barlangja.

Ezen barlang vagyon a' Conte Porto kikötőhelynek jobb oldalán a' Cacciai fok alatt melly Alghero helységtől (Szárdiniában) mint egy 10 tengeri mértföldnyi távulságra esik. Ha az ember ezen tengerbe nyúló hegyeket körül evezte, és azon szoros karét, mellyben számtalan vízi madarak tartózkodnak már elhaladta, a' Fordada nevezetű szigeten keresztül közelit egy kis tenger-öbölhöz, melly a' nyugoti, és éjszaki szelek ellen oltalmaztatik: onnan szintűgy, valamint a' szárazról az úgy neveztetett legvégső barlang szembetűnik, mellynek falai mindenféle erős kérgekkel, és tseppkövekkel vagynak behúzva, és a' mellyeket egyedül a' szabad levegő behatása akadályoztat, hogy a' színök 's tömötségek nem olyan, mint az alabástromé; ha az ember az egészet tekinti, olly tsudát lát, melly a' szemeit egészen elragadja.

A' bemenetel ezen barlangba a' mellette lévő egy nem annyira széles, mint mély föld, alatti sós tón által esik meg, mellyen keresztül egy tulajdon erre készített tsónakon lehet evezni a' valóságos Neptunus barlangjának torkához. Minekutánna ezen setétes földalatti hajó-

záson által esett az ember, melly az Utasnak akarátja ellen is eszébe juttatja a' Styx vizét, 's annak sajnálásra méltó hajóssát, hirtelen egy tágasabb nyílás következik, melly fáklyák által megvilágositva, egy tündér — világot teremt a' szem eleibe, vagy, mint a' Poësisban méltán mondatik, a' Tenger' Istenének Palotáját. — Jobbról, 's balról a' boltozatot olly vastag oszlopok tartják, hogy 12 ember azokat által nem ölelheti. Ide, 's tova hármas, 's négyes sorokban ezek olly sűrűn állanak, hogy sűrű, megjárhatatlan erdőnek lehetne tartani, noha köztök egy ember könnyen eljárhat. Egy helyen ezek Egyiptom régi Templomára emlékeztetnek, más helyen a' régi Romának hosszú, pompás Oszlop-soraira; beljebb több garáditsokon egy jeles Amphithéátrumra ér az ember, 's mentől beljebb megyen a' Természetnek ezen Templomába, melly ugy látszik, mintha emberi kéz alkotta volna, mint más meg más színben állanak a' tsudák, ugy hogy a' szem ki nem elégitheti magát a' sok kis Templomok, emlék-sir-jelek, sokféle allot-képek, fántáziai alakok, és ritka természeti játékok látásával. Majd kárpittal, melly a' két oszlopfejek közt ugy látszik mintha mesterségesen volna bé huzva, majd képfaragásokkal, és külömbféle drágaságokkal olly bőven vagyon felékesítve, hogy a' leghiresebb mester-ember sem volna elégséges annak illy módon való elkészítésére. A' takarónak czifraságai tsupa szépséget, és pompát mutatnak, akár

merre nézzen az ember, mindenütt, kis viszársz piramisokat, és gothus oszlopokat lát függeni, mellyek hosszukás tekét formálnak, és igen hegyesek. Mind ezen tsudálatos ábrázolatok, sem nem márványból, sem nem alabástromból valók, bátor olyan formáknak látszanak, hanem merő tseppkövek, a' mellyek részszerént eresek, részszerént pedig fejérek, mint a' márvány, 's akkor legszebbeknek tartatnak.

Az Alghero lakosai, a' kik ezen Neptunusi barlangot méltán Országok' jeleségének tartják, nem tsak az Antiparosi barlangnak eleibe teszik, melly annak szomszédságában vagyon, és melly egészen másképpen tűnik szembe, hanem még a' Mahoninak, melly a' Minorca nevű szigetben vagyon sőt minden Europai barlangoknak is. Annyi bizonyos, hogy ők a' tsepkő-alakoknak nagyságára és szépségére nézve ennek adnak elsőséget, úgy p. o. utánna teszik a' Cagliarinál lévő San Mialisi, és a' Noé házánál lévő Aequa-Rutta nevezetű barlangokat; valamint az is igaz, hogy sokkal több utazók fel keresnék, hogy ha a' bemenetel olly nehéz nem volna.

Még az is érdemel figyelmet, hogy éppen azon időben, mellyben ezen barlangot fel fedezték, egy új Herostratus Hajós Kapitány abban keresett magának gyáva gyönyörűséget, hogy ágyúzás által több ilyen pompás Oszlopokat elrontson, tsak azért, hogy elronthassa.

Hosszú élet' példája.

Lausanne városában tartózkodik egy aszszony, kit a' hosszú élete miatt az egész világ tsudál. Neve Erzsébet, született Tamás helységben, megkereszteltetett a' Villaroux-i Parochiában 1714-dik esztendőben December hónap 17-dik napján, most tehát alkalmasint lészen 114 esztendős. Kétszer ment férjhez, midőn másodszor valami 25 esztendős Durieux nevűhez férjhez menne, már 70 esztendős volt, ezzel 13 esztendeig élt, és nevét most is viseli. Semmi gyermekei sintsenek. Az első férje halála után mig ismét férjhez ment, egy Herczegnél Anton név alatt 7 esztendeig levél-hordói szolgálatot vitt véghez, 's azon időtől fogva az odavaló Parochiában most is Toi nonnak hívják. Még ezen terhes állapot sem változtathatta-meg az egészségét. Első tekintetre az ember azt gondolná, hogy tsak 60 esztendős; mivel a' vén-ség őt meg nem rongálta, ő eleven, fris, erős, és felette kérkedik azzal, hogy néki orvosra még eddig soha sem volt szüksége, ő nem tudja mi a' betegség. Még most is meszszi-re eltud gyalogolni a' nélkül, hogy elfáradjon. Azt állítja hogy midőn 1827-dik esztendőben Franczia-országban a' Királyi Familia' Orvosai eleibe vitetett volna, ugyan azok azt ígérték néki, hogy még 30 esztendeig élélhet. Nagyobb részént igen édes kávéval él, mellyel ha kínálják azt szívesen elfogadja, és mindenütt azzal ditsekszik, hogy

ő napjában 30—40 tsészével is megiszik; kevés kenyeret eszik, húst éppen semmit, a bort is igen mértékletesen issza.

Gálya-rabok.

A' Bicetrei fog-házban (Franciaországban) October 22-kén öszve gyűjtötték mind azon gonosz-tévőket, kik gályára ítéltettek. Öszvesen 130-an voltak, ezek közül 18 élők' fogytaig tartandó illyes rabságra kárhóztatva valának. Kettőnként öszve lánczolva, és többen a' hideg ellen szalmába begöngyölve küldetettek el. Ezen szerentsétlenek közt vala Afrikai Scipio nevű is, a' ki Mars Theatrumi játszó személy drágaságait el lopta, ez igen el volt tsüggedve, továbbá egy falusi Notariusnak Írója, a' ki írásokat hamisított-meg: ez igen tsinoson volt öltözve, egy Foudrade nevű tsak 17 esztendő, a' ki testvérel együtt mint megrögzött, 's megjobbíthatatlan tolvaj azon fogságra ítéltetett. A' többi rabok közt ez volt a' legszemtelenebb, a' ki, a' helyett hogy szomorkodott volna, egyre ugrándozott, és ezért ötöt Gálya-Mazuriernek nevezték. Egy Moricz nevezetű 22 esztendő fiatal ember, a' ki 18 esztendei kemény vasban való rabságra kárhóztatott; ez kiindulása előtt verseket, és mindenféle dalokat osztogatott, mellyeket ő maga addigi rabságában készített, melly által tömlöczbéli Vers-szerző nevet nyert magának. Egyik

versében, mellyben a' valóságos tolvajt leírja, felszóllítja az igazi tolvajokat, hogy tsak a' dús-gazdagok' megrettentésére legyenek, hanem a' szűkölködőkön könyörüljenek, 's velök jót tegyenek Moor Károly módjára. Egy katona, ki azért hogy uniformisát eladta, öt esztendő t kénytelen a' gályán tölteni; ezt az öreg örző katona azzal akará vigasztalni, hogy néki az Orosz fogságban sokkal roszabb dolga volt, de azt felelé a' vétkes, hogy ő a' gyalázatban, nem pedig a' vas békóban tartja a' szerentsétlenséget.

A p r ó s á g.

Nem régiben egy paraszt (Fleinban Heilbronnál) két lovait penészes kenyérrel megétetvén, egynéhány óra mulva tsak azt vette észre, hogy attól mind a' két ló meg betegszik, és mintegy 24 óra leforgása alatt az egyik meg is döglik, a' másik még helyre nem hozattatott, de reményleni lehet, hogy meggyógyúl. Ezen eset sok lovas gazdának példa gyanánt szolgálhat.

Rejtett szó:

Sok tudomány vagyon öntve reám; —
hármával az Istent
Kérleli; és ötivel fiatal lány kérkedik; állítsd
A' közepét külön, 's gyógyít: tsak két betű
együtt.

Jegyzet: A' 39-dik számbeli Rejtett szó: Kard. — A' 38-diki számbeli: Tölgy.

H a s z n o s
M u l a t s á g o k:
1 8 2 8.

(41.)

S i r a l o m *).

A' haza az, a' ki kárát nem felejtheti.

BERTITS, Nunkovitsról.

Nézz le, ditső ÁRNYÉK, szived kedvelte hazádra,

KULTSÁR! Éretted nemzeti gyászba borúlt.

Hónapot, esztendőt, felróni kövekre, mi szükség?

Élsz TE. Halál tsak idő pertze. TE, élni menél.

Nagy szó: élni menél! Pertzenként halnak az élők,
nem TE: TE megszűntél halni. Mi, tsak mi, halunk!

Nemzeti Újságod, fényes történeteinkben,

fenn marad: evvel az ó hasznos, az édes, igaz.

Majd minden levelén, buzdít a' példa, világunk

minden részeiből: Így Magyar, így, Te is így!

„Mély tudomány, szép mesterség, kar karba fogódzva,

„messze haladtak amott. Úgy Magyar, úgy, Te is úgy!

„Pártot ütöttek amott? Egymást ölik a' rokon ember-

„fajzatok? E' szörnyű! Úgy ne, Hazám, soha ne!”

*) Ezen bús verseket Tek. Czinke Fer. Prof. Úr a'
Boldogultnak még halálakor írta és kinyomtat-
ta. Méltó, hogy a' Ditsőültnek emlékezetét ez által
is életre hozzuk, 's árnyékának ezzel is áldozunk.

Im, rövidenn, a' napló könyv fő tzélja. Sokáig
 használt Ő ekként. Félre, kitsapni szabad?
 Már ez kettőnket közelebből érdekel, engem,
 'S ŐTET: tisztét SORS, tisztemet, öszveköté.
 Szombathelyenn együtt magyarázók, a' nevelésnek
 súllyos ügyébenn, a' római Klasszisokat.
 Majd Soprony, Buda, Pest, ragadott, a' tiszta barátság
 karjaiból engem. NEKI, Komárom örült.
 A' nagy Végezet öszvehozott ismét, mikor elhúnyt
 RÉVAL, hogy kérnök a' megürült katedrát
 Én nyertem. Nó, ha van nagy lélek; az ember
 itt tetszik ki: nagy Ő! Itt maga győzte magát.
 Nem mehet a' virtus fellyebb. Egy látogatóban:
 „Régi barátságunk fenn marad!” evvel ölelt.
 Nem színből? Nem fér alatsónyság nagyhoz. Elöttem,
 holtig előttem az Ő képe, tsatsogva velem.
 Álmombann is ölel. „Mí' tsinálsz? Új pálya; tehát új
 „plánum—? Hogy kezdéd?” Kérdezi néha, 's nevet.
 „Nemde sok a' baj?” „Sok! felelém: „Rómával, Athéne,
 „fényes, örök mustrák. Válogatok, mutatok.
 „A' sok, puszta szabás, regulázás, útja keserves,
 „únalmas, hosszú; példa rövid, hatható.”
 Helybe hagyá, 's hogy buzdított! Próbára kiállott
 akkori Bajnokaim, TÖLE bevültetek úgy!
 Ő ditsért Titeket: hegy, völgy, zendültek a' hírrel.
 Így nőtt szent tüzetek: nagy, nemes ösztön a' hir!
 Nemzeti gállá ruhák fénylettek nagy palotánkban,
 kalpagok, új kardok, tzifra, zomántsos övek.
 Melly gyönyörű hangon perdült ilyenkor az Árpád
 nyelve! Ha élne, 's közénk jőne, mit érzene Ő!
 Római mértéken költ versek, minden erőszak
 nélkül tsergedező kis patak árja gyanánt:
 Próza, kevély, szabadon menydörgő férjfi-beszédek,
 többszöri versenyeink tárgyai voltak ezek.
 Ez, különös nagy történet: Fő-Hertzegi Nádor,
 JÓZSEF, próbánkat hallani jöni akart.

Nem jöhetett. A' hazát fenyegetvén bús veszedelmek
(*'s ezt nekünk üzené — Ő MAGA!*) Bétsbe repült.
Minket öröm, majd bú, foglalván — mintha jelen lett
vólna, kiállottunk, nagy neve fényje alatt.

Mind ezeket, 's óh, melly örömet közlött hazánkkal
KULTSÁR, *mind ingyen hozta Kurirja nekem!*
Szóllanom, élteben, tiltá. Gyász, hál' adatosság,
felszabadit. — Így sirt Czinke, barátja porán.

O'Connell Dániel.

O'Connell Dániel származik azon Nem-
zetségből, melly közül többen a' mostani
Hybernianak azon Kerry nevű kerületében
uralkodtak, mellyet akkor Irera Tartomány-
nak hívtak. O'Connell Attyának Testvére, a'
ki már 90 esztendőn túl vagy on, most is él,
azon Tartománynak nagy részét bírja, a'
jövedelme 50,000 forintra megy, a' ki nem
csak a' jószágnak, hanem a' királyi Titulus-
nak is örököse, ugyan ez a' kérdésben for-
gó Dániel. Az O'Connell familiája a' katho-
lika Hit eránt viseltető buzgósága által min-
denkor megkülönböztette magát. Ő fiatal ko-
rában mint Kis-Pap Franciaországban Au-
domaropolisban (St. Omer) Theológiát tanúlt.
De megváltoztatván ezen állapotját 1798-dik
esztendőben Prókátorrá lett. Korára nézve
alig volt 21 eszt. Ezen állapotot legjobb idő-
ben választotta, minthogy éppen akkoriban
engedődött meg a' katolikus Prókátoroknak
pereket folytatni. O'Connell Dániel hivatalá-

nak mindjárt kezdetén olly híres lett, hogy az egész Publikum figyelmét magára vonta. Noha ugyan az Angol országi Törvények szerint fő hivatalokat nem viselhetett, mindazonáltal még is azon polczra már régen felhágott, mellyre egy Hyberniai katolikus Prókátor felhághatott. Azon szeretet, és megelégedés, mellyel vannak éránta Hybernia lakosai, bőven kipótolja azt, a' mit másutt reménylhetett volna. Valamint a' Prókátorok közt, ugy a' Katholikusok közt is első tekintetű. Már sok esztendő óta a' Hyberniaiak ötöt Fejedelmöknek tartják, ezen helyheztesben minden esztendőben egy szép Beszédet tart, melly által arra inti őket, hogy békeségben, szeretetben, és egyességben állandóul maradjanak. És tsak ugyan az Angol Kormányzók a' Hyberniai tartós békeségre nézve, többel tartozik az illyes Intéseknek, mint a' maga erőszakos politikájának. O'Connellt még azért is kedvelik, hogy külső tekintete igen kellemetes; vagyon benne azonkívül egy állandó vídamság, mellyet nem tsak a' tréfás, hanem a' legfontosabb, 's legnehezebb dolgokban is gyakorolni szokott. Nem kis idő előtt több hathatós kifejezései miatt, mellyek által a' Dublini fő Tanács mintegy megsértetettnek érezte magát, kénytelen volt, egy szál fegyverre kelni. Résebben még a' mostani Peel nevezetű Ministerrel is (a' ki abban az időben Hyberniának fő Titoknokja volt) egybeveszett, mellynek következése szinte a' Duellum volt;

de minthogy ez titokban meg nem maradhatott, mind a' két ellenkező félnek bletsületére kellett fogadni: hogy a' kijelentett megvivástól elállanak. Ezért abba egyeztek meg, hogy oda menjenek, a' hol az Angol Ország' Törvénye minden erő nélkül szűkölködik. Peel, és a' felváltó társa (Secundáns) tsak ugyan Francia országba elútaztak, de minnek utánna ottan sokáig várakoznának, egyszer tsak azt hallották, hogy O'Connellt, midőn Londonon keresztül útazna, elfogták, és a' királyi hatalom által esküvés, és bánatpénz - letételre kényszerítették, minekelötte elbotsátának. — Illy formán a' duellum lehetlenné lett, Peel Angliába vissza tért, hol az ellensége nyilván kinyilatkoztatta, hogy a' megsértő fél maga volt, ez időtől fogva O'Connell nyilván kijelentette, hogy ő soha többé semmiféle duellumot sem el nem fogad, sem nem ajánl senkinek. Az ő Beszédje jeleskedik a' fontossággal, és a' sok dolgok esmereteivel, beszél többnyire a' Hyberniai Törvény - székek előtt, minthogy ő felette szívrehatóképpen tud beszélni; és mivel a' polgár-társait, 's azoknak tulajdonságait jól ösméri, igen könnyen eléri a' célját. A' képében vagyon egy különös tekintet, melly érzéssel van tele. Midőn azok ellen beszél, kik hazája' elnyomásán törekednek, a' harag felgyulasztja szemeit, 's ez által azt mutatja, hogy ő igaz, valódi, és megtántorithatatlan hazafi.

A' Dárdánellák.

A' Morning-Heráld azt állítja, hogy a' Dardanellák közt mind a' mellett is, hogy ezek közönségesen olly félelmeseznek tartatnak, egy Flotta szinte olly könnyen elme-
het, valamint az erősségeket a' partra hely-
heztetett batteriák által, vagy a' hajókból,
mellyekhez a' nehéz ágyúk tüzelése el nem
juthat, minden fáradság nélkül lerontani,
és öszve lövöldözni lehet. A' víz' két part-
ján vagyon 14 nagy ágyú, mellyek grá-
nit-kő golyóbisokkal vagynak megtöltve Ezen
ágyúk érczből valók, 22 Angol láb hosszú-
ságúak, és 28 hüvelk szélességűek; végök a'
víz színére ér (a fleur d'eau). A' golyóbisok
egyik partról a' másokra érhetnek. Az ágyúk
nem ágyutalpakon, vagy talyigákon vagynak,
mellyeken közönségesen állani szoktak, hanem
egy jó erős kőfalba vagynak bétsinálva, úgy
hogy azokat a' pattantyusok erre, vagy amar-
ra nem igazgathatják, hanem mind addig kell
várakozni, míg azon hajó, mellyet czélba
vesznek, és öszvelövöldözni akarnak, az ágyúk
torkolatja eleibe nem érkezett. Miglen meg-
töltik, belé telik egy félóra. Minden Kon-
stantinápolyba siető hajót itten feltartóztat-
nak, és bizonyító levél előmutatására kén-
szerítnek. Ámbár ugyan az általmenetel itten
nehéz, mindazonáltal még is sok hajó megsza-
badult minden kár, és veszedelem nélkül,
mind a' mellett is, hogy a' Törökök erősen
tüzeltek reá. Egy utazó azt mondja, hogy

egy Angol Flotta, ha tsak egy kevésbé kedvez néki a' szél, ezen rettentő Strázsákat, melyekre a' fő város óltalma bizva vagyon, könnyen kijátszódhatja. Ezeken kívül a' szomszédságban vagyon még két batteria jó ágyúkkal megerősítve, de ezek sem veszedelmesek. Némelyek igen messzire vagynak egymástól elrakva, 's egy dombon felállítva, ezért haszonvehetetlenek.

A p r ó s á g o k.

A' Gloucesteri Kertész-Társaság legújabb tudósítása szerint az első jutalmat Orme Úr nyerte egy saját kertjében termesztett tökért, mellynek köre 6 lábnyi, és 3 hüvelknyi, nehézsége 123 font vala. Formája majd tellyes gömbölyű, színe pedig eleven pomarants-sárga; külső rostjai beboríták az egész massáját, háló, vagy rostély gyanánt. Skóciában ellenben a' krumpli érdemel figyelmet termékenysége, és nagyságára nézve. Egy veteményes kertben egy száron 97 krumplit találtak; egy másikon pedig egy krumpli $2\frac{1}{2}$ fontot nyomott.

Milly nagy költséget fordítottak az Angolok a' Fabrikák elkészítésére Liverpool új bizonysgot nyujt. Egy Fábrika Tulajdonosa, hogy az ártalmas kigőzölgéseket fábrika épületeitől elhárítsa egy 210 lábnyi magos tornyot, vagy kéményt rakatott téglából, melly a' Liverpooli Sz. Márton Temploma tetejét

jóval meghaladja, és olly matériákból legmagasabb épületnek tartatik az egész környékben.

Philadelphiában megjelent egy kép ezen czim alatt: „Rövid tudósítás Jakson Generalis vérengező tetteiről”. Ezen a képen nagyon 18 koporsó festve, mellyeken olvasni lehet mind azon Személyeknek a neveit, kiket ő a maga dühösségének áldozatjává tett, elvesztésök rajzolatjával együtt, vagyis a mint a czédulán nagyon írva: „A Törvény, Igazság, vagy is inkább a Kormányzók hatalma ellen való gyilkosságok”. Továbbá nagyon egy kép, melly a Generálist ábrázolja, mitsoda helyezettetésben volt, midőn Stilléttel egy embert, ki a nevét viselte, a Nashvillei útban megtámadván, annyival is inkább keresztül akart szúrni, hogy az magát makatson védelmezni iparkodott.

Rejtett szó:

Régi magyar Város; kinevette Töröknek hatalmát,

Míg dalias magyar Asszonyaink vetekedve Urokkal

Éltöket áldozták; híres most ritka boráról.

Mond hosszan, 's állat; van minden testben, ha élő,

Megnyujtott végső tagom, eltsonkitva fejétől.

B. B.

Jegyzet: A' 40-dik számbeli Rejtett szó: Papirós.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(42.)

A u r o r a.

Állj elő ékes Franczia, állj elő kitsinosodott Német, vagy akármelly díszes nemzete kiművelt Európának! és mond, hogy nints ízlése, választása, nints a' jóra, szépre alkalmas érzése (mert a' tudományról szó sem lehet) a' Magyaroknak! tsak az 1820-diki Aurórát tüntetem szemedbe, 's elámulsz. Valóban megmérkezhetik Auróra, — a' gyönyörű nyolczad-évű Auróra — akármelly finom készületű külföldi Zsebkönyvvvel, melly igen is képes a' nemzeti dísz emelni, 's annak jelléül szolgálni. Köszönet ezért a' Kiadónak T. T. Kisfaludi Kisfaludy Károly Úrnak! Köszönet a' nagy nevű munkás Szerző Uraknak a' Nemzet' nevében! — Talál Aurórában szem, szív, ész gyönyörűséget; talál megelégedést, melly a' szebb lelkű Olvasók' vágyának tellyesen megfelel.

Az illy szabásu könyv' kiterjedéséhez képest nem nagy a' benne részt vevő Irók'

száma, de annál válogatottabb; úgy hogy ezek' nevének tsak említésére is meggyőződhetik az Olvasó, hogy azok' tollából nem egyéb, hanem tsak tökéletes, vagy annak nyomába hágó (mert mindenütt tökéletest kívánni félszegség) munka kerülhet ki. Ime ezek az Írók' nevei: Kisfaludy Károly, Kazinczy, Vörösmarty, Vitkovics; Kölcsey, Horvát Endre, Szemere, Kiss Károly, Trattner Károly, Czuczor, Szent-Miklóssy, Képlaki Vilma, Szenvey, Szalay Benj. 's a' t. — A' többek közt említést érdemel „Szilágyi és Hajmásy”, melly máshunnan isméretes Regét Vörösmarty szerkeztette, és szabta rímre. Melly kellemetes folyásuak ebben ezen ellenkező sorok:

„Az est 's az éj jő, 's álma nincs,
Haj! ébren álmodik.

Ágyát mosolygó fájdalom,
'S kétes remény vetik.

Szemérme hü; de szerelem
Suttog: szép Leila jer velem”.

A' magában is díszes Aurórárt négy rézmet-szés ékesíti; mindegyiket Ender rajzolta, és Hofmann metszette Bétsben. Az első, melly a' Könyv' homlokán áll, Zrinyit a' Költőt adja elő, setétes szobájában, égő lámpás mellett, midőn a' Hóld enyelegve süt bé ablakain, gondolkodva író tábláján írva, kardja, paizsával a' falon függve; — a' másik az eprész leányt, a' bokrok alatt rózsás-eprész kosara mellett ülve, és a' sürü-

ből előbukkanó ifju Vadász által meglepettetve; — a' harmadik Szilágyit, és Hajmásyt, azon állásban, midőn a' bajvívás után Hajmásy eldőlvé komor tekintettel kezét nyujt Szilágyinak, kinek vállára ereszkedett a' szelíd tekintetű szép Török Kis-asszony; — a' negyedik Szirmay Ilonát, a' Tár fogságból kiváltottat, midőn Szodoray a' nyerekedő Oláh-Bóérnak a' zsatskó pénzt által nyujtá, közben állván Ilona. — Általában véve a' metszés tsinos.

Külső formája az előbbiekhöz hasonló, 12-öd rétbén. A' nyomtatás tiszta, hibátlan, melly a' nyomtató Intézetnek (Petr. Trattner, és Károlyi Istv.) ditséretére válik. 356 lapra terjed. Ajánlva van Nagy Méltóságú Erdődi Gróf Pálffy Fidél', Magyar ország' fő Tárnoka', 's a' t. Hitvesének, született Jobbházai Gróf Döri Ernestina' Cs. K. Palota, és Csillag-keresztes Dámának, Ő Excellentiájának, (a' Kiadó Úr minden évi Aurórát egy-egy Fő Magyar Asszonyság' nevével szokta díszesíteni). — Ára 6 for. V.Cz.

Az Ókornak fényűzése.

Ha a' fényűzés' némelly ágai a' mi időnkben valami magos, 's előttünk esmeretlen pólczra hágna is fel, azt éppen ne tsudáljuk, mert némelly ókori Nemzetek ebben a' részben sokkal felyül haladtak bennünket. — Ezt leginkább az ételekben lehet feltalál-

ni, mellyet a' Rómaiak a' legnagyobb mértékletlenségig gyakoroltak. A' példák, mellyek nekünk a' luxus történeteit megtartották, bámulásra inditnak.

Apicius a' vendégeskedés mesterségét egész tudományos rendszerbe adta elő; ő ilyen vendégségekre elpazérlotta öt millió forintnál többre menő vagyonát, és midőn ezen bujaságát tovább nem űzhette, megétette magát Octavius ezen tékozlásban párja vala, mert ő egy rózsahalért fizetett 500 forintot, a' mit maga is sokallott. — Seneca idejében minden előkelő Római, a' ki valami hivatalra lépett, tartozott egy olly fényes vendégséget adni, melly közönségesen 150,000 forintba került. Caligula egyszer olly gazdagon vendégelt, hogy ez által három legnagyobb Római tartományoknak adóját megemésztette. Nero sem volt alább való e' részben, mert az ő asztalai mindenkor mesterséges virágokkal voltak felrakva, mellyek mód felett drága balsammal valának megöntözve (hihető Aether olajjal.) Illy vendégségre minden előkelő Római meg volt híva, és meg parantsolá, hogy mindenik e' szerént traktáljon. Ezek közül egy még fellyül haladta őtet, midőn azután vendégelt, és tél közepén a' legdrágább virágokat szerzette meg, mellyeket nagyobb részént Egyiptomból hoztak vala. Vitellius kevés hónapok alatt 20,000,000 forintnál többet pazérlott el vendégségekre, és ditsekedett azzal, hogy egy új ételt talált fel, melly 30,000 forintnál többbe kerül. Heliogabalus

iparkodott az előtte volt Tsászárokat meghaladni a' tékozlásban, ebeit a' legjobb izü, és legdrágább elegekkel hizlaltatta, 's nagy jutalmat tett fel annak, a' ki új, 's jó izü ételt fogna feltalálni. Tsak nem majd mindenkor olly étkeket evett, mellyek messze földről hozattattak. Egykor vendégeit 200 Strucz madár fejekkel vendéglette meg, és közönségesen a' legdrágább étkekből is 22 félét adatott fel. Mivel pedig véleménye szerint az étkekre elegendőt nem tékozolhatott el, teméntelen Sommát fordított az Ebédlő szálára. Minden más más tál étel közt új színezetek (decoratio) váltották fel egymást mesterségesen készített erő-mivek (machina) által, (mint a' mi Játék-szinünkben) és olly tárgyakat ábrázoltak, mellyeknek a' felhozott étkekre czélzási voltak; téiben több elrejtett tsövek által egy gyenge tavaszi szellőhöz hasonló melegséget terjesztett, és a' nyári meleget szökő kúttakkal mérséklette, azonban a' mesterséges kúttak egy lassú, és harmat-féle esővel, melly jó illatú vizekből állott, öntözték a' vendégeket.

Midön a' régi nemzeteknek az evésben mód felett való fényüzését említjük, az ivásban való mértékletlenségöket is meg kell érintenünk, mellyet ök sokszor életök' veszedelmével is eszök' fogytáig gyakoroltak. A' Cicero fia megivék egyszerre 10 torqueata, és 15 palaczk bort, a' nélkül hogy ez által magának legkissebb alkalmatlanságot okozott volna. Hogy pedig a' szomszúságot annál in-

kább felingerelhessék, testöknek legnagyobb mozgást szerzetek, és a' végre legforróbb, 's legártalmasabb szerekekkel éltek, gyakran bürökkel (*Conium maculatum*) sikárló vagy tajték kövekkel 's a' t. Hogy az egészséget, helyre hozhassák, melly egy ilyen nagy korhelység által sokat szenvedett, a' legerősebb boros, balsamos, és külömbféle fűszerszámos fürdőket használtak, de ezek tsak külöképpen látszattak használni, mivel közönségesen az ilyen korhelyek torkosságoknak, 's bujaságoknak tsak nem sokára áldozatjává lettek.

A' fent előadottak szerint természetes következés, hogy az ember kéntelen nagyot tartani azon gazdagságokról, mellyekkel hajdan majd az egész világon uralkodó Rómaiak birtak; de azt is meg kell ám fontolni, hogy akkor a' ruházatban való módizás az emberiséget annyira el nem vakította, mert nálók az öltözet nem tsak szabására, formájára, de még színére nézve sem változott, holott a' mi időnkben ellenkezőt tapasztalunk, mellyben az emberek többet akarnak mutatni, mint sem van. Gyakorta hallja az ember: „A' mi a' gyomorba megy, azt senki sem látja, de — Azon ruha változtatásbéli betegség, melly gyakran nagy töképenzt elemészt, okozza azt, hogy nagyobb részént az emberek egy pár krumpli mellé öszve húzzák magokat, és sanyarú életet élnek; ez minálunk némelly Úri házaknál igen szembetűnő, hozzá járulván még a' pénz szű-

ke is. Ha a' Rómaiak' kintseivel birnánk , és a' szükségtelen módival felhagynánk , a' tor-kosság szinte nálunk is szép lépéseket tehetne.

Enke' Üstökös Tsillaga.

Ezen már egy hónap előtt várt Üstökös Tsillagot L. Mayer Adjunctus a' Bétsi Tsillag-vis'gáló toronyból folyó esztendei November 5-kén látta legelőször, és vizsgálta. Már tiz nap előtt abban a' külömböző formában jelent meg ugyan, mellyben az Újságok által kivolt hirdetve, hanem sokkal homályosabb, és bizonytalanabb vólt, mintsem rólla valami bizonyost lehetett vólna állítani. Még most is egy kereszt-karika formában igen nehezen lehet szemlélni, mellynek az általmé-rője majd 5. minutumos. A' vizsgálódás sze-rént November 5-kén $33^{\circ} 23' 51''$, az egyenes felmenetele (directa ascensio) $22^{\circ} 44' 5''$, és az éjszaki eltávozása $33^{\circ} 24' 55''$. Ezen Üstökös Tsillagot November 26-kán 1818-ban P o n s találta fel Marseille-ben; és lege-lőször felszámlálása által Enke esmértette meg, melly szerint tsak $3\frac{3}{10}$ esztendő kell, hogy a' nap körül való fordulását elvégezhesse, melly pálya idő az Üstökös Tsillagokra nézve felett rövid és szokatlan. Ezen Tsillagot hat-szor vették észre, és most midőn hetedikszer megjelenik folyó hónap végen, és a' jövőnek elején egész' Európában látható lesz, és De-cember 11-kén, mikor a' földhez legközelebb esik, még akkor is $9\frac{1}{2}$ német mértföldnyi tá-vulságra leszen tőlünk.

A p r ó s á g o k.

Berlinben a' Várna bevételére emlék-pénzt vertek, mellynek egyik felén Ő Felségének Miklós Tsászárnak mely-képe látszik ezen körül-írással: *Nicolaus I. Totius Russiae Imperator*; — a' másik oldalán illyen írás, borostyán-koszorúval körül-véve: *Varna a Russorum fortissimo exercitu capta die XI. Octobris MDCCCXXVIII.*

Az 1826-diki esztendő végén Odessza városának népessége volt 32,995 ember. Ezek között férjfi volt 17,682, asszony nemű 15,313. Köztök volt 29,497 Orosz, 1000 Austriai, 1329 Török jobbágy, 272 Angol, 249 Francia, 46 Burkus, 31 Spanyol, 138 Würtembergi, 68 Olasz, és 104 Helvetiai Zsidó volt 2260 férjfi, és 1966 asszony nemű, együtt 4226.

Rejtett szó:

Nézd az egészt, feje nints, 's foga sok, könnyíti erődöt.

Állat emészti elől; kissebb más tagja egésznél.

K. Gy.

Jegyzet: A' 41-dik számbeli Rejtett szó: Eger, egér.

Tályáról egy érdemes kéztől illy czikkelyt vettünk:

Melly nagy gyönyörűséggel telik meg a' Hazai és Külföldi Tudósítások' olvasójának szíve, midőn ezeknek tsak majd nem, mindent Hazánkról szolló lapjain, most a' nagyon tisztelt Elöljárók, már a' Foldes Uraságok által külömbféle intézetek' mind a' lélek nemesedésére, mind a' boldogság' elérésére nézve több helyeken már megállapított elrendelését olvassuk, sőt arra törekszenek, hogy hív alattvalóikhoz igaz szivűséggel viseltetvén, a' boldogság polczára atyai kezekkel emeljék, azok' sorsa nyujtván erre elegendő okot, már a' határtalan szeretettől felhevülvén magok példájával, tulajdon költségekkel a' tökéletesedésre utat nyitnak, már a' boldogság elkezdett útján tsüggedezni látszó jobbágyaikat ajándékok és bő jutalmok által ébresztik, így legközelebb olvastuk Komárom városáról, a' hol a' Szarvas marhák jobb tenyésztéséért szép jutalom té-

tetett. Olvastuk már régebben a' Rákoson minden esztendőben történendő ló-versenyezéseket, 's azok' jutalmát, valamint nagyobbra törekedő célját is. Illy szép intézetek' hasznos következése Nagy Méltóságú Herczeg Breczenheimot is arra bírta, hogy jobbágyait, kik mindenkor szíven feküsznek, a' boldogabb életre vezesse, de böltsen tudja azt is, hogy sokkal tsekélyebb az emberi erő, mintsem a' minden boldogságot meggátló viszontagságokat maga egyedül kimeríthesse, következőképpen azt is, hogy az illyen viszontagságokkal megvívó erő csak a' marhai erőnek pótolékjával érhessen célta; azért minden figyelmét a' marhák jobb nevelésére fordította: adott is példát, mert October 25-kén öszve híván a' Rátkai és Szántai jobbágyait, őket e' nap a' ló-versenyezésre bírta, előre bocsátván két Angol lovait, a' melyeken igaz Angol formán öltözött lovászok ültek, az egyiken veres sapka és kék melyre való volt, a' másik kék sapkával, és veres melyre valóval ékes; nyertes amaz vala tiz aranyba. Ezek után jöttek a' parasztok tsapatonként hathat három ízbe, végre az előbbeni két lovasz, de most a' második volt nyertes. Minekelötte pedig eloszolnának azon tsapatonként három ízbe nyertesek, a' kik a' többit jól felül haladták, kiválasztattak, és a' futásra rendeltettek. Fő nyertes volt Hajde Mihály Rátkai lakos szürke lova; jutalma három Körmöti arany volt: második Becker János Szántai lakos, 10 ezüst forint volt a' dija: harmadik

Lichtmesz Ádám Rátkai lakos, kapott öt ezüst forintot; ugyan ezen utolsó meg azzal is megkedveltette magát a' nézőknél, hogy midőn lováról leszállana, csak hamar el akará magát ragadni, de szilaj tsikáját farkánál fogva megtartóztatta! Ezek közé számláltatik még Jung Henrik is, a' ki a' második tsapatba futván, lováról a' földre esett, de minden szerentsétlenség nélkül, a' melly történet szánakozást öntött Báró Vay Ö Nagysága Hitves-társának szívébe, a' ki is ötöt öt forinttal ajándékozta meg. — Az egész pálya-futásra rendelt hely egy Angol mértföld volt, négy szegletes inkább, mind gömbölyű, a' parasztok csak felén kezdve futottak. Számos külömbbféle Rendű Uraságok valának jelen, nevezetesen Ö Herczégységén és Katona Testvérén kívül, Báró Márjássy Generális, Báró Vay N. Zemplény Vármegye Első Al-Is-pánya testvérével együtt, Báró Barkóczy Szirmai, Kandó, Dercsény és több a' szüretre lejött Uraságok. Vége lévén a' ló-versenezésnek, Ö Herczégsege jobbágyait a' jobb lovak nevelésére egyenként serkengette, 's a' jövőendő esztendőre új próbatételét megígérte.

Nagy Kotsi.

Philadelphiában egy rendkívül nagy kotsit tsinálnak, melly a' Bordentorn, és Washington között való fuvarozásra van rendeltetve

Ez két osztályból, vagy is emeletből áll, egyik a' másikon, és mindenik osztályban van 7 ülő pad, mindenik pad 4 személyre való; ennél fogva 56 személy fér el ezen kotsiban. Négy keréken mozdul; hátul egy szekér van hozzá foglalva a' butyorok', portékák' felrakására; ez egy keréken jár. Ezen műszer' vonására 12 ló szükséges, mellyeket három kotsis hajt; 2 hét alatt kész lesz az egész masina. A' készítő'k' állítása szerint, ezen nagy kotsival éppen olly sebesen lehet utazni, mint a' közönséges szekerekkel.

A' Kávé' béhozatása.

Nem egyeznek meg abban egészen, ki-nek kelljen köszönni a' kávé-ivásnak első béhozatását. Némelleyek azt egy keresztény Apát-úr' szoros rendtartásának tulajdonítják Arábiában, ki, hogy Szerzetes társait az aluvástól eltartóztassa, midőn az éjjeli Isteni tiszteletre készen kellett lenniök, ezen bogyónak leszűrt levét itatta velök, mellyet egy pásztor ajánlott vala neki, minekutánna annak hathatóságát a' maga nyájánál észre-vette volna. Mások azt mondják: hogy a' 14-dik század' közepe táján az ezzel való élést egy Mufti kezdette, hogy az imádkozást meghosszabbítsa. Az Ademi Mufti midőn Persiába utazott, ott látta legelőször, hogy isszák a' kávé, 's Arábiába lett vissza érkezésekor ő is oda bévitte. Egy Sziriai ember nyitotta meg az

első Kávéházat Konstantinápolyban 1551-ben; ez tsak hamar kitsin lett, 's egy másikat is kénytelen volt nyitni. A' Török-Papok, kik templomaikat megürülni látták, ellene szegezték magokat az új módinak. Ők egy verset találtak a' Koránban, melly az égetett szénről inni tiltja, és minthogy a' kávé megszokták égetni, azt állították, hogy annak ivása is meg van tiltva. De minden erőlködéseik hijában valók voltak; és a' Nagy Mufti végre olly ítéletet hozott: hogy a' kávé nem szén, 's így azt büntetés nélkül lehet inni. Franczia országba 1669-ikben vitték-bé a' kávéval való élest.

A' vitéz Paraszt,

A' tizedik században a' Dánusok bérohantak vala Skócziaába, és vitézségökre, hadi mesterségökre, 's nagyobb számokra nézve, néhányszor megjözték a' Skótusokat, végre a' Lankarty mezején tellyesen megverték. Egy paraszt, ki fiával együtt szántani volt, midőn a' Skócziai hadi sereg szaladna, felragadá az esztekét, megparantsolá a' fiának, hogy ő is azt tegye, felriasztá a' vidék' parasztjait Ho y! ho y! kiabálással, és a' futókat feltartóztatá. Egy számos sereggel, melly nagyobb részint tsak eke-szerszámokkal volt felfegyverkezve, reá rohana irtóztató rikoltással az elámult, 's megrettent Dánusokra, tsuda vitézséggel viaskodék, és tellyes győzedelmet nyere, melly-

nek az lett következése, hogy a' Dánok magokat vissza húzták. A' bajnok parasztot ilendő módon megjutalmazták, H o y név alatt nemes Lovagnak tették, és az eszteke neki, és nemzetégének czimere lett. Most is virágzik a' H o y nemzetség, mellynek feje Gróf K i n n o u t, és czímerén az esztekét viseli.

A' Pestis ellen.

Még most is azon vélekedésben vannak az emberek, hogy a' Pestis ellen csak az által védelmezheti magát az ember, ha a' nyavalyásoktól elválva vagyon, ha magát az érdekléstől óvja: de 1812-iktől fogva, midőn a' Pestis Konstantinápolyban nagyon dühösködött, az Európai Keresztények más szerrel élnek az ellen; t. i. gumival békent selyemruhát vesznek fel, 's azzal magokat tetőtől fogva talpig bétakarják Ezen óvásbeli eszköz még mindig foganatos volt. Ugy látszik tehát, hogy a' Pestis olyan, mint az electrumi, vagy mágnesi folyam, 's úgy szokott behatni a' testbe.

A p r ó s á g o k.

Párisban most jelent meg egy Hős - Rege nyolcz Énekben illy nevezet alatt: N á p o l e o n E g y i p t o m b a n. Ezt Barthélemy és Mery urak szerzették, mellyről minden

felekezetű Ujságok nagy ditsérettel szóllanak. Megjelenésének első napján 3000 nyomtatvány kelt el belőle. — A' híradás szerint rövid időn egy más munka is fog megjelenni, illy nevű: Réponse a' Sir Walter Scott sur son histoire de Napoléon, St. Leu Gróf ur' tollából, ki Hollandiai Király volt, a' Tsászár' testvére.

Noha, így irnak Tolozából, a' mi vidékünkön ritka a' pénz, de elég bő termés van, 's az emberek víg kedvűek. Most Spanyol országban több kóborló Színjatszó Társaság van, mint máskor; de kivált a' falú helyeken az ember a' béménétel árát pénz helyett eleséggel fizeti. Egy loge ára egy estvére két font hús; az Orchesterben egy helyért fizetnek félfont húst; a' földszint való helyért adnak szentet, répát, salátát, 's egyéb e' féle főzeléket. Így a' Komédiásoknak, és muzsikásoknak van enni valójok, 's a' nép vigad — mind a' két rész némelly estvéken együtt a' kandalló mellett.

Tassónak, ama híres Költőnek, Romában emlék-jelt akarnak állítani. Onnét Oct. 23-dikán költ tudósítás szerint, ő Felsége az Austriai Tsászár, a' Sz. Széknél lévő Követe, Gróf Lützow által ezen czélra 200 arannyal iratta Magát alá.

Virginiát (Amerikában) eleinte csak férfiak népesítették meg; későbbben küldöttek Európából hajókon asszonyokat oda. Egy kereskedői levélben ezeknek árát átaljában egy egy személyért száz húsz font fain Virginiai dohányra betsülték.

Bizonyos Tudományos Akadémiában egy Tagnak bévételéről fordult elő a' szó, de csak egyetlen egy voksot kapott, még is bévétetett. Az erről kiadatott oklevélben az mondatik (igazán, de nem világosan) hogy ő egy akarattal választatott a' Tudós Társaság' tagjává.

Tudva van, melly babonások voltak az emberek a' régi időkben. Franciaországban egy időben azt tartották, hogy ha az ember álmában Orvost lát, akkor csak tsináljon Testamentomot, mert az Orvos bizonyosan a' halál' póstája.

Rejtett szó:

Fejem, 's szívem játszik veled,
Valamit már eldugott;
Lábamot könnyen fel-leled,
Mert az a' szó hangzik ott:
Az egész csak tréfál veled;
Nevetek, ha fel nem leled.

F. G.

Jegyzet: A' 42-dik számbeli Rejtett szó: Fűrész.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(44.)

B o r - d a l,

1.

Bort, bort! reggel estve bort:
Mig lehellek, ezt kívánom,
Zöld, veres, fejér se bánom:
Mind deriti a' komort,
Helyre hozza a' gyomort;
Tőle a' bú messze széled,
Duzzad a' szív, 's kedve éled:
Bort hát, reggel estve bort!

2.

Bort, bort! élve halva bort!
Kis korombá már szerettem,
Mert Töröknek nem születtem:
Ők szegények azt hiszik,
Vétkezik, ki bort iszik,
Bár pedig hoz néha mámort,
De vídit ifjú, 's öreg kort:
Bort hát élve halva bort!

3.

Bort, bort! mind örökre bort!
 Viz ital tsak fél betegség,
 Benne nints erő melegség:
 Vizbe nints se íz, se tűz,
 A' bor észt ad, gondot üz:
 Véle ülnek menyegzőt, tort,
 Nints öröm hol nem találsz bort:
 Bort hát! mind örökre bort!

J—b.

Mária Feodorowna.

A' megholt Orosz Tsászárné, Mária Feodorowna, (előbbi neve szerint 'Sofia Dorottya Augusztá Luiza) szeretett Würtembergi Herceg-Asszony, és a' megholt Friderik Würtembergi Király' testvére; született Oct. 25-ikén (Oct. 13. ó Kal. szerint) 1759. Attya volt Friderik Eugén Würtembergi Herceg, anyja pedig Friderika Dorottya 'Sófia, Brandenburg-Schwedti Márk-Grófnak leánya. Minekutánna Szülőji az Orosz Tsászári Udvarral alkudozásba ereszkedtek volna egy Würtembergi Herceg-asszonynak az akkori Orosz Korona Herceggel, Pállal, ki később Tsászár lett, öszveházasítása eránt, mind a' két Herczegi leányokkal (t. i. a' most megholt Orosz Tsászárnéval, és Ő Felségének Ferencz Austriai Tsászárnak későbbi hitvesével) Berlinbe utazának, hová Pál Nagy

Herczeg is Jul. 21-kén 1776. Sz. Pétervárából megérkezett vala, kinek választása az öregebb Herczeg asszonyra, 'Sófia Dorottyára esék; mindjárt Jul. 23-dikán Henrik Burkus R. Hg. a' Nagy Fridrik' testvér-öttse, Katalin Tsászárnétól nyert tellyes hatalomnál fogva annak módja szerint megkéré ötet. II. Fridrik ezen szerentsés történet' fényesítésére sokféle gyönyörű multságokat, és ünnepléseket rendelt; és az ifjú Herczeg-asszony szülőjével, és rokonival együtt, Sz. Pétervárába utazék, hol is Oct. 18-dikán 1776. a' menyegző végbe ment. — A' boldogult Tsászárnénak számos familiája 10 gyermekből állott, kik közül ötön ő előtte megholtak. Gyermekai ezek: a' megholt Sándor Tsászár, — Cesa-revits Konstantin Nagy-Herczeg, — Alexandrina Paulowna, Ö Ts. R. Fő Herczegségének Jó'sef Magyar országi Nádor - Ispánynak első Hitvese, — a' megholt Meklenburg Schwerini örökös Nagy-Herczegnek Hitvese, — a' Weimári Nagy - Herczegné, — a' megholt Würtembergi Királyné, — a' harmadik esztendejében megholt Nagy Herczeg - asszony Olga, — a' Belgiumi Korona Herczegné, — a' mostani Orosz Tsászár Miklós, és Mihály Nagy Herczeg.

A' lövés' mesterségének tökéletesítésére.

Hastings Hajós-Kapitány, ki Karteria gözhajón vezérkedett Görög országban, és

nem rég halt meg, egy Kézíratot hagyott maga után illy nevezet alatt: „Emlékeztető írás a' bombák', és a' tüzes golyóbisok' használásáról a' hajós - pattantyusság' számára', melly több nevezetes dolgokat foglal magában. Ő elsöbben is általjában azt adja elő, melly elkerülhetetlen szükséges legyen, hogy egy tengeri Tiszt, a' hajó' hadi forgatásainak ismeretén kívül a' pattantyukkal való bánáshoz is értsen. Minthogy Hastings meggyőződött arról, hogy melly nehezen lehessen a' közönséges golyóbisokkal az eddig szokásban volt mód által valamelly hajót öszve-lövöldözni, ő ezt tüzes golyóbisokkal próbáltamag, de a' hol mégis óvás végett nedves agyagot vett dugónak; minthogy pedig a' golyóbisnak megtüzesítésére hosszabb idő kívántatik, ennél fogva tsak keveset lehet egy hajón így elkészíteni. Hastings Kapitány tehát a' golyóbisok' helyett közönségesen minden lövöldözésre a' bombákat ajánlja, mind tüzesen, mind hidegen. Ő maga próbát tett a' maga hajóján, és pedig a' 68 fontos 8 ágyújival. A' Számószi nagy tengeren vitte végbe a' próbát külömbféle arányzásokban, és külömbféle töltésekkel, 's azt mondja, hogy 18.000 bombát lövöldözött-el az elpattanásnak legkissebb veszedelme nélkül. A' bombák nagy hathatóságúak voltak, és hasonlíthatatlanul nagyobbak, mint ugyan annyi golyóbisok. — Még Hastings Kapitány azon megjegyzést teszi, hogy a' bomba-hányásra az

ember soha se töltse meg nagyon az ágyút, hogy a' bomba az ellenség' hajóján túl ne essék, és ne hogy még a' hajóban elpattanjon.

A' puskapor' hathatóságának nevelésére egy Angol, Sievier Úr, egy műszert talált fel, melly mind egyszerűségére, mind hathatóságának bámúlásra méltó foganatjára nézve a' lövés' tudományában a' legnagyobb fontosságú. Sievier Úr t. i. a' lövést magában a' golyóbisban teszi meg, mellynek semmi puska-tsőre nints szüksége, hanem a' golyóbist egy vas-rúd' hegyére teszi, vagyszúrja, 's az által a' puskapor' erejét hihetetlen módon neveli. Így két lót puskaporral 14 fontos golyóbist 515 lábnyira lőtt íves lövésben, 's azután a' golyóbis 3 lábnyira még bément a' földbe. Ugyan ekkora töltéssel 18 fontos golyóbissal egy vastag élőfát lelőtt. Kis fogásban, 3 lótnyi golyóbis, 2 grán puskaporral megtöltve, egy fenyő deszkán által ment, 's még a' szobában azután is sok eszközt megsértegetett.

A' Nyerekedők.

A' minap igen módison öltözködött két úri ember kiugrék egy cifra hintóból, és a' Tortoni' kávéházban Párisban mindketten leülének. „Végre nyugalommat találok”, így kezdi az öregebb, „már eladtam.” — „„Hal-lottam,”” szólta a' másik, „„és hogy adta?”” — „„150,000 frankon, és öt esztendőre fizetik,

a' mellett cautiók is vannak." — „Az igen oltsó, kedves ! két esztendő előtt én magam 200,000 frankon vettem, melly summának egy negyedét mindjárt kész pénzen kifizettem, és a' többit két esztendő alatt le kellett tennem még pedig kezesség mellett." — „De én már megúntam volt azon foglalatosságot." — „Pedig neked számos conditiók voltak" — „A' legjobbak Párisban" — „Hát te idegenek' számára dolgoztál?" — „A' legelőkelőbb házak' számára Angliában, és Orosz birodalomban." — „Nem kellett volna eladnod." — „Meglehet; de már megesett. És te?" — „Én egészen meg vagyok elégedve, de mégis temérdek nagyok a' költségeim; három börtös legény, a' pénz' beszédésére, a' hintóm, a' lovaim, — 's Isten tudja, még mi nem, nints is vége. Mind ezen költségek mellett is esztendőnként 40,000 fr. tiszta nyereségem vagyon; nem is hagynám abban 300,000 frankért is." — „Ki volt ezen két Úr? — Talán Pénzváltók, vagy Pénzkerítők, vagy talán Kereskedők? Nem, — éppen nem: két Szabó és ők tellyes igazságot szóllottak. —

A p r ó s á g o k.

Caillé Auguszt Úr, Franczia utazó, ki olly szerentsés volt, hogy Afrikának némelly belső tartományait, noha sok veszedelmek környékezték, keresztül utazta, és Tim-

buktu városát meglátogatta, Párisba meg-
érkezett. Ő most tsak 28 esztendő; de már
1819-dik esztendőben Gray Major' expedi-
tiójának részes - társa volt. Ő Timbuktuban
(Tombuktunak is nevezik) azon ház' szomszéd-
ságában volt szállva, mellyben a' szerentsét-
len Laing Major 1826-dikban lakott. Caillé
Urat a' tengeri dolgokra ügyelő Minister
nagy megkülömböztetéssel fogadta.

Mostanság Párisban a' Muzulmánok' szo-
kásairól egy tellyes, és mindent magában
foglaló munkán dolgoznak. A' többek közt
az Egyiptomi Vice-Királyt megkérték, hogy
egy Francia agg - öregnek engedné - meg a'
Háremjét meglátogatni; de ő azt felelte:
hogy sem ifjunak, sem öregnek nem szabad
ezen szent hajlékba bémenni. Azt nem ellen-
zette, hogy egy Francia asszony bémehes-
sen. A' „Mémoires d'une Contemporaine”
nevű munkának Szerzőjére, St. Elme
lda Asszonyságra van bízva ennek tellyesí-
tése, és ő már elment Alexandriába.

Mexikó' Respublikának jövedelme: ten-
geri vám 2,750,000 dollár; dohány-monopo-
lium 590,000 dollár; a' Státusoknak adózása
505,000 dollár; a' vert pénz 91,000 dollár;
a' papi jószágok 29,000 dollár; averia (a'
hajóktól való adózás) 245,000 dollár; a' ki-

vitetett ezüstre vetett vám 89,000 dollár;
külömbféle jövedelmek 140,000 dollár; mind-
együtt 4,546,000 dollár. — A' költségek
együtt 6,270,000 dollár. — Deficit: 1,724,000
dollár.

A' Bajor Király számos művészi gyűjte-
ményeit egy új darabbal gazdagította, tudni-
illik Rafaelnek egy festésével, mellyen ezen
halhatatlan Művész a' Szűz Máriának, min-
den Madonnák felett, az égi anyaiszeretet
vonásait fellyül mulhatatlanul szembe-tűn-
tette.

Rejtett szó:

Erszénynek romlás, 's érdekli személyedet;
innét

Mindég gyűlöletes praktika már az egész.
Nyugtasd csak szívét, akkor feje, lába tse-
lekszik,

Hasznodot ez keresi, hát feje midre ügyel?

F. G.

Jegyzet: A' 43-dik számbeli Rejtett
szó: Rejtett-szó.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(45.)

Buda, Sz. Gellért Dec. 2. 1828.

Azoknak kedvökért, kik a' jelen való üstökös tsillagot szabad szemmel látni kívánják (a' mi tudtomra eddig meg nem történt,) jelentem, hogy tze'llyokra való nézve a' legkedvezőbb idő szakasz e' folyó hét. Ez idő alatt az Üstökös a' Tsikó (Equuleus) nevezetű tsillagzatból, a' hol most tartózkodik, Delfin szomszéd tsillagzathoz lépven, Nap lementével még jó magossan fog állani; a' föld sűrűbb gőz körébe nem keveredik hamar; az éjszakák igen sötétek lesznek, és az üstökös szüntelen felénk közelgetvén, tetsző nagysága nevededik. Felénk való közelgerése tartani fog ugyan még December 11-kéig, de már akkor lehetetlen lesz az Üstököst szabad szemmel látni a' hold világ miatt, mivel tsőveink sötét mezejében is csak egy ökölnyi fejer ködötske formába mutattya magát. Az alatt pedig, míg a' hold sugáritól származott akadályokból (az az hold töltte után) kisza-

badulhatna, más nagyobbakba bukik: mert délnyugoti irányban sebes lépésekkel mozogván, már igen alant fog állani Nap lemenetével 's a' szürkületbe, és a' fellyebb említett sűrű gőzbe tsöveken is alig lessz látható. Egyéberánt ez az üstökös tsillag a' Nap birodalmába, a' hová a' mi lakhelyünk, bőltsönk, sírunk, a' föld is tartozik, már ház helyes polgár, 's mint egyéb esméretes Bujdosók, előre ki szabott, nyomtatott törvényekhez tartya magát. Annnyiban kiváltképpen ingerli az ég - vizsgálók' figyelmetességét, a' mennyiben általa lehet legelébb reményleni ama' nevezetes kérdés megfejtődését: ha vallyon a' bújdosó tsillagok tellyességgel üres térben (in vacuo) járnak e', mint Nagy Newton vélekedett, a' vagy, mint több okoknál fogva gyanittani lehet, valami híg levegőben (Aetherben)? — A' Sz. Gellérti K. Toronyba tététt, és ha az időjárása engedi, ezután teendő meghatározások ezen Üstökösre nézve, más helyen fognak közre botsáttani.

Tittel m. k.

Pompeji városának Régiségei.

Diomedes Arrius háza volt legelső, melyet az eltemettetett Pompeji városából kiástak. Ezen épület' omladéka egy a' legszebb, és legalkalmasabb épületre mutat. Belső szerkesztetésében egy felette nagy négy szegletű Udvar lehet szemlélni, mellynek a' tor-

nácza gipsz - oszlopokon áll ; a' közepében
 vala egy kis kert , és egy leveles - szín. Innen
 megyen az ember az épület' földalatti nyolcz
 szobájába , a' mellyek veresre vagynak festve,
 mosaik módra kirakva , és lapos fedelekkel
 felkészítve. Ezen szobák közül többen figu-
 rákkal , és egyéb czifraságokkal vannak ki-
 festve. A' földalatti szobákban talál az ember
 egy tsontvázt , mellyet minden ember a' ház
 tulajdonosa' tsontvázának tart. Ez egyik kezé-
 ben tart egy kulcsot , a' másikon pedig arany-
 pénzeket , és mindenféle arany ékességeket ;
 ezen Skeleton megett egy rab-szolga némelly
 ezüst , és ércz keverékből való edényeket vitt.
 Ezen két embert a' tüzes láva azon szempil-
 lantásban lepte meg , és temette el , midőn a'
 kintsekkal elfutni akarnának. A' tornác' azon
 oldalon , mellyet a' kert veszen-körül , vagyon
 egy földalatti szoba , melly alkalmasint pin-
 cze volt , mivel abban sok boros-korsókat ta-
 láltak. Két grádits vezet a' felső emeletbe ,
 mellynek csak a' jobb oldala van még fedet-
 len , a' mint Pompejiban lenni szoktak a'
 házak. A' ház közepén vagyon egy fedeles
 Udvar , mellyet körül veszen téglákkal , és
 Stukaturral jól befedett 14 Oszlop , és ezek
 egy mosaik módra kövekkel kirakott torná-
 czot ábrázolnak. A' föld - omladékban , vagy-
 nak több rendbéli szobák , mellyeket hajdan
 fordésre , ebédlő szobákra , hálásra , 's egyéb-
 féle hasznokra fordítottak.

Tamerlán' maradéka Párisban.

Párisban él mostanság egy 60 esztendő
 Uri Asszony, a' ki több könyveket is írt,
 és a' ki születésére nézve Indiai Herczeg asz-
 szony; ez egyenesen Timurtól, vagy is Ta-
 merlántól származik, kit még kis korában a'
 nyereségre vágyó haramiák szüleitől elloptak,
 és végtére Francia Országba került Neve
 ezen személynek Alina d' Eldir. Ő XVI
 Lajos Király Udvarába bémutatattott, 's így,
 esmérte meg a' szerentsétlen Mária Antonia Ki-
 rálynét, kit a' maga Könyveiben gyakran em-
 lit, és egy helyen igen elmésen így ír róla:
 Antónia Királyné Francia nagy lelkűséggel,
 Angol okossággal, Olasz kellemetességgel, éjsza-
 ki keménységgel, Ázsiai felséggel birt. 1818-
 dikán egy Indus fejedelem (Seik) Párisba a'
 végett utazott, hogy őtet az Uralkodó Indiai
 Familia' a' Francia Udvarból ki kérje, és
 atyafiáihoz vissza vigye; de a' fejedelmi
 Asszony, ki a' keresztény hitet felvette,
 készebb volt Francia Országban, mint sze-
 gény maradni, mintsem a' napkeleti pompa
 miatt az üdvességes vallástól elszakadni,
 mellynek tellyes szívéből hódúlt.

Hathatós házi szer a' Gyomor-erősi- tésre.

Hogy a' gyenge gyomor megerősödjék,
 venni kell 1 lat fahéjt, 1 könting (az az lat-

nak egy negyed részét) szekfűszerszámot, $\frac{1}{4}$ font fejer nádméz (Czukor;) ezeket jól öszve törvén, egy 3. meszelyesnél nem nagyobb üveg palaczkba kell eresztetni, mellybe előbb megaszalt áfonyát két evő kanállal tele kell tenni; erre kell tölteni 2. iccze olyan mustot, melly préselés nélkül folyt; annak utánna az illyes palaczkot téli időben a' kemenczére, nyárban pedig a' napra ki kell tenni, és disznó-hólyaggal jól békötni, a' mellyen egy tövel néhány lyukakat is kiszellezés végett kelletik tsinálni. — Nyolcz nap mulva meg kell szürni ezen készítményt, és abból étel után fél óra mulva egy evő kanállal bé kell venni.

Tüdő- és máj-fájás ellen való Orvosság.

Reverson', egy Amerikai Orvos' állítása szerént egy Filádelfiai Újságban az vagyon, hogy a' Szénpor a' romlott tüdőnek, vagy májnak hathatós Orvossága. Egy ember, a' ki ezen betegségben sokat szenvedett, és a' kit a' hektikás hideglelés annyira meggyötört, hogy már egészen elfogyott volt; minekutánna 3. hétig reggel, és estve 2 tele kávé kanállal friss téjben abból bévett volna, kezdett magához jönni, megerősödni, és magát olly állapotba helyaeztetni, hogy már lovagolhatott is. Egy szóval az ember egészen helyre jött.

Hogyan kellessék a' Sert a' leghosszszabb útakban is a' maga valóságában megtartani, hogy ez alatt meg ne savanyodjék.

Közönségesen tudjuk, hogy az Angol Sert gyakran keleti, és nyugoti-Indiába is szokták elküldeni, és még is ezen hosszú út alatt, mind a' mellett is, hogy a' legnagyobb hévségnek ki van téve, megtartja a' maga tulajdonságát; sőt ez által nem csak hogy meg nem romlik, hanem még megerősödik; de azért még sem lehetne a' megsavanyodástól, olly sokáig megóvni, hogy ha e' következendő szert arra nem fordítanak, tudniillik: minden fél akós hordóba, minek előtte hajóra tennék kellett 2 tojást belé vetni, és az illyes hordót többé nem szükséges bojgatni, vagy megrázni. 14. vagy 15. nap múlva a' tojás héjja a' belsőjítől elválk, és a' tojást csak az alatta lévő hárttyája fedi, melly idő alatt a' tojás fejére lassan - lassan feleresztődik, de a' tojás sárgája épen meg marad. Ezen együgyü szer által a' sert akár minő hosszú útban jól meglehet tartani, ugyan ezt használják az Angol ser - főzők is, midőn a' Martiusi sert elakarnák küldeni, és azt a' megsavanyodás ellen megoltalmazni. Ugy látszik, hogy a' tojás héjjának hathatós befolyása vagyon.

Tengeri Szerentsétlenség.

Tél idején 1820-ikban Új Aurelia (Neu Orleans) tájékán Essex hajó, melly czethal-fogásra indult vala ki, különös módon töredezett össze. Egy irtóztató nagy czethal reárohana a' hajóra, alatta erőszakkal elúszék, 's a' kettős hajó gerinczét elszakasztá. Egy kis idő múlva ismét megtámadá a' hajót, úgy hogy az egészen lyukas lett. A' hajósoknak a' tsónakokra kelle ülniök, az eleséget egymás közt feloszták, 's három tsónakon tovább indulának, a' hajót ott hagyván. Egy hónap múlva a' szerentsétlenek egy szigetetskét érnek, hol egy hétig maradtak, és hárman inkább kívántak itt maradni, mert az éhel halást előre látták. Az egyik tsónak 60 nap múlva, a' másik 90 nap múlva Amerikai hajókat találának, mellyek a' legénységet felvették. Egyiken még tsak maga a' Kapitány, 's egy Kadét élt. Nyolczszor huztak volt már sorsot, ki szolgáljon a' többinek eledelül, 's nyolcz illy áldozat tétetett már; most a' kilenczedik sors-húzás a' Kadétra esett, de a' segedelem ekkor érkezett. Ezután a' szigethe maradtakat is elvitték. Ezeknek jobb dolgok vala, noha pusztá volt a' sziget.

A p r ó s á g o k.

Liptse (Leipczig) Városában vagyon 22.
Tipografia, mellyekben dolgozik 424 le-

gény, és 125 inas; 128 prés, és egy nyomó-
mű-szer szünet nélkül munkában vagyon. A'
papiros' száma, mellyet Liptsében esztendő-
ként bényomtatnak, fel megy 8087 bála,
melly téssen 40,405,000 árkust. Ezenkívül
él még Liptsében legalább 200 betűöntő, réz-
metsző, és kő-metsző. Ezen városnak magá-
nak vagyon 60 könyv-kereskedése, és 450
külföldi Könyv-kereskedőnél többen tartanak,
ottan könyvárosi Biztosokat. Azon könyveket
mellyeket Liptsében a' húsvéti vásár alkalma-
tosságával kiraknak, 3 milliom tallerra betsü-
lik. Átaljában véve azon uj eredeti német
könyvek, mellyeket a' Liptsei két vásári.
Könyv-lajstromban fel lehet találni, fel megy
esztendőnként 5000-re.

Rejtett szó:

Szép nevem hét betűjű; első hármával elűződ
Gondjaid; és sokakat második háрма mulat;
A' kegyes hét mellett ha nem éledsz, béfe-
jezed már,
Hidd-el, öröm-korodot, már tsak aludni
siess.

F. G.

Jegyzet: A' 44-dik számbeli Rejtett
szó: Róvás.

Galant haramia Kapitány.

Galant 1740-dik esztendőben egy tolvaj társaságnak vezére vala. Kém által megtudván, hogy egy falusi Papnak néhány ezer forintjai volnának, feltette magában, hogy ezen summa pénzt magáévá teszi. A' Pap háza a' helységtől jó távul lévén, egy éssős, és fergeteges éjjelen a' Pap felé sietett, melly útjában tolvaj társai előtt jóval ellovagolt. A' hideg, és által-ázás miatt félig megmeregvedve estve későn béérkezék a' faluba, és minekutánna éjjeli szállást sehol sem kaphattott volna, minden kételkedés nélkül a' Plébánia felé lovagolt, hol az ember szerető lelki-pásztor látván ezen útas' alkalmatlan állapotját, tsak hamar lováról leszállította, lovát az istállóba, őtet pedig a' szobába vezette, puha ágyával megkínálta, és minden tőle kitelhető barátsággal, 's jóságos tselekedettel ápolgatta. Ezen határtalan szivességen Galant felette megilletődött, és a' Prédikátor' gyermekeinek szives, 's ártatlan ba-

rátkozását szívére vette. Sokat beszélgetett a' lelki-pásztorral a' kegyetlen zshiványokról, illetőképpen pedig G a l a n t haramia vezér-ről, a' többi közt azt is kérdezte a' vendéglő Paptól, hogy nem féltene e' a' pénzét illy mostoha, 's felette szűk időkben? — „nem én” felele a' Pap „mert én bízom az Istenben, a' ki engem minden időben védelmezni fog.” Ezen felelet a' tolvajok kapitánya' még egészen ki nem halt erköltsős érzését felébresztette. A' Pap' tsendes lelki esmérete, és az Isten oltalmához való ragaszkodása G a l a n t o t igen megillette, hallgatóvá, és gondolkozóvá tette. A' Pap megkéré utóbb vendégét, hogy feküdne le, és nyugodna, „nem” felele a' tolvaj „én nem vagyok fáradt”; hanem távoztassa el az Úr feleségét, 's gyermekcit innen, mivel nékem az Urral fontos beszédem lészen.” A' lelki-pásztor pontban engedelmeskedett ugyan, de szembetűnő megháborodással.

„Esmér e' engem az Úr?” kérdezé G a l a n t a' házi-gazdától — „Nem” felele emez, „hanem úgy gondolom, hogy betsületes embert van szerentsém házamba befogadni” — „Ne hidje azt az Úr” visszonozá a' zshivány, „mert én G a l a n t a' haramiák' kapitánya vagyok!” — Lehet gondolni, mitsoda helyheztesben volt ekkor a' Pap! — G a l a n t a' félig meghalt Papnak megfogá a' kezét, és azt mondá nékie: „Semmit se aggódjon az Úr, köszönje meg az Istennek, hogy én ma ide jöttem, és hogy az Úr engem nem remény-

lett barátsággal fogadott el, én azt jól tudom, hogy az Úrnak sok pénze van; de arról bizonyossá teszem, hogy ahoz senki sem fog nyulni.”

Ekkor a' haramiák Kapitánya író-eszközt kért, és egy czédulára illy tartalmú rendelést irt: „Élete' vesztése alatt senki közületek ne mérészeljen valamit innen elvinni!” — „Éjfélkor az én czimboráim az Urra reá rohannak, de azért az Úr meg ne ütközzék, hanem a' pénzét, 's minden drágaságait rakja fel a' háló szoba' asztalára, és tegye fellyül ezen czédulát, annak utánna pedig a' familiájával mennyen, és nyugodt szívvvel feküdjék le. Galant ezennel ellovagolt, a' Pap pedig megtette a' megteendőket.

Mihelyest elütötte a' 12-tőt azon pontban megjelentek a' gonosztévők, és nem győztek tsudálkozni, hogy a' zatskókat késsen is találták. Már a' pénzt bé is akarták rakni, midőn egyiknek a' czédula szemébe tűnt, mellyre mindnyájan nagy illetődéssel vissza húzták magokat mondván: „jó éjszakát Pásztor Úr, miattunk tsendességben alhat”.

Az udvarban azonban egy megijedett lúd gágogni kezdett, mellyet egyik haramia megfogván, tarisznyájába dugta; ezen ragadományt egymásik ellenzette mondván:” hagyj békét a' lúdnak, mert könnyen az ördög konyhájára juthatsz; de ez a' barátságos intést fel sem vévén, a' libát tsak ugyan bepakolta

Néhány nap mulva elő jöve ismét Galant, 's megtudokozá a' Paptól, hogyan viselték légyen magokat az ő emberei, a' lelki-pásztor nem győzte őket ditsérni, milyen betsületesek voltak. „Igen” felszóll a' Pap' egyik gyermeke „de azért még is elvittek ám egy ludat”. — „Mitsoda” szólla haragosan Galant „egy lúdat elvittek”? — De az Isten szolgája mosolyogva azt mondá: hogy ő tiszta szivéből kívánja, hogy a' petsenye jó izüen essék nékik.

Galant ezzel eltávozott, a' Pap pedig tsendes lélekkel lefeküdt. Más nap reggel felébredvén tsak bámulva látta hogy az Udvara' kapuján egy haramia, és mellette egy lúd vagyon felakasztva! —

Nevezetes úszó.

1626-dik esztendőben Sz. Márton várat Francia országban az Anglusok igen erősen ostromolván, a' vár őrző-sereg St. Bonnet de Fogras vezérlése alatt, mind eleség', mind pedig hadi-szerek dolgában huzamosabb ideig olly nagy szükségét látott, hogy már méltán félni lehetett, hogy a' várat feladni kéntelen leszen, ha valahonnan hamarjában segedelem nem érkezend. De ez majd lehetetlen volt, mert az út mind a' vízen, mind pedig a' szárazon az ellenség által el volt zárva, és Richelieu Kárdinális a' Francia Ármárával az által ellenben lévő ten-

ger-parton táborozott ; ezen tenger-öböl pedig 15 mértföldnyi szélességű , és felette mély vala : sem tsónak , sem más hajó az ellenség' vizsgál-
szemeit el nem kerülhette , és még is a' Kárdi-
nálisnak tudnia kellett , mikor kellessék segítsé-
get küldeni. A' Várnagy katonái közül kivá-
laszta 3 jó úszót , kik önként is ajánlották
magokat , és nagy jutalmat ígére nékik ,
hogy ha lopva a' Király Táborába által úsz-
nak. Mind a' hárman a' Várnagy' kívánságára
reá állottak , és a' békövetkezett éjszaka ide-
jén bajnoki utazásokhoz hozzá láttak , és az
ellenség' flottája között szerentsésen keresztül
úsztak , de noha ugyan azon éj kedvezett
útjoknak , tsak egy Lanier nevű lehetett
mindazonáltal olly szerentsés , ki a' leirhatat-
lan viszontagságai után , nagy ereje , és a'
szerentse kedvezése által az ohajtott partot
elérhette. Ő a' nyakára kötött egy tollszárat ,
melly viasszal vala bé dugva , és ebben volt
a' Várnagy' levele. Gyakran úgy kifogyott az
erőből , hogy a' hab őt már el is nyelni
látszanék. Leg nagyobb akadályt okozának né-
ki némelly tengeri-disznók (Delphin) , és
egyéb nagy halak , mellyekre ezen vízi útjá-
ban akadt ; ezen szörnyetegek nem tudták ,
mitsoda fontos járatban légyen Lanier
úszó , hanem tsoportonként öszvegyülekez-
tek , és az ügyes úszót , nem tsak mint va-
lami tsuda állatot késérték minden felől ,
hanem ollyan vakmerők valának , hogy gya-
korta villám módjára alatta elúsztak , és őt
helyéből kiverték , úgy hogy kezeit , 's lá-

bait ellenek fegyver gyanánt használni kén-
telenítettett; a' nagy ijedtség, és rémülés
miatt már magán kívül volt, midőn ezen fé-
lelmes vízi késérteteket a' tenger' színén fel-
emelkedő habakon a' hold világnál úszni lát-
ta. Végre a' felette nagy bágyadtság miatt
majd a' lélekzetétől is megfosztatván, a' sik
partra vettetett, és sokáig fél halva feküdt
ott, míg ismét magához térvén nagy nehezen
négy kéz - láb a' Richelieu táborába mászott.
A' Kárdinális igen gazdagon megajándékozá
ezen embert, és okossága által végbe vivé
azt noha nem kis veszedelem nélkül, hogy
a' Várnagy megkapá a' mi kellett, és Her-
czeg Buckingham kénytelen volt abban hagyni
az ostromlást.

Orosz Birodalomnak hadi ereje.

Orosz Birodalom a' lengyel országi Ki-
rályságon kívül számlál mintegy 55. milliion
lakost. Hadi serege felosztatik három rend-
re: az első rendhez tartoznak azon katonák,
kik európai módra állittatni szoktak. A' má-
sodikhoz azok, kik háború idején, mint ré-
gulátlan sereg, az Ármadához küldetni szok-
tak. A' harmadikhoz pedig azok, kiket a'
haza védelmére fordítani nem szoktak, avagy
nemzeti akadályoztatásokra nézve illyes czélra
fordítani éppen lehetetlen dolog. Az ezen
3-dik rendbéliekhez, kik a' háborúhoz nem
szoktak, 's ennél fogva a' hadi szolgálatból

ai vannak zárva, a' következő népségek: Lápok, és Számojédok 10,000; Szibériai népségek (Hamtsadalok, Tsuksok, Korjások, 's a' .) 150,000; Tseremiszok 165,000; Mordvinok 320,000; Osztyjakok 40,000; Jakutok, Tsuvások, Bukhárok 's a' t. 1,100,000. Kaukázus vidékiek (hadi emberek, de nem a' Status' szolgálatjában, hanem a' magok' rovasokra) 200,000; Gruziaiak, és Persa népségek (kik most polgári Katonaságot állítanak) 400,000. — Mandsurok, Murátok 176,000, és a' többi kisebb népségek mint egy 50,000; együtt 3,961,000 lélek. A' 2-ik rendbéli Lakosokhoz, kik háború idejében irreguláris katonákat küldenek a' hadi-sereghez, tartoznak a' Kozákok (u. m. Ukráini, Dóni, Volgai, Orenburgi, Uráli, Bugi Kozákok 's a' t.) 800,000; Baskirok 150,000; Kirgiszek 400,000; Tatárok 500,000; együtt 1,850,000 lélek. Az első rendbéliak, kik európai módon tesznek hadi-szolgálatot, még ennél fogva vannak 49,189,000, és ezekből ki kell húzni a' mintegy 1,000,000-ra telő idegeneket, és a' katona állítás alól kivett 18,000,000-ra menő lelkeket. A' német szövetség' határozása szerint ide számlálván az illető részt, melyben minden európai Statusok, a' fegyveres seregek' számára nézve békeesség, és háború idejében megegyeztek, és a' mi a' népességnek békeesség' idejében egy század részét, háború idejében $1\frac{1}{2}$ század részét teszi, Orosz Birodalom ezen arányban háború idejében 480,000, és tovább 240,000, öszvesen 720,000

embert állit, nem számlálván ide a' pótolékseregeket. Azon népségek, mellyek irregularis seregeket (mind lovagokat) állítanak, 100,000 embernél többől álló armádát könnyen össze gyűjthetnek. Ehez járul Lengyel országnak hadi-serege, melly 50,000 emberből áll. És így Orosz ország minden erőltetés nélkül 870,000 embert kiállithat. — Ha az ember meggondolja, hogy szükség idejében, valamint Német országban is már történt, Polgári katonaságot kelljen megindítani, ennél fogva Orosz Birodalom az 1-ső rendből legalább 220,000 emberrel többet állithatna, 's így az egész hadi-ereje 1,000,000-nál többre menne.

Rejtett szó:

Kis tetem, úgy de nagyok soktak kerekedni
belőle;

'S bár elementum, azért sokszor pusztítja
hazánkat: 44

Vágd-le fejét, szaporit sok ezer jó állatokat
majd.

H. Gy.

Jegyzet: A' 45-dik számbeli Rejtett
szó: Borbála.

Igazítás: A' 42-ik számu H. Mul.
309 lapon, alólról a' 2-dik sorban 9½ után
kimaradt milliomm.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(47.)

A' Pestis ellen való rendelések.

Midőn 1813-dik esztendei November hónapjában a' veszedelmes Pestis szinte Brassóban kiütött, 's uralkodni kezdett, annak megfőjtására az Erdélyi egészségre ügyelő Commissio által e' következő rendelés javasoltatott, melly most is parantsoltatik:

1-szor. Minden ember az idegenekkel, esmeretlenekkel, de kivált gyanús személyekkel való társalkodást, a' mennyire lehet, kerülje - el, főkép' ha bizonyosan tudja, hogy azok olyan tájékról jöttek, a' hol ezen ragadós nyavalya kegyetlenkedik.

2-szor. Minthogy tagadhatatlan, és a' hosszas tapasztalás által számtalanszor bé is van bizonyítva, hogy a' pestis nem tsak emberek által, hanem többnyire, ruha-darabok, portékák, és rongyok által hozottatott bé ezen tartományba; ója tehát kiki magát az ollyas viselt ruhák megvásárlásától, mellyekről nem bizonyos, ki' testén voltak, és leginkább olyan kendők, vagy egyéb apró ruha-darabok

felvételétől, mellyek gyakran az utszákon találtnak.

3-szor. Minden ember azon igyekezzék, hogy a' pestis' idejében nem tsak a' házát, hanem a' ruháit is leg nagyobb tisztaságban tartsa. Erre való nézve szükséges a' szobákat gyakrabban kisépni, a' benne lévő holmit szorgalmasan kiporozni; 's mindent tisztán tartani. — Szükséges azon kívül több izben lágy-meleg víz, 's szappan-fördőt venni, a' feje-r-néműt gyakran megváltoztatni, a' posztó, vagy egyéb matériából való ruhát minden nap kiverni, kiporozni, és kikefélni; kezét, képét napjában egynéhányszor eczetel megmosni, úgy mindazonáltal, hogy ezen erős folyadék a' szemébe ne menjen.

4-szer. Az evésben, ivásban a' leg nagyobb mértékletességet kell tartani, mivel a' pestis' származásának fő okai többnyire ezek szoktak lenni. Különös étkeket, vagy italokat itten ajánlani nem lehet ugyan; de leg jobb olyan ételekkel 's italokkal élni, mellyekhez kiki hozzá szokott, és a' mellyek az ember' egészségére váltak. Azomban a' disznó-hús evést, és a' szalonnázást nem árt szorosabb határok közé venni, leginkább pedig az ollyas étkekkel fel kell hagyni, mellyek a' gyomor' terhelésére vannak.

5-ször. Tartóztassa magát ilyenkor az ember minden vágyódásoktól, indulatoktól, u. m. a' haragtól, boszúságtól, komorságtól, félelemtől, 's a' t. mert ezek igen ártalmasok; ellenben a' vidámság, meglegedés. és az Isteni gondviselésben való bizodalom felette javasoltatik.

6-szor. Az öltözetet az idő járásához, 's változásaihoz kell alkalmaztatni, innen a' testet mind a' meghűtéstől, mind pedig a' nagy forróságtól őrizni kell.

7-szer. Gyakran kell az ablakokat kinyitani, és a' a' szobákat kiszellőztetni, arra ügyelvén, hogy a' levegő-menetele (ductus æeris) ne érje az embert. A' szobákat többször napjában fenyő-maggal, vagy fenyő-fa-forgáttal, vagy, a' mi legjobb, egy olyan porral kell kifüstölteni, mellynek egy része kén, egy része salétrom, és 12 része öszvetört fenyő mag, és szinte annyi rész korpa is legyen.

8-szor. Végtevére ha már csak ugyan az ember abban a' vélekedésben vagyon, hogy félig meddig ezen súlyos betegségnek ki volna téve; estve minekelőtte lefeküdni, egész testét fa-olajjal meg kell kengetni, melly e' következendőképpen esik-meg: egy findzsiában fa-olajat kell meleg vízbe tenni azért, hogy az olaj megmelegedjék; és minekutánna az ember levetkezett volna, egy spongyiát a' meleg olajba bé kell mártani, 's azzal egész testét egymásután bé-kenni, reá egybe meleg inget felhuzni, és tüstént az ágyba lefeküdni, melly alkalmatossággal az ember többnyire izadni szokott, főképpen ha egy pár findzsia theát utánna ivott. Ehez kevés olajat kell venni, és a' testet vele egymásután hamar kenni, ne hogy valami meghűtés következék, melly közönségesen ártalmas szokott lenni.

Brazilia' Gyémántjai.

Azon gyémántok' nehézsége, mellyeket Braziliában Tejuco kerületében a' Kormány-Szék Tisztjei 1772-dik esztendőtol fogva 1818-kig kiástak, teszen 1 milliom 298,037 karatot. A' bányák jövedelme, minekutánna az uralkodó szék a' maga költségén azokat munkáltatni már nem akarta, hanem árendába adta, fel ment 1. milliom 700,000 karatra, úgy hogy általjában véve betsülni lehetett legalább 97 milliom font sterlingre, (melly téssen 455 milliom tallért). A' legnagyobb gyemánt, mellyet eddig Braziliában találtak, nyom $138\frac{1}{2}$ karatot. Ezt 1771-dik esztendőben Abayét folyó - víz mellett egy szegény szeretseny rab - szolga találta, ki jutalom fejében ohajtott szabadságát, és esztendönként 50 font Sterlingból álló hó-pénzt kapott.

Haszon-hajtó Orvos.

Egy bizonyos társaságban több rendbéli Úri emberek értekezvén az Orvosokról, kiki a' maga, és illetőképpen a' házi Orvosát ditsérte. Ezen vitatás azon kérdésre szolgáltatott alkalmotasságot, hogy valjon gazdaságosabb e' a' házi Orvost esztendönként fizetni, vagy minden orvoslásért külön jutalmazni? „Nékem van egy Orvosom” így szolla egy a' társaságból, „kinek én semmit se fizetek,

és a' ki által azon felyül még esztendőnként jó summátskát megkéméllek." Mindnyájan kívánsik valának tudni ezen különös Orvos' nevét. Sürgették a' szóllót, hogy nevezné meg. Ez sokáig vonakodott, míg végre engedé a' sok kérdésnek, mondván: „No, ha tsak ugyan akarjátok tudni, legyen meg. De alig fog az néktek oltsósága miatt kedvetekre lenni. Hogy a' szót ne szaporítsuk, ennek neve — a' mértékletes élet, a' diaeta.”

Egy Szamár vitézsége.

Az egész világ előtt tudva vagyon, hogy a' szamarak, már a' régi időkben nevezetesekek voltak a' vitézségekről; tsak Európában valának megvetve, és azon ditsőségtől egészen megfosztva, minthogy az előbbeni nagy lelküségöket egy gyáva, és gyalázatos békeséges-tűrés által határok közé szorítani engedték. — A' keleti-tartományokban ellenben még most is fen van a' hírök. Nem régiben Ancherst szigetében (Keleti-Indiában) egy szamár bébizonyította azt, melly igazak legyenek azon ditséretek, mellyeket a' világ atyafiaira méltán ruházott. Egy istállóba, mellyben egy szamár, és egy tsikó egymás mellett evett, hévette magát egy tigris, ki a' tsikót azonnal megfőjtotta. Mellyre a' szamár felboszonkodván, a' tigrist megtámadá, és a' lába' körmeivel olly kéméletlenül megrugdosá, hogy annak több fogait ki is

verte, és ötöt olly nyomorult állapotba helyeztette, hogy egynéhány lépésnél tovább el nem mászhatván, kénytelen volt az útjában lévő ganéj-dombra lehenteregni, 's ottan fekvé maradni. Erre a' Helység' lakosai reá rohanván, tsak hamar agyon is ütötték. Ugyan ez a' tigris volt az, ki az előtt a' szomszéd faluban öt erős lovat széljel szaggatott vala.

A p r ó s á g o k.

London városában nem régiben meghalázott egy Koldus, kinek neve Kockburn János vala; ennek rongyai között öt darab gyémántott eldugva találtak, mellyek közül a' legkissebbik 2500 font Sterlingre betsültetett. A' tartott vizsgálódás' alkalmatosságával az sült-ki, hogy ezen drága kövek közül kettő Anna Bouleyn Királynée volt, kinek palotáját szomorú esete előtt 3. esztendővel némelly ál-orczások kirabolták. A' Törvény-Szék ezen környülállást felfogván a' koldus' Örököseit perbe idéztette, de ezek az elidősítést hánytorgatták. —

1705-dik esztendőben Tait Ferencz, ki az Angol Strouna nevű Szigetben Oskola mester volt, minekutánna 24 legnagyobb reménységű fiukat hagyott volna maga után, meghalázott; ezen érdemes fiuk közül 6 a' száraz-földi katonaságnál, 18 pedig a' tengeri Seregnél szolgált.

Bajor országban München városában egy szabó köz hirré teszi: hogy ő kaputot, nadrágot, és lajblit a' hozzá tartozandókkal együtt 8. váltó forintért a' legújabb módi szerint elkészíteni képes.

Genevában egy fabrikás, kit Gretrynek neveznek, olly nagyobb szerű, és a' férjfiak melyén, ékességül szolgáló gombos-töket készít, mellyeknek gombjában óra vagyon. Ezek mutatnak órát, minutumot, és másod-minutumot, vagy is perczet, sőt hangosan vernek is. Egy - egy nem nagyobb egy mogyorónál, és ha gyémánttal ki van rakva, 1500 frankra betsülik. A' készítő tsak hamar 2000 darabot Parisha adott-el.

Angliában egy híres ember, Bewik Tamás nevű, halt meg a' minap Newcastleban, 76 esztendőskorában, ki a' favágás mesterségét legnagyobb tökéletességre vitte.

A' most enyésző 1828-dik esztendőben Angliában a' Kalendáriumok' bélyegezése 30,106 font Sterling hasznot hajtott a' kintstárba; ez azt mutatja, hogy 451,593 Kalendárium kelt el mind öszve.

Uj-Orosz ország, es Beszarábia' Kormányozójának ajánlására a' Tsászár megengedte, hogy Odesszában a' napkeleti nyelvek tanítására egy Oskola állittassék, melly Inté-

zetre a' Tsászár esztendőnként 10,000 Rubelt rendelt. Azon kívül a' Kormányozónak hatalom adatott, hogy {Odessza' városának, és Beszarábiának jövedelmeiből 4,000 Rubelt felvehessen ezen Intézet' számára.

Párisban Herczeg San-Carlos, Spanyol országi Követ, meghalálozván, az ő borai, mellyek a' kótyavetye útján adattak el, béhoztak 40,000 frankot.

Ardennenben nem rég egy, a' legszebb fajból való publikán-madarat (papagájt) öltek meg, mellyet elsőbben Sólyomnak tartottak. Ezen nevezetes madarászat némelly vidékieket figyelmetessé tette 's annyira ingerelte, hogy a' szomszédságban a' fákat szorgalmasan megvizsgálták, és egy egész publikán-madár-fészket találtak.

{Rejtett szó:

Fő eszköz vagyok én ottan, hol sok ruha
készül;
Fő tagomat szereted; mert táplál, 's búdot
elűzi;
És édes téjből készül első betű nélkül.

Jegyzet: A' 46-dik számbeli Rejtett szó: Szikra ikra.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(48.)

Hazai Szép Mesterség.

Ehrenreich Úrnak hazafiúi buzgó igyekezetét több ízben dicséretesen emlegettük ezen levelekben, valamint mások is egyéb folyó-írásokban mesteri tehetségét, és ebből származó hasznos intézetét méltó figyelemre vették, mellynél fogva ezen Művész Pesten a' jeles Magyarok' Képeit összevgyűjti, és rézre metszve fogásonként kiadja olly módon, hogy minden fogásban két Kép legyen, egy élőé, és egy holté, magyar, és deák aláírással. Most a' 16-dik fogás jelent meg. Ebben vagyon 1) Revisnyei Gróf Reviszky Ádámé, Kir. Fő Udvarnok Mesteré, Királyi Udvari Magyar Cancellariusé 's a' t. (rajzolta eleven képéről Hofbauer, metszette A. R.); 2) Nádasdi Gróf Nádasdy Ferenczé, Horvát országi Báné 's a' t. (szül. Sept. 30. 1708 ; meghalt 1783). Ezt Bauer rajzolta, és Ehrenreich metszette; 's a' Bétsi Ts. Kir. Könyvtárban találtató eredeti képéről

van véve. Tudja minden hazáját és történe-
teit ismérő Magyar a' két jeles férjfinak ér-
demeit, kik közül egyik Mária Theresia thró-
nusának védelmezésében, 's a' Haza' ditsősé-
gének nevelésében kard által; — a' másik
fényes erköltsei, és magas elméje által a' fő
tishti hivatalokban, mellyeknek polczán most
is ragyog, szerzett magának fenmaradandó
koszorút; mind a' kettő a' Hazához, az Ural-
kodó Felséges Austriai Házhoz tántoríthatat-
lan Hív.

Egy megtébolyodott ember' testének nevezetes felbontása.

A' Gréczi 146-dik számbéli Aufmerksam
nevű Újság - Toldalék e' következő tsudá-
latos esetet közli velünk: Egy Fáderl Orbán
nevezetű 57 esztendő volt kefe-kötő legény
1798-dik esztendőtől fogva a' Gréczi Bolon-
dok' házában tartatott. Ez a' többi megtébo-
lyodott képzelődései közt azt hitte: hogy a'
meggyengült gyomrát szükséges legyen szün-
telenül megerősíteni, és innen jutott néki al-
kalmasint eszébe, hogy mindenféle vas-dara-
bokat lenyeljen.

Külömben ő az Intézet' tsendes betegek
közé tartozott, önként keresett magának házi
munkát, és igen szívesen foglalatoskodott ab-
ban. Két esztendő előtt nagy torok-gége gyu-
ladásban szenvedett, melly kelevénybe jöven,
ötet majd a' halálra vitte. Minekutánna újra

beszélhetett, és a' kiállott betegsége' oka felől kikérdeztetett volna, megvallotta, hogy ő egy késvasat nyelt el; de ez annyival is kevesebbé hihető vala, mivel egész betegsége' ideje alatt sem valami gyomor megterhelés ellen, sem pedig a' belső-része ellen nem panaszkodott, sőt azt mondotta, hogy egynéhány hét múlva megfog gyógyulni. Ezek után szoros vigyázat rendeltetett, ha valjon Faderl Orbán nem nyel-e' el olyan ártalmas portékákat? annál is inkább, hogy maga sokszor azt mondotta, hogy ő olyan erős, mint a' vas. Folyó esztendei Nov. 6-káig mindég jó kedvű volt, szívesen dolgozott, és jó ízűen evett.

November 7-kén halálra betegedett, a' gyomor környékén, 's egész testén legnagyobb fájdalmakat érzett, és a' számára készített Orvos-szereket megvetvén, két nap' leforgása alatt ki is múlt e' világból. A' teste' felbontása' alkalmatosságával e' következendőket találták benne: 7 rozsdává változott lécz-szeget, mellyek közül kettő fél hüvelknyi hosszúságú volt, 33 két két hüvelknyi hosszúságú nagyobb szerű vas-szeget, mellyek a' rozsdá miatt részszerént tompák, részszerént hegyesek, némelleyek egyenesek, mások görbék valának; és 49 kisebb lécz, és czövek-szeget; 3 darab öszvetekert drótot; 1 egy hüvelknyi hosszúságú penicillus srófot; egy közönséges kötő-tőnek a' felét; 2 pipatisztító vasat; 1 bádóg képet; 1 négyszegletű kalap-tsatot, 1 darab két hüvelknyi hosszúságú kés-élet, melly a' mód felett való nagy

rozsa miatt egészen tompa vala; találtak azonkívül egy mogyorónyi nagyságú ruhátépés gombolyékot; mindössze 100 vasdarabot, mellyek nyomtak 20 latot. A' gyomra igen nagyon bévala esve, és öszvezsugorodva, de kilyukasztva sehol; a' belső bőre, valamint a' béle is igen vastag, és sok helyen a' rothadásra hajló; az említett többféle tárgyaknak megrozsdásodásánál fogva lehet gondolni, hogy azok többnyire egy pár esztendő óta voltak a' gyomorban.

Chinchoni Grófné.

Folyó esztendei November 26-dikán a' Francia Hivatalos Ujságlevél (a' Moniteur) a' többiek közt ezt is jelenti: Paris Városában nem régiben meghalálazott Chinchoni Grófnénak (D. Maria Theresia de Bourbon) az Attya D. Luis de Bourbon Spanyol országi Infáns volt; a' kit Vdik Fülöp gyermek korában Papnak szánt; és a' ki már 10 esztendőskorában Toledói Érsek, 's Kárdinális volt. De későbben midőn 27 esztendőt ért, megismérvén Papi kötelességeinek egész kiterjedését, és szentségét, egyházi méltóságáról lemondott, és a' páros életről gondolkozott. A' bátyja III-dik Károly Király nem engedte, hogy valamelly európai Uralkodó-házból feleséget vegyen (minémű politikai okból ellenzette a' Király testvérének valamelly Uralkodó Herczeg Asszonnyal

való egybekelését, előadatik D. Andres Muriel Úrnak ama munkájában: „Spanyol ország a' Bourbon - Házból való Királyok alatt” Elő fordulnak ebben azon feletté részre hajlást eláruló levelek is, mellyeket e' tárgyban a' két fejedelmi testvérek egymásnak irtak) Ekkor elvette Vallabrigay Rozas Kis-Asszonyt, melly házasságból három gyermeke lett u. m. Kardinális Bourbon a' Toledoi Érsek, a' ki 1823-ban Madridban Spanyol ország fő városában e' világból kimult; D. Maria Theresia, és Donna Luisa a' San Fernando Herczegné. Donna Mária Theresia mihelyest a' Klastromból hol nevelték, kikerült, IV. Károly Király által a' Békeség Herczegének Godoy-nak adták feleségül. De az 1808-ki villongós történetek, a' mikor kevésbe múlt hogy D. Godoy életben maradhatott, a' Hitveseket egymástól elválasztották. A' nép, a' melly Mart. 17-kén a' Godoy Palotájába bérontott, és őtet halálra kereste, tisztelettelve megállott a' Herczeg Asszony szobájának ajtajánál, és öröm-kiáltások között vezette el a' Királyi Palotába. Ez után egy néhány esztendeig utazik vala a' Herczeg Asszony Európában; a' közelebbi 3 esztendő óta pedig Chinchon Grófné név alatt Párisban lakott.

A' Litterátura Svécziában.

Nevezetes dolog az, hogy Svécziában, míg a' belföldi születésű Királyok alatt a'

Francia Litteratura, és nyelv felette nagy kedvezésekben részesült, most egy Francia születésű Király alatt az majd feledékenységre süllyed. A' Francia nyelv ottan többé nem Udvari nyelv; a' Korona-Herczeg, és Hitvese csak Svéd-nyelven beszélnek a' társaságokban, és a' Francia Litteraturát lassanként elfelejtik. A' helyett a' Németből a' Svédre való által fordítások' dühe terjedett el. Mariefordban vagyon egy valóságos fordító-Fabrika, mellyből esztendőnként nagy számú német-munkák kerülnek ki, de sokkal hitebben, mint a' Párisból, és Londonból. Ezen fordítások által a' német Litteratura Svécziában közönségessé lett.

Szabó-találmány.

Egy Anglus, kit Massonnak neveznek, olyan műszert talált fel, melly idővel a' Szabó - mesterembereket szükségtelenné teheti. Ezen Machina egy nagy vas-almárium, mellyben az embernek annyi réf posztót kell bévetni, a' mennyi egy kapuhoz kívántatik; azt a' műszert 2 óráig úgy meg kell hajtani vagyis tekerni, valamint a' Verklit szokták, ez által a' posztó nem csak megfésülődik, hanem fel is szabódik, és a' gomb-lyukakig el is készül. Ezen Műszer segedelmével 24 óra alatt kiki 12 kaputot készíthet. Ha pedig az ember nadragokat akar szabni, 's tsinálni, akkor csak egy nyelet kell hajtani, ilyen

nyél ezen műszerben vagyon hat, az első köpenyegek', a' második kaputok', a' harmadik frakok', a' negyedik bugyogók' (pantalón), az ötödik rövid nadrágok', az utolsó pedig lájblik' elkészítésére van rendelve. A' feltaláló 10 esztendőre Privilegiumot kapott, és most utazik Párisba műszerével együtt, a' hol ő a' Királyi Udvarnál szinte Privilegiumot szándékozik kieszközölni.

A p r ó s á g o k.

Öt század is vagyon, hogy Egyiptomban torony-hordó Elefántot látni nem lehetett. Most nem régiben az Egyiptomi Basa' számára egy éppen ollyant hoztak Kairóba. Ezen állat, melly 9 láb magosságú, hordoz egy 42 láb magosságú tornyot a' hátán. Ezen torony ebénfából való; a' külömbféle emeletei tsüpa ezüst szegekkel vannak megerősítve, és egyéb ékes szerekkel feldíszesítve. Ebhen 25ten igen könnyen viaskodhatnak; van benne egy szoba, mellyben az Ör-vezér lakik.

A' legközelebbi öt hét alatt Irlándiába legalább 500 Szamarat hajtottak bé nagy tsudálkozásokra a' lakosoknak, kik közül sokan még ezt az eddig ott keveset használt állatot, soha sem látták.

A' Kapudán-Basáról (Izzet-Mehmed a' neve, ki most fő Vezérré tétetett) azt mond-

ják, hogy ő a' legszebb férjfiak közül való volna; a' ki tudniillik csak 34. esztendő, magas, kartsú, és a' mellyéig erő fekete szakálla kellemetes napkeleti képét felette ékesíti, 's ötöt kiki előtt tiszteletre méltóvá teszi; fekete nagy szemeiből merő vadság, és nagy bátorság néz-ki.

Ha az ember az 1716-dik és folyó 1828-dik esztendei Liptsei népességet egybe hasonlítja, bámúl, főképpen azon, midőn azt olvassa, hogy a' pálinka-főzők, és letsepegtetők' (destillatores) száma ezen rövid idő lefolyta alatt 40-ről 38-ra; az üvegeseké 20-ról 16-ra; a' kés-tsinálóké 7-ről 2-re, a' bádogosoké 8-ról 2-re; a' fegyver-tsinálóké vagy lakatosoké 20-ról 12-re; a' timároké 35-ről 27-re leszállott. Ellenben megszaporodtak e' következendők; a' ser-kortsmáltatók' száma 30-ról 72-re, a' vendég-fogadósoké 5-ről 31-re; a' beálló udvaroké 30-ról 73-ra; a' kiskalmároké 249-ről 336-ra; a' kereskedőké 115-ről 310-re; a' könyvárosoké 17-ről 77-re; a' muzsika-eszköz-készítőké 3-ről 29-re; az asztalosoké 30-ról 56-ra; a' vargáké 108-ról 383-ra, és a' szabóké 173-ról 529-re.

Rejtett szó:

Szép nemeinkre való ékesség, 's régi szokás ez;
Első tagja, kire vág, neki nem viselet.

K. Gy.

Jegyzet: A' 47-dik számbeli Rejtett szó: Borda.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(49.)

Régiségek' buvárja.

Champillon Úr, az ifju, Egyptomi tapasztalásairól ilyen tudósítást ír Kairóból Sept. 27kén 1828.

„Alexandriát folyó hónap 14kén elhagyám; útazásunk vizen történt; még az nap jókor béeveztünk a' Nilus vizébe; és tsak akkor éreztük a' déli-Arábia' örömhözó szeleit, midőn Alexandriának homokos pusztáit elhagyók, és Delta szigetjébe érkezénk. A' mosolygó táj, és hőtermékeny mezőség, melly szemünkbe tűnt, leirhatatlan. — Fouah nevű szigetbe érvén, itten rövid ideig mulattunk, honnan Desouk mellett elhajózáván, f. hónap 16kán Ssa-el-Hagár' szomszédságába jöttünk, 's egy darabig le is telepedtünk, melly mulatásomnak tsak az volt a' célja, hogy az onnan mintegy fél órányi távulságra első Säis om-ladékait (hol hajdan Pláto tanult) megnézhessem. A' kiáradás, melly azon vidéknek nagyobb részét elöntötte volt, kényszerített bennünket

az egyenes útból kitérni, és egy legelső Egyiptomi halottas házon keresztül menni, melly durva 's faragatlan kövekből vala építve, a' területszíne tserép-töredékekkel vala bēfedve, a' nagy udvarába csak egy egészen mostani módra készült kapún lehetett bémenni. Ezen ház megett még egy másikat is találtunk, melly 1,400 lábnyi hosszú, és 500 széles. Ezen irtóztató nagy (colossalis) omladékokban több rendbéli emeleteket is, mellyekben holt testek valának eltemetve, lehetett megkülömböztetni. Némelly illyes temető gyanánt szolgáló kamarák' falaiban még most is lehet találni számos cserép-edényeket, mellyekben a' holt-testeknek bététele' alkalmatosságával kenőtsöt és balzsamot tartottak, egy olyan edény fenekén földgyántát is találtunk.

A' köfalak, mellyek ezen temető-helyet körülveszik, legalább is 80 lábnyi hosszúságuk, és 54 lábnyi vastagságuk. — Ezen temető jobb, és bal oldalán vagyon két kis domb, mellyeken rózsaszínű, 's szürke gránitköveket találtunk, nem különben szép veres homokos köveket, és fejér márványt is; ezekből szép gyűjteményt tsinálék magamnak.

Ezen helyről délutánni 5 órakor elmentem úgymindazonáltal, hogy oda még egyszer vissza fordúljak.

Következő napon, az az: Septemb. 17kén Schabour mellett elutazván Nadernél kikötöttünk, a' hol minket a' város' Kormányozója muzsika, és mindenféle víg szóval fogadott el. Sept. 19kén megnéztük a' Pyramisokat.

September 20kán a' Kairói útra készül-
teket tettünk, a' hová Septemb. 21kén utazó-
seregemtől késértettem, mindenütt a' legna-
gyobb szívességgel 's barátsággal fogadtak el
bennünket, a' muzsika szakadatlanúl szóllott.

A' városba legszerentsésebb időben ér-
kezénk, akkor t. i. éppen, mikor a' Törökök
a' nagy Próféta'jok' születése napját ülték. Ez
alkalmatossággal a' Török templomok lefüggő
külömbféle színű, 's illatú virágokkal valának
felékesítve, a' közönséges piaczkok pedig gyö-
nyörű sátorokkal behúzza, mellyek alatt a'
közép ájtatoskodott, mások távol a' sátorok-
tól csoportonként tánczoltak, némelylek pedig
szemtelen pajkos énekeket énekeltek, a' világ'
leányai a' magok mesterségeket üzték. Ezen
külömbféle Isteni, 's világi dolgokban fogla-
latoskodó személyekhez hozzá járultak még a'
ritka figurák, és rendkívül való öltözetek,
mellyek leginkább az *E z b e k i e h* nevű tágos,
és felséges piaczon, mintegy szokatlan, és
tsudálkozásra méltó Theátrum, tűntek az em-
ber szemébe. — Ámbár Kairó városáról, 's
főképpen annak utszáiról sok roszt beszéltek,
én mindazonáltal nyílt szívvel megvallom,
hogy itten igen jól érzem magamat. Nékem
úgy látszik, hogy az utszák azért csak 8—10
lábnyi szélességűek, hogy ez által a' nap' for-
rósága némünémüképpen megenyhíttessék;
mind a' mellett, hogy kövekkel nintsenek ki-
rakva, még is legtisztábbak; a' házak több-
nyire kőből, és igen jól vagynak építve.
Akár merre nézzen az ember, mindenütt czifra

kapukat, 's a' legjobb Árábiai izléssel faragott-képeket lát. A' Templomok' nagy száma, melyeket szépségökre, erősségökre, és gazdagon aranyozott fedelökre nézve alig lehet egymástól megkülömböztetni, a' városnak pompás tekintetet adnak. Én ezeket mindenfelől szorgalmasan megtekingettem, és minden nap új meg új figyelmet érdemlő épületre akadtam, a' mit soha sem véltem volna. Hálá legyen a' fő Kormányozóknak, kiknek kegyességéből ohajtott célomat elérhettem. — Kairó még most is a' világ' első városai közül való, bátor a' keleti nép durvasága szép, 's mesterséges épületeit, ékességeit, és az Árábiai pallérozottságot nagyobb részént elrontotta, vagy elromolni hagyta. — Legeslegelőször a' Thouloumi Török-templomot néztem-meg, melly még a' IX-dik században épült; ezen templom jóllehet már majd félig beomlott, még is nagyságára, és ékes formájára nézve remek-munka, a' mit én elegendőképpen tsudálni nem győztem. Midőn a' kétfelé nyíló pompás ajtait bámulva tekintgetném, egy öreg Scheik azt javasolja, hogy el ne mulasszam belőlről is megvizsgálni, melly tanátsot én a' legnagyobb örömmel, 's köszönettel fogadtam, és egybe a' láb-uj-hegyeimben az első ajtón keresztül menvén, a' másodiknál megállítottak, mondván: „a' Sanctuariumba (a' templom szent részébe) mezétláb kellek bémenni, „én tsizmában lévén, lábtakarom (Strimflim) nem volt, ugyan azért lehúzván a' tsizmámat, a' Jantsáromtól egy, az inasomtól, Nubiai Mohamedtől pedig más zsebbevalót elvettem,

azokkal lábaimat bégöngyöltem, és így botsá-
tottak a' Templom' belső részébe, mellynek
márvány padolatja vala. Ezen Metset tagad-
hatatlanul a' legszebb Arábiai régisége egész
Egyiptomnak. A' képfaragásnak finomsága hi-
hetetlen, és ezen nemes Oszlop-rendes tornác-
szívreható gyönyörű. Itt sem a' többi Metse-
tekről, sem a' Kalifáknak, vagy a' Mameluk
Szultánoknak sírkövi festéseiről nem akarok
szóllani, mellyek Kairó körül mintegy máso-
dik várost formálnak, 's még szebbet, mint
maga Kairó; ez messze vinne engem, 's pedig
elég dolgom van a' régi Egyiptommal, nem
avatom magam az újba. — Sept. 22ikén a'
fellegvárba menék Aabid Efendihez, ő engem'
emberségesen fogada, sokat tsevege Felső-
Egyiptom' emlék-jeleiről, sőt némelly taná-
tsokat is adott azoknak könnyebb tanulására.
— Ezután a' fellegvárat bójárám, hol egy
igen nevezetes márványdarabot találék, Ildik
Psammetichus, Apries, és Amasis Királyok'
idejéből. A' fellegvárban vannak ama híres
Szaladin Szultán' palotájának omladékai is. A'
tűz négy esztendő előtt megemészté fedelét,
és a' mi még meg van, most lerontják; még
egy szálát megismérhettem benne 30 oszlop-
pal rózsá-beres gránit-kőből, mellyeken még
látszik a' gazdag aranyozás. — Holnap Mem-
phisbe tovább utazok. Nahiné mellett szándé-
kozunk kiszállani 's ott megtelepedni; onnét
majd Sakkarán, Dahshouron, és a' Memphisi
síkon által kiterjesztem vizsgálódásaimot a'
Gizehi Piramisokig. (Itt vannak a' régi mumiai
és temető helyei.) —————

A' mézharmat' (melligo , Honigthau)
ártalmas voltáról a' marhadögre nézve.

Szász Országnak egy bizonyos tájékán ,
némelly szorgalmatos és szemes mezeigazdák
azt tapasztalták , és magoknak különösen meg-
jegyezték : hogy a' legelőkre lehulló mézhar-
mat , a' barmokra nézve nem tsak a' legna-
gyobb mértékben ártalmas ; hanem többnyire
a' szarvas-marha eldöglésének is következése.
Innen azt hozták bé , hogy a' pásztorok , mi-
dön a' gulyát estvefelé haza hajtják , a' botjo-
kat a' legelőn hagyván , másnap reggel , minek-
előtte a' gulyát ismét kihajtanák , azokat meg-
nézegetik , és ha azt találják : hogy a' harmat
a' botról , úgy foly le , mint a' víz , akkor a'
marhát bátran a' legelőre eresztik ; ellenben
ha azt látják , hogy a' harmat a' bothoz úgy
ragad , mint az olaj , vagy talán majd mint a'
méz , a' marhát mind addig az istállóban zárva
tartják , mig a' nap sugárai által a' mondott
harmat egészen fel nem szikkad . Azon időtől
fogva , mióta ezen szokás bevétetett , a' marha-
dög mindenütt megszűnt , és többé sehol sem
pusztított.

Ha ezen mélyen bélátó férjfiak' , kik e'
részlben legtöbbet fáradoztak , tapasztalásait 's
tett sikeres próbáit fontolóra vesszük , azt ta-
láljuk , hogy a' marha-dög magától soha sem
támadhat , 's az eredete nem a' barom' véré-
ben , hanem a' nyavalya' elragadásában vagyon ,
és éppen úgy terjed el , mint a' pestis ; ennél
fogva , a' köz tapasztalás bizonyítja azt ,

hogy ezen mézharmat a' plántáknak is igen
ártalmas, melyeket ha meglep, azokat el is
mervasztja; minekutánna tehát a' plántáknak
a' barmok egészségébe legnagyobb befolyások
vagyon, hihető, hogy az elragadás által esik
meg az egész marha-dög.

A' ki keres az talál magának.

Egy 38 esztendőös Özvegy-Asszony, kinek
esztendei jövedelme 500 fortra megy, és azon-
kívül sok szép tulajdonságokkal bír, egy Német
Újságban kihirdetteté magát: hogy ő férjhez
akar menni. A' minap egy szeretőre akadt, ki
a' falusi Német Újságban e'képpen hirdette ki
magát: „Egy falusi Özvegy Prédikátor, a' ki
legjobb idejében vagyon, tudniillik tsak 58
esztendőös, olly erős, eleven, bátor, mint egy
24 esztendőös iffjú, a' mellett még nagylelkű is,
700 forintra menő jövedelme is vagyon esz-
tendönként, elhatározta magát, hogy a' 38
esztendőös Özvegyét feleségül veszi, mivel 500
meg 700 tesz 1,200 forintot; ez olly¹ Somma,
mellyel az ember esztendőről esztendőre be-
tsületesen élélhet, és valamit kezdhet is; én
úgy mond a' Völegény, nem tsak a' magam
személyéről, hanem még a' neveletlen gyer-
mekeimnek neveléséről, pallérozásáról, és
szerentséjéről is gondoskodok (szomorú tol-
dalék) kik annyira a' szívemen feküsznek. —
Ha a' férjhez menni szándékozó Özvegy ollyan
víg, nemes szívű, és jó, mint a' házasodni
akaró, mihelyest ezeket megolvasta, azonnal

oda nyújtja kegyes kezeit, az az nékem. Ha pedig ne talántán abban akadna fel, hogy az esztendeimre nézve 5 vagy 8 esztendő-számban ütközik meg, tehát a' más fontserpenyőbe teszem egészséges testemet, szerelmetes jó szívemet, jó gyermekeimnek háladását 's szeretetét, kiknek egy nemes anya' gondoskodására, és segedelmére van szükségek, 's az Ég áldását, mellyre azon Asszony méltóvá teszi magát, ha velem 's gyermekeimmel szívét 's vagyonát megosztja."

A p r ó s á g o k.

Ha a' húsleves igen savanyú, könnyen lehet rajta segíteni; t. i. még egyszer fel kell forralni, 's néhány égő szenet belé vetni.

Ha a' kályha megrepedt, hamarjában így segíthetsz rajta: végy sót, és hamut egy forma mennyiségben, 's egy kevés vizet, keverd össze, 's ezzel kend bé a' kályhát. Mintegy akár meleg, akár hideg a' kályha.

Rejtett szó:

Kis szó, minden állat csak általa él, 's jár;
Fordítsd-meg, 's tengeren, vízen hajókat vár.

Jegyzet: A' 48-dik számbeli Rejtett szó: Párta.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(50.)

A' Pestis' ismértető jegyei.

A' betegeken, és a' holt-testeken e' következő jegyekről lehet megismérni a' Pestis' nyavalyáját :

1-ször. Az olyan beteg, kinek nyavalyás emberekkel, tisztátalan ruha-darabokkal, vagy portékákkal vala foglalatossága, legelsőbben érez hideglelési borzadozást, melyet forróság követ, mellette a' feje kábúlt, az ember félénk, szomorú, bátortalan, a' testi erejét elveszti: 2-szor. A' negyednapos beteg' bőrén, valamint a' holt testeken is, tapasztalni lehet e' következő jegyeket: a) petetseket, melyek kékesek, setétveresek kerekdedek, egy lentse nagyságúak, és majdnem számtalanok; b) a' pestis - nyavalya a' bőr alatt lévő kerék, és egy paszuj nagyságú daganattal kezdődik, melly először egy galamb-tojás, azután pedig egy tyuk-tojás nagyságú lesz, ezen daganat az ember' nyakán a' két fül alatt támad, úgy nem különben a' vállak közt, a' szemérem-

test körül, vagy pedig mind a' két czombon szokott kiütni, 's ekkor az előhozott test részek nagy szorongattatásban vannak, egy szokatlan szúró, 's keresztül ható éles fájdalomtól gyötörtetvén; a' daganat szembetűnőképpen nagyobbodik. A' pestis' ezen leírását sinor mértékül vévén, kiki meggyőződhetik arról, hogy ha a' beteg ezen négy nap leforgása alatt a' mondott változásokat e'képpen nem tapasztalta, nem a' pestisben, hanem más nyavalyában szenved, következésképpen, hogy ha valaki, betegségének 5-dik napján hal - meg, bizonyosan olyan betegségben halt meg, melly a' pestissel semmi egybekötetésben nem volt; c) a' karbunkulusokról az ember könnyen megismerheti ezen ostort a' bőr' némelly megtüzesedett foltjairól, mellyek egy batka nagyságuak; ezeken a' foltokon lát az ember egy kiss vizes hólyagot, melly 12 óra alatt elpattan, 's helyében egy kis fekete folt marad, mellynek köre veres; de többnyire egy fekete 's keményebb folt jelenik - meg, a' mellynek hasonlóúl veresek a' szélei, és ez idővel fekete lesz. A' mondott karbunkulus résszerént tsak, egy résszerént a' test minden részeit többen lelik meg; 3-or meglehet a' pestist esmérni a' hirtelen való elterjedéséről, nyilván való elragadásáról, mert ilyen alkalmatossággal egy familából, egy házból, egy szomszédságból több személyek ugyan egy nyavalyában, 's a' fent határozott idő alatt kihalhatnak.

Jussuff Basa.

Ezen nevezetes férjfiú 1787-dik esztendőben Széresz városában született, e' szerint lészen 41 esztendő. Egyetlen egy fia vala az esméretes Izmael Beinek, a' ki akkoriban, mint Ayan, a' város', Igazgatója volt, Jussuff Basa kis korától fogva Bei titulust viselt, a' mellett gondos nevelést kapott, 's már gyermekségében eleven észt, és mély béli látást árult el. Az attya tekintete, és urasága egész Macedoniát megrettentette, a' többi Ayan társaira való nagy befolyása, a' hadi tudománya, és szolgálatja néki nagy tekintet adának. 1810-dik esztendőben a' fiának, a' ki alig vala 23 esztendő, a' Szalonichii Helytartói Hivatal, Musselim nevezet alatt megnyerte.

Ezen város azon időben a' benne virágzó kereskedés' portékáinak olyan lerakó helye vala, hol az Angolok, midőn előttök minden Európai kereskedő révek el valának zárva, portékáikat lerakták, hogy azokat onnan Karavánok által Bosnián keresztül tovább vitethessék. Ekkor tanulta meg Jussuff az Európai Keresztényeket esmérni, és mesterségeiket betsülni. Minden nemzetbéli kereskedőket maga oltalma alá vett, azokat ápolgatta; és mivel itten a' vámokból felette nagyok voltak a' jövedelmei, alkalmatossága volt a' maga indulatját, és kényét követni. Szép épületeket tsináltatott, külömbféle műhelyeket állittatott, melly végre Franczia ország-

ból Toulonból egy bizonyos Richárd Ingenieur, és építő - mestert hozatott. Ezt meghallván az Anglusok, Francziák, 's a' t. Jussuff számára mindenféle fegyvereket, órákat, szerszámokat, és könyveket szállítottak. Ő a' Champagniai bort jóízűen itta, és némellykor Európai keresztényi öltözetben is járt. Egy Török sem volt olly közel a' pállérozottsághoz, mint Jussuff. 1813 esztendőben Ismael Bey meghalálazott, kit nem tsak a' Törökök, hanem a' Keresztények is gyászoltak. Jussuff Basát a' Salonichii hivatalában egy más Basa felváltván, ő Széreszbe visszatért, a' hol magának is jósága volt, és ottanböltésése, 's emberi szeretete által minden kormánybéli tárgyakban az Attya nyomait követte. De mivel a' házi pompára, és leginkább Háremjére nagy sommákat fordított, és a' vámok' jövedelmei elfogytak; ezért tsak hamar nagy adósságba verte magát; nevelte ezen bal szerentséjét a' háború súlya is. A' Görög lázadás' kezdetétől fogva egy három lófarkú Basa Titulust viselt, melyet az apja mindég elhárított magától. Némelly fegyveres tsoportokat vezérlett, és némelly kisebb tekintetű Tisztségeket viselt, mig a' Fényes Porta parantsolatjából a' Kapudán Basához Albánus katonáival Várna védelmére mennie kellett. Várna' elfoglaltatása óta Odesszában él, és úgy látszik, hogy Hazáját soha többé látni nem fogja.

A' szerentsétlen próba.

Diefenbach Orvos Helvetiában Bienne nevezetű városban egynehány napok előtt áldozatjává lett azon orvosi vizsgálódásainak, melyeket saját testén próbált. Ő 3 nap alatt bevett 6 grán foszforust, és pedig első nap egy gránt, következő napon kettőt, és harmadik napon hármat. Ezen mérges Orvosság természet szerénta' belső részeit gyulladásba hozván, nyolcnap mulva kimondhatatlan fájdalmak közt mesterségének mártirja lett.— Külömben ő nevezetes Doctor volt egész hájékon kiki előtt nagy betsben tartatott, és halálát több rendbéli Familiák meg is siratták.

Anyai Szeretet.

Mádrid városában a' ritka állatok' fogházából egy fiatal tigris kaliczkájából kiszök-vén, a' város lakóseit igen nagy félelembe ejtette; honnét kiki a' háza' kapuit bézárta, és mindnyájan felborzadva kívántsik valának a' tigris dühös szaladgálását az ablakról nézni. A' tigris egy asszonynak, ki már úgy el volt fáradva, hogy tovább nem szaladhatott, a' karjai közül kikapá a' gyermekét, és azzal mintegy martalékkal a' város üres útszáin sebesen futott. Utóbb az El-Sol nevezetű piacra jutván, azzal egy kevésbé leült. Az állatok' gondviselője a' tigrist lélekszakadva

a' város' minden utszáin kergetvén, hozzá közelített, és egy felette nagy darab húst vetett eleibe, de erre a' vad nem is nézett, hanem mérges szemeit feszesen az ártatlan ragadományra meresztette. Midőn ezek így történnének előjön az elkeseredett anya, ki a' mellette lévő Katona-Tisztnek a' kardját ki-ragadván, azzal dühösen a' tigrisre rohant, és olyan szurást ejtett rajta, hogy a' szívé azonnal keresztül furta, és a' majd kétségbe esett kisdedét megmentette. A' megöletett tigris' tulajdonosa az Aszszony ellen pert indított, és követelő-levelében azt kívánta, hogy az Alperes az agyon szúrt állat' díját megfizesse.

A' hangyák' valóságos kiirtása, 's elüzése.

Azon bánás módja, melly által a' réteket, lázokat, és egyéb kaszállókat a' rajtok tanyázó hangyáktól meg lehet tisztítani, megérdemli a' köz figyelmet, 's szükséges hogy egészen elterjedjen. A' kár, mivel ezen haszontalan férgek részszerént a' fű rendes lekaszállását akadályoztatják, részszerént pedig a' fű jószágát elrontják, és ez által a' barmok igen elhitványodnak, felette nagy. A' mód, melly által ezek kiirtathatnak, egyszerű, és nagyon oltsó. A' hangyabojban, vagy hangyadombotskában tsinálni kell egy lyukat, a' melly legalább 7 vagy 8 hüvelknyi mélységű

légyen. Ebbe a' lyukba vetni kell ember-ganéjt, és ismét bé kell takarni földdel; ez által az azokban lakó hangyáknak nagy száma megdöglik, azok pedig a' melyek életben megmaradhattak, onnan bizonyosan elköltöznek. Reményleni lehet, hogy ezen együgyű szernek oltsósága senkit sem fog elijeszteni a' próbatételtől, annyival is inkább, hogy arra nézve ennél még eddig hathatósabb, és fogatosabb orvosság nem találtatott. (Biblioth. phys.-oeconom. *Augt* 1828).

A p r ó s á g o k.

Ama híres Lancaster, új tanítás módjáról nevezetes, (egy New-Yorki Ujság szerint) koldusságban él, és felesége, gyermekeivel együtt, betegen fekszik Trentonban (New-Yorktól 60 Angol mértföldnyire) ennél fogva azon Ujság az ember-szeretőket adakozásra szóllítja, hogy ezen nevezetes férjfiú az éhelhalástól megmentessék (A' híres Pestalozzinak sem volt jobb dolga.)

Pickel Professor, és Orvosi Tanácsos Úr Würzburgban azt tanátsolta, hogy a' szöllő-magokat bizonyos elkészítés által a' kávé helyett lehetne használni. Ezt Klingenbergben nyugalomban élő Rusca nevű Tartománybéli Tiszt megpróbálta, és olly közönséges kedvességet talált, hogy ott majd semmi egyéb kávé nem isznak.

A' Skócziai hering-halászat az idén különösen igen bő volt, minthogy a' czethalak, midőn dél felé takaradnának, olly nagy sereg heringet hajtottak magok előtt, hogy a' Skócziai tenger-partaknál még illy sokat sem nem láttak soha, sem nem fogtak.

Az Éjszak-Amerikai eggyesült Státusokban valami Grisse János nevezetű olly kartátsokat talált fel, mellyek meg vannak mérgesítve, és a' mellyek által azoknak is el kell veszni, kiket tsak megérintenek. Ezen titok felfedezéséért jutalom' fejében a' Praesidens-től Privilegiumot kért, de onnan megvetve 's gyalázatosan elutasított. A' mint mondják, ez azelőtt vele Angliában is megtörtént.

Rejtett szó:

Szomorú nyoszola, élet' véghatára,
Lehajtjuk fejünket kebled' zsámolyára,
Nem tudjuk nem lesszē hajnal' hasadtára'
Szükségünk te reád, testünknek bús vára!

Két tagod ha mindég dolgozza földedet,
Lassanként kiméri öröklő helyedet,
A' hol a' föld' méhe megemészt tégedet,
'S magaddal a' neked esküdött hivedet.

Tsak az utolsó tag marad még azokra,
Kiknek még az Egész nem nyilik számokra,
Azért rá is hintik minden falatjokra,
Hogy a' mit lenyelnek, így váljék javokra.
Papp Ignácz.

Jegyzet: A' 49-dik számbeli Rejtett szó: Vér.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(51.)

Huppazzelli Ferencz, egy 115 esztendő-
s ember.

Ezen különös ember, ki 1587-dik esztendei Martius 15-kén Velenczében született, és 1702-dik esztendei Januarius 27-kén holt meg, nem csak ritka öregsége által, hanem élet-módja által is megkülönböztette magát. Ő élteben ötször házasodott, feleségeivel 24 gyermeket nemzett. Táplálása igen egyszerű vala, melly állott: levesből, sültből, főzelékekből, és gyümöltsből; ő se bort, se serbetet, se kávé, vagy egyéb részegítő italt nem ivott. A' vendégségeket, vagy más mulató - társaságokat minden alkalmatossággal megvetette. A' nap lementé után soha a' házból ki nem maradt, estve korán evett, 's azal lefeküdt. Ellenben igen jókor felkelt, az első Sz. Misét meghalgatta, Templom után egy kevéssé sétált, annakutánna pedig bezárta magát a' szobájába, és ottan szorgalmasan a' messze földre terjedő levelezését folytatta. Ha pedig a' levél-írásból kifogyott,

's valami sürgetős munkája nem volt, naplókönyvet vitt, mellybe belé foglalta minden jegyzéseit, 's észrevételeit. Ezen irományok 22 kötetre teltek. Soha se tudta, mi a' hi-deglelés, ér-vágás, vagy egyéb orvosi-szer. Orvosságul szolgált neki egyedül a' koplalás; és élete' egyformasága. Testi alkotása, és temperamentoma erős, és száraz vala. Tulajdonképpen beteg soha sem volt. Az öreg-sége terhére, 's alkalmatlanságára nem szolgált, erejében, és érző tehetségeiben semmi tsonkúlást nem szenvedett; a' szeme elgyengülése, vagy hallása ellen soha sem panaszkodott. Az emlékező ereje utolsó óráig híven megmaradt; olyan elevenen beszélt el, a' mit száz esztendő előtt tapasztalt, mintha tegnap történt volna. 82 esztendőskorában nyakába vetette a' Velenczei Köztársaság a' Consuli Hivatalát Szmirnában, mellyet 32 esztendeig ditséreteken, 's kinek-kinek tellyes meglegedésével viselt, aggott öregségében olly eleven volt, hogy gyakran étel, 's ital nélkül négy olasz mértföldet (1 német mértföld) az odavaló hegyes tájékokon bójárt. A' háború egy darab ideig kizavarta Smirnából; a' kötött békeség alkalmatosságával, midőn 1600-dikben vissza térne, 112 esztendősk volt. Midőn már egy egész századot ért volna, felette ritka, és tsudálatos eset történt vele; t. i. az ősz haja újra megfeketedett. Halála előtt 2 esztendővel a' szakálla, és a' szemöldöke hasonlóképpen megváltoztatták a' színöket. A' fogai

tsak 110 esztendő korában hullottak ki, és a' felső jobb áll-tsonjtában kibujt két új fog. Midőn harapni már nem tudna, elejénten tsak pépet evett, de későbbben a' fog-húsa úgy megerősödött, hogy kissebb, 's nagyobb madarak tsonjtait képes volt megrágni, 's öszvetörni.

Az élete egy, Párisban 1767-dik esztendőben kijött munkában levagyon írva ezen czim alatt: „Les vies des hommes, et les femmes illustres d'Italie depuis le retablissement de Sciences, et de Beaux-Arts, par une Société de Gens de Lettres”; az az: „Olasz országi nevezetes férjfiak' 's asszonyok' életei, mióta a' Tudományok, és Szépmesterségek megjobbittattak, egy Tudós Társaság által”.

Mindenféle portékáknak sebes által szállításáról.

Milly távúl van a' ló-futás' sebessége akár minő gőzkotsi sebességétől! Hogy ha a' postákat gőz által lehetne el intézni, Telegraphusokra szükség többé nem volna. A' gőz-hajó' sebessége szinte feljül haladja a' legjobb lovak' futását. Egy kedvező szél által hajtott hajó a' sebességre nézve amazzal hasonlatosságba nem jöhet. De még, ezt is feljül mulja egy vitorlás szán. Ennek hasznát veszik az éjszaki Amerikabeliek az ott lévő nagy folyókon, 's tavakon téli időben. Ha a'

szél kedvez, sokszor megtörténik, hogy egy óra alatt, 25 órányi posta járást el lehet végezni. Két Angol több esztendőök előtt hasonló módon rándult a' finniai tenger öblökön. A' középszerűen kedvező szélben Sz. Pétervárából ezek ki indulván, egy óra alatt 10 órányi utat bójártak. Egy rókát, melly a' szán előtt igen sebesen futott, utól érvén, azt a' szán ketté vágta. Ha a' vas-utak készítése közönségesebb volna, a' vitorlás kotsikat is meglehetne próbálni, és így a' gőz kotsik sebességét feljülhaladni. Egy Franczia, ki Amerikában birtokos, már készítettett egy levegői kotsit. Nem hihető hogy egy emberi kéz által készítettett műszer a' szél sebességét valaha feljül mulhatná! Akár hogy vegyük fel a' mechanica tökéletességét a' portéka által-szállításának sebességében, mindazonáltal soha sem mondhatjuk: *O cior Euro.*

A' jeles utazó.

Kertsből Nov. 6-dikán ezt írják: hogy a' Svéd Királyi rendkívül való Követ és az Orosz Udvarnál meghatalmazott Minister, Bárá Palmstjerna Generalis, Nov. 1-ső napján Theodosiából ide érkezett. Midőn Várnától vissza térne, és a' hajó, mellyen volt, Sebástopol városához vettetnék, ezen környülállást is használni akarta; ugyan azért feltette magában, hogy Európának még a' legszélsőbb részeit is bójárja; egyszer'smind

a' régi Cimmeri Bosporusra , és a' mi virágzó új kikötő-helyünkre egy pillantatot veszen. A' Generalis megnézte a' mi új Contumácziankat , a' Yenikáli várat , iszap fürdőinket , és a' Naphta-forrásokat , mellyek a' vár körül vannak , valamint az Asowi tenger torkolatjában épült világító-tornyot is, Yenikálból útját vette a' tenger szorosságának Azsiai partjára , Tamán szigetbe , hol a' Bosporus csak $4\frac{1}{2}$ verstnyi szélességű. Minekutánna Kertsbe vissza-került volna , megnézegette a' mi kikötő-helyünket , a' régi Panticapeumnak romladékait , és azon dombot , mellyen Mitridátes , a' Partusok' nagy Királya a' rege szerint ült , a' hol egy darab kőszikla most is : „A' Mitridates ülése” nevet viselt. Megvizsgálta továbbá a' tapasztalás' barátja , és a' régiségeket kedvelő utazó Generális , az idevaló régiségek' gyűjteményes tárházát , 's azon ritkaságokat , mellyek a' Bosporusban találtattak , de még azon este Odesszába elutazott,

Emlékező tehetség.

Folyó 1827-dik esztendői December napján egy bizonyos Paris Aime nevezetű Professor Genevában egy egész új Oskolát nyitott meg. Ezen oskolának a' célja az , hogy a' benne járó az emlékezet' erejét gyakorolja. Azon próba-tétel mellyet Paris Úr egy nagy gyülekezésben tartott , bámúlásra vala méltó.

tó. Ő mindnyájoknak a' várakozását ez által feljül haladta. Az első rövid előadásában megmutatta, hogy még nem elég gondosan szedték össze azon sok észrevételeket, melyek az ideák' össze foglalására szolgálnak. Azt különösen megjegyzette, hogy az emlékezetnek tehetsége, és tartóssága azon jegyek természetétől függ, mellyek által a' gondolatokat mintegy lerajzolja az ember. — Hogy ezen tudományának szép előmenetele felől a' bizonyosság jelét adja, csak hamar, és igen bőven felelt meg számtalan kérdésekre, mellyek néki valának feltéve. — Egy utolsó próba, és egyszer'smind remek - munka az egész Publikumot figyelmetessé 's bámulóvá tette. Minden jelenlévőnek tiszta papirost ada a' kezébe, mellyre kiki kénye, 's tetszése szerint azt írhatta, a' mit akart, külömbféle nyelveken u. m. Francziául, Anglusul, 's a' t.; mindenféle formában u. m. válogatott szavakat (phrasis), számokat, verseket, 's a' t. A' levelek össze - vissza zavarva minden rend nélkül külömbféle tudományos és tudatlan dolgokkal valának beírva, úgy hogy az egész zavarék volt. Paris Úr azokat csak egyszer keresztül olvasta, és azonnal elmondotta, sőt hogy a' dolog még annál is nehezebb legyen visszafelé olvasta, a' nélkül hogy valamit elugrott, vagy elfelejtett volna, mind könyv nélkül tudta. Utóbb egész kinyílt szívvel azt mondá: hogy ő ugyan nem képes emlékez ő erőt adni; hanem reményli, hogy Tanítványaiban olly lelki tehetségeket

fog kifejteni , mellyek minden embert , bámulásra ragadnak.

Hogyan kellessék a' haját megfeketíteni.

Azon szerek , mellyek által a' haját meg lehet feketíteni , némelly napkeleti népségek-nél szokásban vagynak , nálunk ritkábban , de annál buzgóbban keresik. A' számtalan Receptek között , mellyeket az ember megifjúsításra , 's szépítésre fordít , első helyen tartatik az ércz-rozsda. Caventou Chemikus azt mondja , hogy az ón - kénese , és vismuth-zozsda által a' kénkö miatt — melly Vauquelins tapasztalása szerint a' hajban nagyobb mértékben vagyon , mint egyéb érző tehetségekben , — feketedik meg a' haj. Ezen rozsdák a' haját megégetik , és megfodorítják , midőn a' haját megfeketítik. — Larrey Egyiptomban lévén , azt látta , hogy ott némelly fertelmes Kaczérok czink-ércz és vismuth által feketítették meg hajokat. A' Surmeh , mellyel a' vén asszonyok Egyiptomban , 's Szíriában , valamint Jóh idejében a' Zsidónék , szemszöröket , és szemöldököket festik , áll kén-piskólczból. Szokták azonkivül a' gubatsot , a' Ciprus diójit , és zöld dióhajakat arra használni. Orosz országban a' gubatsot szabadon tűznél letsepegtetik (destillálják) , mellyből lesz egy olaj forma folyadék , ez jól megsűrűdik , és a' haját megfeketíti. Egy

Párisi haj-fodorító megfeketíti a' haját valami fejer porral, a' mellyben semmi némű érczet nem találhatni.

A p r ó s á g.

Amsterdámban egy különös ágyuzó hajót találtak fel és most a' közönségnek mutatják. Ez semmiben nem hasonlő a' hadi hajóhoz, és a' katonák rajta úgy ülnek, mint az útasok a' gőz-hajón. De hirtelen megmozdulnak a' viz alatt az ágyúk; mind a' két oldalán golyóbisokkal tele lévő két tömlő vagyon. Ez mind gőz által vitetik végbe. Az Angol Újságok már most számlálgatják ezen találmánynak irtóztató nagy hasznát, melly kivált a' gyujtó hajók ellen veszedelmes lehet.

Rejtett szó:

Ne végy frú kezedbe,
Megégeted, ha illetsz!
Rakd felét előre, harczban
Illik magyar kezébe.

Fal—r Miklós.

Jegyzet: A' 50-dik számbeli Rejtett szó: Koporsó.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 8.

(52.)

Örvendező Versek,

Mellyekkel Nagy Méltóságú Revisnyei Gróf
Revitzky Ádám Magyar ország fő
Cancelláriussa eránt viseltető igaz örö-
mét, és alázatos Tiszteletét kijelenteni
igyekezett Gyóni Halász Imre, a' De-
breczeni Ref. Collegiumban III-dik
esztendő Philosophus: midőn Az Tekin-
tetes Nemes Borsod Vármegye fő Ispányi
Székibe törvényesen béülne. 1828.

Hát Nemzetünknek Nagy Fia! homlokod
Újabb borostyán-ágak alatt derül;
'S érzed megint, a' jó Királynak,
Virtusaid' követő Kegyelmet,

Mellyet tsak a' Jók, és nem az Érdemek
Nélkül virágzó Nagy-születés szokott
Áldásit osztó bőv kezéből,
Fáradozásaiért aratni?

Úgy van, tsak azzal közli babérjait
Ditső Ferentzünk, a' kibe látja, hogy
Nem fárad a' Köz-jóba munkás,
'S Népeiért dobogó igaz Szív.

Revitzky! nállad nem lehetett nagyobb
Példája ennek, kit felemeltenek
A' Virtusok hív karjaikkal
A' Nagyok érdemesült sorába.

Alig pihentél, a' mikor elhagyád
A' Márs piattzát; a' Haza Attya már
Érezteté mindjárt miket tesz
Színe előtt Neved érdemiddel.

Mert bár sok Oszlop fényle Nemes Hazánk
Körébe Véled: karjai Tégedet
Emeltek a' Thémisnek élő
Curia Tagjaihoz kegyessen.

Majd a' Magyar Föld tengeri partjait
Bízá Reád; majd átteve Lengyelek
Közzé, hogy ott is boldogúljon
Általad a' Köz-ügy, és igazság;

Majd Bétsbe szállít thrónusa oldala
Mellé, hogy éleszd a' Fejedelmi vég
Ítéletet váró ügyeknek
Sorsait, elme-tüzed' hevével;

A' hol tekintvén, Vállaidon minő
Gondok feküsznek; még is azért soha
Nem tsüggedel, sőt pálmaként nagy
Terhid alatt veszel új erőket:

Borsodnak is, melly hív Klobositzky át
Siratta, Téged rendele, hogy legyél

Vezére, ezt mondván: „Te benned

Él Klobusitzky a' már ezen túl!”

Így szólt az Áldás kútfeje! — melyre meg-
Dördültek a' két Hunnia bértzei,

És tisztelő hangon fogadták

A' Haza Attya szavát, 's Revitzkyt.

Fogadd tehát új Hívatalod' Te is

Örvendve Borsod Rendjei közt, kiket

A' tiszta indulat, 's Magyar-szív

Tiszteletedre ma összevgyűjtött.

Légy nekik Attyok, Gyámolok, Oszlopok,

Sőt Nemzetünknek légy igaz Angyala,

'S a' gyenge Mú'sák' Pártfogója,

Kik Nevedet kitsik énekelni.

A' Magyar Nyelv' betse külföldön.

A' Bétsi M. Kurir Dec. 23-dikán így ír:
A' Magyar Nyelvet már külföldön is kezdik
imitt amott tanulgatni, és esmérni. Tapsoló
örömmel hallotta Nemzetünk, hogy Rómában
többen, 's nevezetesen a' Luccai Uralkodó
Bourbon Károly Lajos Spanyol or-
szági Infáns Ő Királyi Herczagsége a' Ma-
gyar Nyelvet megszeretvén, azt megis tanul-
ta. Hogy pedig ezen megkedvelt szépnek, és
könnyűnek talált Nyelvnek tanulását minden
Olaszok előtt könnyebbitse Ő Királyi Her-

czegsége, azon Magyar Grammatikát, mely szerint Maga Nagy Tiszt. Deák y 'Sigmund Tudós Hazánkfiától, (ki akkor Nagy Mélt. Gróf Eszterházy Miklós Ö Eccellentíája' fiainak Rómában volt Nevelőjük) tanult kinyomtatatta ezen czim alatt: Grammatica Ungarese. Ad uso deg l'Italiani, Roma, 1827. — Az Uralkodó Királyi Herczeg ezen esztendő nagyobb részét külső Országi utazásokra fordítván, December hónap kezdetétől fogva Bétsben mulat, 's így érkezének ide Rómából ezen Magyar Grammatikának számos Nyomtatványi, mellyek rövid nap a' Hazai Könyvárosokhoz széllyel küldetnek, 's az abból bėjövő pénz egy jótévő Intézetnek fog ajándékozgatni. Erről valamint a' megnevezett Grammatikáról is közelebb bővebben szóllunk. — Ö Királyi Herczegségének egy 6 esztendős Herczeg fíja most is hasonlóképpen Bétsben vagyon, 's Magyar nyelven beszél. Nevelője a' kis Herczegnek ugyan tsak Tiszt. Tudós Deák y 'Sigmund Úr. — Így derül a' magyar Haza ege lassan lassan. Ez előtt tsak harmincz esztendővel is többnyire Külső-országiak vitték a' nagyobb Hazaknál a' nevelési foglalatosságot; most idegen nyelvű nagy Familiáknál is több helyen bizák a' nevelést magyar Hazánkfiaira. Melly felséges példát ada erre, 25 esztendőekkel ez előtt, maga a' Tsász. Királyi legkegyelmesebb Felség! — Ez Nemzetünknek szint úgy örömére válik, mint ditsőségére. — Mennyire boldogabb jövendőket reménylhetünk; ha

Naggyaink hölts gondoskodása után a' Nevelőket formáló Intézet is felállhat!

A' Kaukazus vidékiek.

Az Orosz Birodalomnak határai minden felé terjednek; pálczája előtt most olly népségek is fejet hajtának, mellyek eddig majd semmi Urat nem ismérének. Illyenek a' Kaukazus vidékiek, kiknek nagyobb részét a' most mult ősön részént az Orosz fegyverek hatalma, részént a' reá-beszéllés meghódította. Mély érzésekkel telik el a' magyar szív, midőn ezen népségek között attyafiainak nyomaira talál. Ugyan is ezt olvassuk a' közönséges Újság-levelekben: A' több népségeken kívül (mellyek a' mai Újságban megvannak említve) a' Tsetszeneknek még több nép-törzsökei is meghódultak az Orosz Tsászárnak; mind azon népségek, mellyek ellen az Orosz-Seregek ezen ősön kiindultak, a' Kaukazusnak éjszaki oldalában laknak, 's pedig annak egész hosszában: nyugotról a' Natugaiak, a' Temirgoi Szultán 's a' t.; közepett a' Karatsájok, és a' Kaspiumi tenger felé a' Tsetszenek, és Ávárok. Az Ávárok, ezen ősi igen nevezetes nép-törzsök, laknak Attila folyóvíz mellett, és annak a' Kaukazusra felmenő hegy-völgyeiben, itt a' fő város Chumsak, vagy Kunság (Hunnenstadt) fekszik a' keleti hosszaságnak 64-dik gradusa, és 22-ik minutuma alatt, és az éjszaki szélességnek

42-dik grad. és 44-dik minutuma alatt. Mí-
dön a' Kozákok Antropow, és Wasmund Ge-
nerálisok vezérlése alatt arra nyomultak,
Kawkaskaja nevű várból Kubán mellől mené-
nek ki, melly a' keleti hosszágnak mintegy
58-dik gradusa, és 25 minutuma alatt va-
gyon, északi szélességnek 45° és $20'$. A' Sz.
György erősség az Urup folyó nyugoti tsa-
varodásánál fekszik, a' hol tudniillik az a'
Kubánba fakad, a' keleti hosszáságnak mint-
egy 58° , és $40'$ az északi szélességnek pedig
 $44^{\circ} 40'$ alatt. A' Sz. György erősségtől dél-
nyugot felé vannak Abazecek, éjszak nyu-
gotra Muchosok, mind a' kettő pedig a' Ku-
bán folyója mellett. Psicha vize mellett a'
keleti hosszáságnak $57^{\circ} 30'$, és az északi szé-
lességnek $44^{\circ} 30'$ alatt fekszik Temirgoi,
Anapa vár mellett, a' Kubán déli oldalán a'
tengertől nem messze laknak a' Natugaiak,
kiknek hazájok még igen kevésbé esmeretes.

Páris városának leírása.

Ezen roppant város felosztatik 12 Ke-
rületre (Arrondissemens) 48 város fertályra;
van benne 1111 ország-út 120 a' városból
ki nem vezető útsza (sacque) 13 felette nagy
Udvar (enclos) 27 sikátor, 129 általjárás (pas-
sage) 75 nagy piacz, 23 rév (Quais), 16 híd,
58 külső város (fauxbourgs), dél felé 9, és éj-
szak felé 13 bástya (boulevard). Párisban va-
gyon azonkívül 8 palóta, 500 roppant Urasá-

gi épület (hôtels), melyeket a' tiszta udvarok, és a' pompás kertek ékesítenek, 27,900 ház, 9800 gabona-, 's egyéb az élelemhez tartozandó lerakóhely; 16 kikötőhely, 22 vásárhely, 4 víztsatorna, 3 vízművszer, 86 szabadon, és 124 a' falba bétsínálva lévő szökő-kút, 2 fő Templom, 12 Plébánia, 27 segéd-templom, 38 Barát,- és Apácza-Klastrom, 15 Könyvtár, 5 Királyi Gymnasium, 23 Tudós Oskola, és Társaság, 262 hó-pénzes Oskola mind a' két nembeli gyermekek' számára, 24 nagy, és kis Theátrum, 4 közönséges kert, 84 kaszánya, 10 fogház, és 5 temetőhely.

Leány Szűke.

Az Alabamai Státusból (Éjszaki Amerikából) hozzánk érkezett egyik Journal keservesen panaszolkodik, hogy az odavalók a' fiatal leányok dolgában legnagyobb szükségét látják. Minden betsületes, és jámbor erköltsökkel felruházott fejérszemély legyen az odavaló, vagy idegen, akár tsunya, akár szép, akár szegény, akár gazdag a' legnagyobb sietséggel, férjhez vitetik. Az ifjú emberek közt, és a' fehér személyek közt olyan a' különbség mint 100, és 1 közt.

A p r ó s á g o k.

Rövid idő előtt Párisban meghalálazott egy nyolczvan esztendőös nőtelen férjfi. Ez a'

fösvénységet olly tökéletességre vitte, hogy még a' legszükségesebb dolgokat is megtagadta magától. Tsak hogy bé ne kellessék fűtni gyakran megmelegedés végett egy esmerős Kávéházba járt. Hideg tetemei' eltakarittatása után örökösei a' rongyos bőrös-ládájában két milliom franknál aranyban többet találtak, mellyeket a' rendkívül való fösvénysége által öszvegyűjtött. Esztendőnként tökepénzeinek Interesse többre ment 60,000 franknál.

Párisban a' Geographiai Társaság Dec. 5-dikén tartotta második ülését Báró Cuvier' előülése alatt, mellyben ama hires utazó Caillé Auguszt is jelen volt; néki a' Társaság 12,000 frank jutalmat rendelt, minthogy ő jutott legelőször Tombuktuig Afrika bel-sejébe.

Rejtett szó:

Egyedül Hazánknak nem rég élt az egész,
 Hamyaiban nyugszik szorgalom, és nagy ész:
 Ha mint tisztet veszed, vigyáz sok szerekre,
 Híven bévesz mindent, ad tsak rendelésre,
 Lót, fut erre, 's arra; zár, 's nyit sok ajtókat;
 Az öt elsejével adják a' várakat:
 Két végsőért pedig vehetsz minden félét;
 Vigyázz, hogy ne ártson, ha fened a' hegyét.

M. J.

Jegyzet: Az 52-dik számbeli Rejtett szó: Tsalán, lántsa.

(Vége a' második Félesztendőnek.)

M u t a t ó T á b l a

a' Hasznos Mulatságok

1 8 2 8

Második Félesztendejére.

I. A' Magyar Nyelv.

1.) Dallok.

A' fogo'y madár és gazdája
Bor-dal
Köznép dal
Szinte Köznép-dal

Lap.
115
319
121
170

2.) Odák.

A' legnyugvó Naphoz
Fő Mél. Báró Frimonthoz
Méltóságos Székhelyi Majláth György Úrhoz
Nagy Mélt. Gróf Reviczky Ádám Ö Exjához
Nagy Tiszteletű Tudós Deák Sigmund Úrhoz
Tek. Szigethi Szerencsý István Úrnak neve
napjára
Szabó József Úr halálára
Tisztelendő Eschner Konstantin Úrhoz

57
249
225
377
49
113
278
65

3.) Epigrammák.

Angliához
Anglia
A' virág bets-mérőhez
Bizonytalan a' halál
Bölcselkedés és tsevegés Czenczihez
Fösvényhez
Szegényből nagy Úr
Sz. Péter

161
162
162
145
162
145
145
162

4.) Magyar Nyelv vizsgálás, Értekezések a' Magyar nyelvről, M. Intézetek.

	Lap.
A' Magyar nyelv' betse külföldön	379
Hazai éledés a' pálya futásról	177
Lófuttatás Tállyán	311
Szóajánlás	32

II. Szép Tudományok és Mesterségek.

1.) Poesis.

A' hang - mérték a' muzsikában és Énekben	101
A' magvető fiához, és a' patsirta tsirkéihez	251
Aurora	302
Napoleon Egyiptomban, Hős-rege	316
Siralom Kultsárhoz	294
Urania Nemzeti Almanách	279

2.)

Csermák Emléke	217
Ehrenreich szép mestersége	170-351
Első oktatás az írásra	270
Magyar Pantheon	201
N. M. Gróf Nádasdy Mihály képe	271
Vándza képiró	257
Víz-építési javallat	265

III. Természet Tudomány.

A' bahnak alkotó részei	102
A' Dollond gyapjú mérőjével tett észrevételek	54
A' források	14
A' gomba mérges volta	112
A' gyermekeknek kora elmebéli képzéséből szár- mazó baj	97
A' himlő beóltásának haszna	51
A' kis Kolibri madár merge	51
A' méz - harmat ártalmas volta a' marha dögre nézve	364
A' narantsnak ártalmas léte	100
A' nyavalya - törés ellen	190
A' penészes kenyér ártalma	203
A' Pestis ellen	316-543
A' Pestis ismértető Jegyei	367
A' tápláltatás	105
A' Tejczukor	14
A' természeti, 's mesterséges viasz	20
A' Természetnek gyámolító igyekezete	132
A' Vezuvnak fő tüzhelye a' tenger alatt látszik lenni	207

	Lap.
A' virágos üveg mint gyújtó eszköz	63
A' vissza szerzés	86
A' viz-szesznek 's savany-szesznek olvasztó ereje	89
Az Elementomok kártétele	188
Az Ember a' föld birtokosa	15
Az ernyős öthimes ötszirmú növények	22
Az érverés különbsége az Európaiaknál és a' vad embereknél	277
Az ital	137
Dr. Gall' koponyája	228
Fog fájás ellen való Recept	234
Föld indulás Olasz országban	278
Geobogiai vizsgálódás	64
Hathatós házi szer a' gyomor erősítésre	330
Idő jövendülés	230
Levegői tünetény	220
Pestis	282
Sirváni föld-indulás	259
Természet-historiai jelességek	110
Természeti tünetények Spanyol országban	284
Tüdő, és máj-fájás ellen Orvosság	331
Új üstökös tsillag	309 - 327 230

IV. Kézi, 's egyéb hasznos Mesterségek.

A' hamuzsir készítése	13
A' kályha-repedésre kenőts	366
A' lakat feltalálásáról	187
A' tej-por	92
Az enyvből való képforma	156
Egeret fogni	130
Fabrikások iparkodása'	300
Fejér Kotsi	202
Hogyan kellessék a' haját megfeketíteni	381
Különös óra	146

V. Házi 's mezei Gazdálkodás.

A' bogarak ellen, mellyek az üveg házakban lévő plántákat pusztítani szokták	261
A' bor nemesítésének együgyü módja	151
A' fának kipótolása	155
A' föld mivelés Orosz országban	154
A' hangyák kiirtása	372
A' hús megjavítása	47
A' Kolompérnak egy esztendő alatt kétszerte való termesztése	39
A' kolompér Rózsa	53
A' komló nélkül való jó ser	164
A' kora gyümölcsozás	50

	Lap.
A' krumpli dara	129
A' megnemesített fák különös együgyű szaporítása	61
A' murkot, czéklát 's a' t soká eltartani	239
A' rothadástól a' körtvét megóvni	240
A' Savanyu levest megorvosolni	366
A' Sert megőrizni a' savanyadástól	332
A' Szilvafák nevelése	73
A' Szőlő-gerezdét a' rothadástól megoltalmazni 's messze földre elküldeni	239
A' Szőlő-magok kávé helyett	373
A' terpentín készítés	75
A' tojás eltartásának különös módja	31
A' Zsizsik ellen	219
Házi-gazdasági Jegyzés	96
Hogy kellésék az élő fákat a' betegség ellen meg oltalmazni	260
Új kender törő eszköz	126
Ujonnan fellelt tserző	95

VI. Új Találmányok, és Felfedezések.

A' lövés mesterségének tökéletesítésére	321
A' mesterséges fogak	91
A' német Alföldi eredeti örökös rendelés felfe- dezése	158
A' nyirő malom	168
A' Selyem-bogaraknak ujonnan feltalált eledele	142
A' vér elállításának, 's seb gyógyításnak egyszerü Orvoslása	165
Az istállókat a' menykő ellen oltalmazni	232
Fából való kenyér	291
Felfedezett régiségek	108
Koperniknek ujonnan felfedezett Kéziratja	141
Régiség	118
Szabó Találmány	356
Találmányok	68
Új ágyúzó hajó	382
Új lakat	287
Új mesterség az ágyú elsütésére	283
Új módi gombos tők	349
Új módi ruha gumi-elasticumból	292
Új pistolyok	232

VII. Élet-írások.

Anjou Margit	245
Bolivár	286
Boyer	186
Chinchoni Grófné	354
Dona Maria Portug. Királyné	263

	Lap.
Fabvier Obester	212
Huppazzelli Ferencz	375
Hussein Basa	289
Jakson Generális	243
Jussuff Basa	369
Maria Feodorowna	320
O' Connel Dániel	296
Orlay János Bereghifi	262—272
Robinson eredete	241
Tamerlán maradéka Párisban	330

VIII. Külömbféle Értekezések.

A' Dohányozás ártalma	122
A' házassági élet érdeme	171
A' jó szívű leány - szabadító	70
A' kelletlen látogatástól való megmenekedés	74
A' kivándorlott Asszony hősök	62
A' mag kedveltetés áldozatja	85
A' Szegénység	153
A' Szegénység 's nagy lelkűség	173
A' Születés és halál a' nap' külömb óráiban	118
Az állat mutagatásnál való vigyázatalanság káros következtése	183
Az anya méltósága	166
A' Zsidó nyelv olvasását 6. óra alatt megtanulni	237
Az új holdnak a' testvilágba való befolyása	127
Erköltsi Tanítások	189—207
Értekezés a' közzvényről	147
Hasonlatlanság az emberek közt	251
Iparkodási jelesség	24
Ismeretes volt e' Amerika a' Régiek előtt	235—209
Kútak Éjszaki-Amerikában	94
Különös Anyai fogadás	32
Mindenféle portékának sebes által szállításáról	377

IX. Historiai, Geographiai, és Statistikai nevezetességek.

A' Dárdánellák	299
A' Göttingai tanuló Ifjuság száma	24
A' Kaukázus vidékiek	381
A' kávé behozatása	314
A' kelet Indiai Angol hadi erő	275
Alabástrom-bánya Spanyol országban	264
A' Literatura Svécziában	355
Angliában a' Kalendáriumok' száma	349
A' Pestis dühe	41
A' régi Hunnuszok igazi néven Kunok voltak	9
A' régi Hunnuszok igazi néven Kunok voltak (folyt)	25
A' szerentsétlen bujdosók	60

	Lap.
A' Török Birodalomnak némelly vonásai	81
A' Tsvások	207
A' vitéz Paraszt	315
Az Amerikai tengeri kereskedés nevedése	184
Brazília gyémántjai	346
Emlék-pénz Várna bévételére	310
Gálya rabok	292
Geographiai töredékek	273
Hanstein Professor tudományos utazása	160
Historiai régiségek	157
Jóltévő Intézetek	99
Irlándi Oskolák	486
Jungfrau hegy	238
Kereskedésbéli Jegyzés	84
Koron, és Módon	280
Lapeirouse' nyomairól	217
Liptsében a' könyvnyomtatás	333
Liptsei öszvehasznítás	358
London népessége	160
Magas Tudományos Társaság	182
Mexico' jövedelme	325
Nápoly ország népessége	286
Neu-York teátrómái	248
Odesszában a' keleti nyelvek oskolája	349
Odessza' népessége	310
Orosz Birodalomnak hadi ereje	346
Poti Vára	193
Sandsaki Scherif	295
Sierra Leona' öldöklő Climája	192
Statistikai észrevételek	5
Statistikai Jegyzések	196—322
Statistikai Jegyzések Angliáról	175
Statistikai Jegyzések Déli Amerikáról	216
Statistikai Jegyzések Haytíró	206
Statistikai Jegyzések	67
Statistikai Jegyzések	140
Török Amázonok	287
Tudományos utazás és serkentés	180
Uráli bányák' jövedelme	248

X. Természet, 's mesterségbéli Ritkaságok.

A' harang	59
A' Kristály ágy	
A' pók' tsipését orvosló Béka	30
A' ritka nagyságu gyümöltsök	158
A' szapora tanítás	56
Az anya Jegy elenyészése	29
Az aranyos, és ezüstös fogu Juhok	46

	Lap.
Egy megtévelyődött ember testének nevezetes felbontása	352
Élő tekenyös békák a' kősziklákban	261
Emlékező tehetség	379
Hosszú életűek	291—263
Jelesség	38
Jelességek	55
Levegői ritkaság	198
Levegői tűnemény	125
Mesterségi Jelesség	48
Mesterségi ritkaság	77
Nagy evő	295
Nagy Kotsi	313
Nevezetes halászat	244
Nyü az ember szívében	191
Papagáj Ardenenben	350
Remek műv	255
Ritka nagyságú tök	309
Szántás gőz által. — Új plánta, különös fa-moha	149
Természeti nevezetesség	140
Torony-hordó Elefánt	357

XI. Nemzeti Szokások, régi Épületek, 's Helyírások.

A' gyermek fogadás a' Töröknél	142
Aja Sónia Temploma	267
A' jeles utazó	378
Alagna a' jeles erkölcsű Lombardiai helység	3
A' Mahumedánusok' különködése	136
A' Zantioták	125
Az Európaiak' ára Amerikában	246
Az idővel való gazdálkodás	58
Az Ó kornak fényűzése	305
Az űs kornak egy karakter vonása	62
Champillon Úr levele Egyiptomból	359
Duncam Király koporsója	271
Hárem	275
Neptunus barlangja	288
Pompeji városának régiségei	328

XII. Ritka Történetek, és elmés Apróságok.

A' feltserélt vers tréfa - mérge	103
A' három jó barát	204
A' Játék színbe menetel' ára	317
A' ki keres talál magának	365
A' külföldi betse	197
A' Lyon mellett lévő nagy torony	191
A' meglövött ölyv bosszúállása	143

	Lap.
A' Muzulmánok szokásairól készülendő nagy munka	325
A' Mythologiai régi Személyek hová lettek	233
Anyai Szeretet	371
A' Szerelem vétke	58
A' türöm olaj, mint Democritus orvos szere	78
Az álom felfedezése	155
Az asszonyok szüke Amerikában	333—313
Az embertelenség	144
Az Igazság szerető	221
Égbe kiáltó vétek	276
Egy Spanyol asszonynak nevezetes története	134
Egy Szamár vitézsége	347
Epictetus	159
Fáklya hajózás a' Tégerni-tón	270
Gálánt haramia Kapitány	335
Haszon hajtó Orvos	346
Jelességi tünemény	163
Kettős viadal	198
Kigyó ellensége	156
Kochburn koldus Londonban	348
Különös Academiai Kérdés	94
Különös mentség	231
Különös temetkezési Szándékok	110
Lafontaine természete	255
Levegői hajós	229—214
Luther Kajtán kardinális előtt	159
Maga megtsalása	199
Mi kívántatik a' háboruhoz	296
Napoleon megkegyelmezése	181
Napoleon Oratori tehetsége	204
Nevetséges per	286—386
Nevezetes úszó	338
Párisi szakáts könyv	247

XIII. Mesék és Rejtett szavak.

1.) Mesék.

Duda 48 — Iró-toll 192 — Lopó-tök 40 — Pipa füst 240 — Rend 280.

2.) Rejtett szavak.

Bajnok 248 — Borbála 342 — Borda 353 — Eger egér 310 — főköto 208 — Fűrész 318 — Gatyá 10 — Görts 120. — Jég 224. — Kádár 288. — Kalap 88. — Kard 293. — Kín 56. — Koporsó 382. — Kovács 264. — Kövér 200. — Köröm 72. — Kút 112. — Lentse 16. — Marmaros 272. — Magyar 256. — Malom 168. Mész 160. — Pánta 366. — Papiros 301. — Pinty Póha 80. — Rák 64. — Rák 104. Rejtett szó 326. — Rovás 334. — Sás 32. — Sajtó 176. — Sir 2. — Szegfü 144. — Szikra ikra 350. — Szőr 96. — Szűz 24. — Tér 128. — Tölgy 285. — Tsalán, lántsa 484. — Üstök 216. Varjú 232. Vér-has 136. — Vér 374.

alatt megyen mintegy 6744 ölnyre egy kősziklán keresztül vágva. A' föld alatt lassanként annyira felemelkedik ezen út, hogy ha belőle kijő az ember a' napvilágra, lefelé tekint a' városra.

Moszkvában, és annak környékén felette gyarapodnak a' selyem-fabrikák, a' f. esztendő első felében az oda való Börzének 17,000 Pudnál több (5300 mázsa) selyem adatott el. A' Fabrikák esztendőnként 20,000,000 Rubel árú selymet dolgoznak fel.

Braziliából a' mult esztendőben 57,896,800 font Kávé-t vittek ki.

Venus nevű gőzhajó az Irlandi partoknál a' minap öszye tört, és a' lakosok mind elszedték, s haza vitték azon portékát, melly a' partra kivettetett. A' következett vasárnap a' katholikus Pap az emberekkel megérteté, hogy kötelesek ismét vissza adni a' valóságos tulajdonosoknak azon elvett portékákat; a' lakosok azonnal vissza is adák mind. A' Londoni híres Lloyds Kávéház' bátorságosítóji (Assecuransai) ezen Papnak ezüst Píksist küldöttek ajándékba, és az ő egyház-megyéjébeli szegényeknek pénzt ajándékoztak.

A' minap Londonban Astley játékszinbe egy elefántot vittek bé, hogy tanult mestersegeit előadná; de talán a' sok nézők' látásá-

1025